

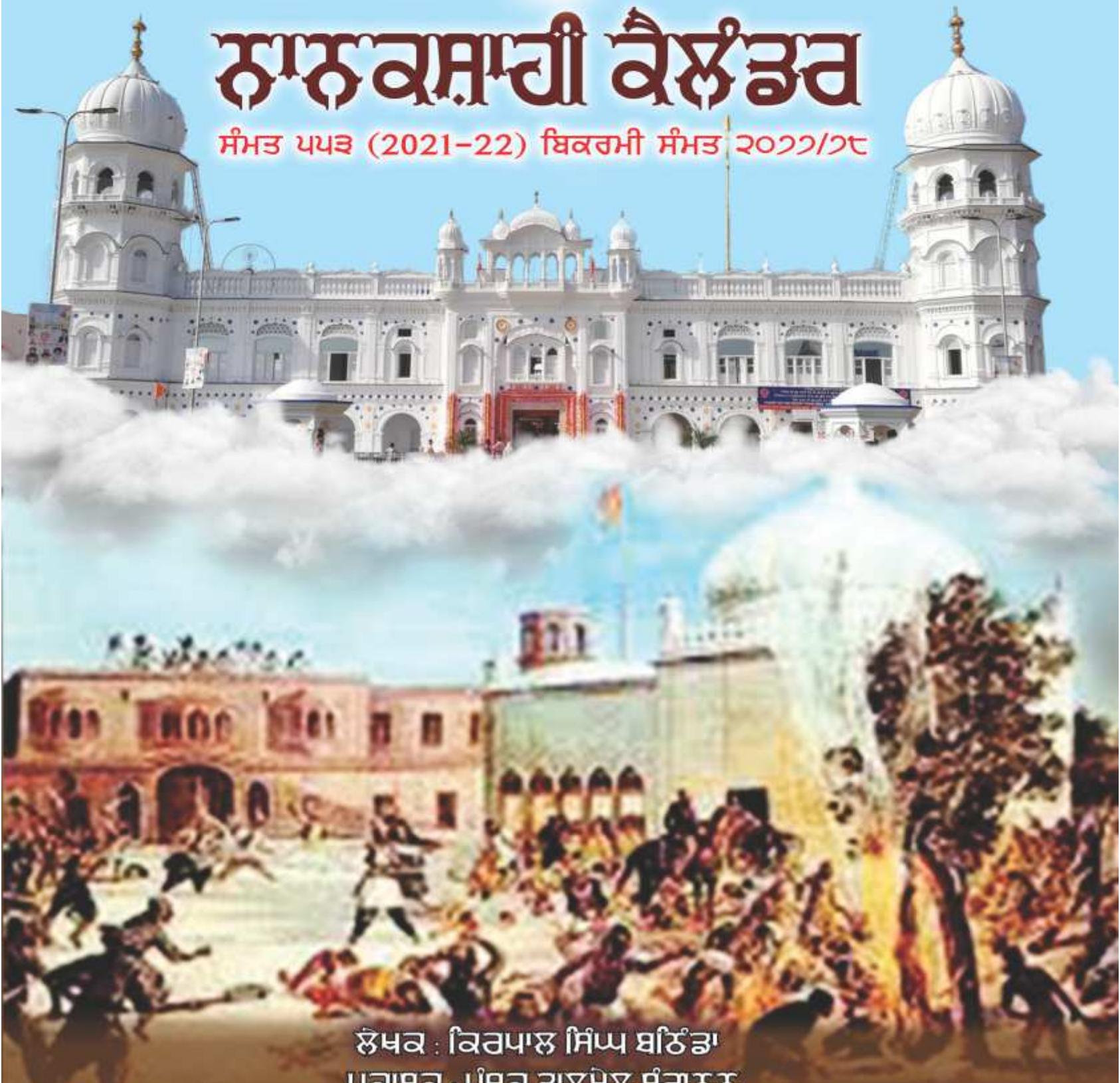
ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰੀ ਵਰੇ
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਨਿਆਰੋਪਨ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਵਜੋਂ

ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ

ਅੴ

ਨਾਨਕਸਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ

ਸੰਮਤ ਪ੍ਰਤੰਤ (2021-22) ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ 2022/੮

ਲਖਕ : ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾ

ਪਕਾਸਕ : ਪੰਜਾਬ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਾਠਨ

ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾ ਬਿਉਰਾ

ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ	ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਸੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੂਲੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਹਨ			ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਸੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ੧ ਵੈਸਾਖ ੧੯੮੯ ਤੋਂ ਨਾ:ਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗ੍ਰੌਂਗੋਲਿਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ		
	ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ	ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ	ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ	ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ	ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ	ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਚੇਤ ਸੂਦੀ ਪੁਰਨਮਸ਼ੀ ੧੫੨੬ ੧ ਵੈਸਾਖ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧ 27 ਮਾਰਚ 1469	ਜਨਮ ਤੋਂ	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ ੮ ਅੱਸੂ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੧ 7 ਸਤੰਬਰ 1539	੧ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ	ਜਨਮ ਤੋਂ	੮ ਅੱਸੂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 22 ਸਤੰਬਰ
ਗੁਰੂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੯੧ ੫ ਵੈਸਾਖ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੩੬ 31 ਮਾਰਚ 1504	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੫, ੧੫੯੬ ੪ ਅੱਸੂ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੧ 3 ਸਤੰਬਰ 1539	ਚੇਤ ਸੂਦੀ ੮, ੧੬੦੯ ੩ ਵੈਸਾਖ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੮੪ 29 ਮਾਰਚ 1552	੫ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ	੮ ਅੱਸੂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ	੩ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ
ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਵੈਸਾਖ ਸੂਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬ ੯ ਜੋਨ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੧ 5 ਮਈ 1479	ਚੇਤ ਸੂਦੀ ੪, ੧੬੦੯ ੩ ਵੈਸਾਖ, ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੮੪ 29 ਮਾਰਚ 1552	ਭਾਵੋਂ ਸੂਦੀ ੧੫, ੧੬੩੧ ੨ ਅੱਸੂ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੦੬ 1 ਸਤੰਬਰ 1574	੯ ਜੋਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 23 ਮਈ	੩ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ	੨ ਅੱਸੂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਸਤੰਬਰ
ਗੁਰੂ ਰਘੁਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੨, ੧੫੯੧ ੨੫ ਅੱਸੂ, ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੬੬ 24 ਸਤੰਬਰ 1534	ਭਾਵੋਂ ਸੂਦੀ ੧੫, ੧੬੩੧ ੨ ਅੱਸੂ, ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੦੬ 1 ਸਤੰਬਰ 1574	ਭਾਵੋਂ ਸੂਦੀ ੩, ੧੬੩੮ ੨ ਅੱਸੂ, ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੧੩ 1 ਸਤੰਬਰ 1581	੨੫ ਅੱਸੂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 9 ਅਕਤੂਬਰ	੨ ਅੱਸੂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਸਤੰਬਰ	੨ ਅੱਸੂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਸਤੰਬਰ
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੨, ੧੬੨੦ ੧੯ ਵੈਸਾਖ, ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੯੫ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	ਭਾਵੋਂ ਸੂਦੀ ੩, ੧੬੩੮ ੨ ਅੱਸੂ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੧੩ 1 ਸਤੰਬਰ 1581	ਜੋਨ ਸੂਦੀ ੪, ੧੬੬੩ ੨ ਹਾੜ, ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੩੮ 30 ਮਈ 1606	੧੯ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 2 ਮਈ	੨ ਅੱਸੂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਸਤੰਬਰ	੨ ਹਾੜ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਜੂਨ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਿਗੋਰੀਏਂਟ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਹਾੜ ਵਦੀ ੨, ੧੬੪੨ ੨੧ ਹਾੜ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੨੭ 19 ਜੂਨ 1595	ਜੋਨ ਵਦੀ ੧੪, ੧੬੬੩ ੨੮ ਜੋਨ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੩੮ 25 ਮਈ 1606	ਅਧਿਕ ਚੇਤ ਸੂਦੀ ੫, ੧੭੦੧ ੬ ਚੇਤ ੧੭੦੦; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੭੬ 3 ਮਾਰਚ 1644	੨੧ ਹਾੜ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 5 ਜੂਲਾਈ	੨੮ ਜੋਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 11 ਜੂਨ	੬ ਚੇਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 19 ਮਾਰਚ
ਗੁਰੂ ਗੁਰਿਗੋਣਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਮਾਘ ਸੂਦੀ ੧੩; ੧੬੮੮ ੧੯ ਮਾਘ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੬੧ 16 ਜਨਵਰੀ 1630	ਚੇਤ ਵਦੀ ੧੫, ੧੭੦੦ ੧ ਚੇਤ ੧੭੦੦; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੬੧ 27 ਫਰਵਰੀ 1644	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੬, ੧੭੧੮ ੬ ਕੱਤਕ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੬੩ 6 ਅਕਤੂਬਰ, 1661	੧੯ ਮਾਘ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 31 ਜਨਵਰੀ	੧ ਚੇਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 14 ਮਾਰਚ	੬ ਕੱਤਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 20 ਅਕਤੂਬਰ
ਗੁਰੂ ਗੁਰਿਗੁਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੭੧੩ ੮ ਸਾਵਣ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੮੮ 7 ਜੂਲਾਈ 1656	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੬, ੧੭੧੮ ੬ ਕੱਤਕ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੮੩ 6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਚੇਤ ਸੂਦੀ ੧੪, ੧੭੨੧ ੩ ਵੈਸਾਖ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੮੬ 30 ਮਾਰਚ 1644	੮ ਸਾਵਣ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 23 ਜੂਲਾਈ	੬ ਕੱਤਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 20 ਅਕਤੂਬਰ	੩ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ
ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੫, ੧੭੨੮ ੫ ਵੈਸਾਖ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੫੩ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	ਚੇਤ ਸੂਦੀ ੧੪, ੧੭੨੧ ੩ ਵੈਸਾਖ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੮੬ 30 ਮਾਰਚ 1664	ਮੱਘਰ ਸੂਦੀ ੫, ੧੭੩੨ ੧੧ ਮੱਘਰ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੦੨ 11 ਨਵੰਬਰ 1675	੫ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ	੩ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ	੧੧ ਮੱਘਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 24 ਨਵੰਬਰ
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	ਪੋਹ ਸੂਦੀ ੨, ੧੭੨੩ ੨੩ ਪੋਹ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੮੮ 22 ਦਸੰਬਰ 1666	ਮੱਘਰ ਸੂਦੀ ੫, ੧੭੩੨ ੧੧ ਮੱਘਰ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੦੨ 11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਕੱਤਕ ਸੂਦੀ ੫, ੧੭੩੪ ੨ ਕੱਤਕ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੪੦ 7 ਅਕਤੂਬਰ 1708	੨੩ ਪੋਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 5 ਜਨਵਰੀ	੧੧ ਮੱਘਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 24 ਨਵੰਬਰ	੨ ਕੱਤਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 21 ਅਕਤੂਬਰ

ਪੋਥੀ(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ) ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਗਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)	ਭਾਵੋਂ ਸੂਦੀ ੧, ਬਿ: ਸੰਮਤ ੧੬੬੧; ੧੭ ਭਾਵੋਂ / ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੩੬/ 16 ਅਗਸਤ 1604	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੧੭ ਭਾਵੋਂ / 1 ਸਤੰਬਰ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ (ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ)	ਭਾਵੋਂ ਵਦੀ ੩, ਬਿ: ਸੰਮਤ ੧੬੬੩; ੧੮ ਭਾਵੋਂ / ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੩੮/ 15 ਅਗਸਤ 1706	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੧੮ ਭਾਵੋਂ / 30 ਅਗਸਤ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ (ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ)	ਕੱਤਕ ਸੂਦੀ ੪, ਬਿ: ਸੰਮਤ ੧੭੪੩; ੬ ਕੱਤਕ / ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੪੦/ 6 ਅਕਤੂਬਰ 1708	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੬ ਕੱਤਕ / 20 ਅਕਤੂਬਰ
ਸਿਰਜਨਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)	ਹਾੜ ਵਦੀ ੫, ਬਿ: ਸੰਮਤ ੧੬੬੩; ੧੮ ਹਾੜ / ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੩੮/ 15 ਜੂਨ 1606	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੧੮ ਹਾੜ / 2 ਜੂਲਾਈ
ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦਿਹੜਾ (ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ)	ਹਜ਼ੂਰ ਸੂਦੀ ੧੦, ਬਿ: ਸੰਮਤ ੧੬੬੩, ੬ ਸਾਵਣ / ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੩੮ / 5 ਜੂਲਾਈ 1606	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੬ ਸਾਵਣ / 21 ਜੂਲਾਈ
ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਜ਼ਨਾ (ਵੈਸਾਖੀ)	ਚੇਤ ਸੂਦੀ ੬, ਬਿ: ਸੰਮਤ ੧੭੫੬, ੧ ਵੈਸਾਖ / ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੩੧ / 29 ਮਾਰਚ 1699	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੧ ਵੈਸਾਖ / 14 ਅਪ੍ਰੈਲ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ (ਚਮਕੋਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ)	ਪੋਹ ਵਦੀ ੨, ਬਿ: ਸੰਮਤ ੧੭੬੧; ੮ ਪੋਹ / ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੩੬ / 7 ਦਸੰਬਰ 1704	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੮ ਪੋਹ / 21 ਦਸੰਬਰ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਛੇਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ (ਛੱਡਿਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ)	ਪੋਹ ਵਦੀ ੧੨, ਬਿ: ਸੰਮਤ ੧੭੬੧; ੧੩ ਪੋਹ / ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੨੩੬ / 12 ਦਸੰਬਰ 1704	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੧੩ ਪੋਹ / 26 ਦਸੰਬਰ

ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਸੰਕਤ: ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੇ ਸਾਲ

ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਦਿੱਥਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੇ ਸੰਮਤ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੇ ਸੰਮਤ

ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਰ੍ਹੇ, ਪੰਜਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ ਵੱਲੋਂ
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਜ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਨਿਆਰੇਪਨ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਵਜੋਂ

ਗੁਰਪੁਰਬ ਹਿੰਦੈ

ਅਤੇ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ

ਸੰਮਤ ਪ੫ਤੜ (2021-22)
ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੨੦੨੧/੨੨

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : ਫਰਵਰੀ 2021
ਗਿਣਤੀ : 5000

ਲੇਖਕ:
ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾ
ਫੋਨ: +91- 88378-13661

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:
ਪੰਜਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ
ਗੁਪ ਨਗਰ, ਭਗਤਾਂ ਵਾਲਾ ਗੇਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਫੋਨ: 98554-40151, 95920-93472, 98148-98802

ਛਾਪਕ:
ਪ੍ਰਿੰਟਵੈਲ
146, ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸੇਵਾ ਭੇਟਾ: ₹100/- (ਪੇਪਰ ਬੈਕ), ₹150/- (ਸਜ਼ਿਲਦ)

ਪੁਸਤਕਾਂ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ: ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 106 'ਤੇ।

ਸਮਰਪਣ

ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ 800 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਤਾਬਦੀ
(ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮੱਤ ੧੫੩-੫੫੩ / 1621-2021 ਈ:) ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ।

੧ੴ ਸਤਿ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਸਾਧੋ ਮਨ ਕਾ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਉ ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਸੰਗਤਿ ਦੁਰਜਨ ਕੀ ਤਾ ਤੇ ਅਹਿਨਿਸਿ ਭਾਗਉ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਦੋਨੋ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅਉਤੁ ਮਾਨੁ ਅਪਮਾਨਾ ॥
ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਅਤੀਤਾ ਤਿਨਿ ਜਗਿ ਤਤੁ ਪਛਾਨਾ ॥੧॥
ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਦੋਊ ਤਿਆਗੈ ਥੋੜੈ ਪਦੁ ਨਿਰਬਾਨਾ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਖੇਲੁ ਕਠਨੁ ਹੈ ਕਿਨਹੁੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਨਾ ॥੨॥੧॥

(ਗਉੜੀ ਮ: ੯/੨੧੬)

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ! (ਆਪਣੇ) ਮਨ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿਉ। ਕਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ (ਭੀ) ਭੈੜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੰਗਤ (ਵਾਂਗ ਹੀ) ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ (ਭੀ) ਦਿਨ ਰਾਤ (ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ) ਦੂਰ ਰਹੋ ॥ ਰਹਾਉ ॥ (ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਆਦਰ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਨੂੰ (ਭੀ) ਇਕ ਸਮਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। (ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਭੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਭੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ), ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭੇਤ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ; ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਉਸ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸਦਾ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅਸਲੀਅਤ ਲੱਭ ਲਈ ਹੈ (ਪਰ) ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਇਹ (ਜੀਵਨ-) ਖੇਡੁ (ਖੇਡੁਣੀ) ਅੰਖੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ॥

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪਣੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਲ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ਣ।

ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ

(ਪੰਥਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਮੁਹਾਜ਼)

ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ-ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਪੰਥ ਚਰਦੀਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ ਵੱਲੋਂ ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਰ੍ਹੇ ਮੌਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਅੱਗੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਨਿਆਰੇ ਪਨ ਨੂੰ ਉਘਾੜਦੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ ਅਤੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸੰਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (2021-22) ਅਰਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਪੁਰੇਵਾਲ) ਵੱਲੋਂ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੇ ਅੰਚੇ ਯਤਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਿਆਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸੋ: ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਉਪਰਾਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੈ ਭਾਵੋਂ ਇਸ ਨਜ਼ਾਬ ਉਦਮ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਈ ਪਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਲਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਹੋਏ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦਿਸ਼ਟੀ ਕੈਲੰਡਰ ਪੱਥੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਖੋਜ ਦਾ ਸੱਚ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਕਦੀ ਵੀ ਮੰਹ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਸਕਦਾ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸ਼੍ਰਿਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਠਿੰਡਾ ਨੇ ਮਹੱਤਵ ਪੁਰਨ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਅੰਦਰਲੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਗਲੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅੰਦਰ ਬੀਤੇ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਤਰੀਕਾਂ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜੋ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੱਥ ਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਭੁਲੋਖੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਸਚਿਤ ਤਰੀਕਾਂ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਅੱਗੇ ਲੈ ਆਂਦੀਆਂ ਬਿਨਾ ਇਜਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੀ ਇਕ ਸੁਰਤਾ ਇਕ ਸਾਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਲਾਭ ਦਾਇਕ ਹਨ। ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ ਇਸ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਖੋਜ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸਮੂਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਇਸ ਨਿਰਮਲ ਨਿਆਰੇਪਨ ਦੇ ਜਾਮਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ (ਮੂਲ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕਰੇ ਸੰਗਠਨ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਅੰਭਿਆ ਹੋਇਆ ਯਤਨ ਸ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਵਾਨ ਸੰਭਾਲ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀਵੇਂ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ।

ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮਣਵਾਦੀ ਤਿਥਾਂ ਵਾਰਾਂ ਵਦੀਆਂ ਸੁਦੀਆਂ ਦੇ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡੀਏ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਿਆਰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿੱਚ ਲਈਏ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦਾਸ
ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ
ਕਨਵੀਨਰ

9592093472, 9814898802, 9855440151, 9316107093

panthaktalmelsangathan@gmail.com

ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ ਅਤੇ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸੰਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (2021-22)

ਲੜੀ ਨੰ:	ਤਤਕਾਰਾ	ਪੰਨਾ
1.	ਗੁਰਪੁਰਬ ਤਾਗੀਖਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਿਉਰਾ	2
2.	ਭੂਮਿਕਾ	6
3.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ	12
4.	1998, 2003, 2004 ਅਤੇ 2005 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੱਪੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼	13
5.	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ 2003 ਤੋਂ 2010 ਤੱਕ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਿੱਚ ਛੱਪਣ ਵਾਲਾ ਲੇਖ ‘ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ’: ਲੇਖਕ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਡਾ: ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ: ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਗੁ.ਨਾ.ਦੇ.ਯੂ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	14
6.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਗੀਖਾਂ : ਲੇਖਕ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ	20
7.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼/ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਦਿਹਾੜਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ	25
8.	ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀ ਤਾਗੀਖ	34
9.	ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਤਾਗੀਖ	38
10.	ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ	43-71
11.	ਕਰਨਲ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੱਲੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਸ਼੍ਰਿਕਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉਤਤਰ)	72-93
12.	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸੰਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹੀਨਾ ਚੇਤੀ ਤੋਂ ਛੱਗਣ	94-99
13.	ਆਇਨਾੰਸ, ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਅਸਤ ਅਤੇ ਸੂਰਜ 100-105 ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਤਾਗੀਖਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਰਣੀ	
14.	ਪੁਸਤਕਾਂ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ	106
15.	3000 ਈਸਵੀ ਦੌਰਾਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਗੁਰਪੁਰਬ/ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰਣੀ	106
16.	ਸਾਲ 3000 ਸੀਈ ਦਾ ਕੈਲੰਡਰ	107-108

ਭੂਮਿਕਾ

ਤਕਰੀਬਨ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਵਾਰ ਬਦਲਵੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਨਾਲੋਂ 10-12 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 18-19 ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਣ ਸਦਕਾ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵੀ ਬਦਲਵੀਂ ਰੁੱਤ ਨੂੰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਯਾਦ ਰੱਖਣੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸੂਰਜੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਸਦਕਾ ਯਾਦ ਰੱਖਣੇ ਸੌਖੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਚੰਦਰ ਤਿੱਥਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਰਦੇ ਤੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ 1913 ਈ: ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ “ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ” ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ:-

“ਸੰਨ 1906 ਜਦੋਂ ਮੈਂ ‘ਕੱਤਕ ਕਿ ਵਿਸਾਖ’ ਨਾਮੀਂ ਪੋਥੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਡਾਢੀ ਲੋੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ਮਹੀਨਾ ਤੇ ਦਿਨ ਕੁਝ ਕੁ ਥਾਂਈ ਇਕੱਠੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ; ਮਲੂਮ ਇਹ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਸੰਮਤ ਅਤੇ ਉਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਫਲਾਣੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਠੀਕ ਉਹੀ ਦਿਨ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ? ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀ ਕੁਝ ਕੁ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਇਹ ਚਾਹਨਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਸੁਦੀ ਵਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਤਾਰੀਖਾਂ (ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਸੂਰਜੀ ਤਾਰੀਖਾਂ) ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਏ ਜਾਇਆ ਕਰਨ; ਪਰ ਚੂੰ ਕਿ ਸੁਦੀ ਵਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਖਾਲਾ ਗੁਰ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਖਾਹਸ਼ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੇਖਦਾ ਤਾਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਚਾਹਨਾ ਉਪਜਦੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਾਧਨ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਜਾਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੀ ਸੱਚੀ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਬਹੁਲੱਗ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬਣਾਉਂਦੀ ਤੇ ਕਲਪਿਤ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਪਾਜ ਉੱਘੜ ਜਾਵੇ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਭੌਸੜ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਰੋਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੀਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਅਰਥਾਤ ਵੈਸਾਖੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜਰੂਰੀ ਸੀ।

ਐਸੇ ਹੀ ਕਈ ਕਾਰਨ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਦੀ ਵਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਈਸਵੀ, ਹਿਜਰੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਨ

ਦਾ ਤਗੀਕਾ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਵੱਡੀ ਅੰਕੜ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਮ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਜੋਤਸ਼ੀ ਵੀ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਵੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਕਿਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ।”

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :- “ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਚਾਹ ਉੱਥੇ ਰਾਹ, ਮੈਂ ਜਦ 1906 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਮਕਰਾਨ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵੱਲ ਹਿੰਗਰਾਜ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਵੀ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇੱਕ ਜੰਤਰੀ ਬਣਵਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਮੁੱਲ 31 ਰੁਪਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਭਾਈ ਤਖਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਮੇਰੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਤੱਕ ਮੰਗਵਾ ਛੱਡੀ। ਇਸ ਜੰਤਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਮੈਂਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਮਾਨੋ ਹਾਤਮ ਲਈ ਜਾਦੂ ਦਾ ਕਿਲਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਇਸ ਜੰਤਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਹਰ ਇੱਕ ਤਾਰੀਖ ਪੜਤਾਲੀ ਅਤੇ ਲਗਾਤਰ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।”

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੇ ਉਕਤ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ’ਚੋਂ ਅੱਜ ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ ਕੁ ਵੀਰ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ’ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਦਾ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਪੰਗਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹਰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਵੇਲੇ ਵਿਵਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਕੁਝ ਵੀਰ ਤਾਂ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਰੇਡ ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ’ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਮਰੇਡ ਪਰ ਵਰਲਡ ਸਿੱਖ ਆਰਗੋਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਈਫ

ਮੈਂਬਰ ਕੈਨੇਡਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ: ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਜੁਰੂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ: ਪੁਰੇਵਾਲ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਰੇਡ ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੁਕ: “ਆਪਿ ਨ ਦੇਹਿ ਚੁਰੂ ਭਰਿ ਪਾਨੀ ॥ ਤਿਰ ਨਿੰਦਹਿ ਜਿਹ ਗੰਗਾ ਆਨੀ ॥” (੩੩੨) ਬੋਲ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਰੇਡ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਪਰ ਸਵਾਲ ਜੁਰੂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਨਵੀਨ ਕਾਢਾਂ - ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ, ਕੰਮਪਿਊਟਰ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ, ਬਿਜਲੀ, ਏ.ਸੀ., ਰੂਮ ਹੀਟਰ ਅਤੇ ਕਾਰਾਂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਉਹ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕੇਵਲ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਾਮਰੇਡ ਵੀਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਕੋਈ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਤੋਂ ਕਦੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੀ ਕੁਝ ਪੂਰਵਜ਼ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਲਾਈ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਰੱਜ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜ਼ ਉਸੇ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੁੱਖ ਆਸਨ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਏ.ਸੀ. ਅਤੇ ਸਰਦੀਆਂ 'ਚ ਹੀਟਰ ਲਾਈ ਜਾਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇ ਦੇਵੇ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਭੱਦਰ ਪੁਰਸ਼ ਐਸੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕਾਮਰੇਡ ਹੋਣ ਦਾ ਠੱਪਾ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ੋਈ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਵਰਗਾ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਅੱਜ ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਰਗੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅੱਜ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਥ ਫਜ਼ੂਲ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਦੁਬਿਧਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹੋਰ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਵਿਹਲ ਕੱਢ ਸਕੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੀਆਂ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਤੇ ਸ: ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੀ ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ 'ਚ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

“ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਐਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬੀਸ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। 14 ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਕਠੀਆਂ ਕੌਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਇੱਕ ਨਾਲ ਹਰ ਬਾਤ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਆਪ ਰਚਿਤ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ। ਪੰਥ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ਦੌਲਤ ਦਰਾਜ਼ ਕਰੇ। ਮੈਂ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸੰਮਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਸਤਕ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ। ਆਪ ਜੈਸੇ ਗੁਣੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਪੰਥ ਉੱਨਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਰੱਖਯਾ ਕਰੋ।” - ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ੧੧ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੬੯ (੧੯੬੯ ਬਿਕਰਮੀ, 21 ਫਰਵਰੀ 1913 ਈ:)

ਬਿਕਰਮੀ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਲੌਂਦ ਦਾ ਫਾਲਤੂ ਮਹੀਨਾ ਜੁੜ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਐਸੀ ਦੁਬਿਧਾ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੇੜੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 10-12 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੌਂਦ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਉਣ ਸਦਕਾ ਉਸ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਫਰਕ 40 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ 10 ਜਾਂ 12 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਲ 40 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਹਰ ਸਾਲ ਜੇਠ ਵਦੀ ੬ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੪ ਨੂੰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਆਮ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 10 ਤੋਂ 12 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ 2018 ਈ: ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪੁਰਬ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ੨੫ ਵੈਸਾਖ ਅਤੇ ੩ ਹਾਤ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ 40 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਸੀ; ਜਿਸ ਫਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ 'ਚ ਨਾ-ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਖਰ ਐਨ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਬਦਲ ਕੇ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਲੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਤੇ ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਧਾਰਤ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ / 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲੈਂਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਕੁਝ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਬੇਵਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਅਲੋਚਨਾਂ ਦਾ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸੁਖੈਣ ਭਾਸ਼ਾ

ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਅਧਾਰਤ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਰਚਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਆਫੀਸਲ ਵੈਂਬਸਾਈਟ, ਸ਼੍ਰੋ.ਗ.ਪ.ਕ. ਦੀ ਡਾਇਰੀ 1991 ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ- ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ (ਸਤਵੀਂ ਅਡੀਸ਼ਨ) ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਸਾਰਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਉਪਰਤ ਸਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਕੇ ਆਮ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਨਵੀਂ “**ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ**” ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਪਿਛਲੇ 22-23 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਲੋਚਨਾ ਕਰ ਰਹੇ ਲੈਫਟੀਨੈਟ ਕਰਨਲ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਈ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫਜ਼ੂਲ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਬਾ-ਦਲੀਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਕਾਫੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਉਟ ਆਫ ਪ੍ਰਿੰਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਧਰੋਂ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਡਿਜ਼ਿਟਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਖਣ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਦਿੱਕਤ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਲਿੰਕ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਸਪੀਡ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਤਨਾ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਸ: ਸਰਬਵੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ Date Converter ਮੇਰੀ ਈ-ਮੇਲ 'ਤੇ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਓਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪਵਾਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਦਵਾਨ ਰੋਬੇਟ ਸਵੈਲ (Roberet Swell) ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ੰਕਰਾ ਬਾਲਕਿਸ਼ਨ ਦਿਕਸ਼ਿਤ (Shankra Balkrishana Dixit) ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ (The Indian Calender) ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਤਾਰੀਖ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਡੇਟ ਕੰਨੰਵਰਟਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਾਰਟਰੇਟ, ਨਿਊ ਜਰਸੀ, ਅਮਰੀਕਾ (Carteret, New Jersey, United States of America) ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਪਰਪੱਕ ਇਹ 20 ਸਾਲਾ ਗੁਰਸਿੰਖ ਨੌਜਵਾਨ ਸ: ਸਰਬਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਇੰਸਟੀਚੂਟ ਆਫ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (New Jersey Institute of Technology) 'ਚ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ

ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ (Information Technology) ਡਿਗਰੀ ਕੋਰਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਹੋਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਮਾਹਰ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰਨਲ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਾਥੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਢਾਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੀ 2001 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਐਸਾ ਕੈਲਕੂਲੇਟਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਜੂਲੀਅਨ ਅਤੇ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ; ਬਿਕਰਮੀ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਤਿੱਬਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ {Bikrami (Surya) Lunar & Solar dates} ਅਤੇ ਬਿਕਰਮੀ ਦਿਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਤਿੱਬਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ {Bikrami (Drik) Lunar & Solar dates}, ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਜਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿੱਬਾਂ, ਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਹਰ ਰੋਜ ਦਾ ਆਈਨਾਮੰਸ਼, ਤਿੱਬਾਂ ਦੀ ਅੰਭਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੈਲਕੂਲੇਟਰ ਨਾਲ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ, ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਹਾੜੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੈਲਕੂਲੇਟਰ <<https://nanakshahi.net/>> ਲਿੰਕ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਪੜਤਾਲ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੈਲਕੂਲੇਟਰ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਕਾਫੀ ਆਸਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਪੰਥ ਲਈ ਕੀਤੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੀ ਪੜਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸ “**ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ ਅਤੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸੰਮਤ ੫੫੩ (2021-22)**” ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਗੀਡਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਵੀ ਹਾਂ।

ਇਸ ਕੈਲਕੂਲੇਟਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਪਾਠਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਬਿਕਰਮੀ (1469-70 ਈ:), ਇਸ ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਸੰਮਤ ੨੦੭੯ ਬਿਕਰਮੀ (2021-22 ਈ:) ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੩੦੫੭ ਬਿਕਰਮੀ (ਸੰਨ 3000) ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨੋਟ ਕਰ ਕੇ ਬਣਾਈ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਦਿਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਕਿਤਨਾ ਫਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਹ ਫਰਕ ਕਿਤਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲਖੁਗੀ ਗਿਣ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ 4 ਤੋਂ 6 ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕੱਢਣ

ਵਾਲੇ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ 10 ਦਿਨ ਜੋੜਨ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨਾਲ ਪੁਰਾਤਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਪਿਛਲਖੁਰੀ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਠੀਕ ਨਿਕਲਣਗੀਆਂ? ਜੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲਖੁਰੀ ਗਿਣਦੇ ਹੋਏ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ (1469-70 ਈ:) ਤੱਕ ਜਾਈਏ ਤਾਂ 12 'ਚੋਂ 10 ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਅਤੇ ਚੇਤ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦਾ 2 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਮਤ 3057 ਬਿਕਰਮੀ (ਸੰਨ 3000) ਤੱਕ ਗਿਣਦੇ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਵਿੱਚ 3 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਹ ਰੱਟ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੇਲੇ ਲਾਗੂ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਛੱਡੀਏ? ਉਹ ਜੇ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ 1964 ਵਿੱਚ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿੰਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ

ਸ਼ੈਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸਮੇਤ ਸਮੂਹ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੱਜ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੀ ਲੁਹਜਤ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਲਾਗੂ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ 1964 ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੈਲੁਲੇਟਰ ਨਾਲ ਚੈਕ ਕਰਕੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜਕੱਲੁੰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਦ੍ਰਿੰਕ ਗਣਿਤ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਜੇ ਪਿਛਲਖੁਰੀ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੈਲੰਡਰ (ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ) ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ (1469-70 ਈ:) ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਭਨਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਚੇਤ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਨਾਲੋਂ 2 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਣਦੀ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਨ 2020 ਵਿੱਚ ਮਾਘ, ਹਾੜ, ਭਾਦੋਂ, ਅੱਸੂ, ਮੱਘਰ ਅਤੇ ਪੋਹ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ 6 ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਗੁਰੂਕਾਲ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨਾਲੋਂ 1-1 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ

ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ	ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਬਿਕਰਮੀ (1469-70 ਈ:)		ਸੰਮਤ ੨੦੨੯ ਬਿਕਰਮੀ (2021-22 ਈ:)		ਸੰਮਤ ੩੦੫੭ ਬਿਕਰਮੀ (3000-01 ਈ:)	
	ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ	ਦ੍ਰਿੰਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ	ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ	ਦ੍ਰਿੰਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ	ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦ	ਦ੍ਰਿੰਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ
ਵੈਸਾਖ	27 ਮਾਰਚ	28 ਮਾਰਚ	13 ਅਪ੍ਰੈਲ	13 ਅਪ੍ਰੈਲ	30 ਅਪ੍ਰੈਲ	27 ਅਪ੍ਰੈਲ
ਜੋਠ	27 ਅਪ੍ਰੈਲ	28 ਅਪ੍ਰੈਲ	14 ਮਈ	14 ਮਈ	31 ਮਈ	28 ਮਈ
ਹਾੜ	28 ਮਈ	29 ਮਈ	15 ਜੂਨ	15 ਜੂਨ	1 ਜੁਲਾਈ	28 ਜੂਨ
ਸਾਵਣ	29 ਜੂਨ	30 ਜੂਨ	16 ਜੁਲਾਈ	16 ਜੁਲਾਈ	2 ਅਗਸਤ	30 ਜੁਲਾਈ
ਭਾਦੋਂ	30 ਜੁਲਾਈ	31 ਜੁਲਾਈ	17 ਅਗਸਤ	16 ਅਗਸਤ	2 ਸਤੰਬਰ	30 ਅਗਸਤ
ਅੱਸੂ	30 ਅਗਸਤ	31 ਅਗਸਤ	17 ਸਤੰਬਰ	16 ਸਤੰਬਰ	3 ਅਕਤੂਬਰ	30 ਸਤੰਬਰ
ਕੱਤਕ	30 ਸਤੰਬਰ	30 ਸਤੰਬਰ	17 ਅਕਤੂਬਰ	17 ਅਕਤੂਬਰ	3 ਨਵੰਬਰ	31 ਅਕਤੂਬਰ
ਮੱਘਰ	29 ਅਕਤੂਬਰ	30 ਅਕਤੂਬਰ	16 ਨਵੰਬਰ	16 ਨਵੰਬਰ	3 ਦਸੰਬਰ	30 ਨਵੰਬਰ
ਪੋਹ	28 ਨਵੰਬਰ	29 ਨਵੰਬਰ	16 ਦਸੰਬਰ	15 ਦਸੰਬਰ	1 ਜਨਵਰੀ	29 ਦਸੰਬਰ
ਮਾਘ	27 ਦਸੰਬਰ	28 ਦਸੰਬਰ	14 ਜਨਵਰੀ	14 ਜਨਵਰੀ	30 ਜਨਵਰੀ	28 ਜਨਵਰੀ
ਫੁੱਗਣ	26 ਜਨਵਰੀ	27 ਜਨਵਰੀ	12 ਫਰਵਰੀ	12 ਫਰਵਰੀ	1 ਮਾਰਚ	26 ਫਰਵਰੀ
ਚੇਤ	24 ਫਰਵਰੀ	26 ਫਰਵਰੀ	14 ਮਾਰਚ	14 ਮਾਰਚ	31 ਮਾਰਚ	28 ਮਾਰਚ

ਹੀ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ 3-3 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੈਲੂਲੇਟਰ ਨਾਲ ਚੈਕ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਛਾਪੀ ਇੱਕ ਪੰਚਾਂਗ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪੰਚਾਂਗ ਜੋ ਵਾਰਾਨਸੀ ਵਿੱਚ ਛਾਪੀ ਹੋਵੇ (ਸ਼੍ਰੀ ਗਣੇਸ਼ ਅੱਪਾ ਪੰਚਾਂਗ ਜਾਂ ਰੁਪੇਸ਼ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪੰਚਾਂਗ ਵਾਲਾ ਕੈਲੰਡਰ) ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਨ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2020 ਵਿੱਚ 6 ਸੰਗ੍ਰਾਂਦਾਂ 'ਚ 1-1 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਵਿੱਚ 1-1 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਦਿਹਾੜੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫਰਕ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਅਧਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਛੱਗਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਅਧਿਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲਖੁਰੀ ਤਾਗੀਆਂ ਗਿਣ ਕੇ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਰੱਟ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਕੈਲੂਲੇਟਰ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਥੀਆਂ ਸ਼ੁੱਧ ਤਾਗੀਆਂ ਅਤੇ ਮਿਥੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲਖੁਰੀ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੋ ਦੋ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦਾਂ ਆਉਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵਾਲਾ ਕੈਲੰਡਰ ਤਾਂ ਉਹ 1964 ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ 2-2 ਸੰਗ੍ਰਾਂਦਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ ਤਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮੁਸਕਿਲ ਹੈ? ਜੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਵੱਲੋਂ 1964 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਸੋਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਸੋਧ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਵੱਲੋਂ 2003 ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਦੂਸਰਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਕਾ ਕੈਲੰਡਰ ਜੇ ਕੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਾਲ ਬਿਨਾ ਹੀਲ ਹੁੱਜਤ ਅਪਣਾ ਲੈਣਗੇ ਜਾਂ ਮੁੜ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲਾ ਕੈਲੰਡਰ ਅਪਣਾਉਣਗੇ?

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2 ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ 1752 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਸੋਧ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਗੀਆਂ ਜੂਲੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ 14 ਸਤੰਬਰ 1752 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਗੀਆਂ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਨ 1964 ਤੱਕ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਦਰਜ ਤਿੱਥਾਂ/ਤਾਗੀਆਂ; ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਸੀ ਅਤੇ 1964 ਤੋਂ 1999 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਬਿਕਰਮੀ ਤਿੱਥਾਂ/ਤਾਗੀਆਂ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸੋਧ ਉਪ੍ਰੰਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਇਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਹੈ। ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੨੦੫੬ (14 ਅਪ੍ਰੈਲ 1999) ਜਦੋਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਗੀਆਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕੈਲੰਡਰ ਸੋਧ ਦੇ ਅੰਤਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਲਈ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨਾ: ਸ਼ਾ: ਸੰਮਤ ੫੩੧ (14 ਮਾਰਚ 1999) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਗੀਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਵਜੋਂ ਮਾਣਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਾਗੀਆਂ ਦੀ ਗਣਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅੰਤਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਨਾ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਲਾਗੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸਾਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ 365.2425 ਦਿਨ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਰੁੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 365.242196 ਦਿਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੇਵਲ 0.000304 ਦਿਨ ਵੱਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 3300 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ 1 ਦਿਨ ਦਾ ਹੀ ਛੱਡ ਪਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ 72 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ 1 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 27 ਮਾਰਚ 1469 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਸ ਲਈ 1469 ਤੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ। 1999 ਵਿੱਚ ੧ ਵੈਸਾਖ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵੈਸਾਖੀ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਆਇਆ ਕਰੇਗੀ।

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਦੋਵੇਂ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਚੇਤ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਚੇਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ 'ਚ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵੈਸਾਖ, ਜੇਠ, ਹਾਝ ..... ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਅਖੀਰਲਾ ਮਹੀਨਾ ਛੱਗਣ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਭਾਵ ਪਹਿਲੀ ਤਾਗੀ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੧ ਵੈਸਾਖ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੈਸਾਖ, ਜੇਠ, ਹਾੜ, ਸਾਵਣ 8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ 31-31 ਦਿਨ ਗਿਣ ਕੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਵੋਂ, ਅੱਸੂ, ਕੱਤਕ, ਮੱਘਰ, ਪੋਹ, ਮਾਘ, ਛੁੱਗਣ 7 ਮਹੀਨੇ 30-30 ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕਰਕੇ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਲੀਪ ਦੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਛੁੱਗਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ 31 ਦਿਨ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੇਤ ਮਹੀਨੇ ਦੇ 31 ਦਿਨ ਗਿਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੈਸਾਖੀ ਮੁੜ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਆਏਗੀ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਇਸੇ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵੋਂ ਕਿ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਨਾਮ ਆਮ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਵਿੱਚ ਸੰਗਰਾਂਦ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।

ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਅਸਤ ਦੇ ਸਮੇਂ (ਉਚਾਈ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨ ਕੇ), ਆਇਨਅੰਸ਼ (ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਭਾਰਤੀ ਸਟੈਂਡਰਡ ਟਾਈਮ) ਤੇ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ (ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ) ਆਦਿਕ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਐਕਸਲ(Excel) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਾਲ ਕੈਲਕ੍ਯੁਲੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ (dateandtime.com, NOAA & NASA) ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਯੋਗ ਸਾਈਟਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਸਿਵਾਏ ਕੁਝ ਕੁ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਚ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਰਿਫਰੈਕਸ਼ਨ, ਅਕਸਾਂਸ਼, ਰੇਖਾਂਸ਼, ਸਮੁੰਦਰੀ ਤਲ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਡੈਕਲੀਨੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਿਫਰੈਕਸ਼ਨ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਦੀ ਘਣਤਾ, ਦਬਾਅ, ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਨਮੀ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਈ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਈ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਦਾ ਸਾਲ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਾਰਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਦੀ ਸ਼ੁਧਤਾ ਤੱਕ ਹੀ ਕੈਲਕ੍ਯੁਲੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰਲੇ ਸੈਕੰਡਾਂ ਨੂੰ ਰਾਉਂਡ ਆਫ ਕਰਕੇ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਕਦੀ ਕਦਾਈ ਕੁਝ ਫਰਕ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਪਰਲੇ 29 ਸੈਕੰਡਾਂ ਨੂੰ ਰਾਉਂਡ ਆਫ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ 31 ਸੈਕੰਡ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿਣ

ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੋਂ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੈਕੰਡਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਤਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਫਰੈਕਸ਼ਨ ਸੋਧ ਲਾ ਕੇ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਸਤਹ (The upper limb of sun) ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਂਸ਼ ਅਤੇ ਅਕਸਾਂਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸਮਾਂ ਸੂਚੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਾਲੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਆਇਨਅੰਸ਼ ਜੋ ਅੱਜ ਕੱਲ 24° ਤੋਂ ਉਪਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਗਭਗ $50.29''$ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਚੱਕਰ (360°) ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ $365/366$ ਦਿਨ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 1° ਦਾ ਸਫਰ ਲਗਭਗ 1 ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤੈਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਈਨਅੰਸ 24° ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਪੰਚਾਂਗਾਂ ਜੋ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਿਰਾਇਨ ਭਾਵ ਆਇਨਅੰਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ 285 ਈਸਵੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਇਨਅੰਸ 0° ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਨਾਲੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ 24 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ 8 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਸੇ ਕਿਆਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਫਰਕ ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਹੋਰ ਫਰਕ ਨਾ ਪਵੇ।

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਕਰਮੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੋ ਸਕੇ। ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਧਤਾ ਕਾਇਮ ਰਵੇ ਪਰ “ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਅਭੁਲ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ॥” ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਟਾਈਪ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਗਲਤੀਆਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜੁਰੂ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਅਗਲੇ ਇਸੂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ

ਮੈਂ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵੱਧੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਦਾ ਹੈ; ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਲ ਅਤੇ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅੱਤਿ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਗੀਖਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਤਾਗੀਖਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਕੌਮ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਸਿਰਮੌਰ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਖੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਸਿਰੋਪਾ ਤਾਂ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਸੁਹਿਰਦ ਯਤਨ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੋ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਹਨਤ ਉਪੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਲਾਘਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ 2003 ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਗੀਲੀਜ਼ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ 7 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਆਪਣੀ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਕਈ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰਾਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਰ ਸੰਕਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਫਸੀਲ ਨਾਲ ਤੱਥਾਂ ਸਹਿਤ ਲਗਾਤਾਰ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹ ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਪਰ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾ

“ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼

1998 ਤੋਂ 2009 ਤੱਕ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ’ਤੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ “ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ” ਲੇਖ

ਸੰਦੇਸ਼

ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵੈਸਥੀ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ 300 ਸਾਲਾ ਸਾਜਣਾ ਦਿਵਸ ਪੰਥ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਤੇ ਖਾਲਸ਼ਾਹੀ ਜਾਰੀ-ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੌਮ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਦ-ਹਸਤੀ ਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਸਵ ਪ੍ਰਧਰ ਤੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਕੌਮੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੌਮੀ ਦਿਨ-ਦਿਹਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਨ-ਦਿਹਾਰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਧਰਮ-ਕੌਮ ਦੇ ਅਲੋਗ-ਅਲੋਗ ਕੈਲੰਡਰ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਕੌਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਿਕਾਨੀ ਸੰਸਤ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਸਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਬਿਕਾਨੀ ਸੰਸਤ ਮੌਜੂਦੀ ਸਾਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਾਲ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਬਰਹਮਾਂਹ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕਤ ਬਾਰਹਮਾਂਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸੂਝੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੌਮ ਦੀ ਚਿਰਕੋਣੀ ਇੱਛਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡਾ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਗੀਕਾਂ ਨਿਸਚਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਸਚਤ ਤਗੀਕਾਂ ਤੇ ਮਨਾਏ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਜੰਤਰੀ ਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਇਹ ਰੂਪ ਇਸਟੀਰਿਊਟ ਆਫ ਸਿੱਖ ਸਟਡੀਜ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਇਕੱਤਰਤਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਜੰਤਰੀ ਸੰਸਤ 431 ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ-ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸਤਾਵੇਖ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਟੋਹੜਾ

18 ਮਾਰਚ 1998

ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਛਪਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਅਖੰਤੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਪਈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਲਿਖ ਸਕਣ ਜਾਂ ਇਹ ਲਿਖ ਸਕਣ ਕਿ ਸੋਧ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ? ਕਾਰਨ ਇੱਕੋ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ

ਸੰਦੇਸ਼

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਇਹ ਚਿਰਕੋਣੀ ਪਬਲ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਕੌਮ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਕੈਲੰਡਰ ਹੋਵੇ। ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਅਗਸੇ ਤੋਂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਯਤਨ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਆਪਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਗਿਆਨੀ ਜੰਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਬੁੱਧੀਜੀਆਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਸਦਕਾ ਕੈਨੇਡਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ੍ਰ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਦੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਉਪਰਿਤ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਹੁਣ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਭਾਈਚਾਰੇ ਪਾਸ ਆਪਣਾ ਕੈਲੰਡਰ ਹੈ, ਮਸ਼ਿਲਮ ਵੀਂਤਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੈਲੰਡਰ ਹੈ, ਈਸਾਮਈਆਂ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਕੈਲੰਡਰ ਹੈ, ਈਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਹੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਹਾੜਾ ਪ੍ਰਧਾਨੀ 'ਤੇ ਮੈਂ ਸਾਂਚੇ ਸਿੱਪ ਜਾਗਰ ਨੂੰ ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤਾ ਹਾਂ।

੧ ਸੰਵਾਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, 14 ਅਪ੍ਰੈਲ 2003 | ਪ੍ਰਧਾਨ ੩ (੨੦੦੩) ਪ੍ਰ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੁਖੀਗੜ੍ਹ, ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਸੂਝ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ; ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਦੇਵਾਲ ਅਤੇ ਡਾ: ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ “ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ” ਜਿਹੜਾ ਕਿ 2003 ਤੋਂ 2009 ਤੱਕ ਹਰ ਸਾਲ ਛਾਪਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਇੱਥੇ ਹੁ-ਬਹੁ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਦੇਸ਼

ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਕੋਸ਼ਿਸੀ ਬਦਲਾਅਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਪੁਰ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਦੇ ਨਾਮ 'ਪੁਰ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਸਮੱਝੂਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਅੰਦੂੰਦੀ ਦੇਣ 'ਨਾਮ ਜਾਪੋ, ਕਿਰਤ ਕਰ ਤੇ ਵੰਡ ਛੱਡ' ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘਰ-ਘਰ ਪੁਰ੍ਹੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਵਨ ਨਾਮ 'ਪੁਰ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਸਮੱਝੂਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਅੰਦੂੰਦੀ ਦੇਣ 'ਨਾਮ ਜਾਪੋ, ਕਿਰਤ ਕਰ ਤੇ ਵੰਡ ਛੱਡ' ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘਰ-ਘਰ ਪੁਰ੍ਹੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਗੁਰਦਾਰ-ਗੁਰੀ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹੁਣ੍ਹਾਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖਿਆਂ ਹਰ ਪ੍ਰਭੀ-ਮਾਤਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਪਾਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸੁੱਤ ਕੇ ਦਸਤੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ, ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੀਆਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ-ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸਤਾਵੇਖ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਟੋਹੜਾ

ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮੱਧਯੁਕੀ ਜੂਲਮੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਚ ਲੋਕ-ਕਾਲਿਆਣਕਾਰੀ ਤੇ ਸਤਿਵਾਦੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ। ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ। ਪਰੰਪੰ ਅਜੇ ਵੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਅਮਲੀ ਰੂਪ 'ਚ ਪ੍ਰਚਲਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਿਆਪਕ ਜਤਨ ਲੋੜੀਏ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਿਹਾੜਾ 'ਚ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਪਦਾਰਥਵਾਦ, ਫੈਸਲਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ੀ ਤੇ ਭੂਤ-ਕੁਸਤ ਭਾਰੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭੂਤ-ਵੱਡੀਆਂ, ਨਸ਼ਾਖੇਤੀ, ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਅਤੇ ਦਾਜ਼-ਦਹਜ਼ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮਾਜ ਬੁਰਾਈਆਂ ਕਾਵੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਕਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਫਲਸਥੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੜ੍ਹਾਈ ਜੀਵੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਨੂੰ ਪਾਸਾਰਨ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਹੋਦ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ

ਗੁਰੂ-ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸਤਾਵੇਖ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਟੋਹੜਾ

ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ੍ਰੀਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ?

ਕੈਲੰਡਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਲਈ ਧਾਰਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਇਹਿਆਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਸਭਿਆਤਾ ਦੇ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਮਾਪਦੰਡ ਅਪਣਾਏ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਧਰਮਾਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਕੈਲੰਡਰ ਸੂਰਜੀ (Solar) ਜਾਂ ਫਿਰ ਚੰਦਰ (Lunar) ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਉੱਪਰ ਅਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜੀ ਤੇ ਚੰਦਰ, ਦੋਨੋਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਰ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਮਹੀਨਾ ਪੂਰਨਮਾਸੀ 'ਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹੀ ਮਹੀਨਾ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੱਸਿਆ ਉੱਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 1957 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਕਾ ਸੰਮਤ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਤੇ ਡਾਇਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਲਈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਨਵਰੀ-ਫਰਵਰੀ ਵਾਲੇ ਸਾਂਝੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਹੂਦੀਆਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ, ਈਸਾਈਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕੈਲੰਡਰ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਲ ਤੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਡਾਇਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਤੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਆਰੰਭ ੧੫੨੯ ਬਿਕਰਮੀ ਮੁਤਾਬਕ 1469 ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਮਿਥ ਕੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਦਿਨ, ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੇ ਤਿੱਥਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਾਲੀਆਂ ਹੀ ਅਪਣਾਈਆਂ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੂਰਜੀ ਤੇ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਤਰੁੰਤੀਆਂ ਹਨ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਸਚਤ ਕੀਤੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਾਲ ਦੇ 365 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪੱਕੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਉੱਪਰ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦਾ ਹਰ ਮਹੀਨਾ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਜਾਂ ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਮੱਸਿਆ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰਾ ਸਾਲ 354 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ 11 ਦਿਨ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਨੂੰ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਨਾਲ ਮਿਲਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ ਹਰ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ

ਦੀ ਗਿਣਤੀ 12 ਦੀ ਬਜਾਏ 13 ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਨ 2018 ਵਿੱਚ ਜੇਠ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਲ 2020 'ਚ ਅੱਸੂ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹਨ।) ਇਉਂ ਕਈ ਵਾਗੀ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦੇ ਇੱਕੋ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਜੋੜੇ ਜਾਂ ਵਾਧੂ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਲੌਦ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਜਾਂ ਮਲਮਾਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸ਼ੁਭ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਹਾੜਾ ਨਹੀਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਲਮਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ 18/19 ਦਿਨ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਤੇ ਦਿਹਾੜੇ 365 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਉੱਪਰ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ (ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧) ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਂਝੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਬੜੀ ਹਮੇਹੀਣੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਹ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਰ ਸਾਲ (Lunar year) ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਸਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ, ਨਿਸਚਤ ਕਰ ਲਈਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਲਈ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਤੇ ਸਾਈਟੀਫਿਕ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਲੋੜ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਸਾਲ ਮੌਸਮੀ {ਰੁੱਤੀ} ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਂਝੇ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਹਿਦਾ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਬਿਕਰਮੀ ਸਾਲ ਦਾ ਮੌਸਮੀ {ਰੁੱਤੀ} ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 20 ਮਿੰਟ ਵੱਧ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਂਝੇ ਸਾਲ ਦਾ ਮੌਸਮੀ {ਰੁੱਤੀ} ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਕੇਵਲ 26 ਸੈਕੰਡ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੇ 3300 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਸਾਲ ਦਾ ਮੌਸਮੀ {ਰੁੱਤੀ} ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪਵੇਗਾ, ਉਥੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਰ 70/71 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਫਰਕ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਆਈਆਂ ਜਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੈਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੋਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਈਸਵੀ	ਵੈਸਾਖੀ
1753	9 ਅਪ੍ਰੈਲ
1799	10 ਅਪ੍ਰੈਲ
1899	12 ਅਪ੍ਰੈਲ
1999	14 ਅਪ੍ਰੈਲ
2199	16 ਅਪ੍ਰੈਲ

ਉਪਰੋਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਿਕਰਮੀ ਸਾਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵੈਸਾਖੀ ਭਾਵ ਵੈਸਾਖੀ ਤਕਰੀਬਨ 1100 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਬਜਾਏ

ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਕਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ 13000 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਹ ਵੈਸਾਖੀ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਤੁਖਾਰੀ ਤੇ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਮਾਂਝ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚਲਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਣ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਰੁੱਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

੧. ਆਸਾਂਝੂ ਤਪੰਦਾ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਗਰਿ ਨਾਹੁ ਨ ਜਿੰਨਾ ਪਾਸਿ ॥

(ਮਾਝ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਮ: ੫)

੨. ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰ ਨ ਵਿਆਪਈ ਕੰਠ ਮਿਲਿਆ ਗਰਿ ਨਾਹੁ ॥

(ਮਾਝ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਮ: ੫)

੩. ਚੇਤੁ ਬਸੰਤੁ ਭਲਾ ਭਵਰ ਸੁਹਾਵੜੇ ॥

(ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਮ: ੧)

੪. ਵੈਸਾਖੁ ਭਲਾ ਸਾਖਾ ਵੇਸ ਕਰੇ ॥ (ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਮ: ੧)

੫. ਮਾਹੁ ਜੇਠੁ ਭਲਾ ਪ੍ਰੋਤਮੁ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ॥ ....

(ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਮ: ੧)

੬. ਆਸਾਂਝੂ ਭਲਾ ਸੁਰਜੁ ਗਗਨਿ ਤਪੈ ॥

ਧਰਤੀ ਦੁਖ ਸਹੈ ਸੋਖੈ ਅਗਨਿ ਭਖੈ ॥

ਅਗਨਿ ਰਸੁ ਸੋਖੈ ਮਰੀਐ ਧੋਖੈ ਭੀ ਸੋਂ ਕਿਰਤੁ ਨ ਹਾਰੇ ॥

ਰਖੁ ਫਿਰੈ ਛਾਇਆ ਧਨ ਤਾਕੈ ਟੌਡੁ ਲਵੈ ਮੰਝ ਬਾਰੇ ॥

(ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਮ: ੧)

੭. ਭਾਦਉ ਭਰਮਿ ਭੁਲੀ ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਪਛਤਾਣੀ ॥

ਜਲ ਬਲ ਨੀਰਿ ਭਰੇ ਬਰਸ ਰੁਤੇ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥

(ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਮ: ੧)

ਜੇਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਮੌਸਮਾਂ ਤੇ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਰੁੱਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ-ਪੰਥ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜੇਹੇ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲ ਬੱਝਿਆ ਰਹੇ।

ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਉੱਪਰ ਅਧਾਰਿਤ 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ (1994) ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 1469 ਈ: ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2000 ਈ: ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸੰਮਤ, ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ, ਸੂਰਜੀ ਤੇ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਤਿਥਿਆਂ, ਹਿਜਰੀ ਸੰਮਤ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਪਯੋਗੀ ਖੋਜ ਸੰਦੰਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹੋਲ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਸੰਮਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ.

ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਮਾਨ, ਪੁਰੇਵਾਲ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ। ਡਾ. ਮਾਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ. ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ 'ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਤਿ ਕੀਤਾ। 1994-95 ਵਿੱਚ ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੂਰਜੀ ਅਤੇ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਸਿੱਖ ਸਟੇਡੀਜ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ, ਵਿਸ਼ਵ ਸਿੱਖ ਸੰਮੇਲਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (1995), ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜ਼ਨ ਐਂਡ ਕਲਚਰ ਪਟਿਆਲਾ ਆਦਿ ਥਾਂਵਾਂ ਉੱਪਰ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵੀ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਉਜਾਗਰ ਹੋਈਆਂ ਉੱਥੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। 1996 ਈ. ਤੱਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਅਤੇ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੋਖ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਸਿੱਖ ਸਟੇਡੀਜ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਭਾਰਤ ਵੀ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਇਉਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਜੋ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਉਹ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਸਿੱਖ ਸਟੇਡੀਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 1998 ਈ. ਦੇ ਬੱਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ (15/01/98) ਤੇ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ (18/03/98) ਨੇ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹੋਲ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਸੰਮਤ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ 22 ਫਰਵਰੀ 1999 ਨੂੰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ। ਉਪਰੋਕਤ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1999 ਤੱਕ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਜੂਨ 1999 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਫਿਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਖਾਤਰ ਅਮਲ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਵੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ 1999 ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੋ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਅੰਤ ਇੱਕ ਹੋਰ 7 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 6 ਜਨਵਰੀ 2000 ਨੂੰ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। 2-3 ਸਾਲ ਇੰਜ ਹੀ ਬੀਤ ਗਏ ਤੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਲਟਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪੰਥਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵਾਰ ਵਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਸੁਲਝਾਇਆ ਜਾਵੇ। 5 ਜੂਨ 2001 ਨੂੰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਨਵੰਬਰ 2002 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜੋਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਅੰਤਿਮ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣ। ਫਲਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜੋਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 8 ਜਨਵਰੀ 2003 ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਉੱਪਰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਭਰਪੂਰ ਤਰੀਕੇ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਅੰਤਿਮ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੈਂਬਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਨ :

1. ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।
  2. ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।
  3. ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ।
  4. ਪ੍ਰੋ. ਜੋਪ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
  5. ਡਾ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
  6. ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
  7. ਪ੍ਰੀ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਚੂਸਲੇਵੜ, ਪੱਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
  8. ਸ਼੍ਰੀ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ, ਸ਼ਗੀਫ਼ਪੁਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
  9. ਪ੍ਰੀ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਮਦਾ ਸਾਹਿਬ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਬਠਿੰਡਾ।
  10. ਬੀਬੀ ਕਿਰਨਜੋਤ ਕੌਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
  11. ਸ਼੍ਰੀ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਕੈਨੇਡਾ।
- ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 16 ਜਨਵਰੀ 2003 ਨੂੰ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਈ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਲਈ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਅਸੂਲਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਉੱਪਰ ਲਗਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉਠਾਏ ਸੰਕਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦੇ ਪੱਤਰ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਰਣੈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 13 ਫਰਵਰੀ 2003 ਨੂੰ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਸੁਚਾਰੂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਪੈਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਨੂੰ ਕਨਵੀਨਰ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ। ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਨੂੰ ਕੈਲੰਡਰ ਬਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਇਜਕ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :-
1. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੂਰਜੀ ਤੇ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਜਨਰਾਤ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਆਧਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੂਝ ਵੀ ਹੋਵੇ।
  2. ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਨਵਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਜੰਤਰੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
  3. ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸੂਰਜੀ ਮੌਸਮੀ {ਰੁੱਤੀ} ਸਾਲ (Tropical Year) ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਉੱਪਰ ਅਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।
  4. ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਆਰੰਭ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਸਾਲ ਦਾ ਅਰੰਭ ਚੇਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਦੀ ੧ ਚੇਤ ਤੋਂ।
  5. ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੇਤ ਤੇ ਅਖੀਰਲਾ ਮਹੀਨਾ ਫੱਗਣ ਹੋਵੇਗਾ।
  6. ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 5 ਮਹੀਨੇ ਚੇਤ, ਵੈਸਾਖ, ਜੋਠ, ਹਾੜ ਤੇ ਸਾਵਣ (ਹਰ ਮਹੀਨੇ) ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 31-31 ਹੋਵੇਗੀ। ਪਿਛਲੇ 7 ਮਹੀਨਿਆਂ ਭਾਦੋਂ, ਅੱਸੂ, ਕੱਤਕ, ਮੱਘਰ,

- ਪੋਹ ਮਾਘ ਤੇ ਫੱਗਣ (ਹਰ ਮਹੀਨੇ) ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 30-30 ਹੋਵੇਗੀ।
7. ਸਾਂਝੇ ਸੰਮਤ (Common Era) ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਂਦੇ ਲੀਪ ਦੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸਾਲ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮਹੀਨਾ ਫੱਗਣ 31 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।
  8. ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਤਗੀਕ ਰਾਤ ਦੇ 12 ਵਜੇ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇਗੀ।
  9. ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਰੇਖਾਂਸ਼ (Longitude) ਤੇ ਅਕਸਾਂਸ਼ (Latitude) ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
  10. ਖਾਲਸੇ ਦੇ 300 ਸਾਲਾ ਸਿਰਜਣਾ ਦਿਵਸ ਭਾਵ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ 439 ਮੁਤਾਬਿਕ 1999 ਈ. ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਤਿੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਿਟਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
  11. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ (ਪੂਰਨਮਾਸੀ) ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਅਗਲੇ ਫੈਸਲੇ ਤੱਕ ਇਹ ਗੁਰਪੁਰਬ ੧ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ (ਪੂਰਨਮਾਸੀ) ਨੂੰ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।
  12. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਿਉਹਾਰ ਦਿਵਾਲੀ ਅਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਣਗੇ।
  13. ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੱਸਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੀ ਦਰਸਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਖਰੜੇ ਉੱਪਰ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਰਣੈ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ 10 ਮਾਰਚ ਤੇ 20 ਮਾਰਚ 2003 ਨੂੰ ਦੋ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਈਦਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਝਾਅ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭੇਜੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੀਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਰਣੈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਬ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ 18 ਮਾਰਚ 2003 ਨੂੰ ਡਾ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੱਖ ਛਿੱਲੋਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਇੱਕ 23 ਮਾਰਚ 2003 ਨੂੰ ਸ੍ਰ. ਅਨੁਗਾਗ ਸਿੱਖ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਘਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਅੰਤ 28 ਮਾਰਚ 2003 ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਈਦਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਇੱਕਠ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਇੱਕਠ ਵਿੱਚ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਰਣੈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਨੁਮਾਈਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਖਰੜੇ ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਫਲਸਰੂਪ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਇਸ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੱਖ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੁੰਜ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਸਬੰਧੀ ਜੋ ਪੱਤਰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

“ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਾਰੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੰਥਕ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੇ ਘੋਖ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 28 ਮਾਰਚ 2003 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਇਕਤੱਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।”

ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਇਸ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਜਦ ਪ੍ਰੇ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੱਖ ਜੀ ਬਢੂੰਗਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 29 ਮਾਰਚ 2003 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਇਜਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਵੀ ਇਸਦਾ ਭਰਪੂਰ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਪਰੋਕਤ ਇਜਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਮਤਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :-

“ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਜੇ ਪੱਤਰ ਅੱਤ: 03/3045 ਮਿਤੀ 28/03/2003 ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 698 ਮਿਤੀ 10/12/1997 ਅੰਤਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 178 ਮਿਤੀ 15/09/98 ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮਤਾ ਨੰਬਰ 100 ਮਿਤੀ 18/03/98 ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨਾਂ-ਦਿਹਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਰਣੈ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ

ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖ ਕੇ ਮਿਤੀ 28 ਮਾਰਚ 2003 ਨੂੰ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸੋਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਅੱਜ ਦਾ ਜਨਰਲ ਇਜ਼ਲਾਸ ਪਹਿਲੇ ਹੋਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਰਣੈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸੰਮਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੋਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਵੈਸਾਖੀ 2003 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖਰੜੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਡਾਇਰੀ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਆਦਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ; ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮਨਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਮੱਦ ਵਿਚੋਂ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਛਾਪਵਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਜ਼ਲਾਸ ਵੈਸਾਖੀ 2003 ਤੋਂ ਸਮੂਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਖੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰਿਕ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਅੱਜ ਦਾ ਇਜ਼ਲਾਸ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਨਿਗਲੇ, ਨਿਆਰੇ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦਿੜ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।”

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਰਣੈ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਪੰਥਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿਆਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਈਦਿਆਂ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:-

1. ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਥੇਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਜਥੇਦਾਰ ਤਖਤ ਸ਼੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਬਠਿੰਡਾ।
2. ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਥੇਦਾਰ ਤਖਤ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ ਸਾਹਿਬ ਆਨਦੰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।
3. ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਢੂੰਗਰ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
4. ਸ਼੍ਰੀ. ਹਰਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ, ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
5. ਸ਼੍ਰੀ. ਰਘਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਨਿੱਜੀ ਸਹਾਇਕ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
6. ਸ਼੍ਰੀ. ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਚੇਅਰਮੈਨ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ, ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਿੱਲੀ।

7. ਸ਼੍ਰੀ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਿੱਤ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਿੱਲੀ।
8. ਸ਼੍ਰੀ. ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਟੋਨੀ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)।
9. ਡਾ. ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।
10. ਸ਼੍ਰੀ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਲਕੱਤਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
11. ਡਾ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਚਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
12. ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਜਲੰਧਰ।
13. ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਨਿਗਮਲ ਪੰਥ, ਖੁੱਡਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ।
14. ਭਾਈ ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਅਭਿਆਸੀ, ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ।
15. ਸ਼੍ਰੀ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਉਰਦਨ, ਤਹਿਸੀਲ ਅਜਨਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
16. ਗਿਆਨੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੌਗਾ।
17. ਕਰਨਲ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।
18. ਸ਼੍ਰੀ. ਅਨੁਰਾਗ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ।
19. ਪ੍ਰੋ. ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
20. ਡਾ. ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਦੋਕੇ।
21. ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿਰਗਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
22. ਪ੍ਰੀ. ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
23. ਪ੍ਰੋ. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਬਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
24. ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ, ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ।
25. ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਤਖਤ ਸ਼੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ।
26. ਸ਼੍ਰੀ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
27. ਜਥੇਦਾਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲਾ।
28. ਡਾ. ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਲਜ ਪਟਿਆਲਾ।
29. ਸ਼੍ਰੀ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਹੋੜੂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
30. ਸ਼੍ਰੀ. ਹਰਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਪਟਿਆਲਾ।
31. ਸ਼੍ਰੀ. ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਐਡੀਟਰ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
32. ਪ੍ਰੀ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰਖਲਾ।
33. ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ।
34. ਜਥੇਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ, ਨੁਮਾਈਦੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ।
35. ਬਾਬਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਸ਼ਮੇਸ਼ ਤਰਨਾ ਦਲ, ਨਿਹੰਗ ਜਥੇਬੰਦੀ।
36. ਸ਼੍ਰੀ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਲੁਹਾਰਾ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)।
37. ਸ਼੍ਰੀ. ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਅਕਾਲ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
38. ਸ਼੍ਰੀ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਗੋਅਣੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

39. ਸ੍ਰ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ, ਇੰਚਾਰਜ਼, ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ।
40. ਸ੍ਰ. ਦਿਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਇੰਚਾਰਜ਼ ਪਬਲੀਸਿਟੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
41. ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਰਿਵਾਰ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੰਸਥਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਨਿਰਣੈ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੱਜਣਾਂ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁੱਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਝਾਅ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਭੇਜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

1. ਸ੍ਰ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਮਾਇਨਰਟੀ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ।
2. ਯੂ.ਪੀ. ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਬੋਰਡ, ਲਖਨਊ।
3. ਡਾ. ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਲਿਸ਼ਕ, ਪਟਿਆਲਾ।
4. ਭਾਈ ਅਰਦੱਮਣ ਸਿੰਘ ਝਬਾਲ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਸਿੱਖ ਸਟੇਡੀਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
5. ਸ੍ਰ. ਜਨਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਜਥੇਦਾਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਮਸ਼ੇਦਪੁਰ ਝਾਰਖੰਡ।
6. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਸਾਊਂਧਰਾਲ ਲੰਡਨ ਇੰਗਲੈਂਡ।
7. ਸ੍ਰ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਛੱਡੀਸ਼ਗੜ੍ਹ।
8. ਸਿਵਲ ਲਾਈਨਜ਼ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਿੱਲੀ।
9. ਓਨਟੋਰੋਚਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾਜ਼ ਕਮੇਟੀ, ਟੋਰੋਂਟੋ, ਕੈਨੇਡਾ।
10. ਵਰਲਡ ਸਿੱਖ ਇੰਟੈਕਚੁਅਲ ਕੇਂਸਲ, ਨਾਰਥ ਅਮਰੀਕਾ।
11. ਸ੍ਰ. ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਓਟਵਾ, ਸਿੱਖ ਸੋਸਾਇਟੀ ਕੈਨੇਡਾ।
12. ਖਾਲੜਾ ਮਿਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
13. ਸ੍ਰ. ਪਿੰਡਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ, ਟੋਰੋਂਟੋ ਕੈਨੇਡਾ।
14. ਸ੍ਰ. ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਨਾਭਾ ਜੇਲ੍ਹ, ਨਾਭਾ।
15. ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ, ਬਰਨਾਲਾ।
16. ਸ੍ਰ. ਮਲੂਕ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।
17. ਸ੍ਰ. ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੂਦ ਲੁਧਿਆਣਾ।
18. ਸ੍ਰ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੋਹਾਲੀ।
19. ਸ੍ਰ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਓਟਵਾ ਕੈਨੇਡਾ। {ਵਰਡ ਸਿੱਖ ਆਰਗੋਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ)}
20. ਸ੍ਰ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਲਾਹੀ, ਕੈਨੇਡਾ।
21. ਸ੍ਰ. ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਆਸ਼ਵਾ, ਕੈਨੇਡਾ।
22. ਸ੍ਰ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ।
23. ਸ੍ਰ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ. ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਸ੍ਰ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਸ੍ਰ. ਪੂਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਸਰੀ, ਵੈਨਕੂਵਰ ਕੈਨੇਡਾ।

24. ਸ੍ਰ. ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ (ਈ-ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ)
25. ਸ੍ਰ. ਐੱਸ.ਐੱਸ ਮਾਨ (ਈ-ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ)
26. ਸ੍ਰ. ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ (ਈ-ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ)
27. ਸ੍ਰ. ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡਾ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਰਣੈ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਗਹਿਨ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਉੱਪਰ ਨਜ਼ਰਸ਼ਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤਾਰੀਖ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਦੇਸੀ ਤਾਰੀਖਾਂ (ਚੇਤ, ਵੈਸਾਖ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ) ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ੨੩ ਪੋਹ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ੨੩ ਪੋਹ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਫਿਰਕੇ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਲਈ ਸਹੀ ਸਾਈਟਿਫਿਕ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਉਪਯੋਗੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਇਹ ਕੈਲੰਡਰ ਸਰਲ ਤੇ ਸਾਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਲੋਕ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਅਪਣਾ ਸਕਣ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਦਿਨ 31 ਜਾਂ 30 ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਦਾਂ ਸਾਂਝੇ ਸੰਨ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਸੰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਯੋਜਨ (Adjustment) ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ 2020 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ, ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ (ਦੀਵਾਲੀ) ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਥਾਨਕ ਮੇਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰਨ ਲਈ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਇਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਏਗਾ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦਾਸ : ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ
3855-47 ਸਟ੍ਰੀਟ ਐਡਮੰਟਨ, ਅਲਬਰਟਾ, 653, ਕੈਨੇਡਾ।

ਫੋਨ: (780)463-2306;

ਈ-ਮੇਲ: <pspurewal@gmail.com>

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਡਾ.)

ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਦੀ ਤਾਰੀਖ

ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ

ਪਿਛਲੇ 100 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਕੁਝ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਵਾਲ ਦੀ ਖੱਲ ਲਾਹੁਣੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਕ ਐਸਾ ਦਿੱਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਛੋਹਿਆ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਵੇਂ ਦਿੱਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਦਿੱਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਸੰਧਰਭ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰੰਸ਼ ਦੇਣਾ ਅਨਉਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਖ

ਇਹ ਪੱਖ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਰਾਹੀਂ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ੧੫੨੬ ਬਿਕਰਮੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ 70 ਸਾਲ, 5 ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ 7 ਦਿਨ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੬੬ ਬਿ: ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਯੂ 70 ਸਾਲ, 5 ਮਹੀਨੇ ਤੇ 7 ਦਿਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਤੋਂ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੬੬ ਬਿ: ਤੱਕ ਸਮਾਂ 70 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਤੀ- ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ੧੫੨੬ ਬਿ: = 20 ਅਕਤੂਬਰ 1469 ਸ:ਸ: (ਸਾਲ), = ੨੧ ਕੱਤਕ ੧੫੨੬ ਬਿਕਰਮੀ ਸੂਰਜੀ (ਸੰਗ੍ਰਾਮੀ), = ਸ਼ੁਕੱਰਵਾਰ

ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ- ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੬੬ ਬਿ: = 7 ਸਤੰਬਰ 1539 ਸ:ਸ:, = ੮ ਅੱਸੂ ੧੫੬੬ ਬਿ: ਸੂਰਜੀ, = ਐਤਵਾਰ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ

- (ਉ) ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਤੋਂ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੬੬ ਬਿ: ਤੱਕ = ੬੯ ਸਾਲ, ੧੦ ਮਹੀਨੇ, ੧੦ ਦਿਨ (ਚੰਦ੍ਰਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ)
- (ਅ) ੨੧ ਕੱਤਕ, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਤੋਂ ੮ ਅੱਸੂ, ੧੫੬੬ ਬਿ: ਤੱਕ = ੬੯ ਸਾਲ ੧੦ ਮਹੀਨੇ, ੧੮ ਦਿਨ (ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ)
- (ੳ) 20 ਅਕਤੂਬਰ, 1469 ਸ:ਸ: ਤੋਂ 7 ਸਤੰਬਰ, 1539 ਸ:ਸ: ਤੱਕ = 69 ਸਾਲ, 10 ਮਹੀਨੇ, 18 ਦਿਨ (ਈਸਵੀ ਸਾਲ ਮੁਤਾਬਿਕ)

ਦੂਜਾ ਪੱਖ

ਅਧੁਨਿਕ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੬੬ ਬਿ: ਹੈ। ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਪਹਿਲੇ ਪੱਖ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ 15 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ ਵਿੱਚ ਸੁਦੀ ਦਾ ਪੱਖ (ਚਾਨਣਾ ਪੱਖ), ਵਦੀ ਪੱਖ (ਅਨੁੇਰਾ ਪੱਖ) ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ 70, ਸਾਲ, 5 ਮਹੀਨੇ, ਅਤੇ 7 ਦਿਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਆਯੂ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਦੀ ਤਾਰੀਖ (ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ ਅਨੁਸਾਰ) 'ਚੋਂ ਘਟਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਸੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਿ: (ਸੂਰਜੀ) ਅਤੇ ਸ:ਸ: ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲੀਏ:

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਤੀ- ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬ ਬਿ: = ੧੫ ਅਪ੍ਰੈਲ, ੧੪੬੬ ਸ:ਸ: = ੨੦ ਵੈਸਾਖ, ੧੫੨੬ ਬਿ: (ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ) = ਸਨਿਚਰਵਾਰ

ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ- ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੬੬ ਬਿ: = ੨੨ ਸਤੰਬਰ, ੧੫੩੬ ਸ:ਸ: = ੨੩ ਅੱਸੂ, ੧੫੬੬ ਬਿ: (ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ) = ਸੋਮਵਾਰ

(ਸ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ (ਸ) ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਤੋਂ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੬੬ ਬਿ: ਤੱਕ = ੨੦ ਸਾਲ, ੫ ਮਹੀਨੇ, ੭ ਦਿਨ (ਚੰਦ੍ਰਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ)

(ਹ) ੨੦ ਵੈਸਾਖ, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਤੋਂ ੨੩ ਅੱਸੂ, ੧੫੬੬ ਬਿ: ਤੱਕ = ੨੦ ਸਾਲ, ੫ ਮਹੀਨੇ, ੩ ਦਿਨ (ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ)

(ਕ) 15 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1469 ਸ:ਸ: ਤੋਂ 22 ਸਤੰਬਰ, 1539 ਸ:ਸ: ਤੱਕ = 70 ਸਾਲ, 5 ਮਹੀਨੇ, 7 ਦਿਨ (ਈਸਵੀ ਸਾਲ ਮੁਤਾਬਿਕ)

(ਉ) ਤੇ (ਸ) ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਸੁਦੀ ਤੇ ਵਦੀ ਦੇ ਪੱਖ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ।

(ਅ) ਤੇ (ਹ) ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਉਸੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਸੂਰਜੀ (ਸੰਗ੍ਰਾਮੀ) ਮਹੀਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ।

ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ ਵਦੀ ਏਕਮ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਹੀਨਾ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜੀ ਮਹੀਨੇ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਧਾਰਨ ਚੰਦ੍ਰਸਾਲ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਤੋਂ 11 ਦਿਨ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਚੰਦ੍ਰਸਾਲ ਦਾ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਤੀਜੇ ਜਾਂ ਚੌਬੇ ਸਾਲ ਚੰਦ੍ਰਸਾਲ ਵਿੱਚ 1 ਮਹੀਨਾ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 13 ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕੋ ਨਾਂ ਦੇ 2 ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਧੂ

ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਮਲਮਾਸ ਜਾਂ ਲੌਂਦ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 19 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 7 ਮਲਮਾਸ ਹੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ ਦੇ ਮਹੀਨੇ 29 ਜਾਂ 30 ਦਿਨ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੂਰਜੀ ਬਿਕਰਮੀ ਮਹੀਨੇ 29, 30, 31, ਜਾਂ 32 ਦਿਨ ਦੇ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲੌਂਦ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਯੂ ਦੀ ਗਣਿਤ ਦੋਹਾਂ (ਸੂਰਜੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰੀ) ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਦੇ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ (ਉ) ਦੀ (ਅ) ਨਾਲ, ਅਤੇ (ਸ) ਦੀ (ਹ) ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਂ ਕੀਤਿਆਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਆਯੂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਆਯੂ ਕਿਸ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਠਕ ਗਲਤ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਉਦਾਹਰਣ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ:

(ਖ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧, ੨੦੪੯ ਬਿ: ੨੨ ਚੇਤ ਨੂੰ ਸੀ

(ਗ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧, ੨੦੫੦ ਬਿ: ੧੧ ਚੇਤ ਨੂੰ ਸੀ

(ਘ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧, ੨੦੫੧ ਬਿ: ੨੯ ਚੇਤ ਨੂੰ ਸੀ

ਭਾਵੇਂ (ਖ) ਤੇ (ਗ) ਵਿੱਚ, ਅਤੇ (ਗ) ਤੇ (ਘ) ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰੇ 1 ਸਾਲ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਗਲਤ ਵਿੱਚ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ 1 ਸਾਲ ਤੋਂ 11 ਦਿਨ ਘੱਟ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ 1 ਸਾਲ ਤੋਂ 18 ਦਿਨ ਵੱਧ। (ਖ) ਤੇ (ਘ) ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰੇ 2 ਸਾਲ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਗ੍ਰਾਂਦਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ 2 ਸਾਲ ਅਤੇ 7 ਦਿਨ।

ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੰਦ੍ਰ-ਸੂਰਜੀ ਸੰਮਤ ਦੁਆਰਾ ਗਣਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਤਾਰੀਖ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਰਵਾਣਿਤ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ ਬਿ: ਵਿੱਚੋਂ 70 ਸਾਲ, 5 ਮਹੀਨੇ, 7 ਦਿਨ ਘਟਾ ਕੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਣਿਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਵਾਲੀ ਤਾਰੀਖ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ, ਗਿ: ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਨਾਨਾ ਵੱਲੋਂ ਜਿਸ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਵੈਸਾਖ ਨਹੀਂ ਕੱਤਕ' ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਸੈ-ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ:

- 1) ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੀ ਮੱਘਰ, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ੧੫੨੬ ਬਿ: ੨੧ ਕੱਤਕ, 20 ਅਕਤੂਬਰ, 1469 ਸਾਂ:ਸਾ:, ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੀ। ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ 19 ਨਵੰਬਰ, 1469 ਸਾਂ:ਸਾ:, 22 ਮੱਘਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸੀ। ਇਹ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੀ, ਨਾਂ ਕਿ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫। ਦਰ ਅਸਲ ਦੀ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ਦੂਜ ਸੀ।
- 2) ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਗਲਤ ਹੈ।

ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਸੀ। ਵੀਰਵਾਰ ਦੀ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਸੋਮਵਾਰ ਸੀ। ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਨਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਰਾਹੂ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਤੂ ਅਤੇ ਕੇਤੂ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਹੂ ਹੈ।

- 3) ਗਿ: ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬੜਾ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ 500 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ੨੦੨੬ ਬਿ: ਨੂੰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਫਿਰ ਦੀ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਿਸਮਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ੨੦੨੬ ਬਿ: ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੀ ਮੱਘਰ ਮੁਤਾਬਿਕ 23 ਨਵੰਬਰ, 1969 ਸਾਂ:ਸਾ: ਨੂੰ ਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਬੜੀ ਸਰਲ ਗਣਿਤ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿ: ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹੀ ਤਿਥ ਉਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਸੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਔਸਤ ਗਣਿਤ ਨਾਲ ਜੋ ਤਿਥੀ ਸੂਰਜ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਾਰੀਖ (ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ) ਨੂੰ ਹੋਏਗੀ, 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ 12 ਤਿਥੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਿਥ ਹੋਏਗੀ। ਹੁਣ, ਦੀ ਮੱਘਰ, ੨੦੨੬ ਬਿ: ਨੂੰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ੫੦੦ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ੧੨ ਤਿਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਹੋਵੇਗੀ।
- 4) ਲੇਖਿਕ ਕਿਤ 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ੯ ਮੱਘਰ ੧੫੨੬ ਬਿ: ਨੂੰ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੨, ਸੋਮਵਾਰ ਸੀ। ਉਪੋਕਤ ਗਣਿਤ ਤੋਂ ੧ ਤਿਥ ਦਾ ਫਰਕ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦਿੱਤੀ ਗਣਿਤ ਔਸਤ ਤੇ ਸਥੂਲ ਗਣਿਤ ਹੈ। ਸੁਖਸ਼ਮ ਗਣਿਤ ਨਾਲੋਂ ੧ ਤਿਥ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- 5) ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗ੍ਰਹ, ਰਾਹੂ, ਕੇਤੂ, ਸਨੀ, ਬ੍ਰਹਮਪਤਿ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਕਰ ਸਭ ਗਲਤ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਨ।

- 4) ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗ੍ਰਹ, ਰਾਹੂ, ਕੇਤੂ, ਸਨੀ, ਬ੍ਰਹਮਪਤਿ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਕਰ ਸਭ ਗਲਤ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਨ।
- 5) ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਇਸ ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਨਮ ਦਾ ਸਮਾਂ 61 ਘੜੀ 18 ਪਲ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਗਲਤ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਟੇਵੇ ਕਿਸੇ ਪੰਡਿਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਟੇਵੇ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ -

ਕੱਤਕ ਕਿ ਵੈਸਾਖ - ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਟੇਵੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਹਨ --- “ਟੇਵੇ ਦੀ ਦੀ ਵਿਸਾਖ ਬੁੱਧਵਾਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਸੰਮਤ ੧੫੨੧ ਦੀ ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਤੋਂ ਹਿਮਾਬ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਬੁੱਧਵਾਰ ਦੀ

ਵਿਸਾਖ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੇਵਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੇਵਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ੧੫੨੬ ਨੂੰ ਗਤ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸਦਾ ੧੫੨੭ ਵਰਤਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਭੁੱਲਕੇ ਸੰਮਤ ੧੫੨੭ ਵਰਤਮਾਨ ਦਾ ਟੇਵਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ੧੫੨੭ ਗਤ ਦਾ ਟੇਵਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਟੇਵੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ।”

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਟੇਵਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕਦਾਚਿਤ ਨਾ ਵਰਤਦੇ। ਇਹ ਟੇਵਾ ਵਦੀ ਤੀਜ ਦਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ਸਬਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਜਿ ਇਹ ਟੇਵਾ ਕੁੱਝ ਦਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅੱਖੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੯ ਬਿ: ਵਿੱਚੋਂ ੨੦ ਸਾਲ ੫ ਮਹੀਨੇ ੭ ਦਿਨ ਘਟਾ ਕੇ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੩ ਦਾ ਟੇਵਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸੁਦੀ ੩ ਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਹੋਰ ਸੋਮੋਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਦੀ ੧੦ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਚੰਭੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਜਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਉਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਟੇਵੇ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੀ ਗਣਿਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਮਤ ੧੫੨੭ ਬਿ: ੮ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਮੰਗਲਵਾਰ, ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੨ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਬੁੱਧਵਾਰ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩। ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਪਤਿ ਗਿਆਰੂਵੀਂ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ਚੌਥੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ। ਬ੍ਰਹਮਪਤਿ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਸਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਟੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ੧੦ ਸਾਲ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ੮ ਸਾਲ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਟੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗਲਤੀਆਂ ਹਨ।

ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਦੇ ‘ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ’ (ਰਚਨਾ 11 ਅਕਤੂਬਰ 1769 ਸੰਨ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋ ਮਿਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ - “ਸੰਮਤ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਸੈ ਛੱਬੀ ਭਏ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਨਮ ਲੈ ਲਏ। ਮਾਹ ਕਾਤਕ ਦਿਨ ਚਉਦਾਂ ਚਾਰ। ਪੁੰਨਿਆਂ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲੀਨਾ ਅਵਤਾਰ ॥੧੨੦ ॥”

ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰੂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਵਿਸਾਖ ਨਹੀਂ

ਕੱਤਕ’ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ - “ਮਹਾਂ ਕਾਰਤਕ ਦਿਨ ਚਾਰ। ਪੁੰਨਿਆਂ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲੀਨਾ ਅਵਤਾਰ*” ਅਤੇ *ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ - “ਇਹ ਮਹਾਂ ਕਾਰਤਕ ਦਿਨ ਚਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਮਹਾਨਤਾ ਭਰਿਆ ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ (ਚਾਰ) ਸੋਸ਼ਟ ਦਿਨ ਪੁੰਨਿਆਂ ਹੈ।”

ਸਿਤਮ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ‘ਚਉਦਾਂ’ ਹੜਪ ਕਰ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ‘ਮਾਹ’ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਮਹੀਨਾਂ ਹੈ ਨੂੰ ‘ਮਹਾਂ’ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ‘ਮਾਹ ਕਾਤਕ ਦਿਨ ਚਉਦਾਂ ਚਾਰ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ ਅਠਾਰਾਂ ਦਿਨ ਗਏ। ਪਰ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਬਿ: ਨੂੰ ੨੧ ਕੱਤਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਛਿੱਬਰ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇ ੧੯ ਕੱਤਕ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਸਬੰਧੀ ਕਨਿੰਘਮ ਜੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ The History of The Sikhs ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਲਿਖਤ ੧੩ ਕੱਤਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ੧੯ ਕੱਤਕ।

ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਦੇਖੋ ਕਿ ਛਿੱਬਰ ਦਾ ਇਹੀ ਹਵਾਲਾ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ - “ਸੰਮਤ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਸੈ ਛੱਬੀ ਭਏ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਨਮ ਲੈ ਲਏ। ਮਹਾਂ ਕਾਰਤਕ ਪੁੰਨਿਆਂ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲੀਨਾ ਅਵਤਾਰ।” ਡਾ. ਦਿਲਗੀਰ ਜੀ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ‘ਦਿਨ ਚਉਦਾਂ ਚਾਰ’ ਉਡਾ ਗਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ੧੫੨੬ ਬਿ. ਵਿੱਚ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ੧੯ ਕੱਤਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ‘ਮਾਹ’ ਨੂੰ ‘ਮਹਾਂ’ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਖੋਜ!

ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਸੰਪਾਦਿਤ ‘ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ’ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਗੁਰ-ਪ੍ਰਨਾਲੀ ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ: “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਨਮੇ ਰਾਇ ਭੋਇ ਭੱਟੀ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਬਾਰ ਵਿੱਚ। ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਕਤਕ ਦਿਨ ਗਿਆਂ ਅਠਾਰਾਂ ੧੯ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਪੁੰਨਿਆਂ ਸੁਦੀ ਢੁਇ ਪਹਿਰ ਅਤੇ ਇਕ ਘੜੀ ਰਾਤ ਗਈ। ਅਨੁਰਾਧ ਨਿਛੱਤ ਵਿੱਚ”

ਇਥੇ ਦਿੱਤੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁੱਧਵਾਰ ਗਲਤ ਹੈ, ਸਹੀ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ ਹੈ। ਕੱਤਕ ੨੧ ਸੀ, ੧੯ ਨਹੀਂ।

ਸ਼ੂਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ Indian Ephemeris Part I Vol I ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਰਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਅਸਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਸੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝੋ।

ਅਨੁਰਾਧ ਨਿਛੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨਾਂਹ ਕਦੇ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਾਂਹ ਕਦੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਅਨੁਰਾਧ ਨਿਛੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਹੀਨਾ ਜੇਠ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਤਕ

ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨਾਲ ਇਹ ਤਿੰਨ ਤੱਥ - ਵਾਰ, ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ (ਸੂਰਜੀ ਤਾਰੀਖ), ਅਤੇ ਨਛੱਤਰ - ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਪੂਰਨਮਾਸੀ 'ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਵਲੋਂ ਛਪੀ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ' ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਛਿੱਬਰ ਦੀ ਗੁਰ ਪਰਨਾਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਜ ਹੈ “ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ - ੧੫੨੬ ਬਿ: ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ਦੋ ਘੜੀ ਰਾਤ ਢਲੀ ਤੋਂ ਅਨਰਾਧਾ ਨਛੱਤਰ ਸੀ।”

‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦’ ਕਵੀ ਸੋਹਨ ਜੀ ਲਿਖਤ (ਰਚਨਾ ੨੧ ਜੁਲਾਈ ੧੯੯੯ ਸੰਨ) ਵਿੱਚ ਇਵੇਂ ਦਰਜ ਹੈ - “**ਸਵੈਯਾ ॥**
ਸੁਨੀ ਪੁਕਾਰ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਗ ਮਾਰਹ ਪਠਯਾ। ਸੰਮਤ
ਸੋਮ ਅੰ ਤਤ ਮਿਲੈ ਦਿੰਗ ਰੁਤ, ਸਭੇ ਜਗ ਮੰਗਲ ਛਾਯਾ। ਕਤਕ ਮਾਸ ਕੇ
ਅਰਧ ਗਏ, ਬਿਤ ਪੂਰਨ ਮਾਸ ਮਹਾ ਸੁਖ ਦਾਯਾ। ਜਾਨ ਸਸੀ ਸੁਤ ਵਾਰ
ਭਲੇ ਨਿਸ ਜਾਮ ਸਵਾ ਰਹਿ ਰੂਪ ਦਿਖਾਯਾ ॥੩੮੫ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਿਛੱਤਰ
ਅਨਰਾਧਾ ਭਲੇ ਸਭ ਗਰ੍ਹਿ ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ। ਸੁਨ ਜੇਠਾ ਭਵ ਪਾਇਓ ਗੁਰ
ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਖਾਂਨ ॥੩੮੬ ॥”

ਇਹ ਤਾਰੀਖ ੧੫੨੬ ਸੰਮਤ, ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ ਅੱਧ ਬੀਤੇ, ਬੁੱਧਵਾਰ, ਅਨੁਰਾਧਾ ਨਛੱਤ੍ਰ, ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਸਭ ਤੱਤ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਕਵੀ ਸੋਹਨ ਦੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਛਿੱਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਇਸ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਲਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਨਵੀਨ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ :

ਇਹ ਆਮ ਗਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਯੂ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾਂ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰ ਸਾਲਾਂ ਨਾਲ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੋਂ, ਜੋ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨਾ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ ਪੁੱਛਣ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜੋਕਾ ਮਹੀਨਾ ਇੰਨੇ ਦਿਨ ਗਿਆ ਸੀ (ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ!) ਉਹ ਇਹ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਚੇਤ ੮ ਦਿਨ, ਜਾਂ ਵੈਸਾਖ 20 ਦਿਨ ਗਿਆ ਸੀ, ---- ਇਤ ਆਗਦਾ। ਉਹ ਕਦੇ ਸੁਦੀ ਜਾਂ ਵਦੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਦਸਣਗੇ।

ਅਓ ਹੁਣ ਗਣਿਤ ਬਿ: ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੀਏ:

ਲੇਖਿਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ 70 ਸਾਲ, 5 ਮਹੀਨੇ, 7 ਦਿਨ (ਬਿਕਰਮੀ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ), ਸਹੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ

ਹੈ। ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਉਤਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਡਾ: ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਗਲਤ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦੀ ਸੋਧ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗਣਿਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੨੬ ਬਿ: =੮ ਅੱਸੂ । ੮ ਅੱਸੂ, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਵਿਚੋਂ ਆਯੂ ਘਟਾਓ ੭ ਦਿਨ ਪ ਮਹੀਨੇ ੨੦ ਸਾਲ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਬਣਦੀ ਹੈ =੧ ਵੈਸਾਖ, ੧੫੨੬ ਬਿ: (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ ੨੫੨੩੧ ਦਿਨ = ੩੬੭੫ ਹਫਤੇ, ੬ ਦਿਨ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ੧ ਵੈਸਾਖ (ਵੈਸਾਖੀ ਜਾਂ ਵਸੋਆ) ਬਣਦੀ ਹੈ। ਰਹੱਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੈਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵੀ ਸੀ, ਸੋਮਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ੨੭ ਮਾਰਚ ੧੪੬੬ ਸ:ਸ: (ਜੂਲੀਅਨ)।

ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਿਆ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸਭ ਬੋਜਕਾਰ ਗਣਿਤ ਚੰਦ੍ਰਸਾਲ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਦੂਜੇ, ਜੇ ਗਣਿਤ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਨਾਲ ਵੀ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੨੬ ਬਿ: ਨੂੰ ੮ ਅੱਸੂ ਦਰਸਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੀ (ਜਦ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ੮ ਅੱਸੂ ਹੈ)। ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ੮ ਅੱਸੂ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਸਵਾਮੀਕਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ 'Indian Ephemeris Part I Vol I' ਵਿਚੋਂ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਸੂਰਜੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਪ੍ਰਾਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ।

ਲੇਖਿਕ ਦੀ ਗਣਿਤ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਮਹੀਨਾ ਗਲਤ, ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਗਲਤ ਹੈ ਪਰ ਸੂਰਜੀ ਮਹੀਨਾ ਠੀਕ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਜੋ ਤਾਰੀਖ ਇਸ ਪੇਪਰ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: ੧ ਵੈਸਾਖ ੧੫੨੬ ਬਿ: (ਵੈਸਾਖੀ, ਵਸੋਆ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੫, ਪੂਰਨਮਾਸੀ 27 ਮਾਰਚ, 1469 ਸ:ਸ: ਸੋਮਵਾਰ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ‘ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ’ ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ‘ਵਸੋਆ’ ਸ਼ਬਦ ‘ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ’ ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ੧ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੰਗੇ ਟੇਚੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਲੇਖਿਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਉਪੰਤ ਵਸੋਆ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ

ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਚੁਣਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਿਹਾੜੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਮੇਲ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:-

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ 70 ਸਾਲ 5 ਮਹੀਨੇ 7 ਦਿਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ - ਅੱਸੂ ਵਦੀ 10, 1946 ਬਿਕਰਮੀ।

ਪੁਰਨਮਾਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਸਬੰਧੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਵਸੋਆ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਵਸੋਆ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਚੁਨਣਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 9 ਵੈਸਾਖ ਹੀ ਹੈ।

ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਿਖਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੈਸਾਖ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ: 1. ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ 2. ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ 3. ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ 4. ਪਿੰ. ਸਤਖੀਰ ਸਿੰਘ 5. ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ 6. ਡਾ. ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ 7. ਐਮ. ਏ. ਮੈਕਾਲਿਫ਼।

ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਜੋ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ: 1. ਮੇਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ; 2. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ; 3. ਬੀ-40 ਜਨਮ ਸਾਖੀ; 4. ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ; 5. ਪੱਥਰ ਦੇ ਛਾਪੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੀ ਪਈ ਹੈ।

ਮੈਕਾਲਿਫ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ-ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਸੰਨ 1816 ਤੋਂ ਕੱਤਕ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਐਮ. ਏ. ਮੈਕਾਲਿਫ਼ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: “ਹੰਦਾਲੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜੋਕੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਜਿਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਕਾਰਤਿਕ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਵੈਸਾਖ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।”

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ

ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਆ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋਈ:

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕੁ ਮੀਲ ਦੂਰ ਇੱਕ

ਪੁਰਾਣਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਭਾਵ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤੇ ਰਾਮ ਦਾ ਤੀਰਥ। ਉਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਕਾਰਤਿਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਥਾਨ ਹਿੰਦੂ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਰੜਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦੀ ਮੁਰੰਤ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜਕਰੀਆ ਖਾਨ ਦਾ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਹੀਣ ਮੁੱਖ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਲੱਖਪਤ ਰਾਇ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਦਿਨ ਮੇਲਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਸ ਨੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਹੰਦਾਲੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਕਾਰਤਿਕ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੇਲਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਤੀ ਵੀ ਸੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਭ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹੀਨਾ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਮਤ ੧੯੭੪ ਸੰਨ 1817 ਤੱਕ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਗੰਦ ਉਤਸਵ ਸਦਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵੈਸਾਖ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ -- ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮਾਂ ਕਾਰਤਿਕ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਸੰਮਤ ੧੯੨੬; ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੬੬ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾਂਹ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਆਯੂ 70 ਸਾਲ 5 ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ 7 ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਆਯੂ ਬਹੁਤ ਨੇੜਤਾ ਨਾਲ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।” - Max Arthur MacAuliffe, The Sikh Religion, first edition 1909CE, reprinted by Low Price Publications. Delhi 1996 p.lxxxiv. -

(ਅਗ੍ਰੋਜ਼ੀ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ)

ਨੋਟ: ਇਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪੱਤਰ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਗ੍ਰੋਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ 1995 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿੱਖ ਸੰਮੇਲਨ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪੱਤ੍ਰਕਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਪੁਰਬ ਅਤੇ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗਾਂਦੀ ਪੁਰਬ

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾ

ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ 34 ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੋਟ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਅਤੇ 14 ਨਵੰਬਰ 1995 ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਫਾਰ ਮੈਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਤਭੇਦ ਹੀ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਲਕ ਨੇ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਣਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਨੇ ਮਹਾਨ ਰੁਤਬੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਚਹੁੰ ਕੁੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਛਤਰ ਝੁਲੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਰੀਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਪਰ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਿੱਖ-ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤੇ ਤਾਰੀਖ ਠੀਕ ਠੀਕ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸਰੀਰਕ ਉਮਰ ਜਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਕੁੱਲ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਗਾਂਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਤੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗਾਂਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਭੁਲੇਖੇ ਹਨ। ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਪੁਰਬ:

ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਅੱਸੂ ਵਦੀ 10 ਸੰਮਤ 1956 ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ 10 ਸੰਮਤ 1956, ੩ ਕੱਤਕ ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ੭ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਦੀ/ਸੁਦੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। (ਇਹ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅੱਸੂ ਵਦੀ

10 ਸੰਮਤ 1956 ਨੂੰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ੯ ਅੱਸੂ; ੨ ਸਤੰਬਰ 1956 ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ 10 ਸੰਮਤ 1956 ਨੂੰ ੨੩ ਅੱਸੂ; 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਈ: ਜੂਲੀਅਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਵਦੀ ਸੁਦੀ ਦੇ ਨਾਲ 15 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਡਾ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ' (ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਅਡੀਸ਼ਨ 2008 ਈ:) ਦੇ ਪੰਨਾ 177 'ਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ 10 ਸੰਮਤ 1956 ਬਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਪੁਸਤਕ 'ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ' ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 8੯ 'ਤੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਦਿਨ ਵੀ ਗਲਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅੱਸੂ ਵਦੀ 10 ਸੰਮਤ 1956 (੨ ਸਤੰਬਰ 1956) ਹੈ ਪਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ 10 ਯਾਨਿ 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। (ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ' ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਤਾਰੀਖ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਕਿੱਥੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।)

ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ

X 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤੀ ਸਮਾ ਗਏ। ਆਪ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਰਾਦੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮਨਘਤ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾਈ ਕਿ ਸਸਕਾਰ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਫ਼ਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਬੇਮਤਲਬ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ' (ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਅਡੀਸ਼ਨ 2008 ਈ:) ਦਾ ਪੰਨਾ 177 ਦੀ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀ (1)

18. ਡਾ ਬੀ.ਵੀ. ਰਮਨ 'ਨੋਟੇਬਲ ਹੋਰੇ ਸਕੋਪਜ਼'।

ਇੰਝ ਗੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੋਤੀ-ਜੋਤੀ ਦਿਨ ਵੀ ਗਲਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅੱਸੂ ਵਦੀ 10 ਸੰਮਤ 1596 (੭ ਸਤੰਬਰ 1539) ਹੈ, ਪਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ 10, ਯਾਨਿ 22 ਸਤੰਬਰ 1539) ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਦਰਅਸਲ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ।

ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ 'ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ' ਦਾ ਪੰਨਾ 49 ਦੀ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀ (2)

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ 10 ਸੰਮਤ 1956, ੩ ਕੱਤਕ ਲਿਖਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਵੀ ੩ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ੪ ਕੱਤਕ

ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ, ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਰ ਸੁਦੀ ਪੱਖ ਦੀ ਇਹ ਤਿੱਥ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ (ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ- ੧. ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ੨. ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ) ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਮੰਨਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ (ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ) ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਦੂਜੀਗੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ੮ ਅੱਸੂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੨੧; ੭ ਸਤੰਬਰ ੧੫੩੯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: 6, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰ ਬੰਸਾਵਲੀ 1, ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ, ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ 1 ਤੋਂ 6 ਅਤੇ 9, 10, ਗੁਰਵੰਸ਼ ਦਰਪਣ ਪੱਤਰ, ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ, ਗਿਆਨੀ ਸਰਦੂਲ, ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ (ਉਰਦੂ ਜੰਤਰੀ) ਆਦਿਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ

ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰ ਬੰਸਾਵਲੀ 1, ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2, ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3, ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 4, ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 7, ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 10, ਗਿਆਨੀ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਅਤੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ ਲਿਖਣ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਸਰੀਰਕ ਆਯੂ 70 ਸਾਲ 5 ਮਹੀਨੇ 7 ਦਿਨ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਦੌਵੇਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸਹੀ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ 70 ਸਾਲ 5 ਮਹੀਨੇ 7 ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ; ਤਾਂ ਕੁਝ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 5 ਅਤੇ 6, ਗੁਰਵੰਸ਼ ਦਰਪਣ ਪੱਤ੍ਰ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਵਾਰਤਿਕ), ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਨੇ ਦੌਵੇਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਪਰ ਉਮਰ 69 ਸਾਲ

10 ਮਹੀਨੇ 10 ਦਿਨ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ।

ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਦੀ ਥਾਂ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਉਮਰ 70 ਸਾਲ 5 ਮਹੀਨੇ 7 ਦਿਨ ਘਟਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯, ੨੦ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469 ਬਣਾ ਲਈ। ਇਹ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਤਿੱਥ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਹੀ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ‘ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ: 1469-1708’ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ: “ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ //” ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 40 ’ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: ‘ਆਪ 69 ਸਾਲ 10 ਮਹੀਨੇ 10 ਦਿਨ ਦੀ ਉਮਰ ਬਤੀਤ ਕਰਕੇ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ਦਸਮੀ ਸੰਮਤ 1597 ਮੁਤਾਬਕ 22 ਸਤੰਬਰ 1540 ਈ: ਵਿੱਚ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ਸਨ।’

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਗਲਾ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਹਿਮਾਂ ਅਤੇ ਆਪ 69 ਸਾਲ 10 ਮਹੀਨੇ 10 ਦਿਨ ਦੀ ਉਮਰ ਬਤੀਤ ਕਰਕੇ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ਦਸਮੀ ਸੰਮਤ 1597 ਬਿ. ਮੁਤਾਬਕ 22 ਸਤੰਬਰ 1540 ਈ. ਵਿੱਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ਸਨ।

ਡਾ. ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਤਾਬ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਪਹਿਲਾ ਅਡੀਸ਼ਨ 2014 ਈ:) ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 40 ਦੀ ਛੋਟੇ ਕਾਪੀ। (3)

ਇਸ ਲੇਖਕ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸੰਨ 1521 ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਵੱਲੋਂ ਸੈਦਪੁਰ ’ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਅਤੇ 1540 ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਦਾ ਹਾਲ; ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੱਖਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਨ 1540 ਈ: ਦੀ ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ :

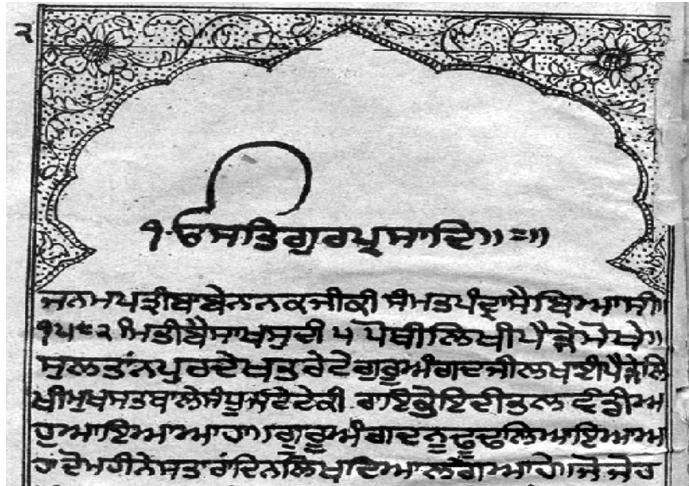
1. ਪੰਨਾ 31 ’ਤੇ ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਬਿਕਰਮੀ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਨ 1469 ਈ: ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ’।

ਟਿੱਪਣੀ: (ਉ) ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ੧੫੨੯ ਤੋਂ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ 70 ਸਾਲ 10 ਮਹੀਨੇ 10 ਦਿਨ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ 69 ਸਾਲ 10 ਮਹੀਨੇ 10 ਦਿਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਪਿਆ ਹੈ।

(ਅ) ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਸ੍ਰੋਤ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ

ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ 3 ਲਾਈਨਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

“੧੬ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜਨਮ ਪੜ੍ਹੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਸੰਮਤ ਪੰਦ੍ਰਾ ਸੈ ਬਿਆਸੀ ੧੫੮੨ ਮਿਤੀ ਬੈਸਥ ਸੁਦੀ ੫ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਪੈੜੇ ਮੋਖੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਖਤਰੇਟੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਲਖਾਈ ਪੈੜੇ ਮੋਖੇ ਲਿਖੀ ॥”

ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀ

ਟਿੱਪਣੀ: ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ; ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੰਮਤ ੧੫੮੨ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ੧੫੮੬ ਵਿੱਚ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਗਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤਾਂ 1597 ਮੰਦਿਅਮ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੇਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਤੋਂ 7-8 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ 14-15 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ (ਸੰਮਤ ੧੫੮੨ 'ਚ) ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਤੋਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤੀ?

(੯) ਇਸੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪੰਨਾ 3 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ: 'ਬਾਲਾ ਸੂਧੀ ਜਟੇਟਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਛੱਪ ਰਹਦੇ ਸੇ ਬਾਲੇ ਸੂਧੀ ਨੂੰ ਏਹ ਚਾਹ ਸੀ ਜੇ ਕਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਜਾਈਏ ॥' ਤਾਂ ਬਾਲੇ ਸੁਣਿਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਧ ਗਏ ਹੋ ਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਜੋ ਕੇਵੇਂ ਬਾਵ ਛੱਪ ਬੈਠੇ ਹੋ ਫੇਰ ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਜੁ ਖੱਡਰ ਖਹਰਿਆ ਦੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੈ ॥ ਏਹ ਸੁਣ ਕਰ ਬਾਲਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਜੋ ਕੁਛ ਸਕਤ ਆਹੀ ਸੋ ਭੇਟ ਲੈ ਆਯਾ ਗੁਰੂ ਢੂਢ ਲਘੋਸ਼ ਅਗੇ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹੋ ਬਾਲੇ ਜਾਇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬੋਲੇ ਆਉ ਭਾਈ ਸਤ ਕਰਤਾਰ ਬੈਠੋ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬਾਲੇ ਸੂਧੀ ਨੂੰ ਪੁਛਣ ਲਗੇ ਭਾਈ ਸਿਖ ਕਿਥੋਂ ਆਇਓ ਕਿਵਕਰ ਆਵਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਉਣ ਹੋਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਬਾਲੇ ਸੂਧੀ ਹਥ ਜੋੜ ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਟੇਟਾ ਹਾਂ ਗੋਤ ਸੂਧੀ ਹੈ ਨਾਮ ਬਾਲਾ ਹੈ ਵਤਨ ਜਨਮ ਰਾਇਓਇ ਦੀ

ਤਲਵੰਡੀ ਹੈ ਮੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹਾਂ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਪੁਛਾ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਤੁੰ ਸਿਖ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ਤੈਨੂ ਕਉਣ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਫੇਰ ਬਾਲਾ ਬੋਲਜਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਉ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਹਾਂ ਮੈਨੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਿਲਜਾ ਹੈ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਪੁਛਿਆ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੂ ਗੁਰੂ ਛਿਠਾ ਸੀ ਫੇਰ ਬਾਲੇ ਕਹਯਾ ਜੀ ਮੈਥੋਂ ੩ ਤੈ ਵਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਡੇ ਸੇ ਮੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਾ ਫਿਰਦਾ ਸਾਂ ਪਰ ਜੀ ਤਦ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਏਹ ਮਤ ਨਾ ਸੀ ਜੋ ਏਹ ਵਡਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਪਰ ਸਲਾਮੀ ਰਹਦੇ ਸੇ ॥ ਏਹ ਗਲ ਜਾਂ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਆਖੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦਾ ਬੈਰਾਗ ਛੁਟ ਗਇਆ ।”

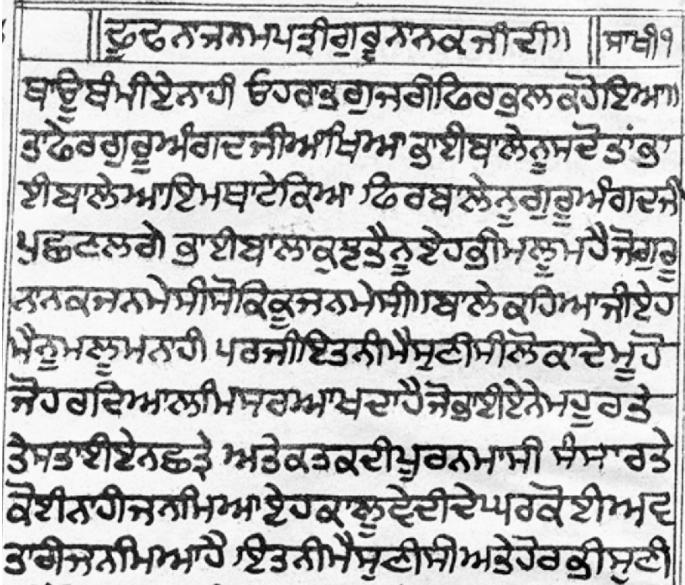
ਸਾਖੀ ੧ ਗੁਰੂ ਮੰਗਦ ਜਾਹ ਬਾਬੁ ਬੁਝੁ ਬੁਝੁ ਮਿਲਿਆ ॥ ੩ ॥
ਬਾਲ ਸੀ ਪੁਜਟੇ ਗੁਰੂ ਮੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹੈ ਮਿਲਿਆ
ਗੁਰੂ ਮੰਗਦ ਜੀ ਕੁਝੇ ਪ੍ਰੇਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰੇਗ ਕਲ ਸੀ ਪੁਜਟੇ ਹੋਉਂਦਾ ਹੈ ਜੀ ਜੇ ਜੇ
ਬਾਲ ਤੁੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਜਾਈ ਏਕ ਬਾਲੇ ਸੁਣਿਆ ਜੇ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਾਲੁ ਮੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਪਗ ਏਹੋ ਪ੍ਰਨਹੀ ਜੀ
ਟੀਵੀ ਜੇ ਕੇ ਜੇ ਬਾਵ ਛੁਪੈ ਰੈ ਫੇਰ ਬਖ਼ਬਰ ਸੁਣਿਆ ਜੁ ਬਾਲੁ
ਖ਼ਹਿਆ ਪਾਵੀ ਵਿਚ ਕੈਂਡੀ ਤੈਹੀ ਏਹ ਸੁਣਕ ਬਖ਼ਬਰ ਕਾਗੁਰੂ ਮੰਗਾ
ਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਜੇ ਜੁ ਕੁਝੁ ਸਕਤ ਮਹੀਨੇ ਜੇ ਬੁਵੇਂ
ਮਾਂ ਗੁਰੂ ਦੂਢ ਲਾਹੋ ਜੁ ਅਗੇ ਦੇਂਦੇ ਗੁਰੂ ਮੰਗਦ ਜੀ ਕੈਂਡੀ
ਤੈਹੀ ਬਲੇ ਜਾਂ ਮਥਾ ਏਹੋ ਮਾਂ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਮੰਗਦ ਜੀ ਕੈਂਡੀ
ਅਉਦੀ ਸਭ ਕਰਤਾਰ ਬੈਠੇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਮੰਗਦ ਜੀ ਜੇ ਬੁਝੇ ਜੀ
ਚੁਨ੍ਹ ਪੁਛਣ ਲਈ ਕੁਝੀ ਲਿਖਾ ਕੈਂਡੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿਛਿਵਕ ਅਤੇ
ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਕਉਣ ਹੋਵੇ ਰੁਕ੍ਖ ਲੇ ਸੀ ਪੁਖ ਜੇ ਕਵਲ
ਅਰਦ ਸਕੀ ਤੀ ਜੀ ਵਾਲੁ ਜੀ ਜਟੇਟਾ ਹਾਂ ਰੋਤੀ ਤੀ ਪੁਜੇ ਹੈ ਅਤੇ
ਬਾਲੇ ਹੈ ਵਤਨ ਜਾਹ ਮਹੀਨੇ ਕੁਝੀ ਤੀ ਤੁੰ ਮੈਂ ਗੁਰੂ
ਕੇ ਦਰਸਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹੈ ਟੇ ਚਲ ਵਾਲੁ ਮੰਗਦ ਜੀ ਪੁਜਾ ਕੁਝੇ
ਬਲੇ ਵੀ ਜਿਖਿਬਿਸਤ ਹੈ ਕੈਨ੍ਹ ਕਵਲੀ ਮਹੀਨੇ ਹੈ ਫੇਰ ਬਖ਼ਬਰ
ਲੋਕਾਂ ਜੀ ਵਾਲੁ ਜੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਜਿਖੁਹੀ ਮੈਂ
ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੰਗਾ ਹੈ ਟੇ ਗੁਰੂ ਮੰਗਦ ਜੀ ਪੁਛਿਆ
ਛੁਈ ਬਲੇ ਭੁਹ ਭੁਹ ਵੀ ਰਾਜੀ ਹੈ ਫੇਰ ਬਖ਼ਬਰ ਕੁਝੀ ਮੈਂ
ਕੈਂਡੇ ਕੇ ਵਾਲੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਵਾਲੇ ਹੈ ਪੈਂਚ ਵਾਲੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਪੁਛੇ
ਲਗਾ ਕੈਂਡੇ ਜਾਂ ਪਰਜੀਤ ਵਾਲੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਪੁਛੇ
ਵਾਲੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਪਰ ਸਲਾਮੀ ਰਹਦੇ ਹੋ ਏਹ ਰਾਲ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਲੇ ਮਥਾ ਤੁੰ ਗੁਰੂ ਮੰਗਦ ਜੀ ਕੈਂਡੇ ਕਾਲੁ ਟਾਇਆ ਕਿ

ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀ ਕਾਪੀ

ਟਿੱਪਣੀ: ਇਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਐਨਾ ਲੰਬਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਖਬਰ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਗਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਲੰਬਾ ਚਿਰ ਸਾਖੀ ਰਹੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ।

(੯) ਅੱਗੇ ਪੰਨਾ 4 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: “ਉਹ ਰਾਤ ਗੁਜਰੀ ਫਿਰ ਭਲਕ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾਂ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਸਦੋ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਆਇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਫਿਰ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਪੁਛਣ ਲਗੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਕੁਛ ਤੈਨੂ ਏਹ ਭੀ ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਜਨਮੇ ਸੀ ਸੋ ਕਿਵੁ ਜਨਮੇ ਸੀ ॥

(ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 4 ਦੀ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀ)

ਬਲੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਏਹ ਮੈਨੂ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੀ ਇਤਨੀ ਮੈਂ ਸੁਣੀ
ਹੈ ਜੀ ਲੋਕਾ ਦੇ ਮੂਰੋ ਜੋ ਹਰਦਿਆਲ ਮਿਸਰ ਅਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਈ ਏਨੇ
ਮੂਰਤ ਤੇ ਤੈ ਸਤਾਈਏ ਨਛਤ੍ਰੇ ਅਤੇ ਕਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ ਜਨਮਿਆ ਏਹ ਕਾਲੂ ਬੇਦੀ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰੀ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ॥

ਟਿੱਪਣੀ: ਸਤਾਈਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ ਹੈ। ਸੂਅਮੀਕੰਨੂ ਪਿਲੇ ਦੀ 701 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2000 ਤੱਕ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਫਰੋਲ ਕੇ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ 27ਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਰੇਵਤੀ ਨਛਤ੍ਰ ਹੋ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੇਵਲ 4 ਨਛਤ੍ਰ ਅਸ਼ਵਨੀ, ਭਰਣੀ, ਕ੍ਰਿਤਕਾ ਅਤੇ ਰੋਹਿਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਨਛਤ੍ਰ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਦ 27ਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ ਹੋ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਐਸ ਨਛਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਾਲਕ ਨਹੀਂ ਜਨਮਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਵੀ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ 27ਵੇਂ ਨਛਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਜਾਅਲੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਪੰਨੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਜਾਅਲੀ ਹੋਣ ਦੇ 3 ਸਬੂਤ ਮਿਲਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ 100 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ‘ਕੱਤਕ ਕਿ ਵੈਸਾਖ’ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੂੰ ਜਾਅਲੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਸੋਤ ਇਹ ਬਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੀ ਹੈ।

2. ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ “ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ/ਗੁਰੂ-ਕਾਲ 1469-1708” ਜਿਲਦ ਪੰਜਵੀਂ ਦੇ ਪੰਨਾ 48 'ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਗਲਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਥਾਪਿਆ ਅਤੇ ਆਪ 69 ਸਾਲ 10 ਮਹੀਨੇ 10 ਦਿਨ ਦੀ ਉਮਰ ਬਤੀਤ ਕਰਕੇ ਅੱਸ ਵਦੀ ਦਸਮੀ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਬਿਕਰਮੀ ਮੁਤਾਬਿਕ 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਈ: ਵਿੱਚ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ਸਨ।

ਟਿੱਪਣੀ: (ਉ). ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ੬੯ ਸਾਲ ੧੦ ਮਹੀਨੇ ੧੦ ਦਿਨ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਸੰਮਤ ੧੫੬੭ ਵਿੱਚ ਵੀ ੬੯ ਸਾਲ ੧੦ ਮਹੀਨੇ ੧੦ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਉਹੀ ਤਾਰੀਖ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਮੁਤਾਬਕ ਅੱਸ ਵਦੀ ਦਸਮੀ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਬਿ. ਨੂੰ ਵੀ 22 ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਅੱਸ ਵਦੀ ਦਸਮੀ ਸੰਮਤ ੧੫੬੭ ਬਿ. ਨੂੰ ਵੀ 22 ਸਤੰਬਰ !! ਇਹ ਦੂਸਰੀ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧਾਰਨ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਤਿੱਬ ਜਿਹੜੀ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਆਈ ਹੋਵੇ ਉਹੀ ਤਿੱਬ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ੧੦/੧੨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ੧੮/੧੯ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਮੁਖੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਰੇ ਕਿ ਅੱਸ ਵਦੀ ੧੦ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਸਾਲ (ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਅਤੇ ੧੫੬੭) ਇਕ ਹੀ ਤਾਰੀਖ 22 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲੱਗਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

3. ਅੱਸ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤ ਅੱਸ, 7 ਸਤੰਬਰ 1539 ਈ: ਅਤੇ ਅੱਸ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਬਣਦਾ ਹੈ ੨੩ ਅੱਸ, 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਈ:। ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਅੱਸ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਤਾਂ ਉਹੀ ਤਾਰੀਖ ਲੈ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਆਪ ਹੀ ਗਲਤ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਈ: ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਲੈ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਅੱਸ ਸੁਦੀ ੧੦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 22 ਸਤੰਬਰ ਕੱਢੀ ਗਈ ਸੀ। ਹੋਰ ਮਾਰਕਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਦੂਸਰੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਹੀ ਤਾਰੀਖ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ੧੫੬੭ ਲਿਖ ਕੇ ਨੇਵੀਂ ਖੋਜ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਸ ਵਦੀ ੧੦ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਸਮਝ ਕੇ ਜੂਲੀਅਨ ਤਾਰੀਖ 22 ਸਤੰਬਰ ਹੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੱਸ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੬੭ ਨੂੰ 27 ਅਗਸਤ 1540 ਸੀ।

4. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਗਾਵੈ, ਵੇਖੈ, ਆਵਨਿ, ਆਖੈ’ ਆਦਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਸੂਚਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ‘ਆਖੁ, ਕਰੋਗੁ, ਹੋਸੀ, ਸਮਾਲਸੀ, ਜਾਨਿ, ਉਠਸੀ, ਸੁਣਾਇਸੀ’ ਆਦਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਚੀ ਸ਼ਬਦ ਭਵਿਖਕਾਲ ਸੂਚਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ; ਵੀਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜਿਥੋਂ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਸੂਚਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਓਥੇ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ ਜਦੋਂ ਬਾਬਰ ਨੇ ਸੈਦਪੁਰ ’ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਦੁਰਗਤੀ ਦਾ ਹਾਲ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਚਾਰਿਆ ਸ਼ਬਦ ‘ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ (ਸੰਨ 1521 ਈ.) ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮ; ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ/ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ‘ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ’ = ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ (ਸੰਨ 1540 ਈ.) ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ‘ਹੋਰ ਵੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ’ ਭਾਵ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੀ ਸੂਰਮਾ ਉਠੇਗਾ (ਜਿਹੜਾ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦੇਵੇਗਾ)।

ਨੋਟ: ਇਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਮਾਰ ਭਜਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਇਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਕਾਲ ’ਚ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ (ਡਾ. ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭੂਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨਰਥ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਭਾਵ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਸੰਨ 1521 ’ਚ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਨ 1540 ’ਚ ਉਚਾਰਿਆ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਤਾਗੀ 1539 ਈ. ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਓਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ 19 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ’ਤੇ ਵੀ ਸੰਦੇਹ ਜਤਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਇਹ ਅਰਥ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

5. ਚਲੋ ਜੇ ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੈਯਾਤੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਨੂੰ ਹੀ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਗੀ ਸੰਬੰਧੀ ਨਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯ ਦੀ ਬਜਾਏ ੧੫੯੯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ; ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਿਸ ਸੰਮਤ, ਮਹੀਨੇ ਜਾਂ ਤਿੱਥੇ ਨੂੰ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਹਨ। ਜੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ; ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮਿੱਥਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ ਸੰਮਤ ੧੫੯੯

ਦੀ ਬਜਾਏ ੧੫੯੯ ਜਾਂ ੧੫੯੯ ਜਾਂ ੧੬੦੦ ਲਿਖ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ; ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਤਾਗੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬਣੀ ਅਨੇਕਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਰਹੇ? ਕਿਸੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਗੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਵਿਦਵਾਨ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਿਆਲੀ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਦਰਸਤ ਕਰੇਗਾ?

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਦੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ “ਨਕਲ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਅਕਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ”, ਪਰ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਨਕਲ ਮਾਰਨ ਸਮੇਂ ਅਕਲ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਇਹ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਖੀ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਣਗੇ? ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ (Creditability) ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾ ਰਹੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੂਲਾਂਕਣ ਕਰੇ।

6. ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੀ ਮਿੱਥ ਦੀ ਪ੍ਰੈਫੁਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਤੋੜ-ਮੋੜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਚਰ ਦੇ ‘ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ (ਰਚਨਾਂ 11 ਅਕਤੂਬਰ 1769 ਈ:’) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੈ :

ਲੇਖੇ ਜੋਖੇ ਨੂੰ ਦੋਨੋਂ ਖ਼ਬਰਦਾਰ। ਕਾਮ ਪਟਿਵਾਗੀ ਦਾ, ਨਿਸਗ ਕਰੇ ਜਥਾਭੁ ਸਵਾਰੁ। ੧੧੯੯
ਕੰਮ-ਕਿਰਤੁ ਹੱਟੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਸਭ ਜਗ ਮੈ ਤਿਨ ਸੋਡਾ ਲਈ।
ਸੰਮਤ ਪੰਦਾਂ ਸੈ ਛਥੀ ਭੇਟੇ। ਤਥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਨਮ ਲੈ ਲਏ।
ਮਾਹ ਕਾਤਕ ਦਿਨ ਚਉਦਾਂ ਚਾਰ। ਪੁੰਨਿਆ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲੀਨਾ ਅਵਤਾਰ। ੧੨੦।

ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਚਰ ਦੇ ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ ਵਿੱਚੋਂ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀ

“ਸੰਮਤ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਸੈ ਛਥੀ ਭੇਟੇ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਨਮ ਲੈ ਲਏ। ਮਾਹ ਕਾਤਕ ਦਿਨ ਚਉਦਾਂ ਚਾਰ। ਪੁੰਨਿਆ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਲੀਨਾ ਅਵਤਾਰ। ੧੨੦।” ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਵਿਸਾਖ ਨਹੀਂ ਕੱਤਕ’ ਦੇ ਪੰਨਾ 222 ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ “ਮਹਾਂ ਕਾਰਤਕ ਦਿਨ ਚਾਰ। ਪੁੰਨਿਆ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲੀਨਾ ਅਵਤਾਰ*” ਅਤੇ *ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ‘ਇਹ ਮਹਾਂ ਕਾਰਤਕ ਦਿਨ ਚਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਮਹਾਨਤਾ ਭਰਿਆ ਕਤਕ ਮਹੀਨਾ (ਚਾਰ) ਸੋਸ਼ਟ ਦਿਨ ਪੁੰਨਿਆ ਹੈ।’

ਦਾ ਮਨਾਏ ਡਿੱਠਾ ਸੀ ਜਾਂ ਪੁਛ ਪੁਛਾ ਕੇ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੀ ਐਨਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ-
“ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਭੇਟੇ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜਨਮ ਲੈਏ।
ਮਹਾਂ ਕਾਰਤਕ ਦਿਨ ਚਾਰ। ਪੁੰਨਿਆ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲੀਨਾ ਅਵਤਾਰ*
(ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਂ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਚਰਣ ੧ ਲਿਖਤ ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਚਰ)।

ਈਸਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ (ਵਿਸਾਖ ਨਹੀਂ ਕੱਤਕ) ਵਿੱਚੋਂ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀ।

ਸਿਤਮ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ‘ਚਉਦਾਂ’ ਹੜਪ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ‘ਮਾਹ’ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਨੂੰ ‘ਮਹਾਂ’ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ‘ਮਾਹ ਕਾਤਕ ਦਿਨ ਚਉਦਾਂ ਚਾਰ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ : ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ ਅਠਾਰਾਂ ਦਿਨ ਗਏ। ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਚੈਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਉਹ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹੀ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਬਿ: (ਸੰਨ 1469 ਈ.) ਨੂੰ ੨੧ ਕੱਤਕ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਛਿੱਬਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇ ੧੯ ਕੱਤਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਛਿੱਬਰ ਦੀ ਇਹ ਲਿਖਤ ਹੀ ਸ਼ੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਦੇਖੋ ਕਿ ਛਿੱਬਰ ਦਾ ਇਹੀ ਹਵਾਲਾ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ :

3. ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ (ਬੰਸਾਵਲੀਨਮਾ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ, ਲਿਖਤ 1780 ਦੀ): “ਸੰਮਤ ਪੰਦਰਾਂ ਸੈ ਛੱਬੀ ਭਏ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜਨਮ ਲਏ। ਮਹਾਂ ਕਾਰਤਕ ਪੁੰਨਿਆ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲੀਨਾ ਅਵਤਾਰ।”

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ (ਨਾਨਕਸਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ) ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ. 48 ਦੀ ਵੇਂਟੇ

“ਸੰਮਤ ਪੰਦਰਾਂ ਸੈ ਛੱਬੀ ਭਏ। ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਨਮ ਲੈ ਲਏ। ਮਹਾਂ ਕਾਰਤਕ ਪੁੰਨਿਆਂ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲੀਨਾ ਅਵਤਾਰ।” ਡਾ. ਦਿਲਗੀਰ ਜੀ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ‘ਦਿਨ ਚਉਦਾਂ ਚਾਰ’ ਉੱਡਾ ਗਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ੧੫੨੬ ਬਿ. ਵਿੱਚ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ੧੯ ਕੱਤਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ‘ਮਾਹ’ ਨੂੰ ‘ਮਹਾਂ’ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਇਹੀ ਹੈ ਖੋਜ ?

ਦੂਸਰੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਦੋਵਾਂ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਭਾਵ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਅਤੇ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ. ਵੀ. ਰਮਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ‘ਨੋਟੇਬਲ ਹਾਰੋਸਕੋਪ’ (Notable Horoscope) ਚੰਦਰਜ ਟੇਵਾ ਨੰ: 13 ਦਾ ਗਲਤ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ. ਵੀ. ਰਮਨ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ (ਸੰਨ 1469) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਟੇਵੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਢ़੍ਹਿਆ ਕਿ ਇਹ ਟੇਵਾ ਸੰਨ 1469 ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ 8 ਨਵੰਬਰ 1470 ਦਾ ਹੈ।

ਉਕਤ ਦੋਵੇਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਾਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹਵਾਲੇ ਵਾਲੇ ਸੋਰਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਬਦਲਾਅ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ :

(ਉ) ਇਸ ਟੇਵੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ- *ਜਨਮ 8 ਨਵੰਬਰ

1470 (OS= Old Style ਭਾਵ ਜੂਲੀਅਨ) ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

(ਅ) ਇਸ ਟੇਵੇ ਦੇ ਥੱਲੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ * (I am indebted to Mr. Nahar Singh Gyani of Gujjarwal, Ludhiana District, for the birth details of Guru Nanak. According to most reliable sources, the Guru was born on the Full Moon day of Karthika, Samvat 1526, Thursday at midnight, in the nakshatra of Krittika, Simha Lagna.) ਭਾਵ ਮੈਂ, ਗੁਜ਼ਰਵਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿੱਤੇ। ਬਹੁਤ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ, ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਦੇ ਕੱਤਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਵੀਰਵਾਰ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ ਨਕਸ਼ਤਰ, ਸਿੰਘ ਲਗਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

No. 13.-GURU NANAK

Birth Details.—*Born on 8th November 1470 (O.S.) at midnight (L.M.T.). (Lat. 31° 39' N., Long. 74° 47' E.)

Planetary Positions.—The Sun 220° 30'; the Moon 38° 18'; Mars 211° 24'; Mercury 232° 24'; Jupiter 164° 30'; Venus 186°; Saturn 39° 6'; Rahu 263° 48'; and Lagna 138° 28'. Ayanamsa 15°.

	Moon Saturn	Ketu	Moon Sat.	Jupiter Ketu	
RASI					Mars
		Lagna			Lagna
Rahu	Sun Mars Mercury	Venus	Jupiter	Venus Rahu	Sun Mercury

Balance of the Sun's Dasa at birth : Year 0-8-23.

Special Features.—Simha or Leo rises unaspected by or unassociated with any malefics or benefics. The Lagna is

* I am indebted to Mr. Nahar Singh Gyani of Gujjarwal, Ludhiana District, for the birth details of Guru Nanak. According to most reliable sources, the Guru was born on the Full Moon day of Karthika, Samvat 1526, Thursday at midnight, in the nakshatra of Krittika, Simha Lagna.

ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ. ਵੀ. ਰਮਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਟੇਵਾ ਨੰ: 13 ਦੀ ਵੇਂਟੇ ਕਾਪੀ।

ਉਕਤ ਨੋਟ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਾਗੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਟੇਵਾ ਉਸ ਤਾਰੀਖ (1470 ਈ.) ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਟੇਵਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸਹੀ ਹਨ। ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੂਤਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਹ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬/

1469 ਈਂ: ਵੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਟੇਵਾ ਉਸ ਨੇ ਸਾਲ 1470 ਦੀ ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੇਵੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤਿੱਬ ਜਾਂ ਸੰਮਤ ਦੇ ਬਣਾ ਲਓ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ 8 ਨਵੰਬਰ 1470 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਲਈ ਬਣਾਏ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਹੀ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ (20 ਅਕਤੂਬਰ 1469) ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ।

(੯). ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਵਿਸਾਖ ਨਹੀਂ ਕੱਤਕ’ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 129 ’ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੰਡਿਤ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਇਆ ਟੇਵਾ (ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ) ਵੀ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੭੫ ਟੇਵਾ ਕੱਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦਾ ੧੫੨੯

ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਹੀ ਮੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ; ਪਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪੰਨਾ 135 'ਤੇ ਇਸੇ ਟੇਵੇ ਦਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੰਡਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬੀ. ਵੀ. ਰਮਨ ਦੇ ਟੇਵੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਟੇਵਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਦੋਵਾਂ ਟੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ-ਬਰਾਬਰ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਟੇਵਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 9.3 ਸਾਲ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹੂ ਅਤੇ ਕੇਤੂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ 180° ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਭਾਵ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਐਨ.ਸੀ. ਲੈਹਗੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ 6793.47 ਦਿਨ (18.6 ਸਾਲ) ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਚੱਕਰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 9.3 ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜਿਸ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ 9.3 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਹੂ ਸੀ, ਉਥ ਕੇਤੂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਤੂ ਵਾਲੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰਾਹੂ। 18.6 ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਮੁੜ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਦੋਵਾਂ ਟੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਬੇਨਾਮੀ ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ‘ਰਾਹੂ’ ਚੌਥੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ

‘ਕੇਤੂ’ ਦਸਵੀਂ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਉਲੱਟ ਬੀ. ਵੀ ਰਮਨ ਵਾਲੇ ਟੇਵੇ ਵਿੱਚ ਰਾਹੂ ਦਸਵੀਂ ਰਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕੇਤੂ ਚੌਥੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਟੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 9.3 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ, ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ’ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਇੰਨਾ ਚਾਲ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਹੀ ਟੇਵੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਤਾਰੀਖ (8 ਨਵੰਬਰ 1470) ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਇਹ ਟੇਵਾ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਰੀਖ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੀ ਬੀ. ਵੀ. ਰਮਨ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਹ ਬੀ. ਵੀ. ਰਮਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਸੀ, ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਅਤੇ ਡਾ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਰੀਰ ਨੇ ਇਸ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੈ ਲਿਆ।

(੧). ਬੇਨਾਮੀ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ “500 ਸਾਲਾ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਹੁਣ ਠੀਕ ਉਸੇ ਟੇਵੇ (ਜਨਮ ਕੁੰਡਲੀ) ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ (ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਤੋਂ ਠੀਕ 500 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ) ਸੰਮਤ ੨੦੨੯ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਦੇ ਮੱਘਰ (23 ਨਵੰਬਰ 1969) ਨੂੰ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਸੂਰਜ ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਾਕ ਹੈ ‘ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨਾਨਕ ਨਾ ਅੰਤੁ ॥’ ਕਿੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖੇ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਵਿੱਚ ਦੇ ਮੱਘਰ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਆਈ ਹੈ।”

ਟਿੱਪਣੀ: (੧). ਇਹ ਝੂਠ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੇ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਾਲ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ੨੧ ਕੱਤਕ ਦਿਨ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ; 20 ਅਕਤੂਬਰ 1469 ਈ. ਸੀ। ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਸ਼ੂਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇੰਡੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਟੇਬਲਜ਼ (Tables) 'ਚ ਦਰਜ ਡਾਟੇ (Data) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗਣਿਤ (Calculate) ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(੨). ਦੂਜੀ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਟੇਵੇ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਮਤ ੨੦੨੯ ਵਿੱਚ ਦੇ ਮੱਘਰ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਆਈ ਹੈ।’

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੨੦੨੯ ਵਿੱਚ ਦੇ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਆਈ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਲ ਦੀ ਸੂਰਜੀ ਤਾਰੀਖ (ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ) ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਤਿੱਬ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਤਿੱਬ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਨੂੰ ੧੨±੧ ਭਾਵ 11, 12 ਜਾਂ 13) ਤਿੱਬਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ੧੫੨੯/ 27 ਮਾਰਚ 1469

ਈ: ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੫ (ਪੂਰਨਮਾਸੀ) ਸੀ ਅਤੇ 500 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸੰਮਤ ੨੦੨੬/ ਸੰਨ 1969 ਈ: ਗ੍ਰੌਗ੍ਰੀਅਨ ਨੂੰ ੧ ਵੈਸਾਖ/ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧੨ ਸੀ ਭਾਵ ਪੂਰੀਆਂ 12 ਤਿੱਬਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਦੀ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਤਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਜੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੈਲੰਡਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲਤ ਕਥਨ (ਕਿ 1469 ਵਿੱਚ ਦੋ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ 500 ਸਾਲਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੌਰਾਨ 1969 ਨੂੰ ਵੀ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੋ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਈ ਹੈ) ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ‘ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੁਰਜ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੋਝ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨਾਨਕ ਨਾ ਅੰਤ ॥’ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ 500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਤਿੱਬ ਆਈ ਸੀ 500 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਨੂੰ ਉਹੀ ਤਿੱਬ ਹੋਵੇਗੀ।

(ਹ). ਖੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਰੋਤਾਂ 'ਚੋਂ ਤੱਥ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਕਿ ਇਹ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਯਮਾਂ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ? ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਉਮਰ ਜਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਤਾਰੀਖ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਸੰਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਈ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਮੂਲ ਸਰੋਤਾਂ 'ਚੋਂ ਅੱਧ-ਪਚਚੱਧ ਲੈਣਾ ਪਵੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਬਦਲਣਾ ਵੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਨ 1470 ਦੇ ਟੇਵੇ ਨੂੰ 1469 ਦੀ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਾਹਿਤਕ ਬੋਈਮਾਨੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਆਮ ਸਮਿਤੀ ਵਾਲੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ (ਜੋ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ) ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਤਿੱਬ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਦੋ ਅੱਸੂ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੧; 7 ਸਤੰਬਰ 1539 ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਉਮਰ 70 ਸਾਲ 5 ਮਹੀਨੇ 7 ਦਿਨ ਘਟਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬, ੧ ਵੈਸਾਖ, ਨਛੱਤਰ ਹਸਤ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧; 27 ਮਾਰਚ 1469 ਜੂਲੀਅਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਾਚਿਆਂ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਦਰਸਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆ ਖੂਬੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ :

1. ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਬ/ਸੰਮਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।
2. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਤੋਂ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੱਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਸਰੀਰਕ ਆਯੂ 70 ਸਾਲ 5 ਮਹੀਨੇ 7 ਦਿਨ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਿੱਬ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।
3. ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਸਵਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਉੱਤਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਸੈਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰਦੀਆਂ।
4. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ੧ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ (ਸੰਨ 1699) ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ੧ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ; ਇਸ ਸਚਾਈ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੀਸਰੇ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਰੱਬੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ।
5. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕੱਤਕ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚੇਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਹੈ।
6. ‘ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਪੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ। ਜਿਉ ਕਰਿ ਸੁਰਜੁ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਹੇ ਅੰਧੇਰੂ ਪਲੋਆ। .... ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਵੈ ਕੀਰਤਨੁ ਸਦਾ ਵਿਸੋਆ।’ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ (ਵਾਰ ੧ ਪਉੜੀ ੨੧) ਪੰਕਤੀ 'ਚ ਦਰਜ ‘ਵਿਸੋਆ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ: ਵੈਸਾਖ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ = ੧ ਵੈਸਾਖ = ਵੈਸਾਖੀ ਭਾਵ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ੧ ਵੈਸਾਖ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
7. ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ, ਜੋ ਵੈਸਾਖ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ : 1. ਭਾਈ ਮੇਹਰਬਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, 2. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ, 3. ਬੀ-40 ਜਨਮ ਸਾਖੀ, 4. ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ, 5. ਪੱਥਰ ਦੇ ਛਾਪੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਂਭੀ ਪਈ ਹੈ ਆਦਿਕ।
8. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਿਖਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਜੋ ਵੈਸਾਖ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ : 1. ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ, 2. ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, 3. ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, 4. ਪ੍ਰੀ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ, 5. ਪ੍ਰੀ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, 6. ਡਾ. ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ, 7.

ਐਮ. ਏ. ਮੈਕਾਲਿਫ ਆਦਿਕ।

9. ਮੈਕਾਲਿਫ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਨ 1816 ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ; ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
10. ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਭਸੌੜ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ੧ ਵੈਸਾਖ ਮੰਨਦੀਆਂ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ :

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਪੁਰਬ ਦਿਹਾੜੇ 'ਚ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਫਰਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਹੋਈ ਮਨੁੱਖੀ ਗਲਤੀ ਹੈ। ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਲਾਜਵਾਬ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਕੁਝ ਲਗਤੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ “ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਅਭਲੁ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰੁ ॥” (ਮ: ੧/੯੧) ਇਸ ਲਈ ਸੋਧ ਦੀ ਗੁਜਾਇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸ਼ਟਕ ‘ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ’ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਵਾਲਾ “ਦਵਾਦਸ ਬਰਖ ਟਿਕੇ ਗੁਰਗਾਦੀ। ਖਸਟ ਮਾਸ ਨੌ ਦਿਨ ਐਹਲਾਦੀ।” ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ 12 ਬਰਸ 6 ਮਹੀਨੇ 9 ਦਿਨ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੇ। ਗੁਰਵੰਸ ਦਰਪਣ ਪੱਤਰ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਿਕ, ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਆਦਿਕ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਤਾਰੀਖ ਪੰਥ 'ਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ। ‘ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ’ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੪, ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ 'ਚੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਸਮਾਂ 12 ਸਾਲ 6 ਮਹੀਨੇ 9 ਦਿਨ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਲਤੀ ਨਾਲ 12 ਸਾਲ 9 ਮਹੀਨੇ 6 ਦਿਨ ਘਟਾ ਕੇ ਹਾੜ ਵਦੀ ੧੩ ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ ਲਿਖ ਲਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪਧਤੀਆਂ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ੧੨ ਹਾੜ; 14 ਜੂਨ 1539 ਦੀ ਗਲਤ ਤਾਰੀਖ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗਲਤੀ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇੱਥੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਾਮਵਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਇਹੀ ਤਾਰੀਖ ਲਿਖਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਗਲਤੀ ਵੱਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੪, ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ 'ਚੋਂ 12 ਸਾਲ 6 ਮਹੀਨੇ 9 ਦਿਨ ਘਟਾਏ ਤਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਸਹੀ ਤਿੱਥ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ ਬਣੀ। ਇਹੋ ਤਿੱਥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਵੰਸ ਪੱਤਰ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਵਾਰਤਿਕ), ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ

੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ

(੨੯) ਸਭ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

‘ਦਵਾਦਸ ਬਰਖ ਟਿਕੇ ਗੁਰ ਗਾਦੀ।
ਖਸਟ ਮਾਸ ਨੌ ਦਿਨ ਐਹਲਾਦੀ।’

ਇਸ ਹਸਾਬ ਗੁਰੂ ਜੀ:-

ਵੰਚੁ	ਮਹੀਨੇ	ਬਿਤ
੧੬੦੯	੦	੩੭
੧੨	੬	੬੧
੧੫੬੬	੨	੨੫

ਮੁੱਲ ੨੨ | ੧੦

ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਲਿਖਤ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ ਵਿੱਚੋਂ ਛੋਟੇ ਕਾਪੀ (12)

‘ਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੫,੧੫੬੬ ਹੈ; ਇਹੋ ਤਿੱਥ ਪੰਥ 'ਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਮੰਨ ਲਈ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗੱਦੀ ਦੇ ਸੰਭਾਵਤ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹੋਣ ਨੂੰ ਭਾਂਧਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੋਂਪ ਕੇ 4 ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਖੜ੍ਹਰ ਸਾਹਿਬ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ੪ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬ ਬਿਕਰਮੀ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੧; ੩ ਸਤੰਬਰ 1539 ਈ।

ਇਸ ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਵੀਰਾਗ 'ਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤੱਥ ਸਾਮੁੱਣੇ ਆਏ ਹਨ

1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ = ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯, ੧ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਹਸਤ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧; 27 ਮਾਰਚ 1469 ਜੂਲੀਅਨ।
2. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਪੁਰਬ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬, ੮ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਪੁਨਰਵਸੂ ਨਛੱਤਰ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੧; 7 ਸਤੰਬਰ 1539 ਜੂਲੀਅਨ।
3. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ = ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬, ੮ ਅੱਸੂ; ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੧; 3 ਸਤੰਬਰ 1539 ਜੂਲੀਅਨ।
4. ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ = ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੫੬੬, ੮ ਅੱਸੂ/22 ਸਤੰਬਰ।

ੴ॥ੴ॥

ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਤਾਰੀਖ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਹੀ ਮੁੱਢਲੇ ਸੌਮੇ ਹਨ : (1). ਸਮਕਾਲੀ ਮੁਗਲ ਇਤਿਹਾਸ (2). ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਹੀ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ; ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ 52 ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉੱਥੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਦੋ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਆਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਤੁਜ਼ਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖੀਏ।

ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਭਾਈ ਸਵਰੂਪ ਸਿੰਘ ਕੌਂਸ਼ਿਸ਼ ਸੰਪਾਦਨਾ ਪ੍ਰੋ: ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼-1991 ਸੀ.ਈ. : 'ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਲ ਛਟਾ ਬੇਟਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕਾ, ਸੋਢੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਚੱਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਰਗਣਾ ਨਿਝਰਾਲਾ, ਸੰਮਤ ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਛਿਹਤ੍ਰਾ ਕੱਤਕ ਮਾਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਪਖੇ ਚੌਦਸ ਕੇ ਦਿਹੁੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਵਨ ਰਾਜਯੋਂ ਕੇ ਗੈਲ ਗੜ੍ਹ ਗੁਆਲੀਅਰ ਸੇ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤ ਹੁਏ।

ਨਾਇਕ ਹਰੀਰਾਮ ਦਰੋਗਾ ਨੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੇ ਬੰਧਨ-ਮੁਕਤ ਹੋਨੇ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮੈਂ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀ।'

ਨੋਟ: ਉਕਤ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 14, ਸੰਮਤ ੧੬੯੬ ਨੂੰ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ 'ਤੇ 26 ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੬੯੬, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ; 26 ਅਕਤੂਬਰ 1619 ਈ: ਜੂਲੀਅਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭੱਟ ਵਹੀ ਦੀ ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਸੁੰਦੇਹ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ :

(1). ਹਿੰਦੂ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀਵਾਲੀ; ਕਦੇ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 14 ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ, ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਮਤ ੧੬੯੬ ਦੀ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 14 ਨੂੰ ਹੀ ਦੀਵਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਭੱਟ ਲੇਖਕ ਨੇ

ਫਿਰ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ? ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਵਾਕਫ ਹੈ ਜਦਕਿ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੧੪ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਨਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ।

- (2). ਭੱਟ ਵਹੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਇਕ ਹਰੀਰਾਮ ਦਰੋਗਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੀ ਹਵੇਲੀ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ:- ਹੁਣ ਜਦ ਹੈ ਹੀ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 14 ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਤਾਂ ਗਵਾਲੀਅਰ (ਸ਼ਹਿਰ) ਸਮੇਤ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਦੀਪਮਾਲਾ ਹੋਵੇਗੀ? ਪਰ ਇੱਥੋਂ ਕੇਵਲ ਹਰੀਰਾਮ ਦਰੋਗਾ ਹੀ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ? ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- (3). ਹਰੀ ਰਾਮ ਦਰੋਗੇ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬੰਦੀ-ਛੋੜ ਗੁਰਦੁਆਰਾ (ਗਵਾਲੀਅਰ) ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਨ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਜੋੜ-ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 14 ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਗਵਾਲੀਅਰ ਵਿਖੇ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਕਿਉਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭੱਟ ਵਹੀ ਦੀ ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਚ-ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਆਓ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਣ-ਛਾਣ ਕਰੀਏ :

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਨਾਮੀ ਡਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਰਿਹਾਈ 1612 ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ 'ਸੰਖੇਪ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ' ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 38, 39 'ਤੇ ਦੁਬਿਸਤਾਨਿ ਮਜ਼ਾਹਬ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮੁਹੱਸਨ ਛਾਨੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 12 ਵਰ੍ਹੇ ਕੈਦ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 1619 ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਹੋਈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਗ 1 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ 1614 ਵਿੱਚ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ 'ਸੰਨ' ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਮਿਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੀ ਗਵਾਲੀਅਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਕੇਵਲ ਸੰਨ 1614 ਲਿਖਦੀ ਹੈ; ਇੱਥੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਦ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਈ ਗਈ 'ਸਿੱਖ

ਹਿਸਟਰੀ' ਦੇ ਪੰਨਾ 175 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਰਿਹਾਈ 28 ਨਵੰਬਰ 1619 ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਲੇਖਕ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਰਿਹਾਈ 30 ਦਸੰਬਰ 1619 ਨੂੰ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਵੀ ਦੀਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਨ 1619 'ਚ ਦੀਵਾਲੀ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸੀ)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ (ਸਰੋਤ) ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਇਹ ਮਿਤੀਆਂ ਸਹੀ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ?

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੀ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦਾ ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਵਾਪਸ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 28 ਜਨਵਰੀ 1620 ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਨੋਟ: ਇਹ 28 ਜਨਵਰੀ 1620 ਦਾ ਦਿਨ; ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਤਾਬਕ ੧. ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ ੧੬੨੯ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ੨. ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ ੧੬੨੯ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਹੈ)। ਇਸ 28 ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕੋਈ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਬਹੁ ਚਰਚਿਤ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ', ਜੋ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੇਦਾਂਤੀ ਨੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਛਾਪੀ ਹੈ; ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕਿਤੇ ਮਿਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਧਰੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਨੋਟ : ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਉਕਤ ਹਵਾਲੇ 'ਸਿੱਖ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਆਧਾਰ' ਲੇਖਕ ਸ: ਅਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਾਲਸਤਾਨੀ ਸਾਬਕਾ M.P. ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

ਡਾ. ਇੰਦੂ ਭੂਸਨ ਬੈਨਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ 1607 ਈ: ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 1612 ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਅ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਟ ਵਹੀ ਜਾਦੋਬੰਸੀਆਂ ਬੜਤੀਆਂ ਕੀ ਦੇ ਹਾਵਾਲੇ ਨਾਲ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ; ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ 230 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ 26 ਅਕਤੂਬਰ 1619 ਲਿਖਦਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੱਟ ਵਹੀ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ (ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ) ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਅਸਲ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ, ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਵਰੂਪ ਸਿੰਘ ਕੌਨਸ਼ ਦੀ ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸਵਰੂਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਕਲ ਦਰ ਨਕਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸਿਰਫ ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਨਕਲ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਈਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਗਲਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮਿਲਾਵਟ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 30 ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ : 'ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਲਾ ਛਟਾ, ਤਾਉਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਕੀ ਮੁਕਾਣ ਦੇਣ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੇ ਗਾਮ ਹੇਅਰ ਪਰਗਣਾ ਪੱਟੀ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਕੇ ਘਰ ਆਏ ਸਾਲ ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਸਤਤੱਰ ਪੋਖ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਅਠਾਈ ਦਿਹੁੰ ਸ਼ੁਕੱਕਰਵਾਰ ਕੇ।'

ਟਿੱਪਣੀ : 2੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੬੨੯ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ; 26 ਦਸੰਬਰ 1620 ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਭੱਟ ਵਹੀ ਦੀ 2੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੬੨੯ (26 ਦਸੰਬਰ 1620) ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਜਾਂ 2੮ ਪੋਹ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕੱਕਰਵਾਰ ਗਲਤ ਹੈ।

ਡਾ. ਦਿਲਗੀਰ; ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ' ਦੇ ਪੰਨਾ 231 'ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: 'ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ 27 ਜਨਵਰੀ 1620 ਨੂੰ ਹੋਈ। ਦੂਸਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ 8 ਫਰਵਰੀ 1620 ਨੂੰ ਕਲਾਨੌਰ ਵਿਖੇ ਹੋਈ। ਤੁਜ਼ਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਸਾਈਂ ਮੀਆਂਮੀਰ ਨਾਲ 16 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ 'ਚ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। 1620 ਦੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਕੱਠੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ; ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ 28 ਦਸੰਬਰ 1620 ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਚੱਕ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵੀ ਆਏ। ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਦੌਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਸੰਨ 1620 ਵਿੱਚ 15 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਸੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਲੀ ਮਹੰਤਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਮਨਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ।'

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫ੍ਲੂਟਾ ਵਜੋਂ ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਵੱਲੋਂ ਭੱਟ ਵਹੀ ਤਲਾਉਂਡਾ, ਪਰਗਣਾ ਜੀਂਦ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹਵਾਲਾ ਇੱਥੇ ਹੈ : 'ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਲ ਛਟਾ ਬੇਟਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕਾ ਸੰਮਤ ਸੋਲਾ ਸੈ ਸਤਤ੍ਰਾ ਮਾਘ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਪਹਿਲੀ ਕੇ ਦਿਹੁੰ ਹੇਰ ਨਗਰੀ ਸੇ ਚਲ ਕਰ ਗਾਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚੱਕ ਆਏ, ... ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਆਨੇ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮੌਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀ ਗਈ। ..... '(ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਲਗੀਰ)

ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਉਕਤ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਹੇਠਲੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੰਦੇਹ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ :

(1). ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ, ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਕਲਾਨੌਰ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਹੋਈਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ ਜਹਾਂਗੀਰ

ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫ੍ਟੂਤਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਲੇਖ 'Bandi Chhod Date' ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਤੁਜ਼ਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ ਢਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਉਲੱਟ ਹੈ।

'English Translation of Jahangir's Memoirs' (ਤੁਜ਼ਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ) by Alexander Rogers and Henery Beveridge ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕੁਝ ਚੋਣਵੀਆਂ ਤਰੀਖਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤਰਜਮਾ ਇਉਂ ਹੈ :

2 ਬਾਹਮਨ (ਇਗਾਨੀ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮਹੀਨੇ ਬਾਹਮਨ ਦੀ 2 ਤਾਰੀਖ) (ਬੁੱਧਵਾਰ, 12 ਜਨਵਰੀ 1620 ਈ: ਜੂਲੀਅਨ) : ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਕਬਰ ਦੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਕਲਾਨੌਰ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ।

3 ਬਾਹਮਨ; (ਵੀਰਵਾਰ 13 ਜਨਵਰੀ 1620 ਈ: ਜੂਲੀਅਨ) ਨੂੰ ਕਲਾਨੌਰ ।

10 ਬਾਹਮਨ; (ਵੀਰਵਾਰ 20 ਜਨਵਰੀ 1620 ਈ: ਜੂਲੀਅਨ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਕਲਾਨੌਰ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹਾਲੀ ਕਲਾਨੌਰ ਵਿਖੇ ਹੀ ਸੀ।

ਤੁਜ਼ਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। 'As it was reported to me that in Lahore one Miyan Sheikh Muhammad Mir [Sai'n Miyan Mir] by name, who was a Darvish [Darvesh], a Sindi [Sindhi] by origin, very eloquent, virtuous, austere, of auspicious temperament, a lord of ecstasy, had seated himself in the corner of reliance upon God and retirement, and was rich in his poverty and independent of the world, my truth-seeking mind was not at rest without meeting him, and my desire to see him increased. As it was impossible to go to Lahore, I wrote a note to him, and explained to him the desire of my heart, and that saint, notwithstanding his great age and weakness took the trouble to come. I sate [sat] with him for a long time alone, and enjoyed a thorough interview with him. Truly he is a noble personage and in this Age he is a great gain and a delightful existence. This suppliant for Grace was taken out of himself by companionship with him and heard from him sublime words of truth and religious knowledge. Although I desired to make him some gift, I found that his spirit was too high for this, and so did not express my wish. I left him the skin of a white antelope to pray upon, and he immediately bade me farewell and

went back to Lahore.' ਇਸ ਪੈਰੇ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਸਾਂਈ ਮੀਆਂਮੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਲਾਹੌਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਉਲੀਕੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰੁਝੇਵੇਂ ਹੀ ਇੰਨੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਈ ਮੀਆਂਮੀਰ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਸਮਰਥਾ ਦੱਸੀ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਵੱਡੇਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਸੰਤ (ਸਾਈਂ ਮੀਆਂਮੀਰ) ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਿਆ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਿਆਂ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।

ਜਹਾਂਗੀਰ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੋਹਫ਼ਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਤੁਲ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਚਿੱਟੇ ਹਿਰਨ ਦੀ ਚਮੜੀ (ਮ੍ਰਿਗਸ਼ਾਲਾ) ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਮੈਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ।

ਮੈਂ ਕਲਾਨੌਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ 2 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਦੌਲਤਾਬਾਦ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਰਗਨਾ ਕਰੋਹੀ, ਜੇਹਲਮ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਰੋਹਤਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ 12 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ (ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ) ਪਹੁੰਚਿਆ। ਅੱਗੇ ਬਾਰਾਮੁੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ 20 ਮਾਰਚ 1620 ਨੂੰ ਡੱਲ ਝੀਲ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ (ਕਸ਼ਮੀਰ) ਵਿਖੇ ਜਾ ਤੰਬੂ ਗੱਡੇ।

ਤੁਜ਼ਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਦੀਆਂ ਉਕਤ ਤਾਰੀਖਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਜਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਲਾਹੌਰ ਗਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਂਈ ਮੀਆਂਮੀਰ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਵਿਖੇ ਮਿਲੇ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਸਾਂਈ ਮੀਆਂਮੀਰ ਨੂੰ ਕਲਾਨੌਰ ਵਿਖੇ 12 ਜਨਵਰੀ 1620 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 25 ਜਨਵਰੀ 1620 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲੇ ਹੋਣਗੇ?

(2). ਸਾਡਾ ਸੱਭਿਅਕ ਸਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅੱਗਿਓਂ ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਦੁਖਦਾਈ ਘਟਨਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਤ) ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਓਥੇ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਤਾਇਆ (ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ 8 ਅਪ੍ਰੈਲ 1619 ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ) ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਹੋਹਰਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਪ੍ਰ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 30 'ਤੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੀ ਮੁਕਾਣ ਦੇਣ ਲਾਹੌਰ ਲਾਗੇ ਪਿੰਡ ਹੋਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ 12 ਵੈਸਾਖ ੧੬੭੬ ਬਿ: (8 ਅਪ੍ਰੈਲ 1619) ਨੂੰ ਦੇਹਾਂਤ ਪਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭੱਟ ਵਹੀ 'ਮੁਲਤਾਨੀ ਸਿੰਧੀ ਖਾਤਾ ਜਲਾਨੋ ਕਾ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ : 'ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਲਾ ਛਟਾ, ਤਾਊ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਕੀ ਮੁਕਾਣ ਦੇਣ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੇ

ਗਾਮ ਹੋਅਰ ਪਰਗਣਾ ਪੱਟੀ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਕੇ ਘਰ ਆਏ ਸਾਲ
ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਸਤੱਤਰ ਪੋਖ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਅਠਾਈ ਦਿਹੁੰ ਸੁਕੱਕਰਵਾਰ ਕੋ ।’

ਟਿੱਧਣੀ: ੨੯ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੬੭੭ ਨੂੰ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ; 26
ਦਸੰਬਰ 1620 ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਭੱਟ ਵਹੀ ਦੀ ੨੯ ਪੋਹ ਸੰਮਤ
੧੬੭੭ (26 ਦਸੰਬਰ 1620) ਤਾਰੀਖ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ੨੯ ਪੋਹ ਗਲਤ ਹੈ
ਜਾਂ ਦਿਨ ਸੁਕੱਕਰਵਾਰ ਗਲਤ ਹੈ।

(3). ‘ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ’ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ (ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ
ਪਦਮ) ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਕਲ ਦਰ
ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਈਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਗਲਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮਿਲਾਵਟ
ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(4). ਡਾ. ਦਿਲਗੀਰ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਨਵਰੀ 1613 ਨੂੰ
ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਗ੍ਰਾਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ 26 ਅਕਤੂਬਰ 1619 ਨੂੰ
ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ 28 ਦਸੰਬਰ 1620
ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖੀ
ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਹੁਣ ਕੀ ਮੰਨੀਏ ਕਿ ਜਦ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 7-8 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਡੀਕ
ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ
ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ 14 ਮਹੀਨੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਉਹ ਵੀ ਤਦ; ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ (ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਕਲਾਨੌਰ, ਲਾਹੌਰ,
ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਦਿ 'ਚ) ਹੀ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ?

(5). ਡਾ. ਦਿਲਗੀਰ ਜੀ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਜੀ 27 ਜਨਵਰੀ 1620
ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ 'ਚ ਅਤੇ 8 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਕਲਾਨੌਰ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ
ਮਿਲੇ, ਜਿੱਥੋਂ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।
ਗਰਮੀਆਂ (ਭਾਵ ਮਈ ਜੂਨ) 'ਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਨੌਰ ਤੋਂ 50 ਕੁ
ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੈ। ਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਰਵਰੀ, ਮਾਰਚ
ਤੇ ਅਪਰੈਲ ਵਿੱਚ ਓਥੇ ਜਾਂ ਪਿੰਡ ਹੋਹਰ ਨਹੀਂ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ 28 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ?

(6) ਭੱਟ ਵਹੀ ‘ਤਲਾਉਂਡਾ ਪਰਗਣਾ ਜੀਂਦ’ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ
ਪਿੰਡ ਹੋਹਰਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਮਾਘ
ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਪਹਿਲੀ ਕੇ ਦਿਹੁੰ {ਮਾਘ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ} ਸੰਮਤ ੧੬੭੭ (28
ਦਸੰਬਰ 1620) ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸ ਦਾ ਹੀ ਹਵਾਲਾ ਡਾ. ਦਿਲਗੀਰ ਜੀ ਨੇ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਭੱਟ ਵਹੀ 'ਚ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ
ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੱਟ ਵਹੀ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੬੭੭ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਮਤ
੧੬੭੬ ਅਤੇ ਮਾਘ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਪਹਿਲੀ ਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਛੁੱਗਣ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਪਹਿਲੀ
ਕੇ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਕਲ ਦਰ ਨਕਲ
ਕਰਦਿਆਂ ਗਲਤੀ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੬੭੭ ਦੇ
ਮਾਘ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ 28 ਦਸੰਬਰ 1620 ਈ: ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਮਤ
੧੬੭੬ ਦੇ ਛੁੱਗਣ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ 27 ਜਨਵਰੀ 1619 ਈ: ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ
ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ 'ਚੋਂ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ
ਜੀ ੧ ਛੁੱਗਣ ਸੰਮਤ ੧੬੭੬/27 ਜਨਵਰੀ 1619 ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ

ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਦਿਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਦੀ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਜਾਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ
(ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਪਹੁੰਚਣ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਾਲ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਨੇੜੇ ਦਾ
ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ‘ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ’ ਨੂੰ
ਦੀਵਾਲੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ 19ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ
6ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਹੋਰਨਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵਾਂਗ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਆਰਜੀ
ਗੱਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ
ਨੂੰ ਦੀਵੇ ਬਾਲਣ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ: “ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ ਦੀਵੇ
ਬਾਲੀਅਨਿ। ਤਾਰੇ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ਅੰਬਰਿ ਭਾਲੀਅਨਿ। ਛੁਣ ਦੀ
ਬਾਗਾਤਿ ਚੁਣ ਚੁਣ ਚਾਲੀਅਨਿ। ਤੀਰਬਿ ਜਾਤੀ ਜਾਤਿ ਨੈਣ
ਨਿਗਲੀਅਨਿ। ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ ਝਾਤਿ ਵਸਾਇ ਉਚਾਲੀਅਨਿ। ਗੁਰਮੁਖਿ
ਸੁਖ ਫਲ ਦਾਤਿ ਸਬਦਿ ਸਮ੍ਰਾਲੀਅਨਿ ॥੬॥”(ਵਾਰ ੧੯ ਪਉੜੀ ੬)

ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਦੇ ਹਨ (ਪਰ
ਬੋੜੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਹ ਬੁਝ ਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)।

ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਕਾਸ਼ 'ਚ ਤਾਰੇ ਚਮਕਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਦਿਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਖੁਗ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ)।

ਜਿਵੇਂ ਛੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਗੀਚੀਆਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ
ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ (ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਛੁੱਲ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਤੋੜ ਲਏ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਬਗੀਚੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ)।

ਜਿਵੇਂ ਤੀਰਬਾਂ 'ਤੇ ਬੜੇ ਟੋਲਿਆਂ 'ਚ ਯਾਤ੍ਰੀ ਜਾਂਦੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ
ਵੇਖੀਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ
ਉਹ ਵੀ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯਾਤ੍ਰਾ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ)।

ਜਿਵੇਂ ਹਗੀ ਚੰਦਉਰੀ (ਨਗਰੀ) ਛਲ-ਕਪਟ ਹੈ (ਇਉਂ ਜਗਤ-ਰਚਨਾ
ਵੀ ਸਥਾਈ ਨਹੀਂ “ਇਹ ਜੁ ਦੁਨੀਆ ਸਿਹਰੁਮੇਲਾ; ਦਸਤਗੀਰੀ ਨਹਿ॥”।

ਉਕਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲ ਭਾਵ
ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਦਿਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ
ਬਾਲੇ ਦੀਵੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ ਤਾਰੇ, ਬਗੀਚੇ ਛੁੱਲ, ਤੀਰਬ-
ਮੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਗਏ ਯਾਤਰੀ ਅਤੇ ਹਗੀਚੰਦ ਦੀ ਕਾਲਪਨਿਕ ਨਗਰੀ
ਵਾਡ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬੋੜੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮੰਨ ਕੇ ਜਗਤ ਵੱਲੋਂ ਚਿਤ ਕਰ ਕੇ
ਉਪਰਾਮ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ
ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ (ਆਤਮਾਨੰਦ ਰੂਪੀ) ਸੁਖ ਫਲ ਦੀ ਦਾਤ
ਹੋਈ ਹੈ, (ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮਨ
ਨਹੀਂ ਜੋੜਦੇ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਕੀਰਤਨੀਏ
ਜਥਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ
“ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਅਨਿ।” ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਤਮ ਤੁਕ
“ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਦਾਤਿ; ਸਬਦਿ ਸਮ੍ਰਾਲੀਅਨਿ॥” ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਬਣਾ
ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ
ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਵ ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ:-

1. ਭਾਈ ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਰਚਿਤ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ (ਹੋਲਗੜ੍ਹ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ) ਦਰਜ ਹੈ:- ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਿਲਾ। ਇਸੇ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾ ਕੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭, ਚੇਤ ਬਦੀ ੧ (ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਆਂ - ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ, ੧੭ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭; 14 ਮਾਰਚ 1701 ਜੂਲੀਅਨ) ਨੂੰ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡ੍ਹਣ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ।

ਬਹੁਤੇ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਤਰੀਖਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਤਾਰੀਖ 'ਤੇ ਸੰਦੇਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਲਗੜ੍ਹ ਰੱਖੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੇਡ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।) ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਵਿੱਚ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਸ ਨਗਰ (ਅਨੰਦਪੁਰ) ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਪੰਜ ਕਿਲੇ (ੳ) ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ (ੳ) ਲੋਹਗੜ੍ਹ (ੳ) ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ (ੳ) ਕੇਸਗੜ੍ਹ (ੳ) ਹੋਲਗੜ੍ਹ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡ੍ਹਣ ਦੀ ਰੀਤ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।)

2. ਭਾਈ ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਚਿਤ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ 'ਚ (ਮਹੱਲਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ) ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤਡ (ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਪੰਨਾ 110 ਉਪਰ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਫੁੱਟ ਨੋਟ) ਦੌਵਾਂ ਹੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਨੂੰ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਨ ਜਾਂ ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।

3. ਡਾ: ਵਣਜਾਰਾ ਬੇਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੪੨/੧ ਮਾਰਚ 1686 ਤੋਂ ਪਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

4. ਡਾ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ ਦੇ ਪੰਨਾਂ ਨੰ: 301 'ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: "3 ਮਾਰਚ 1683 ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚੱਕ ਨਾਨਕੀ ਵਿਚ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਘੋੜ-ਦੌੜ, ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ, ਗਤਕਾ ਅਤੇ ਮਸਨੂੰਹੀ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਤਿਉਹਾਰ ਹੋਲੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬੇਹੁਦਾ ਤੇ ਬੇਮਾਨਾ ਰਸਮ ਤੋਂ ਹਟਉਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੇ ਫੌਜੀ ਪਥੋਂ ਤਕੜੇ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸੀ।"

ਨੋਟ: ਭਾਵੇਂ ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸੋਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੰਪਾਦਨਾ ਪ੍ਰੋ: ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਨੇ ਸਾਖੀ ਨੰ:

37 (ਪੰਨਾ ਨੰ: 92) ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਸੰਮਤ ੧੭੩੯ ਬਣਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਆਂ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧, ਚੇਤ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੩੯; 3 ਮਾਰਚ 1683 ਬਣਦਾ ਹੈ।) ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਹੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੇਤਰ ਵਦੀ ਏਕ ਕੇ ਦਿਹੁੰ ਪਿਛਲੇ ਪਹਰ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕਰਤਵ ਅਤੇ ਘੋੜ-ਦੌੜ ਹੋਈ। ਸਿੱਖਾਂ ਕੇ ਪੁਛਨੇ ਸੇ ਇਸ ਦਿਹੁੰ ਕਾ ਨਾਮ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਰੱਖਾ। ਇਹ ਦਿਹੁੰ ਹਰ ਸਾਲ ਚੱਕ ਨਾਨਕੀ ਮੌਕੇ 'ਮਨਾਇਆ ਜਾਨਾ' ਲਾਗਾ। ੩੧।

5. ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 326 'ਤੇ ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 3 ਮਾਰਚ ਸੰਨ 1702 ਦੇ ਦਿਨ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਤਿਉਹਾਰ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਮਨਾਇਆ।

ਨੋਟ: 1. (3 ਮਾਰਚ 1702 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਆਂ ਮੰਗਲਵਾਰ, ਫੁੱਗਣ ਸੁਦੀ ਪੁਰਨਮਾਸੀ, ੫ ਚੇਤ ੧੭੫੮। ਫੁੱਗਣ ਦੀ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੋਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 4 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਆਂ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਚੇਤ ਵਦੀ ੨, ਵੱਡੇ ਚੇਤ ੧੭੫੮। ਭਾਵ ਉਸ ਸਾਲ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਥੈ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2019 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ 22 ਮਾਰਚ, ਚੇਤ ਵਦੀ ੨ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੈਲੰਡਰ (ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ) ਮੁਤਾਬਿਕ ਫੁੱਗਣ ਦੀ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ 21 ਮਾਰਚ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ। ਹੁਣ ਇੱਥੋਂ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 3 ਮਾਰਚ 1702 ਨੂੰ ਪੁਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡ੍ਹਣ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੋਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ; ਫਿਰ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਹੋਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਤੋਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਦੇ ਸਾਮੇਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ 3 ਮਾਰਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ 4 ਮਾਰਚ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਾਲ 4 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਚੇਤ ਵਦੀ ੨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਹੋਲੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਚੇਤ ਵਦੀ ੨ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਚੇਤ ਵਦੀ ੨ ਹੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।)

ਨੋਟ: 2. ਭਾਵੇਂ ਇੱਥੋਂ ਵੀ ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸੋਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 143, ਸਾਖੀ ਨੰ: 93 "ਸਾਖੀ ਕਿਲਾ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਸੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਚਢਨੇ ਕੀ

ਚਾਲੀ” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਬਹੁਤ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ ਟੂਕ ਮਾਤਰ ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:- “ਇਸੀ ਵਰਖ (ਇਸ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸਾਖੀ ਨੰ: 92 ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ਸਤਰਾਂ ਸੈ ਅਠਾਵਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸੀ ਵਰਖ ਦਾ ਭਾਵ ਸੰਮਤ ੧੭੫੯ ਹੈ।) ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕੀ ਤਰਹ ਹੋਲੀਆਂ ਕੇ ਦਿਹੁੰ ਮੌਕਿਆਂ ਕਿਲਾ ਹੋਲਗੜ੍ਹ ਕੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਬੜੀ ਚਹਿਲ ਪਹਿਲ ਹੋਈ। ਖਾਲਸਾ ਆਪਸ ਮੌਕਿਆਂ ਬਨਾਏ ਫਲਗੁਨ ਸੁਦੀ ਅਸਟਮੀ ਸੇ ਪੂਰਨਮਾ ਤੱਕ ਹੋਲੀ ਖੇਲਨੇ ਲਾਗਾ। ..... ਅਗਲੇ ਦਿਵਸ ਚੇਤ ਵਦੀ ਏਕ ਕੇ ਦਿਹੁੰ ਤੀਜੇ ਪਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਬਚਨ ਪਾਇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਕਿਲਾ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਮੇ ਆਏ। (ਸੰਮਤ ੧੭੫੯ ਵਿੱਚ ਹੋਲੀ ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ੩ ਮਾਰਚ ੧੭੦੨ ਨੂੰ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਸੰਮਤ ੧੭੫੯ ਵਿੱਚ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਵੀ ੩ ਮਾਰਚ ੧੭੦੨ ਨੂੰ ਹੀ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ੪ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਚੇਤ ਵਦੀ ੨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।)

ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ੩ ਮਾਰਚ ੧੬੮੩ ਅਤੇ ੩ ਮਾਰਚ ੧੭੦੨ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਇੱਕੋ ਹੀ ਲੇਖਕ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਹੀ ਤਿਉਹਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖੇ ਜਾਣਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸਬੰਧੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

6. ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਰੁੱਤ ੩ ਅੰਸੂ ੨ ਵਿੱਚ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇੰਝ ਕੀਤਾ ਹੈ: “ਆਯੋ ਫਾਗੁਣ ਮਾਸ ਸੁਹਾਵਤਿ। ਗਾਵਤਿ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਮੇਦ ਬਧਾਵਤਿ। ਸਭ ਮਹਿੰਕਿਰਿ ਬਸੰਤ ਪਰਧਾਨ। ਅਪਰਗਾ ਸਭਿ ਗਾਇਂ ਸੁਜਾਨ ॥ ੨ ॥” ਪੁਰਿ ਅਨੰਦ ਆਨੰਦ ਬਿਲੰਦਜੋ। ਜਹਿਂ ਕਹਿਂ ਗਾਵਹਿਂ ਗੁਰ ਪਦ ਬੰਦਜੋ। ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਹੋਲੇ ਕਾਮੇਲਾ। ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਨਰ ਭਏ ਸਕੇਲਾ ॥ ੩ ॥”

ਨੋਟ: ‘ਚਲਿ ਆਯਹੁ ਹੋਲੇ ਕਾਮੇਲਾ।’ (ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹੋਲੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ ਜਿਸ ਮੇਲੇ ’ਤੇ ਸਿੱਖ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਭਾਵੇਂ ਇੱਥੇ ਸੰਮਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਰੁੱਤ ੨, ਦਾ (ਆਖਰੀ) ਅੰਸੂ ੫੦ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੫੫, ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਰੁੱਤ ੩, ਅੰਸੂ ੧੯ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੫੫ ਦੀ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜੂਲੀਅਨ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ’ਤੇ ਇਹ ੬ ਮਾਰਚ ੧੬੯੯ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ੧੬੯੯ ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।)

7. ‘ਜੀਵਨ-ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ’ ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਮਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਪਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹੋਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ੧੬੯੯ ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨੋਟ: ਦੂਸਰਾ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ੧੭੦੧ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰੀ ਲੜਾਈ ਨਵੰਬਰ ੧੭੦੧ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ੧੭੦੪ ਤੱਕ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਵੱਡੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਰ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਝੜਪਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸਮਾਂ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਲੜਾਈਆਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮਨਸੂਹੀ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਆਜੋਧ ਕਰਨਾ ਫ਼ਬਦਾ ਨਹੀਂ ਸੌ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਸੂਈ ਯੂਧਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ੧੬੯੯ ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੧ ਚੇਤ, ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩; ੨੬. ਫਰਵਰੀ ੧੬੯੭ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਜੋ ਸੰਨ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

ਸੰਮਤ ੧੭੩੯ ਬਿਕਰਮੀ/ ਸੰਨ ੧੬੮੩ ਜੂਲੀਅਨ (ਅ) ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਬਿਕਰਮੀ/ ਸੰਨ ੧੬੮੬ (ਇ) ਸੰਮਤ ੧੭੫੯/ ਸੰਨ ੧੬੯੯ ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ (ਸ) ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਬਿਕਰਮੀ/ ਸੰਨ ੧੭੦੧ ਜੂਲੀਅਨ (ਹ) ਸੰਮਤ ੧੭੫੯ ਬਿਕਰਮੀ/ ਸੰਨ ੧੭੦੨ ਜੂਲੀਅਨ।

(ਭਾਵੇਂ ਡਾ: ਦਿਲਗੀਰ ਨੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੋਮਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੋਮਾ ਹੀ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਘਟਨਾ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਐਸਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਵਹੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਮਸਿਆ ਹੈ।)

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਠੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਗਲਤ ਇਸ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੇ ਜਾਵੇ? ਇਸ ਲਈ ਠੀਕ ਗਲਤ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈਂਦੇ ਹੋਏ ਆਓ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕਰੀਏ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਤਿਉਹਾਰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਉਸ ਹਿਆਬਨਾਲ ਹੋਲੀ ਹਿਮਕਰ (ਬਰਫਾਨੀ) ਰੁੱਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੀਆਮਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਬਿਕਰਮੀ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜੀ/ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ (Lunisolar calendar) ਲਾਗੂ ਸੀ। ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ੧੨ ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਵੈਸਾਖ ਅਤੇ ਅਖੀਰਲਾ ਮਹੀਨਾ ਚੇਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ੧੨ ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਚੇਤ ਅਤੇ ਅਖੀਰਲਾ ਫੱਗਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ੨ ਪੱਖ - ਸੁਦੀ ਪੱਖ ਅਤੇ ਵਦੀ ਪੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਮਾਵਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਸੁਦੀ ਪੱਖ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ ਪੱਖ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਚੰਦਰਮਾ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਕਰਕੇ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਨਮਾਸੀ (ਪੂਰਾ ਚੰਦਰ) ਹੋਣ ਤਕ 14/15 ਦਿਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਦੀ ਪੱਖ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਨੇਰਾ ਪੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਚੰਦਰਮਾ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਕਰਕੇ ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ 14/15 ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅਮਾਵਸ (ਨਵਾਂ ਚੰਦਰਮਾ) ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅੰਮੰਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰਨਮੰਤਾ। ਅੰਮੰਤਾ ਮਹੀਨੇ (ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਮਾਵਸ-ਅੰਮੰਤ) ਅਮਾਵਸ (ਨਵਾਂ ਚੰਦਰ) ਤੋਂ ਅਮਾਵਸ ਤੱਕ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੂਰਨਮੰਤਾ (ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪੂਰਨਮਾਸੀ-ਅੰਮੰਤ) ਮਹੀਨੇ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਪੂਰਨਮਾਸੀ (ਪੂਰੇ ਚੰਦਰਮਾ) ਤੱਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨਮੰਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਮੰਤਾ ਸਿਸਟਮ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ (ਵਦੀ ਪੱਖ) ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ (ਸੁਦੀ ਪੱਖ) ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂਕਿ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੇਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੇ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਵਦੀ ੧ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੱਗਣ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੇਤ ਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੇਤ ਵਦੀ ਮੱਸਿਆ ਤੇ ਮਹੀਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਪੱਖ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਸੁਦੀ ਪੱਖ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਬਰਾਬਰ

ਪੱਖ	ਪੰਜਾਬ ਪੂਰਨਮੰਤਾ	ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਅੰਮੰਤਾ
੦	ਚੇਤ ਵਦੀ (ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ)	ਫੱਗਣ ਵਦੀ (ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ)
੧	ਚੇਤ ਸੁਦੀ (ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ)	ਚੇਤ ਸੁਦੀ (ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ)
੨	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ	ਚੇਤ ਵਦੀ
੩	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ
੪	ਜੇਠ ਵਦੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ
੫	ਜੇਠ ਸੁਦੀ	ਜੇਠ ਸੁਦੀ
੬	ਹਾਝ ਵਦੀ	ਜੇਠ ਵਦੀ
੭	ਹਾਝ ਸੁਦੀ	ਹਾਝ ਸੁਦੀ
੮	ਸਾਵਣ ਵਦੀ	ਹਾਝ ਵਦੀ
੯	ਸਾਵਣ ਸੁਦੀ	ਸਾਵਣ ਸੁਦੀ
੧੦	ਭਾਦੋਂ ਵਦੀ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ
੧੧	ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ	ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ
੧੨	ਆਸੂ ਵਦੀ	ਭਾਦੋਂ ਵਦੀ

ਚਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵਦੀ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ਪੱਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਚੇਤ ਵਦੀ ਪੱਖ; ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੇਠ ਵਦੀ ਪੱਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ਪੱਖ; ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਚਲਦਾ ਸਾਲ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮਹੀਨਾ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੇਤ ਵਦੀ ਪੱਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਫੱਗਣ ਵਦੀ ਪੱਖ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਬਣਾਈ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ:-

ਇਹ ਮੇਸ਼ਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰਨਮੰਤੇ ਸਨ ਪਰ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਸਾਲ ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ੧੫ ਯਾਨੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਹਿਆਬ ਨਾਲ ਹੋਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਲੰਡਰ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, 1955, ਪੰ: 161 ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੋ ਤੱਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

“ਹਿੰਦੀ ਕਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਕ ਮਨੋਰੱਬਾਂ ਲਈ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ — ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਹੀਨੇ ਗੌਣਮਾਨ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ‘ਵਦੀ’ ਵਾਲਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ ਪਹਿਲੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸੁਦੀ ਵਾਲਾ ਅੱਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਲ ਦਾ ਅਖੀਰੀ ਦਿਨ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਰਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਫਾਲਗੁਨੀ ਪੂਰਣਿਮਾਂ (ਜਾਂ ਹੋਲੀ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਜ਼ਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਹੋਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:-

“Thursday is the Holi, which in their belief is the last day of the year.” — Tuuzk-I-Jahangiri or Memoirs of

13	ਆਸੂ ਸੁਦੀ	ਆਸੂ ਸੁਦੀ
14	ਕੱਤਕ ਵਦੀ	ਆਸੂ ਵਦੀ
15	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ
16	ਮੱਘਰ ਵਦੀ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ
17	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ
18	ਪੋਰ ਵਦੀ	ਮੱਘਰ ਵਦੀ
19	ਪੋਰ ਸੁਦੀ	ਪੋਰ ਸੁਦੀ
20	ਮਾਘ ਵਦੀ	ਪੋਰ ਵਦੀ
21	ਮਾਘ ਸੁਦੀ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ
22	ਫੱਗਣ ਵਦੀ	ਮਾਘ ਵਦੀ
23	ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ	ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ
24	ਚੇਤ ਵਦੀ (ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪੱਖ)	ਫੱਗਣ ਵਦੀ (ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪੱਖ)
1	(ਅਗਲਾ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਸ਼ੁਰੂ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ	(ਅਗਲਾ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਸ਼ੁਰੂ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ

Jahangir, Translated by Alexander Rogers and Henry Beveridge, first published 1909-1914, reprint 1989 Low Price Publications, Delhi.

ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਸਬੰਧੀ ਅਨਿਸਚਿਤਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੧ ਚੇਤ/14 ਮਾਰਚ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ਕਾਰਨ ਹਨ:-

(1) ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੋਲੀ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਲੀ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਚੇਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਭਾਵ ਨਵੇਂ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ੧ ਚੇਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਆਰੰਭਤਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ੧ ਚੇਤ/14 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ।

(2) ਦਿਲਚਸਪ ਇਤਫਾਕ ਹੈ ਕਿ 1697 ਜੂਲੀਅਨ ਵਿੱਚ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਚੇਤ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਬਿਕਰਮੀ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ 26 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ 1998 ਈਸਵੀ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਸਾਲ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣ ਉਪਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1999 ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਾਲ ਵੀ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਅਤੇ ਚੇਤ ੧ ਸੰਮਤ ੨੦੫੫ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਦਿਨ 14 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ।

(3) ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਇਤਫਾਕ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਧਾਰਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧, ੧੭੫੭ ਬਿਕਰਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ 14 ਮਾਰਚ, 1701 ਜੂਲੀਅਨ ਹੀ ਸੀ।

(4) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਲੀ ਇੱਕ ਮੌਸਮੀ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਜੋ ਹਿਮਕਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਰੁੱਤੀ ਸਲੋਕ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਚੇਤ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: “ਗੁਰਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹ ਚੇਤੁ ਵੈਸਾਖ ਸੁਖ ਮਾਸੁ ਜੀਉ ॥” (ਰਾਮਕਲੀ ਰੁਤੀ ਸਲੋਕ ਮ: ੫/੯੨੭) “ਚੇਤੁ ਬਸੰਤੁ ਭਲਾ ਭਵਰ ਸੁਹਾਵੜੇ ॥” (ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮ: ੧/੧੧੦੨) ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ੧ ਚੇਤ ਨੂੰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੀ ਅੰਭਤਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ।

(5) ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਰੁੱਤਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤਿਉਹਾਰ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਦੂਜੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ

ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੋਹੜੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਜੋ ਮਾਘੀ - ਮਕਰ ਸੰਕਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਘੀ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸੰਧਿਆ 'ਤੇ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮਕਰ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਹੋਣ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀ (ਉੱਤਰਾਯਣ) ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਯਾਤਰਾ ਆਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਨ ਵੱਡੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਦਿਨ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। 532 ਈ: ਜੂਲੀਅਨ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ 18 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਲੋਹੜੀ ਅਤੇ 19 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਮਾਘੀ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ 'ਉੱਤਰਾਇਣ' ਵੀ 19 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਰੁੱਤੀ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅੱਜ ਕੱਲ ਲੋਹੜੀ 12 ਜਾਂ 13 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ 13/14 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ 'ਉੱਤਰਾਇਣ' ਅਜੇ ਵੀ 21/22 ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਲਗਭਗ 24-25 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਨ 3000 ਈ: ਵਿੱਚ ਲੋਹੜੀ 27 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ 28 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਜਦੋਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਲੋਹੜੀ ਮਈ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏਗੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸੋਚੋਗੇ? ਕੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਲੋਹੜੀ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕੱਠ ਕਰੋਗੇ ਜਾਂ ਏਅਰ-ਕੰਡੀਸ਼ਨਡ ਛੱਤਾਂ ਦੇ ਹੋਠਾਂ?

(6) ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਲੋਹੜੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ੩੦ ਪੋਹ/ 12 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ (੧ ਮਾਘ) 13 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪੋਹ ਗ੍ਰੈਗਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰੁੱਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਦਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਅਤੇ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 1582 ਵਿੱਚ ਜੂਲੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ 5 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 14 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਦੀਆਂ 10 ਤਾਰੀਖਾਂ ਖਤਮ ਕਰਕੇ 4 ਅਕਤੂਬਰ ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ 15 ਅਕਤੂਬਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੀਪ ਸਾਲ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੁਣ 400 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 100 ਲੀਪ ਦੇ ਸਾਲ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ 97 ਲੀਪ ਦੇ ਸਾਲ ਆਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਨਵੇਂ ਲੀਪ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੀ ਸਦੀ 400 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਾ ਵੰਡੀ ਜਾ ਸਕੇ ਉਹ ਭਾਵੇਂ 4 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਲੀਪ ਦਾ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 1700, 1800, 1900, 2100, 2200 ..... ਆਦਿ ਲੀਪ ਦੇ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਪਰ 1600, 2000, 2400, 2800 ਆਦਿ ਜਿਹੜੇ 400 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਾਲ ਲੀਪ ਦੇ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੋਧ ਮਹਾਰੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੈਬੋਲਿਕ ਚਰਚ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ

ਲਿਆ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰੈਸਟੈਂਟ ਚਰਚ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 170 ਸਾਲ ਬਾਅਦ 1752 ਵਿੱਚ 11 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਕੱਲੁ ਤਕ ਗੈਰੀਬਨ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੈਰੀਬਨ ਕੈਲੰਡਰ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨਿਕ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(7) ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਵੈਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਤਕ ਗੈਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇੱਕ ਮੱਤ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲੱਭੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੁਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੌਲਿਆਂ ਰੌਲਿਆਂ (1947 ਦੀ ਵੰਡ) ਜਾਂ ਪਲੇਗ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਵੇਲੇ ਇਹ ਮੁੰਡਾ 1 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਐਨੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਜੇਹੀ ਗਣਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਣ ਦੀ ਕਾਫੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ”ਦਵਾਦਸ ਬਰਖ ਟਿਕੇ ਗੁਰਗਾਈ। ਖਸਟ ਮਾਸ ਨੌਦਿਨ ਐਹਲਾਈ।” ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਈ, ੧੬੦੯ ਚੋਂ ਕੁਲ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਸਮਾ 12 ਸਾਲ 6 ਮਹੀਨੇ 9 ਦਿਨ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਲਤੀ ਨਾਲ 12 ਸਾਲ 9 ਮਹੀਨੇ 6 ਦਿਨ ਘਟਾ ਕੇ ਅੱਸੂ ਦੀ ਥਾਂ ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਗਲਤ ਤਾਰੀਖ ਲਿਖ ਬੈਠੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਲਿਖਣ ਕਾਰਨ ਗਲਤ ਤਾਰੀਖ ਪਰਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਕਿ ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਤਕ ਗੈਰੀਬਨ 3 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ 5 ਤਿੱਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ’ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਸੰਨ 1699 ’ਚੋਂ 2 ਸਾਲ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਦੋ ਸਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਸੰਨ 1697 ਦੀ ਬਜਾਏ 1701 ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਾਨੂੰ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਸਮੇਤ ਬਾਕੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ਸੰਨ 1701 / ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਲਿਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀ ਸੰਨ 1697 ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 1697 ਜੂਲੀਅਨ ਵਿੱਚ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਚੇਤ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਹੀ ਤਾਰੀਖ 26 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੱਲ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਵੈਸਾਖੀ

ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ; ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ੨ ਹਾੜ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ; ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਨਾਮ ਚੱਕ ਨਾਨਕੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦੀ ਗੱਡਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨੧ ਹਾੜ ਚੁਣਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ੧ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਯੁੱਧ ਵਿਦਿਆ/ਸਰੀਰਕ ਅਭਿਆਸ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਰਤਰ ਜਾਰੀ ਸੀ। (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਉਣਾ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਸਸਤਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਉਣਾ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਸਸਤਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਜੂਰ ਹੀ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਸਮੇਂ; ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਜਾਰੀ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੰਗੀ ਅਭਿਆਸ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਸਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ/ਸੰਸਥਾਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੋਲੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ੧ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੭੫੩/੨੬ ਫਰਵਰੀ 1697 ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਦੀਰਘ ਸੋਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 1699 ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਨੀਤੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਥੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਨੇਹੇ ਪਹੁੰਚਾਏ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ 'ਤੇ ਆਈ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਸੁਨੇਹੇ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਤਰਕ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ੧ ਚੇਤ ਨੂੰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦਿੱਤੇ ਤਰਕ ਕਾਫੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹਨ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਨਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦੀ ਤਿਉਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੁਝਤੋਂ ਚੁਆਉਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝਤੋਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝਤੋਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਲਗਭਗ 16 ਦਿਨ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਵਧ ਕੇ 24 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਗਲਤੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਖਗੋਲ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਚੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਲਿਆਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ੧ ਵੈਸਾਖ ਬਿਕਰਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯, ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੫ (ਪੂਰਨਮਾਸੀ), ਦਿਨ ਸੌਮਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਹਸਤ, 27 ਮਾਰਚ 1469 ਜੂਲੀਅਨ; ਨਾਨਕ: ਸੰਮਤ ੧ ਨੂੰ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼ੇਖਪੁਰਾ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ); ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹੁ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿਥਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਕੱਢੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ੧

ਵੈਸਾਖ ਹਰ ਸਾਲ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾ ਬਣਨ ਕਾਰਨ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਰੀਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦਾ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲਵੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਸਾਨੂੰ ਪੰਪਰਾਵਾਦੀ ਰੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਯਥਾਰਥ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ੇ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਪੰਨਾ 20 ਅਤੇ 25 'ਤੇ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਲੇਖ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ” ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਨਛੱਤ੍ਰ	ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੫੨੯	੧੯ ਕੱਤਕ	----	ਬੁੱਧਵਾਰ	ਅਨੁਰਾਧ	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੫੨੯ = ੨੧ ਕੱਤਕ, 20 ਅਕਤੂਬਰ 1469, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕੱਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਅਸ਼ਵਨੀ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੩, ੧੫੨੫ = ੧੯ ਵੈਸਾਖ, 10 ਅਪ੍ਰੈਲ 1468, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਅਨੁਰਾਧ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 5	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੫੨੯	----	----	----	ਕ੍ਰਿਤਕਾ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬ = ੨੦ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਮ੍ਰਿਗਸ਼੍ਰ
ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੩, ੧੫੨੫	੨੯ ਵੈਸਾਖ	25 ਅਪ੍ਰੈਲ 1468	ਐਤਵਾਰ	----	ਇਸ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਤਿਥਿਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਰੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਤਿਥ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪਧਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਤਾਰੀਖਾਂ, ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਨਛੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਉਮਰ 70 ਸਾਲ 5 ਮਹੀਨੇ 7 ਦਿਨ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਥ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੫੬੯ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਇਸ ਤਿਥ ਨੂੰ ਸੂਰਜੀ ਪਧਰੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੯ ਅੱਸੂ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੫੬੯, ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰੀਰਕ ਆਯੂ ਘਟਾਇਆਂ 1596 ਸਾਲ 06 ਮਹੀਨੇ 08 ਦਿਨ (-)70 ਸਾਲ 05 ਮਹੀਨੇ 07 ਦਿਨ = ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ੧੫੨੯ - ੦੧ - ੦੧ ਭਾਵ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ ਸਾਲ ਦੇ (ਪਹਿਲੇ ਮਹੀਨੇ) ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ = ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੫੨੯ / 27 ਮਾਰਚ 1469, ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਜੋਤੀ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਥ, ਉਮਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲਾ ਦਿਨ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤਿਆ ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ੇਅਾ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ੧ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਲਈ ਚੁਣਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ੧ ਵੈਸਾਖ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	----	----	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	----	----	
ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੫੨੯	----	----	1469	----	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬	੨੦ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	----	----	
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬	੨੦ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	----	----	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬	੨੦ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	ਮ੍ਰਿਗਸ਼੍ਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬	੨੦ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	----	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬	੧੯/੨੦ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	----	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬	੨੦ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	----	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩, ੧੫੨੬	----	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	----	----	
ਪ੍ਰੰਤੀ ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	----	----	

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪ੍ਰਬਥ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬, ਤੇ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਪੁਨਰਵਸੁ ਨਛੱਤਰ, ੭ ਸਤੰਬਰ ੧੫੩੯; ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾ:ਸ਼ਾ ਸੰਮਤ ੧੧ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੋਮਿਆਂ ਚੋਂ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿਥਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਦੁਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਾਰਣੀ ਅਤੇ ਕਾਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਤਿੱਬ/ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਤੇ ਅੱਸੂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ 22 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਚੰਦਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਤਿਥਾਂ

ਮੁਤਿਬਕ ਤਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲਵੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਵਿੱਚ ਤੇ ਅੱਸੂ - ੭ ਸਤੰਬਰ ੧੫੩੯ ਈਸਵੀ; ਸੰਮਤ ੨੦੧੯ ਵਿੱਚ 23 ਸਤੰਬਰ 2021 ਈ: ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੩੦੫੧ ਵਿੱਚ 7 ਅਕਤੂਬਰ 3000 ਈ: ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅੱਗੇ ਖਿਸਕਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਤੇ ਅੱਸੂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 22 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਾਂਝੇ ਸਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਅਤੇ ਰੁੱਤੀ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਰਨਣ ਕੀਤੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਖਾਵੇਗਾ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	---	---	---	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੧੬ ਅੱਸੂ, 18 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾ: ਸ਼ਾ: ਸੰਮਤ ੨੦; ਅਸ਼ਲੋਸ਼ਾ ਨਛੱਤਰ ਪਰ ਇਸ ਤਿਥ ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ ੩ ਕੱਤਕ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	---	---	---	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ਤੇ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, 7 ਸਤੰਬਰ 1539 ਜੂਲੀਅਨ, ਪੁਨਰਵਸੁ ਨਛੱਤਰ; ਨਾ:ਸ਼ਾ ਸੰਮਤ 71
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪੁਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕਮੇਟੀ	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੫	੩ ਕੱਤਕ	---	ਵੀਰ	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਜੂਲੀਅਨ, ਸ਼ਰਵਣ ਨਛੱਤਰ; ਨਾ: ਸ਼ਾ ਸੰਮਤ 71
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	---	10 ਅਕਤੂਬਰ 1539	---	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਸਹਿਤ ਹੈ।
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	---	---	22 ਸਤੰਬਰ: 1539	---	ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਬ ਅੱਸੂ/ਵਦੀ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹੋ ਤਿਥ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ ਪਰ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਹੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬, ਤੇ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, 7 ਸਤੰਬਰ 1539 ਜੂਲੀਅਨ, ਪੁਨਰਵਸੁ ਨਛੱਤਰ ਹੈ। ਨਾ:ਸ਼ਾ: ਸੰਮਤ 71 ਹੈ।
ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕਮੇਟੀ ਡਾਇਰੀ 1991	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	---	22 ਸਤੰਬਰ 1539	---	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, 22 ਸਤੰਬਰ 1539 ਜੂਲੀਅਨ, ਸ਼ਰਵਣ ਨਛੱਤਰ; ਨਾ: ਸ਼ਾ ਸੰਮਤ 71
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	੭ ਅੱਸੂ	7 ਸਤੰਬਰ 1539	---	ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਬ ਅੱਸੂ/ਵਦੀ ੧੦, ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹੋ ਤਿਥ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ ਪਰ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਹੀ ਤਾਰੀਖ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬, ਤੇ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਸਹਿਤ ਹੈ। ਨਾ:ਸ਼ਾ: ਸੰਮਤ 71 ਹੈ।
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	੨੩ ਅੱਸੂ	22 ਸਤੰਬਰ 1539	---	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਸਹਿਤ ਹੈ।
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	੨੩ ਅੱਸੂ	22 ਸਤੰਬਰ 1539	ਸੋਮ	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਸਹਿਤ ਹੈ।
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	੨੩ ਅੱਸੂ	---	ਸੋਮ	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਸਹਿਤ ਹੈ।
ਡਾ: ਰੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	੭ ਅੱਸੂ	7 ਸਤੰਬਰ 1539	---	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਪੁਨਰਵਸੁ ਨਛੱਤਰ ਹੈ। ਨਾ:ਸ਼ਾ: ਸੰਮਤ 71 ਹੈ।
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬	੨੩ ਅੱਸੂ	22 ਸਤੰਬਰ 1539	---	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਸਹਿਤ ਹੈ।
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	22 ਸਤੰਬਰ 1539	---	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਸਹਿਤ ਹੈ।
ਪਿੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	5 ਸਤੰਬਰ: 1539	---	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ 1538 ਜੂਲੀਅਨ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਸਹਿਤ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧; ੫ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਸਵਾਤੀ ਮੁਤਾਬਿਕ 31 ਮਾਰਚ 1504 ਜੂਲੀਅਨ; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ੩੯ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਫੇਰੂ ਮੱਲ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦਿਇਆ ਕੌਰ (ਸਭਗਾਈ) ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਂ ਜਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੫ ਵੈਸਾਖ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ

ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵੀ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਵਿੱਚ ੫ ਵੈਸਾਖ 31 ਮਾਰਚ 1504 ਈ; ਸੰਮਤ ੨੦੨੯ ਵਿੱਚ 17 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021 ਈ: ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੩੦੫੭ ਵਿੱਚ 1 ਮਈ 3000 ਈ: ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅੱਗੇ ਖਿਸਕਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ੫ ਵੈਸਾਖ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਾਂਝੇ ਸਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਅਤੇ ਰੁੱਤੀ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਰਨਣ ਕੀਤੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਖਾਵੇਗਾ।

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਨਛੱਤ੍ਰ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ 2 ---	---, ੧੫੬੧	੧੧ ਵੈਸਾਖ	---	---	ਭਰਣੀ	ਵੈਸਾਖ ੧੧, ੧੫੬੧ = ਨਛੱਤ੍ਰ ਉਤਰਾ ਭਾਦਰਾ
ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	---, ੧੫੬੧	੧੧ ਵੈਸਾਖ	---	---	ਭਰਣੀ	ਵੈਸਾਖ ੧੧, ੧੫੬੧ = ਨਛੱਤ੍ਰ ਪੂਰਵਾਖਾੜਾ
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧੪, ੧੫੬੧	੧੧ ਵੈਸਾਖ	7 ਅਪ੍ਰੈਲ 1510	ਐਤ	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧੪, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 7 ਅਪ੍ਰੈਲ 1510 ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧, ੧੫੬੧	---	23 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504	ਸ਼ਨੀ	ਭਰਣੀ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੨੦ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਭਰਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧	੫ ਵੈਸਾਖ	31 ਮਾਰਚ 1504	---	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੫ ਵੈਸਾਖ = 31 ਮਾਰਚ 1504 ਜੂਲੀਅਨ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਅਤੇ ਨਛੱਤਰ ਸਵਾਤੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਵਾਲੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੱਤ ਹਨ ਉੱਥੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਮੁਤਿਬਕ ਵੀ ਖਰੀਆਂ ਉੱਤਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚੰਦਰ ਕਲੰਡਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੋ ੫ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ 4 ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸੀ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਜ ਵੀ ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ 4 ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ 4 ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧	---	31 ਮਾਰਚ 1504	---	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕ. (ਪ੍ਰੋ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧	੫ ਵੈਸਾਖ	31 ਮਾਰਚ 1504	---	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।
ਭਾਈ ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧	੫ ਵੈਸਾਖ	31 ਮਾਰਚ 1504	ਐਤ	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧	੫ ਵੈਸਾਖ	31 ਮਾਰਚ 1504	ਐਤ	ਸਵਾਤੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧	੫ ਵੈਸਾਖ	31 ਮਾਰਚ 1504	ਐਤ	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧	੫ ਵੈਸਾਖ	31 ਮਾਰਚ 1504	---	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧	੫ ਵੈਸਾਖ	31 ਮਾਰਚ 1504	---	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	31 ਮਾਰਚ 1504	---	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।
ਪ੍ਰੰਤੀ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	31 ਮਾਰਚ 1504	---	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧, ੧੫੬੧ = ੧੨ ਵੈਸਾਖ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1504, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੇਵਤੀ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ 'ਚ ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ/ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆਂ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੫, ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਬਿਕਰਮੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪਧਤੀਆਂ 'ਚ ਬਦਲਿਆਂ ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ੮ ਅੱਸੂ; ਨਫੁੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ਸੰਮਤ ੧੧; ੩ ਸਤੰਬਰ

1539 ਜੂਲੀਅਨ ਸੀ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ 'ਚ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੪ ਅੱਸੂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ 18 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 1539 ਸੀਈ 'ਚ ਇਹ ੩ ਸਤੰਬਰ, ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ 19 ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ 'ਚ ੩ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਪਿੱਛੋਂ।

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰਵੰਸ ਪੱਤਰ	ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੫, ੧੫੯੬	---	1539	---	ਨੀਵਨ ਅਤੇ ਪੁਰਤਾਤਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੬੦੦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਤਾਰੀਖ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ 'ਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਪੁਰਬ ਦਿਹਾੜੇ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਫਰਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਹੋਈ ਮਨੁੱਖੀ ਗਲਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਲਾਜ਼ਵਾਬ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਕੁਝ ਲਗਤੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ “ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਅਭਲੁ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰੂ ॥” (ਮ: ੧/੬੧) ਇਸ ਲਈ ਸੇਧ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ’ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਵਾਲਾ “ਦਵਾਦਸ ਬਰਖ ਟਿਕੇ ਗੁਰਗਾਚੀ। ਖਸਟ ਮਾਸ ਨੌ ਦਿਨ ਐਹਲਾਦੀ ।” ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ 12 ਬਰਸ 6 ਮਹੀਨੇ 9 ਦਿਨ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਗਾਜਮਾਨ ਰਹੇ। ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੪, ਸੰਮਤ ੧੬੦੦ 'ਚੋਂ ਕਲ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਸਮਾਂ 12 ਸਾਲ 6 ਮਹੀਨੇ 9 ਦਿਨ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਲਤੀ ਨਾਲ 12 ਸਾਲ 9 ਮਹੀਨੇ 6 ਦਿਨ ਘਟਾ ਕੇ ਹਾੜ ਵਦੀ ੧੩ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਲਿਖ ਲਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪਧਤੀਆਂ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ੧੭ ਹਾੜ; 14 ਜੂਨ 1539 ਜੂਲੀਅਨ ਦੀ ਗਲਤ ਤਾਰੀਖ ਲਿਖ ਲਈ। ਇਸ ਗਲਤੀ ਵੱਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੪, ਸੰਮਤ ੧੬੦੦ 'ਚੋਂ 12 ਸਾਲ 6 ਮਹੀਨੇ 9 ਦਿਨ ਘਟਾਏ ਤਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਸਹੀ ਤਿੱਥ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਤਿੱਥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਥ 'ਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਵੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਹੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗੱਦੀ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹੋਣ ਨੂੰ ਭਾਂਪਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੌਂਪ ਕੇ ਹਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿਘਾ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਖੜ੍ਹਰ ਸਾਹਿਬ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਇਸੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ ੩ ਵੈਸਾਖ, ਨਛੱਤਰ ਰੋਹਿਨੀ/ 29 ਮਾਰਚ 1552 ਜੂਲੀਅਨ; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ੮੪ ਨੂੰ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਚੰਦਰ ਤਿੱਥਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ ੩ ਵੈਸਾਖ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 16

ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 16 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੰਨ 1552 'ਚ ਇਹ 29 ਮਾਰਚ ਜੂਲੀਅਨ/8 ਅਪੈਲ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 15/16 ਅਪੈਲ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ੩ ਵੈਸਾਖ 29 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ ਭਾਵ ਅਸਲ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ। ਪਾਠਕ ਹੁਣ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਏਗਾ?

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	---	---	---	ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯ ਲਿਖੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ, ਜੂਲੀਅਨ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਹ ਦਿਨ ਤਾਰੀਖਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ = ੩ ਵੈਸਾਖ, ਮੰਗਲਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਰੋਹਿਨੀ, 29 ਮਾਰਚ 1552 ਜੂਲੀਅਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਤਿੱਥਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਪੁਰਬ ੩ ਵੈਸਾਖ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 16 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੰਨ 1552 'ਚ ਇਹ 29 ਮਾਰਚ ਜੂਲੀਅਨ/8 ਅਪੈਲ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 15/16 ਅਪੈਲ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ੩ ਵੈਸਾਖ 29 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ ਭਾਵ ਅਸਲ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ। ਪਾਠਕ ਹੁਣ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਏਗਾ?
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	---	---	---	
ਸੁਧੁ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕਮੇਟੀ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	22 ਚੇਤ	18 ਮਾਰਚ 1553	ਸ਼ਨੀ	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	---	27 ਮਾਰਚ 1552	---	
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	---	---	29.3.1552	---	
ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	---	29 ਮਾਰਚ 1552	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	੩ ਵੈਸਾਖ	29 ਮਾਰਚ 1552	---	
ਭਾਈ ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	੩ ਵੈਸਾਖ	29 ਮਾਰਚ 1552	---	੩ ਵੈਸਾਖ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 16 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੰਨ 1552 'ਚ ਇਹ 29 ਮਾਰਚ ਜੂਲੀਅਨ/8 ਅਪੈਲ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 15/16 ਅਪੈਲ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ੩ ਵੈਸਾਖ 29 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ ਭਾਵ ਅਸਲ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ। ਪਾਠਕ ਹੁਣ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਏਗਾ?
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	੩ ਵੈਸਾਖ	29 ਮਾਰਚ 1552	---	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	੩ ਵੈਸਾਖ	29 ਮਾਰਚ 1552	ਮੰਗਲ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਡ੍ਰੀ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	੩ ਵੈਸਾਖ	29 ਮਾਰਚ 1552	---	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯	੩ ਵੈਸਾਖ	29 ਮਾਰਚ 1552	ਮੰਗਲ	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	29.3.1552	---	
ਪ੍ਰੰਤੀ ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	29.3.1552	---	

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੱਬਾਂ/ਤਾਰੀਖਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਿੱਬ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ; ੬ ਜੇਠ, ੫ ਮਈ 1479, ਬੁੱਧਵਾਰ ਦਿਨ, ਵੈਸਾਖ ਨਛੱਤਰ; ਨਾ: ਸ਼ਾ: ੧੧ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ੬ ਜੇਠ/ ੧੦ ਜੇਠ ਦਾ ਜੋ ਫਰਕ ਹੈ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਕਰਮੀ

ਸੰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਿਯਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ੬ ਜੇਠ ਠੀਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹੇ ੬ ਜੇਠ ਹਰ ਸਾਲ 23 ਮਈ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 1479 ਵਿੱਚ ਇਹ ੫ ਮਈ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹੇ 22/23 ਮਈ ਅੱਗੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ੫ ਜੂਨ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਨਛੱਤ੍ਰ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2 ---	ਸੁਦੀ 8, ੧੫੯੬	੨੦ ਵੈਸਾਖ	---	ਸ਼ੁੱਕ	ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 8, ੧੫੯੬ = ੨੮ ਵੈਸਾਖ, ਸੋਮਵਾਰ, ਆਰਧਾ ਨਛੱਤਰ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	ਚਉਦਸ, ੧੫੯੬	੨੦ ਵੈਸਾਖ	---	ਸ਼ੁੱਕ	ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੯੬ = ੭ ਜੇਠ, ਵੀਰਵਾਰ, ਸਵਾਤੀ ਨਛੱਤਰ
ਸੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧੨, ੧੫੯੬	---	16 ਅਪ੍ਰੈਲ 1509	ਐਤ	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧੪, ੧੫੯੬ = ੨੩ ਵੈਸਾਖ, ਬੁੱਧਵਾਰ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਨਛੱਤਰ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੨੬	---	5 ਮਈ 1469	ਸ਼ੁੱਕ	ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧੨, ੧੫੨੬ = ੨੧ ਵੈਸਾਖ, 16 ਅਪ੍ਰੈਲ 1509, ਸੋਮ, ਉ: ਭਾ ਨਛੱਤਰ
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬	੬ ਜੇਠ	5 ਮਈ 1479	---	---	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬ = ੨੫ ਅਪ੍ਰੈਲ, ਮੰਗਲਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ; ਸਵਾਤੀ।
ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬	---	5 ਮਈ 1479	---	---	ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੋਮੇ ਦੇ ਦਿਨ/ ਤਾਰੀਖਾਂ/ ਨਛੱਤਰ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਲਤ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਸਾਮ੍ਨੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਦੁਜੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅੱਜ ਪੰਥ 'ਚ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਲ/ਤਿੱਬਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿਨ ਸ਼ੁੱਕਰ ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ ਲਿਖੇ ਜਾਣਾ ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ. ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬	੬ ਜੇਠ	5 ਮਈ 1479	---	---	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ੬ ਜੇਠ, ੫ ਮਈ 1479, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਵੈਸਾਖ ਨਛੱਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੬ ਜੇਠ/ ੧੦ ਜੇਠ ਦਾ ਜੋ ਫਰਕ ਹੈ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਿਯਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ੬ ਜੇਠ ਠੀਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ।
ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬	੧੦ ਜੇਠ	5 ਮਈ 1479	---	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬	੧੦ ਜੇਠ	5 ਮਈ 1479	ਬੁੱਧ	ਵੈਸਾਖ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬	੧੦ ਜੇਠ	5 ਮਈ 1479	ਬੁੱਧ	ਵੈਸਾਖ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬	੬ ਜੇਠ	5 ਮਈ 1479	---	---	
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੫੩੬	੬ ਵੈਸਾਖ	5 ਮਈ 1479	---	---	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	5 ਮਈ 1479	---	---	
ਪ੍ਰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	29 ਅਪ੍ਰੈਲ 1479	---	---	

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ

ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਾਰਣੀ ਅਤੇ ਕੀਤੀ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੦੯; ੩ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਰੋਹਿਣੀ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੪; 29 ਮਾਰਚ 1552 ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਗਾਜਮਾਨ ਹੋਏ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਵਿਸ਼ਟਾ ੩ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ

ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਨ 1609 ਵਿੱਚ ੩ ਵੈਸਾਖ 29 ਮਾਰਚ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 15/16 ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ੩ ਵੈਸਾਖ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਏਗਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ 1 ਮਹੀਨਾ ਪਿੱਛੋਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ

ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਸਾਰਣੀ ਅਤੇ ਕੀਤੀ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਨ 1574 ਵਿੱਚ 2 ਅੱਸੂ 1 ਸਤੰਬਰ, ਅੱਜ ਜੀ ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫; 2 ਅੱਸੂ ੧੯੩੧, ਬੁੱਧਵਾਰ ਦਿਨ, ਪੂਰਬਾ ਕੱਲ੍ਹ 17/18 ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ 2 ਅੱਸੂ 1 ਭਾਦਰਾਪਦ ਨਛੱਤਰ, 1 ਸਤੰਬਰ 1574 ਸੂਲੀਅਨ; ਨਾਵਾ: ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ 1 ਮਹੀਨਾ ੧੦੬ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੱਛੋਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 2 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	---	---	ਮੰਗਲ ਵਾਰ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੯੩੧ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = 2 ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੯੩੧, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, 1 ਸਤੰਬਰ 1574 ਸੂਲੀਅਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ੩੧ ਭਾਵੋਂ /31 ਅਗਸਤ ਜਾਂ 1 ਅਕਤੂਬਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੧ ਅੱਸੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਸ਼ਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਕੰਨੂਪਿਲੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਤਰੀ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਵਿੱਚ 1 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੰਨੂਪਿਲੇ ਨੇ ਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਥੋਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੋਧ ਲਾਉਣਾ। ੧ ਅੱਸੂ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨੋਟ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਯਮਾਂ ਸਬੰਧੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ 1 ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਇੱਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ ਲਈ ਤਿਥੀ ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧ ਵਾਲੀ ਤਿੱਬ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 2 ਅੱਸੂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 16 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	---	---	---	
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	੩੧ ਭਾਵੋਂ	31 ਅਗਸਤ 1574	ਮੰਗਲ ਵਾਰ	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	---	1 ਅਕਤੂਬਰ 1574	ਮੰਗਲ ਵਾਰ	
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ਼੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ.ਕ.	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	੧ ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	
ਸ਼੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	---	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ (ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	੧ ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	
ਬਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	੨ ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	੨ ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	ਬੁੱਧ ਵਾਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	੨ ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	ਬੁੱਧ ਵਾਰ	
ਡਾ: ਰੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	੧ ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੯੩੧	੧ ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	
ਪ੍ਰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	24 ਸਤੰਬਰ 1574	---	

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ ਲਹੌਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਖੇ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 24 ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਅਸ਼ਵਨੀ, ਸੰਮਤ 1534; 24 ਸਤੰਬਰ 1534; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ਏਈ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦਇਆ ਕੌਰ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਲਈ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ

ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ 'ਚ ਹਰ ਸਾਲ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ 24 ਅੱਸੂ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1534 ਵਿੱਚ 24 ਸਤੰਬਰ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 10/11 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 'ਚ ਇਹ 24 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਨਛੱਤਰ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਵਦੀ 2, 1534	20 ਕੱਤਕ	---	ਵੀਰਵਾਰ	ਚਿਤ੍ਰਾ	ਵਦੀ 2 ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਹੀਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਇਸ ਲਈ 20 ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ 1534 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪਧਤੀਆਂ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	--- 1534	20 ਕੱਤਕ	---	ਵੀਰਵਾਰ	ਚਿਤ੍ਰਾ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 13, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਚਿਤ੍ਰਾ ਨਛੱਤਰ ਜੋ ਦਰਜ ਤਿਥਾਂ ਅਤੇ ਦਿਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।
ਸੂਧੀ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 14, 1534	20 ਕੱਤਕ	20 ਅਕਤੂਬਰ 1530	ਵੀਰਵਾਰ	---	20 ਕੱਤਕ 1534 ਨੂੰ ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਕੱਤਕ ਵਦੀ 9, ਪੁਸ਼ਯ ਨਛੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਰਜ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534	---	2 ਨਵੰਬਰ 1534	ਵੀਰਵਾਰ	ਚਿਤ੍ਰਾ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534 ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, 24 ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ 1534; 24 ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ 1534. ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ 24 ਅੱਸੂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ 1 ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534	---	24 ਸਤੰਬਰ 1534	ਵੀਰਵਾਰ	---	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534 ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, 24 ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ 1534; 24 ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ 1534. ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ 24 ਅੱਸੂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ 1 ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ. ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534	24 ਅੱਸੂ	24 ਸਤੰਬਰ 1534	---	---	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534 ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, 24 ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ 1534; 24 ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ 1534. ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ 24 ਅੱਸੂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ 1 ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534	24 ਅੱਸੂ	---	ਵੀਰਵਾਰ	---	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534 ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, 24 ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ 1534; 24 ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ 1534. ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ 24 ਅੱਸੂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ 1 ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534	24 ਅੱਸੂ	24 ਸਤੰਬਰ 1534	ਵੀਰਵਾਰ	ਅਸ਼ਵਨੀ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534 ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, 24 ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ 1534; 24 ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ 1534. ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ 24 ਅੱਸੂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ 1 ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534	24 ਅੱਸੂ	24 ਸਤੰਬਰ 1534	ਵੀਰਵਾਰ	ਅਸ਼ਵਨੀ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534 ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, 24 ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ 1534; 24 ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ 1534. ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ 24 ਅੱਸੂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ 1 ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤੀ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534	24 ਅੱਸੂ	24 ਸਤੰਬਰ 1534	---	---	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2, 1534	24 ਅੱਸੂ	24 ਸਤੰਬਰ 1534	---	---	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	24 ਸਤੰਬਰ 1534	---	---	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਪਿੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	25 ਅਕਤੂਬਰ 1534	---	---	ਕੱਤਕ ਵਦੀ 2 ਸੰਮਤ 1534 ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਿਥ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 24 ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਪਰਖ ਪੜਤਾਲ 'ਚ ਪੂਰੇ ਉੱਤਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਯੋਗ ਜਾਣ ਕੇ ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੬੩੧ = ੨ ਅੱਸ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਪੁਰਬਾ ਭਾਦਰਾਪਦ ਨਛੱਤਰ, ੧ ਸਤੰਬਰ ੧੫੭੪; ਨਾਨਾ: ੧੦੬ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਗਾਜਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੱਥਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ

੨ ਅੱਸ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ੧੬ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਨ ੧੫੭੪ ਵਿੱਚ ੨ ਅੱਸ, ੧ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਇਆ; ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 17/18 ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ੨ ਅੱਸ, ੧ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ੧ ਮਹੀਨਾ ਪਿੱਛੋਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ੧੬ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗਾ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੨	---	---	---	---	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੩, ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ = ੩੧ ਭਾਵੋਂ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਧਨਿਸ਼ਟਾ ਨਛੱਤਰ, 30 ਅਗਸਤ; 1574 ਜੂਲੀਅਨਾ ਸੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਗਲਤ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੩	---	---	---	---	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ = ੨ ਅੱਸ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਪੁਰਬਾ ਭਾਦਰਾਪਦ ਨਛੱਤਰ; ੧ ਸਤੰਬਰ ੧੫੭੪ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ 'ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਉੱਤਰਨ ਵਾਲੇ ਸੋਮੇ ਠੀਕ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੰਨੂਪਿਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਗਲਤ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੧ ਅੱਸ ਨੋਟ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।
ਸੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੩੧	੩੧ ਭਾਵੋਂ	31 ਅਗ: 1574	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੩੧	---	29 ਸਤੰਬਰ 1574	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ = ੨ ਅੱਸ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਪੁਰਬਾ ਭਾਦਰਾਪਦ ਨਛੱਤਰ; ੧ ਸਤੰਬਰ ੧੫੭੪ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ 'ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਉੱਤਰਨ ਵਾਲੇ ਸੋਮੇ ਠੀਕ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੰਨੂਪਿਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਗਲਤ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੧ ਅੱਸ ਨੋਟ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	---	---	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੬੩੧	---	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿ: ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ:ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੬੩੧	੨ ਅੱਸ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	---- ੧੬੩੧	੨ ਅੱਸ	1574	---	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੬੩੧	੨ ਅੱਸ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	---	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੬੩੧	੨ ਅੱਸ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	ਬੁੱਧਵਾਰ	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫, ੧੬੩੧	੧ ਅੱਸ	1 ਸਤੰਬਰ 1574	ਬੁੱਧਵਾਰ	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	---	---	---	---	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	1574	---	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਪਿੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	---	---	ਇਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੬੩੮, ੨ ਅੱਸੂ ੧੬੩੮, ਸ਼ੁਕੱਰਵਾਰ, ਚਿੱਤਰਾ ਨਛੱਤਰ, ੧ ਸਤੰਬਰ 1581; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ੧੧੩ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਇਸ ਲਈ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ ਲਈ ੨ ਅੱਸੂ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 16 ਸਤੰਬਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਂਦੀ

ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੨ ਅੱਸੂ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1581 ਵਿੱਚ ੧ ਸਤੰਬਰ, ਅੱਜ ਕਲ੍ਹੇ ੧੭ ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ੧ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਰਹੇਗੀ। ਚੰਦਰ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੁਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੨	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	---	---	---	
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੩	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	---	---	---	
ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋ.ਗ.ਪ. ਕਮੇਟੀ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	੨ ਅੱਸੂ	੧ ਸਤੰਬਰ 1581	ਸ਼ੁਕੱਰਵਾਰ	ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਥੀ ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ਸੰਮਤ ੧੬੩੯ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਲੇਖਕ ਵੀ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਦੌ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੩੯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ੧੬੩੯ ਗਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੬੩੯ ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ੧੬੩੯ ਵਾਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ੨ ਅੱਸੂ ੧੬੩੯ ਸ਼ੁਕੱਰਵਾਰ, ਚਿੱਤਰਾ ਨਛੱਤਰ, ੧ ਸਤੰਬਰ 1581 ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਅੱਸੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 16 ਸਤੰਬਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	---	19 ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਵੈਂਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗ.ਪ.ਕ.	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	੨ ਅੱਸੂ	੧ ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਸ੍ਰੋ.ਗ.ਪ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	---	੧ ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ.ਗ.ਪ. ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	੨ ਅੱਸੂ	੧ ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	੨ ਅੱਸੂ	--- 1581	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	੨ ਅੱਸੂ	੧ ਸਤੰਬਰ 1581	ਸ਼ੁਕੱਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	੨ ਅੱਸੂ	੧ ਸਤੰਬਰ 1581	ਸ਼ੁਕੱਰ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	੨ ਅੱਸੂ	੧ ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਭਾਵੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ੧੬੩੯	੨ ਅੱਸੂ	੧ ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	੧ ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਪ੍ਰੰ: ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	12 ਸਤੰਬਰ 1581	---	

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁਥੋਂ ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭, ੧੬੨੦, ੧੬ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ ਨਛੱਤਰ; 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ੯੫ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਲਈ

ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੧੬ ਵੈਸਾਖ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ 2 ਮਈ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ੧੬ ਵੈਸਾਖ ਸੰਨ 1563 ਈ: 'ਚ 15 ਅਪਰੈਲ; ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ 1 ਜਾਂ 2 ਮਈ ਅਤੇ ਸਾਲ 3000 ਈ: ਵਿੱਚ 15 ਮਈ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅੱਗੇ ਖਿਸਕਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਨਛੱਤ੍ਰ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੧੦	੧੬ ਵੈਸਾਖ	---	ਮੰਗਲ	ਗੋਹਿਨੀ	ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੧੦ = ੩੧ ਵੈਸਾਖ ਦਿਨ ਬੁੱਧ, ਨਛੱਤਰ ਚਿੱਤਰਾ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	ਤੋਦਸੀ, ੧੬੧੦	੧੬ ਵੈਸਾਖ	---	ਮੰਗਲ	ਗੋਹਿਨੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧੩, ੧੬੧੧ = ੪ ਵੈਸਾਖ ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾ ਭਾਦਰਾਪਦ, 31 ਮਾਰਚ 1554 ਈ: ਹੈ।
ਸੁਣ੍ਹ ਗੁਰਪੁਣਾਲੀ ਸ਼੍ਰੋ. ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕਮੇਟੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੧੩, ੧੬੧੧	੧੬ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1554	ਸ਼ਨੀ	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭, ੧੬੨੦ = ੧੬ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦	---	14 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	ਮੰਗਲ	ਗੋਹਿਨੀ	ਨੋਟ: ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕੁਝ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਥਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਲ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਨਛੱਤ੍ਰ ਗੋਹਿਨੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਕਲ ਦਾ ਸੂਤ, ਗਲਤ ਅਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ।
ਵੈਸਾਖੀਟ ਸ਼੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦	੧੬ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	---	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭, ੧੬੨੦ = ੧੬ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ, 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563।
ਸ਼੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਗੀ 1991	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦	---	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	---	---	ਨੋਟ: ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕੁਝ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਥਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਲ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਨਛੱਤ੍ਰ ਗੋਹਿਨੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਕਲ ਦਾ ਸੂਤ, ਗਲਤ ਅਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼੍ਰੋ. ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦	੧੬ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	---	---	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭, ੧੬੨੦ = ੧੬ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ ਨਛੱਤਰ; 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563; ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ
ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦	੧੬ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	---	---	ਠੀਕ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੧੬ ਵੈਸਾਖ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦	੧੬ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	ਵੀਰ	ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ	ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 2 ਮਈ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਗ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦	੧੬ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	ਵੀਰ	---	ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦	੧੬ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	---	---	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦	੧੬ ਵੈਸਾਖ	15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1563	---	---	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	15.4.1563	---	---	
ਪਿੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	15.4.1563	---	---	

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭਾਈਂ ਸੁਦੀ 3, 1੬੩੮, 2 ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਚਿੱਤਰਾਨਛੱਤਰ; 1 ਸਤੰਬਰ 1581 ਜੂਲੀਅਨ; ਨਾਮਾ: ੧੧੩ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਲਈ ਚੰਦਰ ਤਿਥੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੁਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 2 ਅੱਸੂ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ 2 ਅੱਸੂ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 2 ਅੱਸੂ ਨੂੰ 16 ਸਤੰਬਰ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿਥੀਆਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ 2 ਅੱਸੂ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1581 ਵਿੱਚ 1 ਸਤੰਬਰ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 17 ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 1 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	---	---	---	---	ਭਾਈਂ ਸੁਦੀ 3, 1੬੩੮ ਨੂੰ ਦੁਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = 2 ਅੱਸੂ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ, ਚਿੱਤਰਾਨਛੱਤਰ, 1 ਸਤੰਬਰ 1581 ਜੂਲੀਅਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈਂ ਸੁਦੀ 2 ਨੂੰ 31 ਅਗਸਤ 1581 ਹੈ ਨਾ ਕਿ 18 ਸਤੰਬਰ 1581. ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ 2 ਅੱਸੂ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਥਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲਵੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਖਿਸਕਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	---	---	---	---	
ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੌਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਭਾਈਂ ਸੁਦੀ 3, 1੬੩੮	2 ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1581	ਸ਼ੁੱਕ੍ਰਵਾਰ	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਭਾਈਂ ਸੁਦੀ 2, 1੬੩੮	---	18 ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੌਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	---	---	---	---	
ਸ੍ਰੌਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਭਾਈਂ ਸੁਦੀ 3, 1੬੩੮	---	1 ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੌਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਭਾਈਂ ਸੁਦੀ 3, 1੬੩੮	2 ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	--- 1੬੩੮	2 ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਭਾਈਂ ਸੁਦੀ 3, 1੬੩੮	2 ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1581	ਸ਼ੁੱਕ੍ਰਵਾਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	---	---	---	---	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਭਾਈਂ ਸੁਦੀ 3, 1੬੩੮	2 ਅੱਸੂ	1 ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ		---	---	---	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	1 ਸਤੰਬਰ 1581	---	
ਪ੍ਰੀ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	---	---	

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ

ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩; 2 ਹਾਜ਼; ਦਿਨ ਸ਼ੁਕੱਰਵਾਰ, ਪ੍ਰਸ਼ਯ ਨਛਤਰ; 30 ਮਈ 1606 ਜੂਲੈਅਨ; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ੧੩੯ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਚੰਦਰ ਤਿਥੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 2 ਹਾਜ਼ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਥਾ ਪੁਰਾਤਨ ਇਉਂ 'ਸੁਣੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦੀ 2 ਹਾਜ਼ (ਸੰਮਤ ੧੬੬੪) ਨੂੰ ਗੱਢੀ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ

ਦਾ ਮੰਨਣਾਂ ਹੈ ਕਿ 2 ਹਾਜ਼ ਦੀ ਚੋਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ 2 ਹਾਜ਼ ਦੀ ਯਾਦ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ 2 ਹਾਜ਼ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਜੂਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 2 ਹਾਜ਼ ਨੂੰ 16 ਜੂਨ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿਥੀਆਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ 2 ਹਾਜ਼ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1606 ਵਿੱਚ 30 ਮਈ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 15/16 ਜੂਨ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 29 ਜੂਨ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰੇ 30 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੈਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	---	---	ਸ਼ੁੱਕਰ	ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਤਿਥੀ ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩; 30 ਮਈ, 1606 ਦਿਨ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਸੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਵਲ 1 ਹਾਜ਼ ਜਾਂ ਦੋ ਹਾਜ਼ ਦੀ ਸੂਰਜੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 30 ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਿਯਮ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ LAHRI's INDIAN EPHEMERIS for 2020 A.D. ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2020 'ਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਮਾਘ ਮਹੀਨਾ 16 ਜਨਵਰੀ ਉੜੀਸਾ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ 'ਚ 14 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਤੇ ਕੇਰਲ 'ਚ 15 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ 1 ਹਾਜ਼ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ੂਅਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵੇਖ ਕੇ 1 ਹਾਜ਼ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਲਈ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 2 ਹਾਜ਼ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕੁਝ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਹਨ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ 'ਚ ਠੀਕ 2 ਹਾਜ਼ ਹੀ ਲਈ ਗਈ ਹੈ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	---	---	ਸ਼ੁੱਕਰ	
ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪੁਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋ. ਗੁ.ਪ.ਕਮੇਟੀ	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	1 ਹਾਜ਼	30 ਮਈ 1606	ਸ਼ੁੱਕਰ	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	---	25 ਮਈ 1606	ਸ਼ੁੱਕਰ	
ਗੁਰਪੁਨਾਲੀ 5	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	---	---	ਸ਼ੁੱਕਰ	
ਵੈਖਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗ.ਪ.ਕ.	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	1 ਹਾਜ਼	30 ਮਈ 1606	---	
ਸ੍ਰੋ.ਗ.ਪ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	---	30 ਮਈ 1606	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ.ਗ.ਪ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	1 ਹਾਜ਼	30 ਮਈ 1606	---	
ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	2 ਹਾਜ਼	30 ਮਈ 1606	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	2 ਹਾਜ਼	30 ਮਈ 1606	ਸ਼ੁੱਕਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	2 ਹਾਜ਼	30 ਮਈ 1606	ਸ਼ੁੱਕਰ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	1 ਹਾਜ਼	30 ਮਈ 1606	ਸ਼ੁੱਕਰ	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਜੇਠ ਸੁਦੀ 8, ੧੬੬੩	1 ਹਾਜ਼	30 ਮਈ 1606	ਸ਼ੁੱਕਰ	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	30 ਮਈ 1606	---	
ਪ੍ਰੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	30 ਮਈ 1606	---	

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੀ ਕੁਥੋਂ ੨੧ ਹਾੜ ੧੯੫੨, ਹਾੜ ਵਦੀ ੭, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾ ਭਾਦਰਾਪਦ, ੧੯ ਜੂਨ ੧੫੯੫ ਜੂਲਾਈ, ਨਾ:ਸ਼ਾ: ੧੨੭ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਵਡਾਲੀ ਜਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨੧ ਹਾੜ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਤੇਰਗੁਰਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਮਾਖੋਵਾਲ ਵਿਖੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦੀ ੨੧ ਹਾੜ ਨੂੰ ਗੱਢੀ

ਗਈ। ੨੧ ਹਾੜ ਦੀ ਚੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ (ਮੁਦਲਾ) ਨਾਮ ਚੱਕ ਨਾਨਕੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਸੀ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ੨੧ ਹਾੜ ਹਰ ਸਾਲ ੫ ਜੂਲਾਈ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ੨੧ ਹਾੜ ਸੰਨ ੧੫੯੫ ਈ: 'ਚ ੧੯ ਜੂਨ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ੪ ਜਾਂ ੫ ਜੂਲਾਈ ਅਤੇ ਸਾਲ ੩੦੦੧ ਈ: ਵਿੱਚ ੧੯ ਜੂਲਾਈ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅੱਗੇ ਖਿਸਕਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਨਛੱਤ੍ਰ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੨	ਵਦੀ ੧੧, ੧੯੫੨	੨੧ ਹਾੜ	---	ਐਤ ਵਾਰ	ਪੁਖ	ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਦਰ ਤਿੱਥਾਂ ਇਕਸਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇੱਥੋਂ ਇਕ ਅਨੇਖੀ ਗੱਲ ਇਹ ਬਣੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਤਾਗੀਖਾਂ ੨੧ ਹਾੜ ਲਿਖੀ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੰਦਰ ਮਾਸ ਦੀ ਤਿੱਥ, ਦਿਨ ਨਛੱਤਰ ਅਤੇ ਜੂਲੀਅਨ ਤਾਗੀਖਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਤਾਂ ਸੰਮਤ ਵੀ ਬਾਕੀ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਾ ਹੀ ੧੯੪੭ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ੧੯੫੨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੨੧ ਹਾੜ ੧੯੪੭ ਨੂੰ ਦੁਸਰੀਆਂ ਪਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਬਣਦੀ ਹੈ ਹਾੜ ਵਦੀ ੧੨, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ ਨਛੱਤਰ, ੧੮ ਜੂਨ ੧੫੯੦। ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	ਹਾੜ ਵਦੀ ੭, ੧੯੫੨	੨੧ ਹਾੜ	੧੯ ਜੂਨ ੧੫੯੫	---	---	੨੧ ਹਾੜ ੧੯੫੨ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ=ਹਾੜ ਵਦੀ ੭, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾ ਭਾਦਰਾਪਦ, ੧੯ ਜੂਨ ੧੫੯੫ ਜੂਲਾਈ, ਸ਼੍ਰਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਵੈਬ ਸਾਈਟ, ਸ਼੍ਰਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ- ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਹ ਤੱਥ ਬਿਲਕੁਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤੱਥਾਂ ਤਾਗੀਖਾਂ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅੱਧ ਪੱਧਤੀ ਵਿੱਚ ੧ ਤੋਂ ੫ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਡਰਕ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਾਈਪ ਗਲਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਗੀਖਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ ੨੧ ਹਾੜ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ੫ ਜੂਲਾਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਹਾੜ ਵਦੀ ੬, ੧੯੫੨	---	੧੪ ਜੂਨ ੧੫੯੫	---	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ(ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਹਾੜ ਵਦੀ ੭, ੧੯੫੨	੨੧ ਹਾੜ	੧੯ ਜੂਨ ੧੫੯੫	---	---	
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਹਾੜ ਵਦੀ ੬, ੧੯੫੨	੨੧ ਹਾੜ	੧੪ ਜੂਨ ੧੫੯੫	---	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਹਾੜ ਵਦੀ ੬, ੧੯੫੨	੨੧ ਹਾੜ	੧੮ ਜੂਨ ੧੫੯੫	ਵੀਰ ਵਾਰ	ਉੱ: ਭਾਦ੍ਰਾਪਦ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਹਾੜ ਵਦੀ ੬, ੧੯੫੨	੨੧ ਹਾੜ	੧੪ ਜੂਨ ੧੫੯੫	ਬੁੱਧ ਵਾਰ	ਉੱ: ਭਾਦ੍ਰਾਪਦ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਹਾੜ ਵਦੀ ੭, ੧੯੫੨	੨੧ ਹਾੜ	੧੯ ਜੂਨ ੧੫੯੫	ਵੀਰ ਵਾਰ	---	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਹਾੜ ਵਦੀ ੭, ੧੯੫੨	੨੧ ਹਾੜ	੧੯ ਜੂਨ ੧੫੯੫	ਵੀਰ ਵਾਰ	---	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	੧੪ ਜੂਨ ੧੫੯੫	---	---	
ਪ੍ਰੀ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	੨੯ ਜੂਨ ੧੫੯੫	---	---	

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ 5 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੪, ੨੯ ਜੇਠ, ਐਤਵਾਰ, ਕ੍ਰਿਤਕਾ ਨਛੱਤਰ, ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੬੦੬/ 25 ਮਈ 1606 ਈ: ਜੂਲੀਅਨ ਨਾ:ਸ਼ਾ: ੧੩੯ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਗਏ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਸ਼ਤਾ ਜਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਬਦਲਵੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜੀ

ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨੯ ਜੇਠ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 11 ਜੂਨ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿਥ ਤਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ੨੯ ਜੇਠ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1606 ਈ: 'ਚ 25 ਮਈ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ 10 ਜੂਨ ਅਤੇ ਸਾਲ 3000 ਈ: ਵਿੱਚ 24 ਜੂਨ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅੱਗੇ ਖਿਸਕਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੌਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2 ---	---	---	---	---	92 ਹਾੜ, ੧੬੦੬ = 9 ਜੂਨ 1606 ਦਿਨ ਸੌਮਵਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਹੈ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	---	---	---	---	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿਥ ਜੇਠ ਵਦੀ ੮, ੧੬੦੬ ਨੂੰ 19 ਮਈ 1606 ਹੈ ਨਾ ਕਿ 15 ਮਈ 1605 ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਦਿਨ, ਨਛੱਤਰ, ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਹੋਰ ਪੜਤਾਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ; ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ।
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	---	92 ਹਾੜ ੧੬੦੬	11 ਜੂਨ 1606	ਵੀਰ ਵਾਰ	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਜੇਠ ਵਦੀ ੮, ੧੬੦੬	---	15 ਮਈ 1605	---	
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ.ਕ.	---	---	---	---	
ਸ੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੪, ੧੬੦੬	---	25 ਮਈ 1606	---	ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੪, ੧੬੦੬ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ੨੯ ਜੇਠ; 25 ਮਈ 1606 ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੨੯ ਜੇਠ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਬੀਕੰਨ੍ਹ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜਤੰਗੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ 1 ਦਿਨ ਦਾ ਫੁਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ੨੯ ਜੇਠ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 11 ਜੂਨ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿਥ ਤਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ੨੯ ਜੇਠ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ ੧੬੦੬ ਈ: 'ਚ 25 ਮਈ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ 10 ਜੂਨ ਅਤੇ ਸਾਲ 3000 ਈ: ਵਿੱਚ 24 ਜੂਨ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅੱਗੇ ਖਿਸਕਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੪, ੧੬੦੬	੨੯ ਜੇਠ	25 ਮਈ 1606	---	
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੪, ੧੬੦੬	੨੯ ਜੇਠ	25 ਮਈ 1606	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੪, ੧੬੦੬	੨੯ ਜੇਠ	25 ਮਈ 1606	ਐਤ ਵਾਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੪, ੧੬੦੬	੨੯ ਜੇਠ	25 ਮਈ 1606	ਐਤ ਵਾਰ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਡੀ	ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੪, ੧੬੦੬	੨੯ ਜੇਠ	25 ਮਈ 1606	ਐਤ ਵਾਰ	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	---	---	---	---	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	---	---	
ਪ੍ਰੋ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	---	---	

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਖੇ (ਅਧਿਕ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧, ਈ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕਿਤਿਕਾ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬; ੩ ਮਾਰਚ 1644 ਜੂਲੀਅਨ; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ੧੭੬ ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਈ ਚੇਤ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਈ ਚੇਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 19 ਮਾਰਚ ਹੀ ਆਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਈ ਚੇਤ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1644 ਵਿੱਚ ੩ ਮਾਰਚ, ਅੱਜ

ਕੱਲ੍ਹ 19 ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 2 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਲਮਾਸ (ਅਧਿਕ ਚੇਤ) ਵਿੱਚ ਜੋਤੀ ਸਮਾਏ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਬਾਕੀ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਲਮਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਂਦੇ? ਕਿਉਂ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਉਡੀਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2 ---	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੬੯੫	-----	----	---	ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤੀ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਥੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ ਵਿੱਚ ਚੇਤ ਦੇ ਦੋ ਚੰਦਰ ਮਹੀਨੇ ਸਨ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੬੯੫	-----	----	---	ਬਿਕਮੀ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਅਤੇ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ੧ ਵੈਸਾਖ ਤੋਂ ਛੁੱਝੁ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਮ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ (ਅਧਿਕ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦੀ ਹੈ ਈ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕਿਤਿਕਾ, ੩ ਮਾਰਚ 1644 ਜੂਲੀਅਨ।
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼੍ਰੋ.ਗ.ਪ. ਕਮੇਟੀ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧	੬ ਚੇਤ ੧੭੦੦	3 ਮਾਰਚ 1644	---	ਅਤੇ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ੫ ਵੈਸਾਖ, ਸੰਮਤ ੧੭੦੧; ੧ ਅਪ੍ਰੈਲ 1644 ਈ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਧਿਕ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ੬ ਚੇਤ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਖ ਲਈ ਹੋਣੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਆਰੀਆ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀ ਪਰਖ ਪੜਤਾਲ ਉਪਰੰਤ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਈ ਚੇਤ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਈ ਚੇਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 19 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੬੯੫	----	28 ਮਾਰਚ 1638	---	
ਵੈਖਸਾਈਟ ਸ਼੍ਰੋ.ਗ.ਪ.ਕ.	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧	੬ ਚੇਤ ੧੭੦੦	28 ਫਰਵਰੀ 1644	ਐਤ ਵਾਰ	
ਸ਼੍ਰੋ.ਗ.ਪ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧	----	3 ਮਾਰਚ 1644	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼੍ਰੋ.ਗ.ਪ. ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧	੬ ਚੇਤ ੧੭੦੦	3 ਮਾਰਚ 1644	ਐਤ ਵਾਰ	
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧	੭ ਚੇਤ ੧੭੦੦	3 ਮਾਰਚ 1644	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧	੭ ਚੇਤ ੧੭੦੦	3 ਮਾਰਚ 1644	ਐਤ ਵਾਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧	੭ ਚੇਤ ੧੭੦੦	3 ਮਾਰਚ 1644	ਐਤ ਵਾਰ	
ਡਾ: ਰੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧	੬ ਚੇਤ ੧੭੦੦	3 ਮਾਰਚ 1644	ਐਤ ਵਾਰ	
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧	੬ ਚੇਤ ੧੭੦੦	3 ਮਾਰਚ 1644	ਐਤ ਵਾਰ	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	----	----	3 ਮਾਰਚ 1644	---	
ਪ੍ਰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	3 ਮਾਰਚ 1644	---	

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੩ ਸੰਮਤ ੧੬੮੯, ੧੯ ਮਾਘ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਆਰਦਰਾ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੬੧; 16 ਜਨਵਰੀ 1630; ਈ: ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਿਲ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 19 ਮਾਘ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ 31 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ 19 ਮਾਘ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1630 ਵਿੱਚ 16 ਜਨਵਰੀ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 31 ਜਨਵਰੀ/1 ਫਰਵਰੀ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 15 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਨਛੱਤ੍ਰ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	----੧੬੮੯	੧੩ ਮਾਘ	----	ਵੀਰ	ਭਰਨੀ	੧੩ ਮਾਘ ੧੬੮੯ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆਂ = ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਰੇਵਤੀ ਨਛੱਤਰ, ਜਨਵਰੀ ੧੦, ੧੬੩੦.
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	----੧੬੮੯	੧੩ ਮਾਘ	----	ਵੀਰ	ਭਰਨੀ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੬੮੯ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆਂ = ੩੦ ਮਾਘ ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਪੁਸ਼ ਨਛੱਤਰ, ਜਨਵਰੀ 27, 1640.
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੬੮੯	੧੩ ਮਾਘ	12 ਜਨਵਰੀ 1640	ਸ਼ਨੀ	---	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੬੮੯ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ= ੧੦ ਫੱਗਣ, ੧੬੮੯, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਅਸਲੇਸ਼ਾ, ੫ ਫਰਵਰੀ 1631.
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੬੮੯	-----	5 ਫਰਵਰੀ 1630	ਐਤ	ਭਰਨੀ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੬੮੯ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ= ੧੦ ਫੱਗਣ, ੧੬੮੯, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ, ਪੁਸ਼ ਨਛੱਤਰ, ਜਨਵਰੀ 27, 1640.
ਗੁਰ ਪ੍ਰਨਾਲਿਕਾ 5	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੨, ੧੬੮੯	੧੩ ਮਾਘ	----	ਵੀਰ	ਭਰਨੀ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੨, ੧੬੮੯ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ= ੧੬ ਮਾਘ ੧੬੮੯; 13 ਜਨਵਰੀ 1632, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ; ਧਨਿਸ਼ਟਾ ਨਛੱਤਰ।
ਸ੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੮੯	-----	28 ਜਨਵਰੀ 1637	-----	-----	ਉਪਰਲੇ ਏਹ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ, ਤਿੱਬਾਂ ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਧਤੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਗਲਤ ਹਨ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋਗ.ਪ੍ਰ. ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੮੯	੧੯ ਮਾਘ	16 ਜਨਵਰੀ 1630	ਸ਼ਨੀ	----	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੮੯ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੬ ਮਾਘ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਆਰਦਰਾ; 16 ਜਨਵਰੀ 1630.
ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੮੯	੨੦ ਮਾਘ	26 ਫਰਵਰੀ 1630	----	----	ਇਸ ਨਾਲ ਜਿਆਦਾਤਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹਨ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿੱਬਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ ੧੬ ਮਾਘ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ।
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੮੯	੨ ਫੱਗਣ	28 ਜਨਵਰੀ 1630	ਸ਼ਨੀ	ਪੁਨਰਵਸ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੮੯	੨੦ ਮਾਘ	26 ਜਨਵਰੀ 1630	ਸ਼ਨੀ	----	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰੜ੍ਹ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੮੯	੧੬ ਮਾਘ	16 ਜਨਵਰੀ 1630	ਸ਼ਨੀ	----	
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੬੮੯	੧੬ ਮਾਘ	16 ਜਨਵਰੀ 1630	ਸ਼ਨੀ	---	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	----	----	30 ਜਨਵਰੀ 1630	----	---	
ਪਿੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	30 ਜਨਵਰੀ 1630	----	---	

ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਖੇ (ਅਧਿਕ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੦੧; ੬ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕਿਤਿਕਾ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬; ੩ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪ ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ੫ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ੧ ਚੇਤ ੧੭੦੦, ਚੇਤ ਵਦੀ ੧੫; ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ, ਪੂਰਵਾ ਭਾਦਰਾਪਦ ਨਛੱਤਰ; ੨੭ ਫਰਵਰੀ ੧੬੪੪ ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ੧ ਚੇਤ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ੧ ਚੇਤ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ੧੪ ਮਾਰਚ ਹੀ ਆਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੧ ਚੇਤ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ ੧੬੪੪ ਵਿੱਚ ੨੭ ਫਰਵਰੀ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ੧੪ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਸੰਨ ੩੦੦੦ ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ ੨੮ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਬਦ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੨	----	----	----	---	੧ ਚੇਤ ੧੭੦੦ = ਚੇਤ ਵਦੀ ੧੫, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ, ਪੂਰਵਾ ਭਾਦਰਾਪਦ ਨਛੱਤਰ, ੨੭ ਫਰਵਰੀ ੧੬੪੪, ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾ ਗਏ ਹਨ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੩	----	----	----	---	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੯੯੫ = ੨੦ ਚੇਤ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ੧੭ ਮਾਰਚ ੧੬੩੮, ਨਛੱਤਰ ਮਘਾ, ਜੂਲੀਅਨ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
ਸੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	----	੧ ਚੇਤ ੧੭੦੦	੨੭ ਫਰਵਰੀ ੧੬੪੪	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਸੋਂਗ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸੁਦੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾ ਗਏ ਹਨ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੯੯੫	---	੨੨ ਮਾਰਚ ੧੬੩੮	---	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੩, ੧੯੯੫ = ੨੦ ਚੇਤ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ, ੧੭ ਮਾਰਚ ੧੬੩੮, ਨਛੱਤਰ ਮਘਾ, ਜੂਲੀਅਨ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
ਵੈਂਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	----	---	੩ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪	---	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧ = ੧੦ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ; ਮਘਾ ਨਛੱਤਰ; ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੪੪. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ੧ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ ੧੯੯੧	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧	----	੮ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪	---	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧ = ੧੦ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ; ਮਘਾ ਨਛੱਤਰ; ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੪੪. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ੧ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕ.(ਪ੍ਰੋ:ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧	੧੧ ਚੇਤ	੮ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪	ਸੁੱਕਰਵਾਰ	ਦੂਸਰਾ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੬ ਚੇਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਵ ੧ ਚੇਤ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਬਦ ਵਾਲੀਆਂ ੧੧/੧੨ ਚੇਤ ਜਾਂ ੧੦ ਵੈਸਾਖ ਬਿਲਕੁਲ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ੧ ਚੇਤ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧	੧੨ ਚੇਤ	੮ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪	--	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧ = ੧੦ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ; ਮਘਾ ਨਛੱਤਰ; ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੪੪. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ੧ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧	੧੨ ਚੇਤ	੮ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪	ਸੁੱਕਰਵਾਰ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧ = ੧੦ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ; ਮਘਾ ਨਛੱਤਰ; ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੪੪. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ੧ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	----	----	----	---	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧ = ੧੦ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ; ਮਘਾ ਨਛੱਤਰ; ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੪੪. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ੧ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧	੧੧ ਚੇਤ	੮ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪	ਸੁੱਕਰਵਾਰ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧ = ੧੦ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ; ਮਘਾ ਨਛੱਤਰ; ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੪੪. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ੧ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	----	---	---	---	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧ = ੧੦ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ; ਮਘਾ ਨਛੱਤਰ; ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੪੪. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ੧ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	-----	---	---	---	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧ = ੧੦ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ; ਮਘਾ ਨਛੱਤਰ; ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੪੪. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ੧ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਪਿੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	-----	---	---	---	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੦੧ = ੧੦ ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ; ਮਘਾ ਨਛੱਤਰ; ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੪੪. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਕਰੀਬਨ ੧ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਖੇ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮; ਈ ਕੱਤਕ; ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਪੁਖ; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ਸੰਮਤ ੧੬੩; ੬ ਅਕਤੂਬਰ 1661 ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਈ ਕੱਤਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਈ ਕੱਤਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ

ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਈ ਕੱਤਕ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1661 ਵਿੱਚ 6 ਅਕਤੂਬਰ, ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹੁ 22 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 5 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	-----	-----	ਐਤਵਾਰ	ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਥ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਾਰੀ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਤਾਗੀਖਾਂ ਅਤੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਸੌ ਆਉ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਕੇ ਸਹੀ ਗਲਤ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੀਏ। ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮ = ਈ ਕੱਤਕ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਪੁਸ਼ਟ; 6 ਅਕਤੂਬਰ 1661 ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਈ ਕੱਤਕ ਦੀ ਤਾਗੀਖ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ; ਕਿਸੇ ਨੇ ੫ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ੭ ਕੱਤਕ ਲਿਖੀ ਹੈ ਪਰ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਈ ਕੱਤਕ ਹੀ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥ ਤਾਗੀਖਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ਸੰਮਤ ੧੭੧੮, ਈ ਕੱਤਕ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਪੁਸ਼ਟ; 6 ਅਕਤੂਬਰ 1661 ਜੂਲੀਅਨ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ ਈ ਕੱਤਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	-----	-----	ਐਤਵਾਰ	
ਸ਼ੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	੧੦ ਸਾਵਣ	10 ਜੂਲਾਈ 1661	ਬੁੱਧਵਾਰ	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	--	8 ਨਵੰਬਰ 1661	---	
ਵੈਖਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	੫ ਕੱਤਕ	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	---	
ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	-----	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕ. (ਪ੍ਰੋ:ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	੫ ਕੱਤਕ	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਐਤਵਾਰ	
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	੭ ਕੱਤਕ	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	੭ ਕੱਤਕ	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਐਤਵਾਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	੭ ਕੱਤਕ	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਐਤਵਾਰ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	੫ ਕੱਤਕ	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਐਤਵਾਰ	
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	੫ ਕੱਤਕ	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਐਤਵਾਰ	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	----	----	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	---	
ਪ੍ਰਿ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	6 ਅਕਤੂਬਰ 1661	---	

ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੯੧੩ = ਚ ਸਾਵਣ; ਸੋਮਵਾਰ ਦਿਨ, ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ ਨਛੱਤਰ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੮੮; ੭ ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬ ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ-ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਿਲ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਚ ਸਾਵਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜੋ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ 23 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਚ ਸਾਵਣ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1656 ਵਿੱਚ 7 ਜੁਲਾਈ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 23 ਜੁਲਾਈ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 6 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਨਛੱਤਰ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੨	ਵਦੀ ੩, ੧੯੧੩	ਚ ਸਾਵਣ	----	ਬੁੱਧਵਾਰ	ਪੁਨਰਵਸ	ਚ ਸਾਵਣ, ਸੰਮਤ ੧੯੧੩ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕ੍ਰਿਤਿਆਂ = ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੧, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਰੋਹਿਣੀ; 8 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬ ਜੂਲੀਅਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਚ ਸਾਵਣ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀਆਂ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਗੀਬਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ; ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਲਤ ਸਮਝੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੬, ੧੯੧੩ = ੭ ਸਾਵਣ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਭਰਨੀ; 6 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬ ਜੂਲੀਅਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਗੀਬਾਂ ਵੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਸਵਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਨਾ ਉੱਤਰਨ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਚ ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੯੧੩ = ਚ ਸਾਵਣ; ਸੋਮਵਾਰ ਦਿਨ, ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ ਨਛੱਤਰ; ਨਾਸ਼ਾ: ੧੮੮; 7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬ ਜੂਲੀਅਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੈਮਲੀ ਕਮੇਟੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਨਵੀਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਗੀਬਾਂ ਦਿਨ ਅਤੇ ਨਛੱਤਰ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ 'ਤੇ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਉੱਤਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਚ ਸਾਵਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 23 ਜੁਲਾਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੩	ਵਦੀ ੧੯੧੩	ਚ ਸਾਵਣ	----	ਬੁੱਧਵਾਰ	ਪੁਨਰਵਸ	
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੋ.ਗੁ.ਪ. ਕਮੇਟੀ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੨, ੧੯੧੩	ਚ ਸਾਵਣ	8 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	ਮੰਗਲ ਵਾਰ	---	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੬, ੧੯੧੩	----	14 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	ਵੀਰ ਵਾਰ	---	
ਸ਼ੋ.ਗੁ.ਪ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੯੧੩	----	7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	----	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼ੋ.ਗੁ.ਪ. ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੯੧੩	ਚ ਸਾਵਣ	7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	----	---	
ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੯੧੩	ਚ ਸਾਵਣ	7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	ਸੋਮਵਾਰ	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੯੧੩	ਚ ਸਾਵਣ	7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	ਸੋਮਵਾਰ	ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੯੧੩	ਚ ਸਾਵਣ	7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	ਸੋਮਵਾਰ	ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੯੧੩	ਚ ਸਾਵਣ	7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	----	----	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਸਾਵਣ ਵਦੀ ੧੦, ੧੯੧੩	ਚ ਸਾਵਣ	7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	ਸੋਮਵਾਰ	----	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	----	----	7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	----	----	
ਪ੍ਰੰਤੀ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	7 ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬	----	----	

ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਖੇ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮ ਕੱਤਕ; ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਪੁਸ਼ਟ ਨਛੱਤਰ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੯੩; ੬ ਅਕਤੂਬਰ 1661 ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ੬ ਕੱਤਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ੬ ਕੱਤਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ

ਲਈ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੬ ਕੱਤਕ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1661 ਵਿੱਚ 6 ਅਕਤੂਬਰ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 22 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 5 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ?

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	----	----	----	---	
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	---੧੭੧੮	੧੦ ਅੱਸੂ	----	---	
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪੁਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ.ਕਮੇਟੀ	ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦, ੧੭੧੯	੩ ਕੱਤਕ	3 ਅਕਤੂਬਰ 1660	ਬੁੱਧਵਾਰ	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੯, ੧੭੧੮	----	8 ਨਵੰਬਰ 1661	----	
ਵੈਖਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ.ਕ.	----	----	---- 1661	----	
ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੧੦, ੧੭੧੮	----	7 ਅਕਤੂਬਰ 1661	----	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ. ਗੁ.ਪ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੧੦, ੧੭੧੮	੬ ਕੱਤਕ	7 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਸੋਮਵਾਰ	
ਬਾਈ ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	---੧੭੧੮	੮ ਕੱਤਕ	7 ਅਕਤੂਬਰ 1661	----	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੧੦, ੧੭੧੮	੮ ਕੱਤਕ	7 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਸੋਮਵਾਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੧੦, ੧੭੧੮	੮ ਕੱਤਕ	7 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਸੋਮਵਾਰ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਕੱਤਕ ਵਦੀ ੧੦, ੧੭੧੮	੬ ਕੱਤਕ	7 ਅਕਤੂਬਰ 1661	ਸੋਮਵਾਰ	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	----	---	---	----	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	-----	---	-- 1661	----	
ਪ੍ਰੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	-----	---	---	----	

ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ 18, ੧੭੨੯: ੩ ਵੈਸਾਖ; ਦਿਨ ਬੁਧਵਾਰ, ਨਛਤੱਰ ਹਸਤ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੯੬੮; 30 ਮਾਰਚ 1664 ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਪੁਰਬ ਲਈ ੩ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਿਆਂ ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ੩ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ੩ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ

ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 16 ਅਪੈਲ ਹੀ ਆਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿਥਿਆਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੩ ਵੈਸਾਖ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1661 ਵਿੱਚ 30 ਮਾਰਚ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 15/16 ਅਪੈਲ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 29 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ?

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੌਮੇ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੯	----	----	ਬੁਧਵਾਰ	ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਥੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੭੨੯ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੱਤ ਹਨ ਪਰ ਜੂਲੀਅਨ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸਬੰਧੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮੱਤਬੇਦ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। 30 ਅਤੇ 31 ਮਾਰਚ ਦਾ ਡਰਕ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 1699 ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵੇਖ ਕੇ 29 ਮਾਰਚ ਦੀ ਥਾਂ 30 ਮਾਰਚ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਥੇ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੯ = ੩ ਵੈਸਾਖ;
ਸੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੯	----	30 ਮਾਰਚ 1664	----	ਬੁਧਵਾਰ
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕ.(ਪ੍ਰੋ:ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੯	੩ ਵੈਸਾਖ	30 ਮਾਰਚ 1664	ਬੁਧਵਾਰ	----
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੯	੩ ਵੈਸਾਖ	30 ਮਾਰਚ 1664	----	----
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੯	੩ ਵੈਸਾਖ	30 ਮਾਰਚ 1664	ਬੁਧਵਾਰ	----
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੯	੩ ਵੈਸਾਖ	30 ਮਾਰਚ 1664	ਬੁਧਵਾਰ	----
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੯	੩ ਵੈਸਾਖ	30 ਮਾਰਚ 1664	ਬੁਧਵਾਰ	----
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੯	੩ ਵੈਸਾਖ	30 ਮਾਰਚ 1664	ਬੁਧਵਾਰ	----
ਡਾ: ਹਰੀਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	----	----	30 ਮਾਰਚ 1664	----	----
ਪਿੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	30 ਮਾਰਚ 1664	----	----

ਗੁਰੂ ਤੇਗਭਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਤੇਗਭਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਦੀ 4, 1696, 4 ਵੈਸਾਖ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਮੁਲ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ 1693; 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621 ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ-ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਸਿਅਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ 4 ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਚੋਣ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ 4 ਵੈਸਾਖ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1621 ਵਿੱਚ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 17/18 ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 1 ਮਈ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ?

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਸਿਅਨ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਨਛੱਤਰ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪਣਾਲੀ 2	ਵਦੀ ...., 1696	16 ਮਾਈ	----	ਸ਼ੁਕੱਕਰਵਾਰ	ਵਿਸ਼ਾਖਾ	16 ਮਾਈ 1696 ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਇਸ ਲਈ 16 ਮਾਈ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਗੁਰ ਪਣਾਲੀ 3	ਵਦੀ ...., 1696	16 ਮਾਈ	----	ਸ਼ੁਕੱਕਰਵਾਰ	ਵਿਸ਼ਾਖਾ	16 ਮਾਈ 1696 ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਇਸ ਲਈ 16 ਮਾਈ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪੂਣਾਲੀ ਸ੍ਰੌ. ਗੁ.ਪ.ਕਮੇਟੀ	ਮਾਈ ਸੁਦੀ 15, 1696	16 ਮਾਈ	18 ਨਵੰਬਰ 1621	ਐਤਵਾਰ	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਇਸ ਲਈ 16 ਮਾਈ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696	----	12 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	ਮੰਗਲ ਵਾਰ	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਇਸ ਲਈ 16 ਮਾਈ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਸੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੈਸਾਖੀਟ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696	4 ਵੈਸਾਖ	1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	----	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਇਸ ਲਈ 16 ਮਾਈ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਸੋ.ਗੁ.ਪ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696	----	1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	----	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਇਸ ਲਈ 16 ਮਾਈ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸੋ.ਗ.ਪ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696	4 ਵੈਸਾਖ	1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	----	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 4, 1696 ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਭਾਈ ਕਾਨੁ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696	4 ਵੈਸਾਖ	1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	----	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 4, 1696 ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696	4 ਵੈਸਾਖ	1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	ਐਤਵਾਰ	ਮੂਲ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 4, 1696 ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696	4 ਵੈਸਾਖ	1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	ਐਤਵਾਰ	ਮੂਲ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 4, 1696 ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਡਾ: ਰਾਮਦਾਨ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696	4 ਵੈਸਾਖ	1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	----	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 4, 1696 ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696	4 ਵੈਸਾਖ	1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621	ਐਤਵਾਰ	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 4, 1696 ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	----	----	1.4.1621	---	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 4, 1696 ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।
ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	1.4.1621	---	----	ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 4, 1696 ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ਮਾਈ ਸੁਦੀ 18, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ; 18 ਨਵੰਬਰ 1621. ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ 4, 1696 ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਵੀ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਾ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਗਲਤ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ

ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਅਗਲੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਸੰਕੇਤਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ “ਬਾਬਾ ਵਸੈ ਗਰਾਮ ਬਕਾਲੇ” ਕਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੧, ੩ ਵੈਸਾਖ; ਦਿਨ ਬੁਧਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਹਸਤ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੯੬੯; 30 ਮਾਰਚ 1664 ਜੁਲੀਅਨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਇਸ ਲਈ ਇਹੋ ਤਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਉਹ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ

ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ੩ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੩ ਵੈਸਾਖ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1661 ਵਿੱਚ 30 ਮਾਰਚ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 15/16 ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 29 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਈਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੌਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੁਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ	----	----	----	---	
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ	----	----	----	---	
ਸੁੱਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੧	੩ ਵੈਸਾਖ	----	ਬੁਧਵਾਰ	ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿਥੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੭੨੧ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਜੋ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ = ੩ ਵੈਸਾਖ; ਦਿਨ ਬੁਧਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਹਸਤਾ; ਨਾ:ਸ਼ਾ:੧੯੬੯; 30 ਮਾਰਚ 1664 ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਮੱਤਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਅਗਲੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਸੰਕੇਤਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ “ਬਾਬਾ ਵਸੈ ਗਰਾਮ ਬਕਾਲੇ” ਵਰਤ ਕੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਰਾਏ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੭੨੧, ੩ ਵੈਸਾਖ; ਦਿਨ ਬੁਧਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਹਸਤ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧੯੬੯; 30 ਮਾਰਚ 1664 ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੨/ 20 ਮਾਰਚ 1665 ਭਾਵ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਚੰਦਰ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਪੁਰਬ ਲਈ ੩ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੧	----	6 ਅਪ੍ਰੈਲ 1664	---	
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	----	----	----	---	
ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੧੯	----	30 ਮਾਰਚ 1664	---	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕ. (ਪ੍ਰੋ:ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੧	੩ ਵੈਸਾਖ	30 ਮਾਰਚ 1664	---	
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੨	੨੪ ਚੇਤ	20 ਮਾਰਚ 1665	---	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੨	੨੪ ਚੇਤ	20 ਮਾਰਚ 1665	ਸੋਮਵਾਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੨	੨੪ ਚੇਤ	20 ਮਾਰਚ 1665	ਸੋਮਵਾਰ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪, ੧੭੨੧	੩ ਵੈਸਾਖ	30 ਮਾਰਚ 1664	ਬੁਧਵਾਰ	
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	----	----	----	---	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	----	----	30 ਮਾਰਚ 1664	---	
ਪ੍ਰ. ਸਤਿਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	----	---	

ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨, ੧੧ ਮੱਘਰ; ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉਤਰਾਖਣਾ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੨੦੭; ੧੧ ਨਵੰਬਰ ੧੬੭੫. ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਅਜਾਦੀ ਦੇ ਹੱਕਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਦੀ ਅਜਾਦੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਸਮੇਤ, ਅੰਰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ੧੧ ਮੱਘਰ ਦੀ ਚੋਣ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 24 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੧੧ ਮੱਘਰ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1675 ਵਿੱਚ 11 ਨਵੰਬਰ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 25/26 ਨਵੰਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 10 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੁਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੌਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	----	----	ਵੀਰ ਵਾਰ	ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਬੰਧੀ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਲਿਖਰੀ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਜਾਂ ਜੂਲੀਅਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	----	----	ਵੀਰ ਵਾਰ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ; ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉਤਰਾਖਣਾ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੨੦੭; ੧੧ ਨਵੰਬਰ ੧੬੭੫ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ੧੨ ਮੱਘਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਮਾਰੀਂ ਪਿੱਲੇ ਜਿਸ ਨੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦਾ ਜਮਾਪਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ 'ਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਲਿਖੇ ਹਨ; ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕੁਝ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਡਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਸ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਡੁਟਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੋਧ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨੋਟ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ੧ ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ ਸਹੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੧੧ ਮੱਘਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ੧੧ ਮੱਘਰ ਹੀ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 28 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
ਸੁਧੁ ਗੁਰਪੁਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋ. ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕਮੇਟੀ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	----	11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਵੀਰ ਵਾਰ	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	----	19 ਦਸੰਬਰ 1675	ਵੀਰ ਵਾਰ	
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	----	----	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	
ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	----	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. (ਪ੍ਰੋ:ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੧ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਵੀਰ ਵਾਰ	
ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੨ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੨ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਵੀਰ ਵਾਰ	
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੨ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਵੀਰ ਵਾਰ	
ਡਾ: ਰੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੧ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਵੀਰ ਵਾਰ	
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੧ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਵੀਰ ਵਾਰ	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	----	----	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	
ਪ੍ਰੀ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ
 ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ (ਬਿਹਾਰ)
 ਵਿਖੇ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭, ੧੯੨੩, ੨੩ ਪੋਹ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੌਰ, ਨਛੱਤਰ
 ਉੱਤਰਾ ਭਾਦਰਾਪਦ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸਮਤ ੧੬੮; 22 ਦਸੰਬਰ
 1666 ਜੂਲੀਅਨ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ
 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ
 ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪੁਰਬ
 ਲਈ ਪਵਿਸ਼ਟਾ ੨੩ ਪੋਹ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ

ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ 5 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ 23 ਧੋਰਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1666 ਵਿੱਚ 22 ਦਸੰਬਰ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹੇ 7 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 20 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਲਗਭਗ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵਧੇਂ ਢੱਕਵਾਂ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਤੇਗਥਾਚਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨, ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; ਨਾ:ਸ਼ਾ: ਸਮਤ ੨੦੭; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਿਆਰ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੧੧ ਮੱਘਰ ਚੁਣਿਆ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ

ਸਾਲ 24 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੧੧ ਮੱਘਰ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1675 ਵਿੱਚ 11 ਨਵੰਬਰ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 25/26 ਨਵੰਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ 10 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ?

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 2	----	----	----	----	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੩, ੧੭੩੨ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ = ੯ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਮੂਲ, 9 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਤਾਰੀਖ 17 ਦਸੰਬਰ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਗਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 3	----	----	----	----	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪੁਣਾਲੀ ਸ੍ਰੋ. ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕਮੇਟੀ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	----	11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਵੀਰਵਾਰ	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੩, ੧੭੩੨	----	17 ਦਸੰਬਰ 1675	ਵੀਰਵਾਰ	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੩, ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਵੈਬਸਾਈਟ ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੧ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਸ੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	----	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੋ.ਗ.ਪ੍ਰ.ਕ.(ਪ੍ਰੋ:ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੧ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	----, ੧੭੩੨	੧੨ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੨ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਵੀਰਵਾਰ	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਗਿ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੨ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	ਵੀਰਵਾਰ	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਡਾ: ਰੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੩੨	੧੧ ਮੱਘਰ	11 ਨਵੰਬਰ 1675	----	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	----	----	----	----	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	----	----	----	----	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।
ਪ੍ਰੰ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	----	----	----	----	ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ੫, ਸਮਤ ੧੭੩੨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਥ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਿਆਂ ਬਣਦਾ ਹੈ = ੧੧ ਮੱਘਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਉੱਤਰਾਖਾੜਾ; 11 ਨਵੰਬਰ 1675 ਜੂਲੀਅਨ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫, ੨ ਕੱਤਕ ੧੭੬੫, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਜਯੇਸ਼ਠਾ; ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੨੪੦; ੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮ ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ ਲਈ ੨ ਕੱਤਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 21 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਕਿ

ਚੰਦਰ ਤਿੱਬਾਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੨ ਕੱਤਕ ਵੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਨ 1708 ਵਿੱਚ ੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸੀ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹੇ 23 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਸੀਈ ਵਿੱਚ ਇਹ ੬ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਆਏਗੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੌਮੇ	ਸੁਦੀ/ਵਦੀ	ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ	ਜੂਲੀਅਨ	ਦਿਨ	ਟਿੱਪਣੀ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੨	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	----	----	ਸੌਮਵਾਰ	ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਤਿੱਬ ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ, ਜੂਲੀਅਨ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕੁ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਸੋ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ = ੨ ਕੱਤਕ ੧੭੬੫, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਜਯੇਸ਼ਠ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੨੪੦; ੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮ ਜੂਲੀਅਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਜੂਲੀਅਨ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਦਿਨ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਵਿੱਚ ੧ ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ੧ ਵੱਧ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ੧ ਘੱਟ ਹੈ। ਪਰ ਸਹੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੨ ਕੱਤਕ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਗੁਰਪੁਰਬ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ੨ ਕੱਤਕ ਹਰ ਸਾਲ 21 ਅਕਤੂਬਰ ਹੀ ਆਵੇਗਾ।
ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ੩	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	----	----	----	
ਸ਼ੁਧ ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	੬ ਕੱਤਕ	੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	ਵੀਰਵਾਰ	
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	----	19 ਨਵੰਬਰ ੧੭੦੮	----	
ਵੈਖਸਾਈਟ ਸ਼੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ.	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	੬ ਕੱਤਕ	੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	ਵੀਰਵਾਰ	
ਸ਼੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ.ਕ. ਡਾਇਰੀ 1991	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	----	੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	----	
ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼੍ਰੋ.ਗੁ.ਪ੍ਰ. ਕ. (ਪ੍ਰੋ:ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ)	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	੬ ਕੱਤਕ	੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	----	
ਭਾਈ ਕਾਨੂ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	੮ ਕੱਤਕ	੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	----	
ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	੮ ਕੱਤਕ	੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	ਵੀਰਵਾਰ	
ਗਿ. ਸਹਨ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	੮ ਕੱਤਕ	੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	ਵੀਰਵਾਰ	
ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਜੰਤ੍ਰੀ	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	੬ ਕੱਤਕ	੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	----	
ਪ੍ਰ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫, ੧੭੬੫	੬ ਕੱਤਕ	੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	----	
ਡਾ: ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ	---	---	----	----	
ਪ੍ਰੰ: ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ	---	---	7 ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮	----	

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਸੱਕਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤਰ

ਕਾਫੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੇ ਆਮ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸਬੰਧੀ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ “ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ” ਨਾਮ ਹੇਠ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸੰਬਰ 2016 ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਛਪਵਾ ਕੇ ਵੰਡਿਆ। ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਸੂਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੁਸਤਕ ਆਮ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੰਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਣ ਜਾਂ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦੇਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਕਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਕੇਵਲ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹਰ ਸਿੱਖ ਲਈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਲਈ ਖੁਦ ਪੜ੍ਹਨੇ, ਵੀਚਾਰਨੇ ਅਤੇ ਦੁਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਸਮੂਹ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ, ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੇਖਣ ਲਈ ਹੀ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਸਗੋਂ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲੇ ਪੰਨੇ ਤੱਕ ਧਿਆਨ ਸਹਿਤ ਪਹੁੰਚਾ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੇ। ਜਿੱਥੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ ‘ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ’ ਜਾਂ ਇਸ ‘ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ’ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ/ਤਾਰੀਖਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ੱਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਖੁਦ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਇਹ ਵਿਵਾਦਤ ਮੁੱਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਸੰਕਾ 1 : ਵੈਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਖਿਸਕ ਰਹੀ ਸਗੋਂ ਸਮਰਾਤ ਭਾਵ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਈਕੈਨਿਕਸ (Equinox) 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ (ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ) ਤਾਰੀਖਾਂ ਖਿਸਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਸਾਖੀ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਛ ੧ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ੨ ਜਾਂ ੩ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਉੱਤਰ : ਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲਾ ਜਵਾਬ ਹੈ! ਐਸੇ ਸੰਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਕਦੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਰੁੱਤਾਂ ਵੀ ਤਾਂ ਈਕੈਨਿਕਸ (Equinox) ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਬਦਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਸੰਤੀ ਸਮਰਾਤ ਤਕਰੀਬਨ 15/16 ਚੇਤ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ ੨/੮ ਚੇਤ ਨੂੰ ਭਾਵ ੮ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 2000 ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ੨/੮ ਫੱਗਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ 4000 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮਾਘ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਰੁੱਤੀ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚੇਤ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ: “ਰੁਤਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹ ਚੇਤੁ ਵੈਸਾਖ ਸੁਖ ਮਾਸੁ ਜੀਉ ॥” ਪਰ ਜੇ ਇਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ 4000 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਾਘ/ਫੱਗਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਰੁੱਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਬਸੰਤੀ ਸਮਰਾਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ੨/੮ ਚੇਤ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹੇਗੀ ਭਾਵ ਰੁੱਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਜੋ ਰੁੱਤਾਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹੂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਕਾ 2 : ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਰਾਹੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਯਤਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧, ੨੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ ਮੁਤਾਬਿਕ 22 ਦਸੰਬਰ 1666 ਜੂਲੀਅਨ/ 1 ਜਨਵਰੀ 1667 ਗਰੈਗੋਰੀਅਨ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਕੱਢੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ੧ ਜਨਵਰੀ/ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੧੯੯ ਪੋਹ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ੫ ਜਨਵਰੀ/ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੨੩ ਪੋਹ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ 4 ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ : ਐਸਾ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੱਜਨ ਨੂੰ ਜੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੀ ਸੂਝ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅਜੇਹਾ ਬੇਸਮਸ਼ੀ ਵਾਲਾ ਦੋਸ਼ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਲਾਉਂਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹਵਾਈ ਕਿਲਾ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਇਸ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਨਾਲ ਮਿੰਟਾਂ ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਢਹਿਦੇਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ 1964 ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲਾ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਚਲਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 365.258756 ਦਿਨ ਸੀ ਪਰ

ਸੰਨ 1964 ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਲ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 365.256363 ਦਿਨ ਹੈ। ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ $365.258756 - 365.256363 = .002393$ ਦਿਨ। ਇਸ ਫਰਕ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 3 ਤੋਂ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਦੱਸੇ ਛਾਰਮੂਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ 1469 ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲੋਂ 1-1 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਉਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਸਦਕਾ 92% ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ। 2020 ਵਿੱਚ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ (ਮਾਘ, ਹਾੜ, ਭਾਦੋਂ, ਅੱਸੂ, ਮੱਘਰ ਅਤੇ ਪੋਹ) ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਵਿੱਚ 1-1 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 50% ਗਲਤ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ ਨਾਲੋਂ 3 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਕਰਕੇ 100% ਤਾਰੀਖਾਂ 4 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੂਲੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰੌਗੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 1469 ਵਿੱਚ 9 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਸੀ, 1752 'ਚ 10 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅੱਜ 13 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਵਿੱਚ 21 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਬਣਾਈ

ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ:

ਇਸ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ 1964 ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਉਪਰਾਂ ਇਸ ਦੇ (ਮਨੋਕਲਪਿਤ) ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਗਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 23 ਪੋਹ ਦੀ ਬਜਾਏ 22 ਪੋਹ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸੋਧ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸੋਧੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੋਧ ਸਮੇਂ ਕੇਵਲ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

3000 ਈਸਵੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ 3000 ਸਾਲ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਦਾ ਪੰਨਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ 107-108 'ਤੇ ਡਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 106 ਉੱਪਰ ਬਣਾਈ ਸਾਰਣੀ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਾਲ

ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ	ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ	ਫਰਕ	ਦਿਨ	ਜੂਲੀਅਨ	ਗ੍ਰੌਗੀਅਨ	ਫਰਕ
੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬	੩੧ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੫੨੫	-੧	ਸੋਮਵਾਰ	27 ਮਾਰਚ 1469	05 ਅਪ੍ਰੈਲ 1469	+9
੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੨੦੨੮	੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੨੦੨੮	੦	ਮੰਗਲਵਾਰ	31 ਮਾਰਚ 2021	13 ਅਪ੍ਰੈਲ 2021	+13
੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੩੦੫੭	੪ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੩੦੫੭	+੩	ਬੁੱਧਵਾਰ	09 ਅਪ੍ਰੈਲ 3000	30 ਅਪ੍ਰੈਲ 3000	+21
੧ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬	੧ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬	੦	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	30 ਸਤੰਬਰ 1469	9 ਅਕਤੂਬਰ 1469	+9
੧ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੨੦੨੮	੧ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੨੦੨੮	੦	ਐਤਵਾਰ	04 ਅਕਤੂਬਰ 2021	17 ਅਕਤੂਬਰ 2021	+13
੧ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੩੦੫੭	੪ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੩੦੫੭	+੩	ਸੋਮਵਾਰ	13 ਅਕਤੂਬਰ 3000	03 ਨਵੰਬਰ 3000	+21
੧ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬	੩੦ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬	-੧	ਮੰਗਲਵਾਰ	28 ਨਵੰਬਰ 3000	07 ਦਸੰਬਰ 1469	+9
੧ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੨੦੨੮	੨ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੨੦੨੮	+੧	ਵੀਰਵਾਰ	03 ਦਸੰਬਰ 2021	16 ਦਸੰਬਰ 2021	+13
੧ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੩੦੫੬	੪ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੩੦੫੬	+੩	ਬੁੱਧਵਾਰ	11 ਦਸੰਬਰ 3000	01 ਜਨਵਰੀ 3000	+21

ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਤੇ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿੰਨਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ; ਪਰ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜੀ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 10 ਦਿਨ ਜੋੜਨ ਦਾ ਛਾਰਮੂਲਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਅਖਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜੇ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਦ 1964 ਵਿੱਚ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਿਗਿਆਨਕ

ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਧਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ? ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੋਧ ਲਾਈ ਵੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਦੀ ਵੀ 1964 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੀ ਪੁਸਤਕ ਕੈਲੰਡਰੀਕਲ ਟੈਬੁਲੇਸ਼ਨ (Calendrical Tabulation 1900-2200 written by Edward M. Reingold & Nachum Dershowitz) ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰਤ ਬਣੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ

ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀਆਂ ਭਰਪੂਰ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ ਨਾ ਛਪਵਾਉਂਦੇ। ਚਲੋ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਹੀ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸੋਧ ਕੇ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਵਿਖਾ ਦੇਣ।

ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੇਤ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫੱਗਣ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ੬ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਨਛੱਤਰ ਕ੍ਰਿਤਿਕਾ, ੩ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪ ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ (ਅਧਿਕ= ਮਲਮਾਸ) ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ ਸੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੁਦੀ ਵਦੀਆਂ ਨੂੰ “ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਕੈਲੰਡਰ” ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ “ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ” ਉਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਵਾਲੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅੱਜਕੱਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ੫ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫਰਕ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧੩, ੨੯ ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦; ੨੫ ਫਰਵਰੀ ੧੬੪੪ ਜੂਲੀਅਨ / ੬ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪ ਗ੍ਰੌਗੀਅਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ (ਅਧਿਕ) ਫੱਗਣ ਵਦੀ ੧੨ ਸੀ ਭਾਵ ਇੱਥੋਂ ਵੀ ਪੂਰੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਕੇਵਲ ੧ ਜਾਂ ੨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦੀ ੨੩ ਪੋਹ ੭ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੨੩ ਪੋਹ ਨੂੰ ੫ ਜਨਵਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ੩੨-੩੨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ੨੯-੨੯ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ ੩੦ ਜਾਂ ੩੧ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ੧ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਗ੍ਰੌਗੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲੋਂ $365.258756 - 365.242196 = 0.01656$ ਦਿਨ ਘੱਟ ਹੈ; ਦੋ ਪੈਮਾਨੇ ਨਾਲ ਮਿਣ ਕੇ 4 ਤੋਂ 7 ਦਿਨ

ਦਾ ਫਰਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਮੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਨਾਲ ਮਿਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਨ ਡਾਲਰ ਅਤੇ ਕਨੇਡੀਅਨ ਡਾਲਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਐਨਾ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਸਿਰਫ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਮਾਹ ਕੀਤੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਸੋਧ ਦੇ ਅੰਤਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧ ਨਿਯਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸੋਧ ਵਾਲੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਸੋਧ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਜਿਉਂ ਦੀਆਂ ਤਿਉਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਸੋਧ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ੧੯੬੪ ਵਿੱਚ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਸੋਧ ਉਪਰੰਤ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਜਿਉਂ ਦੀਆਂ ਤਿਉਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਪੁਰਬ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੫ ਦੀ ਥਾਂ ਫੱਗਣ ਸੁਦੀ ੫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ; ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧੩ ਦੀ ਥਾਂ ਫੱਗਣ ਵਦੀ ੧੨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜੂਲੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ੧੫੮੨ 'ਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 25 ਦਸੰਬਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸੋਧ ੧੭੫੨ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ 25 ਦਸੰਬਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਿਉਂ ਦੀਆਂ ਤਿਉਂ ਹੀ ਰੱਖੀਆਂ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਾਇਆ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੧੭੫੨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ 10 ਜਾਂ 11 ਦਿਨ ਜੋੜਨ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪੇਚੀਦਗੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ੨੩ ਪੋਹ ਦੀ ਬਜਾਏ ੧੯੯ ਪੋਹ ਨਿਸਚਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕੱਢਣ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ:

(ੳ) ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੫੫੩ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ' ਵਿੱਚ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੧, 15 ਨਵੰਬਰ 2021 ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ

ਨੂੰ 1964 ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੧, 14 ਨਵੰਬਰ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੰਤਰੀਆਂ ਛੱਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਚੈਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੫੬੨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭, 31 ਦਸੰਬਰ 2030 ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ 1964 ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੨੦੯੭ ਨੂੰ 30 ਦਸੰਬਰ ਦਿਨ ਸੌਮਵਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪਾਠਕ ਜਨ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਕੈਲੂਲੇਟਰ ਨਾਲ ਚੈਕ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕਾ ਚੈਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਨ ਵਰਨਾ ਹੋਰ ਚੈਕ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਗਲਤੀਆਂ ਸਾਮੁਣੇ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਾ ਇਹ ਝੂਠ ਵੀ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੈਲੂਲੇਸ਼ਨਾਂ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਧਾਰਤ ਪੁਰਾਣੀ ਛੱਪੀ ਪੁਸਤਕ “ਕੈਲੰਡਰੀਕਲ ਟੈਬੂਲੇਸ਼ਨ” ਦੋਂ ਨਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

(ਅ) ਇਸ ਦੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਦੀ ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਹਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ “ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ” ਵਿੱਚ ਵੈਸਾਖੀ ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ, ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ਦਿਵਸ, ਛੋਟਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਘੱਲ੍ਹਾਰਾ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਨਾਂ ਸਮੇਤ ਸੂਰਜੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਰਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਛੱਪ ਰਹੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ’ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇਸ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ “ਕੈਲੰਡਰੀਕਲ ਟੈਬੂਲੇਸ਼ਨ” ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਛੱਪ ਰਹੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ। ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਸੂਰਜੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ’ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਮਰਥਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਨੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਸੀ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੇ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਕਿਨਾਂ ਕੁ ਚਿਰ ਛੁਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਆਖਰ ਜਿਵੇਂ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਖੋਟਾ ਰੂਪਦੀਆ ਸਰਾਫਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਖੋਟ ਪਰਤੱਖ ਦਿੱਤ ਪੈਂਦਾ ਹੈ: “ਉਘਰਿ ਗਾਇਆ ਜੈਸਾ ਖੋਟਾ ਢਬੂਆ ਨਦਰਿ ਸਰਾਫਾ ਆਇਆ ॥” (ਆਸਾ ਮ: ੫/੩੮੧) ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੈਕਰਾਮੈਟੋ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਝੂਠ

ਦਾ ਪਾਜ 2017 ਵਿੱਚ ਸਿਆਟਲ (USA) ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਏ ਇੱਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਘੇੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਹੁਣ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਝੂਠ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਮਾਣਾ ਯਤਨ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਲਈ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਚਾਲੂ ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕੈਲੂਲੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਉਹ ਪਿਛਲੇ 550 ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੱਢਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਉਕਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਝੂਠ ਫਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕੈਮਰੇ ਸਾਮੂਣੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਕੈਲੂਲੇਸ਼ਨਾਂ ਇਸ ਨੇ ਖੁਦ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸ 1964 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੀ ਪੁਸਤਕ ਕੈਲੰਡਰੀਕਲ ਟੈਬੂਲੇਸ਼ਨ (Calendrical Tabulation 1900-2200 written by Edward M. Reingold & Nachum Dershowitz) ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ’ਤੇ ਬਣਿਆ ਸਾਫਟਵੇਰ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਢਤ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਬਨ 25% ਤੋਂ 45% ਸੰਗਰਾਂਦਾ ਹਰ ਸਾਲ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਪ੍ਰਚਲਤ ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨਾਲੋਂ 1 ਦਿਨ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਤਕਰੀਬਨ 98% ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੇਲ ਖਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਆਦਾਤਰ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮਝ ਗਿਆ ਪਰ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ’ਚ ਘੱਟ ਅੰਤਰ ਹੋਣਾ ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ “ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ” ’ਚ ਸਾਰੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਨਕਲ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੋਈ ਵੀ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਛੱਪੀ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲ ਹੁੰਦੂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਰਤੀਆ ਤੌਰ ’ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਚੈਕ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰੀਕਲ ਟੈਬੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੧ ਸੰਮਤ ੨੦੯੭ ਦੇ ਸਾਮੂਣੇ 15 ਨਵੰਬਰ 2021 ਦਿਨ ਸੌਮਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ ਮਤਾਬਿਕ ਉਸ ਦਿਨ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੨ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ ਸੰਮਤ ੨੦੯੭ ਦੇ ਸਾਮੂਣੇ 31 ਦਸੰਬਰ 2030 ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦ੍ਰਿੜ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦਿਨ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੮ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਦੋਵੇਂ ਤਿੱਥਾਂ ਕਰਮਵਾਰ 15 ਨਵੰਬਰ 2021 ਦਿਨ ਸੌਮਵਾਰ ਅਤੇ 31 ਦਸੰਬਰ 2030 ਦਿਨ ਸੌਮਵਾਰ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜੀ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੁਰਨ ਦਿਹਾੜੇ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੈਸਾਖੀ, ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਨ, ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ਦਿਵਸ, ਵੱਡਾ ਤੇ ਛੋਟਾ ਘੱਲੁਘਾਰਾ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਇਸ ਨੇ ਦਰਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 25% ਤੋਂ 45% ਗਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਜ ਉੱਘੜ ਜਾਣਾ ਹੈ।

(ਸ) ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਰੀਖ 24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ, 1122 AH (ਹਿਜਰੀ ਸੰਮਤ); ੧੫ ਜੇਠ, ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੧, ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ (ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ); /13 ਮਈ 1710 ਜੂਲੀਅਨ ਹੈ।

ਨੋਟ: ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਇੱਕ ਪੱਧਤੀ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਪੱਧਤੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿਜਰੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤੋਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਂ ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਕੈਲੰਡਰ (Common Era = CE) ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿਜਰੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਨਵਾਂ ਚੰਦ ਵਿਖਾਈ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਦਿਨ ਮੱਸਿਆ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਵੀ। ਹਿਜਰੀ ਸਾਲ ਦੀ ਹਰ ਨਵੀਂ ਤਾਰੀਖ ਵੀ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਂਝੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਅਤੇ ਹਰ ਨਵੀਂ ਤਾਰੀਖ ਰਾਤ ਨੂੰ 12 ਵਜੇ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਿਥਾਂ/ਤਾਰੀਖਾਂ ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੇ ਕਰ ਹਿਜਰੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਾਰ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇ 24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕੱਰਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ੧੫ ਜੇਠ, ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੧ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ (ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ); /13 ਮਈ 1710 ਜੂਲੀਅਨ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ 24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ੧੫ ਜੇਠ, ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੧ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ (ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ); /13 ਮਈ 1710 ਜੂਲੀਅਨ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ 24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਾਵ ਜੇ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਾਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਕ ਤਾਰੀਖ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬਹੁਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ 24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ

ਕਰਨ ਲਈ ਸਵਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ 'ਚੋਂ ਵੇਖ ਕੇ 12 ਮਈ 1710/੧੪ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਆਰੀਆ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ 1964 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿਜਰੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਅਰੰਭ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਅਸਲੀ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰਣੀਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੌਖਾ ਨਿਯਮ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿਜਰੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਮਹੱਤਵ 30 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਅਗਲਾ 29 ਦਿਨ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ 30 ਅਤੇ 29 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ 6 ਮਹੀਨੇ 30-30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਤੇ 6 ਮਹੀਨੇ 29-29 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਲ 354 ਦਿਨਾਂ ਦਾ। ਲੀਪ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਮਹੀਨਾ 29 ਦੀ ਬਜਾਏ 30 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸਾਲ ਦੇ 355 ਦਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 30 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 11 ਸਾਲ ਲੀਪ ਦੇ ਹਨ। 30 ਅਤੇ 29 ਦਿਨਾਂ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਲੀਪ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਸਚਿਤ ਹਨ ਇਹ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਾਛ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਕਦੀ ਕੋਈ ਮਹੀਨਾ 30 ਦੀ ਬਜਾਏ 29 ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ 29 ਦਿਨਾਂ ਵਾਲਾ 30 ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਵਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿਲੇ ਸਮੇਤ ਜਿਨੀਆਂ ਵੀ ਜੰਤਰੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਣੀਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ ਨੂੰ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕੱਰਵਾਰ ੧੪ ਜੇਠ, ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੦ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ (ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ); /12 ਮਈ 1710 ਜੂਲੀਅਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੰਤਰੀ ਸਾਰਣੀਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਆਪਣੀ ਗਣਿਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਤਰੀ ਵਿੱਚ 24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ ਨੂੰ ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ੧੫ ਜੇਠ, ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੧ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ (ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ); /13 ਮਈ 1710 ਜੂਲੀਅਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸ:ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਸਾਰਣੀਆਂ ਅਧਾਰਤ ਜੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਸਟੀਕ ਇਸ ਕਾਰਨ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਚੰਦ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ ਦੇ ਅਸਲੀ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸਾਲ ਹਿਜਰੀ ਸੰਮਤ 935 A.H. ਦੌਰਾਨ ਸੂਅਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿਲੇ, ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ

ਅਤੇ ਵਸਟਨਫੈਲਡ ਦੀਆਂ ਬਾਬਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਨ ਕਰਕੇ ਹੇਠਾਂ ਬਣਾਏ ਚਾਰਟ 'ਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਮੀਕੰਨੂੰ ਪਿਲੇ ਅਤੇ ਵਸਟਨਫੈਲਡ ਦੀਆਂ 12 ਵਿਚੋਂ 8-8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਰੰਭਕ ਤਰੀਕਾਂ 'ਚ 1-1 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਨਾਲੋਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਦਾ 1 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ:

ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ	ਕੰਨੂੰ ਪਿਲੇ	ਸਾਂਝਾ ਸਾਲ	ਹਿਜਰੀ	ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ	ਬਾਬਰਨਾਮਾ	ਵਸਟਨ-ਫੈਲਡ
ਮਹੱਰਮ	ਮੰਗਲਵਾਰ 15 ਸਤੰਬਰ	1528	935	ਬੁੱਧਵਾਰ 16 ਸਤੰਬਰ	ਬੁੱਧਵਾਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
ਸਿਫਰ	ਵੀਰਵਾਰ 15 ਅਕਤੂਬਰ			ਵੀਰਵਾਰ 15 ਅਕਤੂਬਰ	ਵੀਰਵਾਰ	ਵੀਰਵਾਰ
ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅੱਵਲ	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 13 ਨਵੰਬਰ			ਸ਼ਨੀਵਾਰ 14 ਨਵੰਬਰ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ
ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਸਾਨੀ	ਐਤਵਾਰ 13 ਦਸੰਬਰ			ਸੋਮਵਾਰ 14 ਦਸੰਬਰ	ਸੋਮਵਾਰ	ਐਤਵਾਰ
ਜਮਾਦ-ਉਲ-ਅੱਵਲ	ਸੋਮਵਾਰ 11 ਜਨਵਰੀ	1529		ਮੰਗਲਵਾਰ 12 ਜਨਵਰੀ	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਸੋਮਵਾਰ
ਜਮਾਦ-ਉਲ-ਸਾਨੀ	ਬੁੱਧਵਾਰ 10 ਫਰਵਰੀ			ਬੁੱਧਵਾਰ 10 ਫਰਵਰੀ	ਵੀਰਵਾਰ	ਬੁੱਧਵਾਰ
ਰਜਬ	ਵੀਰਵਾਰ 11 ਮਾਰਚ			ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 12 ਮਾਰਚ	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ	ਵੀਰਵਾਰ
ਸ਼ਬਾਨ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ			ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
ਰਮਜਾਨ	ਐਤਵਾਰ 9 ਮਈ			ਸੋਮਵਾਰ 10 ਮਈ	ਸੋਮਵਾਰ	ਐਤਵਾਰ
ਸ਼ਵਾਲ	ਮੰਗਲਵਾਰ 8 ਜੂਨ			ਮੰਗਲਵਾਰ 8 ਜੂਨ	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
ਜੂ-ਅਲ-ਕਾਦਾ	ਬੁੱਧਵਾਰ 7 ਜੁਲਾਈ			ਵੀਰਵਾਰ 8 ਜੁਲਾਈ	ਵੀਰਵਾਰ	ਬੁੱਧਵਾਰ
ਜੂ-ਅਲ-ਹੱਜਾ	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 6 ਅਗਸਤ			ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ 6 ਅਗਸਤ	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ	ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ

24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅੱਵਲ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਨ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਇਸ ਕਾਰਣ ਦੋਵਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਵਾਲੀ ਤਾਰੀਖ 24 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅੱਵਲ ਨੂੰ ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ੧੫ ਜੇਠ, ਜੇਠ ਵਦੀ ੧੧ ਬਿਕਰੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ (ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ); /13 ਮਈ 1710

ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਚੰਦ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਨ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅੰਸੂ ॥੧੩॥ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਛੁੱਟ ਨੋਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਰਹਿੰਦ ਵਾਲੀ ਲੜਾਈ (ਚਪੜ ਚਿੜੀ) ਫਤਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਹੈ ੧੫ ਜੇਠ ੧੭੬੭।'

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸ ਬਿਤਾਏ।
ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਚਲਿ ਆਏ।
ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਚਿਤ ਆਈ ॥ ੮੮ ॥
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗਿੰਧੇ ਉਤ੍ਰ ਐਨੇ
'ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੌਦ੍ਰਸਮੋਂ

ਅੰਸੂ ॥੧੩॥

'ਏਹ ਸਮਾਚਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਤੱਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅੱਪਤੇ। ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਪਤ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਪੁਸਤਕ ਸੋਧਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਤੇ ਨਾ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਪ ਤੋਂ ਹੋਈ ਜਾਪਈ ਹੈ। ਤਾਰੀਖੀ ਖੋਜ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਹੈ:-ਤਾਰਾ ਅਜ਼ਮ ਦਾ ਜੰਗ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੭੬੪ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਦੇਤ ਅੱਪਤੇ। ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਦੇਤ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤੇ ਸਮਾਏ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਰਹਿੰਦ ਵਾਲੀ ਲੜਾਈ (ਚਪੜ ਚਿੜੀ) ਫਤਹ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਹੈ ੧੫ ਜੇਠ ੧੭੬੭।' ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤੇ ਸਮਾਇਆਂ ਇਕ ਸਾਲ ਸੱਤ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹ ਹੋ ਵੇਲੇ ਅਜਮੇਰ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ੨੩ ਜੇਠ ੧੭੬੭ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੀ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ੧੫ ਜੇਠ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜੋ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 29 ਮਈ ਨੂੰ ਹੀ ਆਵੇਗਾ। ਪਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖੋ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿੱਥ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧, ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ (12 ਮਈ 1710) ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ, ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬੋਰਡ ਲੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ— “ਇਹ ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ਕੀਤੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ (6000) ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ੧ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।” ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ੧ ਜੇਠ ਜਾਂ ੩੧ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੫੪੩ (2011-12) 'ਚ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ਦਿਵਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ੩੧ ਵੈਸਾਖ; ੫੪੪ (2013-14) ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ੧ ਜੇਠ; ਸੰਮਤ ੫੪੯ (2019-20) 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ੨੯ ਵੈਸਾਖ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੫੫੨ (2020-21) 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ੩੦ ਵੈਸਾਖ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਆਪਣਾ ਹੀ ਗੀਕਾਰਡ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਜੀਅ ਆਵੇ ਉਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ; ਨਾ ਹੀ ਜੂਲੀਅਨ ਤੇ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੱਕ ਗਣਿਤ ਵਾਲੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 12 ਮਈ ਜੂਲੀਅਨ ਨੂੰ ਹੀ 12 ਮਈ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ 2019 ਵਿੱਚ 12 ਮਈ ਨੂੰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ (ਦ੍ਰਿੱਕ ਗਣਿਤ) ਦੀ ੨੯ ਵੈਸਾਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ੨੯ ਵੈਸਾਖ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 2020 'ਚ 12 ਮਈ ਨੂੰ ੩੦ ਵੈਸਾਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ੩੦ ਵੈਸਾਖ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਮਤ ੧੯੫੭ ਤੋਂ ੧੯੩੦ (1800 ਤੋਂ 1873 ਈ:) ਦੌਰਾਨ 12 ਮਈ ਨੂੰ ੧ ਜੇਠ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਜੰਤਰੀ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ੧ ਜੇਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਾਂਝੇ ਕੈਲੰਡਰ ਅਤੇ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਟੁੱਟਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬੋਰਡ ਲਿਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਖ ਕੇ ੧ ਜੇਠ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਸੰਨ 4117 ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਅੱਜ ਤੋਂ 2096 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਆਪਣੇ ਕੈਲੰਡਰ 'ਚ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਲਿਖੇਗੀ ੩੧ ਚੇਤ/12 ਮਈ ਕਿਉਂਕਿ

ਉਸ ਸਮੇਂ 12 ਮਈ ਨੂੰ ੩੧ ਚੇਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਰੁੱਤੀ ਸਾਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਸਾਡੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੰਬਲਭੂਸਾ ਵਧਦਾ ਜਾਏਗਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਮੇਤ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਢੁੱਚਰਾਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਸ ਗਲਤੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਤਾਰੀਖ ਕਿਉਂ ਲਿਖਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਬੋਰਡਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਾਰੀਖ ਲਿਖ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਸਬੰਧੀ ਭੰਬਲਭੂਸਾ ਕਿਉਂ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ?

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਹਾਲੀ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ; ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸੰਮਤ ੫੫੧ (2019-20) 'ਚ ਕਰਮਵਾਰ ਲਿਖਿਆਂ ਹਨ ੨੧ ਜੇਠ ਅਤੇ ੨੩ ਜੇਠ ਪਰ ਸੰਮਤ ੫੫੨ (2020-21) 'ਚ ਲਿਖਿਆਂ ਹਨ ੨੨ ਜੇਠ ਅਤੇ ੨੪ ਜੇਠ। ਸੰਨ 3000 ਵਿੱਚ 4 ਅਤੇ 6 ਜੂਨ ਨੂੰ ਕਰਮਵਾਰ ੬ ਜੇਠ ਅਤੇ ੧੦ ਜੇਠ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਨੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਜਿਸ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਉਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ 2003 ਵਾਲੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੀ ਸਥਿਰ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਪਿਛਲੇ 22-23 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਭੱਦਰਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਰਕਾ ਫਰੋਲ ਲਵੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਿੱਤੀਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਜੇਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਕਲਦਾਨ, ਵਿਸਾਹਦਾਨ, ਭਰੋਸਾਦਾਨ ਬਖਸ਼ੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਵਾਦਤ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਣ।

ਸੰਕਾ 3. (ਉ) 2003 ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ 2007 ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਆਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 300 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

(ਅ) 2003 ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਦੇ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ 2004 ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ 2005 ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਊੱਤਰ : ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਖੁਦ ਕੈਲੰਡਰ ਸੋਧ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ੧ ਵੈਸਾਖ; ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ੧ ਛੁੱਗਣ ਅਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ੧ ਚੇਤ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋਣਾ ਸੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ, ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਸਬੰਧੀ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪੰਨਾ ਨੰ: 20, 25, 34 ਅਤੇ 38 'ਤੇ ਫਿਥੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਅਜੇਹੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ (ਜਿਹੜੇ ਹਾਲੀ ਤੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਤੱਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਜ਼ੀ, ਦੀਵਾਲੀ ਅਤੇ ਹੋਲੀ ਨਾਲੋਂ ਤੌਰ ਵਿਛੋੜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ) ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਕਾਰਨ ਇਹ ਤਿੰਨ ਦਿਹਾੜੇ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਥਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰੱਖਣੇ ਪਏ। ਇਸ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਸੀ ਕਿ (ਉ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀ ਤਿੱਥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਦੀ ਇਕੱਠੇ ਅਤੇ ਕਦੀ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਚੰਦਰਮਾਂ ਤਿਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਸੂਰਜੀ ਸਾਲ ਦੇ ਕਦੇ ਤਾਂ ਛੁੱਗਣ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਚੇਤ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ। ਜਿਸ ਸਾਲ ੬/੧੦ ਚੇਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸ ਸਾਲ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਛੁੱਗਣ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਮਲਮਾਸ ਦਾ ਵਾਧੂ ਮਹੀਨਾ ਜੁੜ ਜਾਣ ਕਰਕੇ 18/19 ਦਿਨ ਲੇਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਮੌਸਮੀ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਜੋ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ੧ ਚੇਤ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੧ ਚੇਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸਾਲਾਨਾ ਤਿਉਹਾਰ ਲਈ ਸੂਰਜੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਭਾਵ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਨਾਏ ਜਾਣਾ ਹੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਿਆ ਗਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਅਨੁਸਾਰ ੧ ਵੈਸਾਖ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸੇ ਹੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਉਸੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਰੀਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ੧ ਚੇਤ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਲਈ ਚੰਦਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਲਈ ਜ਼ਿਦ ਕਿਉਂ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਮੰਜ਼ੂਦ ਹਨ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੋਧ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਦਿਹਾੜੇ ਸੂਰਜੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ? ਸੋ ਉਪਰੋਕਤ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸ਼ੰਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਜਾਂ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਸੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸੂਰਜੀ ਰੁੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚੰਦਰ ਅਤੇ ਸੂਰਜੀ ਅਧਾਰਤ ਦੋ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਦੋ ਬੇੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਰੱਖੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਬੇੜੀ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾ ਕੋਈ ਦਿਹਾੜਾ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਆਏਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਦਿਹਾੜਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਆਏਗਾ।

ਸ਼ੰਕਾ 4. ਪਿਛਲੇ 300 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ 4-4 ਗੁਰਪੁਰਬ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ ਪਰ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਣਾਉਂਦਾ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਕੈਲੰਡਰ ੩ ਵੈਸਾਖ/ 16 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਅਤੇ ਫਿਰ ੨ ਅੱਸੂ/16 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ 4-4 ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਦਰਸਾ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਗੇੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਊੱਤਰ : ਇਹ ਸ਼ੰਕੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਪੰਨਾਂ ਨੰ: 43 ਤੋਂ 71 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ, ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਅਤੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਾਰਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਠਕ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਾਧਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਅੰਗਰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ; ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕਿਸ਼ਨ ਜੀ; ਚਾਰੇ ਹੀ ਪੁਰਬਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਤਾਰੀਖ ੩ ਵੈਸਾਖ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ; ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਚਾਰੇ ਹੀ ਪੁਰਬਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਤਾਰੀਖ ੨ ਅੱਸੂ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਜਨ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਚਾਰ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਲਈ ੩ ਵੈਸਾਖ ਅਤੇ ਚਾਰ ਲਈ ੨ ਅੱਸੂ ਹੀ ਨਿਚਿਚਿਤ ਹੋਣਾ ਸੀ; ਦੱਸੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਂ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ? ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਬਾਂ ਲਈ ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਭਲੇ ਹੀ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਚਾਰਾਂ ਲਈ ੩ ਵੈਸਾਖ ਅਤੇ ਚਾਰਾਂ ਲਈ ੨ ਅੱਸੂ ਸੀ। ਚੰਦਰ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਅਪਣਾਏ ਗਏ; ਵੱਸ ਇਹੋ ਫੈਸਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਦਿਵਸ,

ਗੁਰੂ ਹਰਿਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ੩ ਵੈਸਾਖ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਬਾਂ ਲਈ ੩ ਵੈਸਾਖ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਉਹ ਕੋਈ ਹੱਕ ਰੱਖਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਸੁਦੀ ਵਦੀ ਦੀਆਂ ਤਥਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰੱਖ ਲਓ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋਣ ਭਾਵੇਂ ਗਲਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਗਲਤੀ ਵੱਲ ਕਦੀ ਧਿਆਨ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ਦਿਵਸ ਦੀ ਗਲਤ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤਾਰੀਖ ਵੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਦੀ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

ਸੰਕਾ ਨੰ: 5. ਇਤਿਹਾਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ 1705 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਅਤੇ 300 ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਦਸੰਬਰ 2005 ਵਿੱਚ ਬਣਦਾ ਸੀ ਪਰ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ 300 ਸਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਦਸੰਬਰ 2004 ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਭਾਵ ਕਿ 1704 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਸਨ, ਮੁਗਲੀਆ ਫੌਜ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਊਤਰ: ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ 1704 ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ 1705 ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹਾਲ ਹੀ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਟਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖੋਜੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਿਰਣੈ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੂਬਹੂ ਸੰਖੇਪ ਮਾਤਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜੋ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਲਏ ਹੋਣੇ ਹਨ; ਜੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਪੜ੍ਹ ਲਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ 1 ਤੋਂ 5 ਸਾਲ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਵਿੱਚ ਤਾਂ 10 ਸਾਲ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਆਯੂ 105 ਸਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ 95 ਸਾਲ। ਪੁਰੇਵਾਲ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪਰਖ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦਾ ਲੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੈਖਾਈਟ ਦੇ ਲਿੰਕ <<http://www.purewal.biz/chamkaur.pdf>> 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ

ਉਹ ਛੈਸਲਾ ਕਰਨ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਤਾਰੀਖ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ ਸਾਲ ਠੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ ਗਲਤ; ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਕੱਲੇ-ਕਾਰੇ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਚੁਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਤੇ ਲਾਲ ਕਾਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਗਲਤ ਆਖ ਦੇਵੇ। ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਦੁਸਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਖੁਦ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਸਵੈ ਪੜਚੋਲ ਕਰੋ।

ਸੰਕਾ ਨੰ: 6. - ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣੇ ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਭਰਮਜਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।

ਉੱਤਰ : ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ ਬਿਲਕੁਲ ਭਰਮਜਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਭਰਮਜਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਕਦੀ ਤਾਂ ਕਤਕ ਵਦੀ ਚਉਦਸ ਦੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੀਵੇ ਜਗਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ 52 ਰਾਜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲੱਭ ਲਿਆ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਾ ਮੌਜੂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਿਹੜੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਚਉਦਸ ਸੀ ਜਾਂ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਮੱਸਿਆ। (ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਬਕ ਲੇਖ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 34 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।) ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਤਿੱਥ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਉਸੇ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਦੀਵਾਲੀ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ <<https://bit.ly/2WLz8bJ>> ਲਿੰਕ ਤੋਂ ਸ: ਅਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੇਖ “ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚ ਕੀ ਹੈ” ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ੧ ਫੱਗੂਣ ਕਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਵੈਖਾਈਟ <<http://purewal.biz/>> ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੋਜ ਭਰਭੂਰ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨਾ ਲਾਹੇਵੰਦ ਰਹੇਗਾ।

ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਖਾਸ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ

ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਤ ਦੀ ਕੁੱਲ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਮੱਸਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 14 ਨਵੰਬਰ 2020 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਅਦ 2 ਵੱਜ ਕੇ 18 ਮਿੰਟ 'ਤੇ ਮੱਸਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ 15 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵੱਜ ਕੇ 37 ਮਿੰਟ 'ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ 14 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਚਉਦਸ ਸੀ ਅਤੇ 15 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਮੱਸਿਆ। ਪਰ 15 ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਦਿਨ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੱਸਿਆ ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ 10 ਵੱਜ ਕੇ 37 ਮਿੰਟ 'ਤੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਰਾਤ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। 14 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਾ 14 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸੀ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸੇ ਦਿਨ ਦੀਵਾਲੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਸ਼ੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਨਿਯਮ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਨ 2015 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਨ 2100 ਤੱਕ ਦੇ 86 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਕੈਲੰਡਰੀਕਲ ਟੈਬੂਲੇਸ਼ਨ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਨਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਮੱਸਿਆ ਵਾਲੀਆਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ 2019 ਅਤੇ 2020 ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤਾਂ ਗਲਤ ਸਾਥਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਛੱਪੇ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਇਸ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਠੀਕ ਹੈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ 2022 ਅਤੇ 23 ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਲ 86 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 42 ਸਾਲ ਗਲਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਨ 2065 ਅਤੇ 2099 ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੀ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਚਉਦਸ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੱਸਿਆ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਲੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀ ਹਨ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਾ/ਦੀਵਾਲੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਿਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੀਵਾਲੀ ਚਉਦਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਵੀ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਤੁਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸਮਝ ਤੋਂ ਮੱਸਿਆ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹੈ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸਾਰ ਇਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਲਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੂੰ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੋਗ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਆਤਾ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫਿਰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਚਉਦਸ ਜਾਂ ਮੱਸਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਇਕ ਅਸਲੀ ਤਿਥ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਸਲੀ ਤਾਰੀਖ ਜਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ ਉਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਉਪਰਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਵਾਸਤੇ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਸਿੱਖ ਫਿਰ ਵੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪੂਜਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਦਿਗੜਾ ਨੱਥੀ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਜਾਲ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਬ੍ਰਾਭਣੀ ਭਰਮਜਾਲ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ 86 ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਧੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਗਲਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਨ 2019 ਅਤੇ 2020 ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਹਰ ਸਾਲ ਚੈਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ।

ਸ਼ੰਕਾ ਨੰ: 7 - ਸ਼ੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: “ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਣਵਾਦੀ ਉਤਰਾਇਣ/ਦੱਖਣਾਇਣ ਦੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਐਸੀ ਕਿਸੇ ਮਨੋਤ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉੱਤਰਾਇਨ ਦੱਖਣਾਇਨ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਦੀ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਜਾਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਜਿਉਣ ਦੀ ਕਲਾ ਹੀ ਸਿਖਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਉਤਰਾਇਨ/ਦੱਖਣਾਇਨ ਦੇ ਭੰਬਲਤੁਸੇ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ।”

ਉੱਤਰ : 20-21 ਜੂਨ (੬-੭ ਹਾਫ਼) ਨੂੰ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਉੱਤਰਾਇਨ ਤੋਂ ਦੱਖਣਾਇਣ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਐਸਟ੍ਰਾਨੰਮੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਘਟਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਖਰ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਦਾ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਢੁੱਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ : “ਆਸਾਝੁ ਭਲਾ ਸੂਰਜੁ ਗਗਨਿ ਤਪੈ ॥ ਧਰਤੀ ਦੁਖ ਸਹੈ ਸੋਖੈ ਅਗਨਿ ਭਖੈ ॥ ਅਗਨਿ ਰਸੁ ਸੋਖੈ ਮਰੀਐ ਧੋਖੈ ਭੀ ਸੋ ਕਿਰਤੁ ਨ ਹਰੇ ॥ ਰਥੁ ਫਿਰੈ ਛਾਇਆ ਧਨ ਤਾਕੈ ਟੀਡੁ ਲਵੈ ਮੰਸ਼ ਬਰੇ ॥” (ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮ: ੧/੧੧੦੯) ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦੀ ਅਰਥ ਭਾਵ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ :- ਹਾਫ਼ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਅੱਗ ਵਾਡ ਤਪਦਾ ਹੈ ਹਰ ਜੀਵ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਤ੍ਰਾਹ-ਤ੍ਰਾਹ ਕਰ ਉਠਦਾ ਹੈ ਧਰਤੀ ਦੀ ਨਮੀ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਉਹ ਵੀ ਦੁੱਖ ਸਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹਾਰਦਾ ਭਾਵ ਤਪਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉੱਤਰਾਇਣ ਤੋਂ ਦੱਖਣਾਇਣ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਬਾਅਦ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਜੀਵ ਸੁੱਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ), ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਬਿੰਦੇ ਜੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ (ਬਿੰਦੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਵਰਖਾ ਪੈ ਜਾਣ

ਦਾ ਸੂਚਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਅੰਤਹਿਕਰਣ 'ਚ ਨਾਮ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਾਰਨ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪ - ਨਿਰਦਈਪੁਣਾ, ਸੰਸਾਰੀ ਮੌਹ, ਲਾਲਚ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਚਾਰੇ ਅਗਨੀ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ: “ਹੰਸੁ ਹੇਡੁ ਲੋਭੁ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆਂ ਅਗਿ ॥” (ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ/੧੯) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਘਟ ਜਾਂਦੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜਾ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ (ਛਾਇਆ) ਘਟਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਧਰਤੀ ਰੂਪ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਆਦਿਕ ਸੂਭ ਗੁਣ ਪਰਫਲਤ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵਰਖਾ ਪੈਣ ਉਪਰੰਤ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਬਿੰਡੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਨਸਪਤੀ ਪ੍ਰਫਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨੀਝ ਸ਼ਾਲਾਵਾਂ 'ਚ ਵਿਗਿਆਨੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਲੰਬਕਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਖੰਭੇ ਦੀ ਛਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਅੰਦਾਜਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੋਲਰ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਖੰਭੇ ਦੀ ਛਾਂ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਉੱਤਰਾਇਣ ਤੋਂ ਦੱਖਨਾਇਣ ਵੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਰੁੱਤ ਦੀ ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਸਾਵਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਵੇ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਕਦੋਂ (ਸਾਵਣੀ ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਪਿਆਰੁ) ਵਾਲਾ ਸਮਾ ਆਵੇ ਭਾਵ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ (ਛਾਇਆ) ਘਟ ਜਾਵੇ।

ਐਸਟਰੋਨੀਮੀਕਲੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਥ ਫਿਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਭਾਵ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ੧੫/੧੬ ਹਾੜ (ਜਦੋਂ ਹਾੜ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਪਣੇ ਜੋਬਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਨੂੰ ਵਾਪਰਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ੧੨/੧੩ ਹਾੜ ਅਤੇ ਅੰਜ ਕੱਲ੍ਹੁ ੬/੭ ਹਾੜ ਨੂੰ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਛੱਪ ਰਹੀਆਂ ਪੰਚਾਂਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 20/21 ਜੂਨ (੬/੭ ਹਾੜ) ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੱਖਣਾਇਨ ਸ਼ੁਰੂ / ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਸ਼ੁਰੂ। ਪਾਠਕ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਭਰਮਜਾਲ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੱਚ।

ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਕਾ ਦਾ ਅਧਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਸੰਪਰਦਾਈ ਟੀਕੇ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਏ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਮਾਨੋ ਟੇਪ ਰੀਕਾਰਡ ਹੈ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ

ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਥ ਫਿਰਨ (ਉਤਰਾਇਨ ਤੋਂ ਦੱਖਣਾਇਨ ਹੋਣ) ਦੀ ਘਟਨਾ ੧੩ ਹਾੜ ਨੂੰ ਵਾਪਰਦੀ ਸੀ। ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ “ਰਖੁ ਫਿਰੈ” ਦੇ ਅਰਥ: ‘ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ ਹਾੜ ੧੩* ਨੂੰ ਦੱਖਨੈਣ ਦੀ ਤਰਫ ਫਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ’ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠਾਂ ਛੁੱਟ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ (*ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹਾੜ ੧੩ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ ਦੱਖਨੈਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੂਰਗ ਦੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਈ ਪੋਹ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ ਉਤਰੈਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਰਗ ਦੇ ਬੂਹੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜੋਗੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਪੁਰਾਣ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। - ਸਾਖੀ ਭੀਜ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ।) ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਮ.ਐਸ.ਸੀ. (ਐਸਟਰਾਨੈਮੀ) ਪਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤੁੱਕ ਦੇ ਐਸਟਰੋਨੀਮੀਕਲ ਅਰਥ ਸਮਝਣ 'ਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਟੀਕਾਕਾਰ ਦੇ ਛੁੱਟਨੋਟ ਨੂੰ ਪੁਰੇਵਾਲ ਸਿਰ ਮੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਹੋਰ ਦਲੇਗੀ ਵੇਖੋ, ਜਿਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਛੁੱਟ ਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਥਾ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਭਰਮਜਾਲ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਿਸ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਇਸ ਛੁੱਟ ਨੋਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਐਸਟਰਾਨੈਮੀ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਉੱਤਰਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ “ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਉੱਤਰਾਇਨ ਦੱਖਨਾਇਨ ਦੇ ਉਸੇ ਭਰਮਜਾਲ ਵਿੱਚ ਧਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਸੀ।” ਹੋਰ ਝੂਠ ਵੇਖੋ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਰਥ ਫਿਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹਾੜ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੇਠ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਜਿਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੀ ਝੂਠ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰੇਵਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਰਥ ਫਿਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਜੂਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੂਲਾਈ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੂਠਾ ਅਤੇ ਐਸਟਰੋਨੀਮੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਜਾਲ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਮਾਹਰ ਜੋ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸੁਦੀਆਂ ਵਦੀਆਂ ਅਤੇ ਤਿੱਬਾਂ ਦੇ ਘਾਟੇ ਵਾਧੇ ਤੇ ਮਲਮਾਸਾਂ ਦੇ ਭਰਮਜਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਰਾਹ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਢਾਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋੜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੰਕਾ ਨੰ: 8 - ਗੁਰਪੁਰਬ ਬਿਕਰਮੀ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈਸਾਈ, ਇਸਲਾਮ, ਚੀਨੀ, ਅਤੇ ਯਹੂਦੀ (Jews) ਦੇ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵੀ ਤਾਂ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ ਹੀ ਹਨ।

ਉੱਤਰ : ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਲਈ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਈਸਾਈ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸਾ ਕੈਲੰਡਰ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕੋ ਐਸਾ ਕੈਲੰਡਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚੰਦਰ ਮਹੀਨੇ ਚੇਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ 14-15 ਦਿਨ ਚੇਤ ਵਦੀ ੧ ਤੋਂ ਚੇਤ ਵਦੀ ਮੱਸਿਆ ਤੱਕ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ 14-15 ਦਿਨ ਭਾਵ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੱਕ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸਾ ਕੈਲੰਡਰ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਿੱਥਾਂ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਹੋ ਜਾਣ ਜਾਂ ਇੱਕੋ ਤਿੱਥ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਦਿਨ ਰਹੇ।

ਸਿੱਟਾ ਇਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੀ ਫੌਟੇ ਕਾਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹੀ ਹਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕਰ ਲਈਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਆਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰੀਏ:

(ੳ) ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦੇ ਜੂਲੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 1582 ਈ: 'ਚ ਧੋਪ ਗ੍ਰੰਗਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸੋਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਮਕਸਦ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਈਸਟਰ ਤਿਉਹਾਰ ਸਦਾ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਆਵੇ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬਸੰਤੀ ਈਕੰਨਿਕਸ 21 ਮਾਰਚ ਦੀ ਬਜਾਏ 11 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਈਕੰਨਿਕਸ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਹੀ 10 ਤਾਰੀਖਾਂ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਸੰਤੀ ਬਿੰਦੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਲੀਪ ਸਾਲ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਬਸੰਤੀ ਈਕੰਨਿਕਸ ਹਮੇਸ਼ਾਂ 20/21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੀ ਆਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਲੀਪ ਸਾਲ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂਭਰ 'ਚ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਟਾਈਮ ਜੋਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਸੰਤੀ ਈਕੰਨਿਕਸ 19 ਤੋਂ 22 ਮਾਰਚ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਈਸਟਰ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਸੰਤੀ ਈਕੰਨਿਕਸ 21 ਮਾਰਚ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਈਸਟਰ ਤਿਉਹਾਰ 22 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 25 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੌਰਾਨ ਕਦੇ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। 1928 ਈ: ਵਿੱਚ ਬਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਅਰ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਈਸਟਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਧੈਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ

ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਵੇ। ਇਹ ਬਿੱਲ ਹਾਊਸ ਦੇ ਟੇਬਲ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਈਸਟਰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ 22 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 25 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੁਝ ਲੰਬਾ ਹੈ ਪਰ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਤਾਂ ਇਹ ਵਕਫਾ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਤੱਕ ਹੀ ਸਿਮਟ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ 6-6 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਭਾਵ ਅੱਜ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਹਾੜੇ 3300 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਰਦ ਰੱਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਹਾੜੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ “(Apples cannot be compared with Oranges)” ਸੰਤਰਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੇਬਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਕੀ ਕਦੀ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਾਈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 1582 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਦੂਸਰੀ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਥੈਂਡੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦੋਂ ਸੋਚਣਗੇ?

(ਅ) ਇਸਲਾਮਿਕ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 1 ਤੋਂ 29 ਜਾਂ 30 ਤੱਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਾਛ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤਿੱਬੀਆਂ ਦਾ ਐਸਾ ਕੋਈ ਗੋਰਖ ਧੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੀ ਕੋਈ ਤਿੱਥ ਹੀ ਖਤਮ ਹੈ ਜਾਵੇ, ਕਦੀ ਇੱਕੋ ਤਿੱਥ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਦਿਨ ਆਵੇ ਅਤੇ ਕਦੀ ਕੋਈ ਮਹੀਨਾ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏ ਅਤੇ ਕਦੀ ਕੋਈ ਮਹੀਨਾ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਸਾਲ 'ਚ 13 ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਸ ਗੋਰਖ ਧੰਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਸਬੰਧੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤਕਰੀਬਨ 10-12 ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ 449 (2019-20) ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ 22 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ। ਵਾਧੂ ਮਹੀਨਾ ਆਉਣ ਸਦਕਾ ਹੀ ਕਦੀ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕੋ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਾਧੂ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਮਲਮਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ

ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨਹੀਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸਲਾਮਿਕ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ 12 ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਮਲਮਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਸਲਾਮੀ ਕੈਲੰਡਰ 'ਚ ਈਦ ਹਮੇਸ਼ਾਂ 354/355 ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਦੀ 354/355 ਦਿਨ ਅਤੇ ਕਦੀ 383/384 ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ 'ਚ ਆਮ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਤੋਂ 10-12 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਸਤ ਪ੫੦ (2018-19) ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਜੇਠ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਆ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰਬ 25 ਵੈਸਾਖ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ 3 ਹਾਜ਼ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਨੇੜੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਪੁਰਬਾਂ 'ਚ ਅੰਤਰ 10 ਦੀ ਬਜਟੇ 40 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਨਤੀਜਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ “ਸੰਤਰਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੇਬਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ (Apples cannot be compared with Oranges)” ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਇਸਲਾਮਿਕ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

(੯) ਚੀਨੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਾਛ ਸਾਈਡਰਲ ਕੈਲੰਡਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਟ੍ਰੈਪੀਕਲ (ਰੁੱਤੀ) ਕੈਲੰਡਰ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ ਮੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਵੀ ਇਸਾਈ ਕੈਲੰਡਰ ਵਾਛ 18-19 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 6-6 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿਵੇਂ “ਸੰਤਰਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੇਬਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ (Apples cannot be compared with Oranges)” ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਚੀਨੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

(੧੦) **ਯਹੂਦੀ (Jews)** ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੀ ਜੇ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕੈਲੰਡਰ 216 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ 1 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਦੀ ਸਾਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਆਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਫਰਕ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦੇਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਖੁਦ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੈਲੰਡਰ ਗਲਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਸ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੈਲੰਡਰ 72 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ 1 ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਯਹੂਦੀ (Jews) ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲੋਂ 3 ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਨਾਂ ਕੁ ਸਮਝਦਾਰ

ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿਵੇਂ “ਸੰਤਰਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੇਬਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ (Apples cannot be compared with Oranges)” ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਯਹੂਦੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸੰਕਾ ਨੰ: 9 - ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧ ਵਿੱਚ ਸੁਦੀ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ?

ਉੱਤਰ: ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ ਦੇ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਘੜੇ ਹਨ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਵਾਬ ਇਹ ਜਰੂਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਦੇ ਗੋਰਖਧੰਦੇ ਦੀ ਕੁਝ ਵੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਕਿ “ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੱਕ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀਆਂ 15 ਬਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਮੱਸਿਆ ਤੱਕ ਵਾਲੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀਆਂ 15 ਬਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ - ਇਹ ਚੰਦਰਮੀ ਪੋਹ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਤਵੀਂ ਤਿੱਥ ਹੈ।”

ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੌਮ ਦੇ ਵਸ਼ਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਦੀ ਵਦੀ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਪਵੇ ਕਿ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ; ਉਸ ਸੁਦੀਆਂ ਵਦੀਆਂ ਅਤੇ ਤਿੱਥਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਲਝਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ?

ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਜੀਓਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਇੰਨੀ ਕੁ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜਾ ਕਿਸ ਦਿਨ ਹੈ? ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਹਾਲੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ 7ਵੇਂ ਦਿਨ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ!) ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਹੀ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਅੱਠਵੇਂ ਦਿਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਇਹ ਬਿਤ ਪੈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੧ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਦਿਨ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਿਹੜੀ ਬਿਤ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਗੱਲ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ ਸੂਰਜੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 29 ਦਿਨ 10 ਘੰਟੇ 38.6 ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 31 ਦਿਨ 10 ਘੰਟੇ 54.6 ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜੀ ਮਹੀਨੇ 29 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ 32 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਵਧਦੇ ਘਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੰਦਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਅੱਸਤ ਲੰਬਾਈ 29.530588 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਬਿਤਾਂ

ਵਾਛ ਇਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਚੰਦਰ ਮਹੀਨੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਹੀ ਥੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਅਜੇਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਬਿਤ ਜਾਂ ਕਿਹੜੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਾਨਇਆ ਜਾਵੇ? ਮੈਂ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਸਜੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਅੱਜ ਦੀ ਤਿਥ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 98% ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਗਤ ਠੀਕ ਬਿਤ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕੇਗੀ।

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਉੱਘੜਵੀਂ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿ ਸੁਦੀਆ ਵਦੀਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਜਿਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਥਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤਿਥਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਰੀਆਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਸੋਝੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਡੱਗਣ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਹੰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਤਿਥ ਹੀ ਥੈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੇਤ ਵਦੀ 2 ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2019 ਈ: ਵਿੱਚ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਡੱਗਣ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੀ ਅਤੇ 22 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚੇਤ ਵਦੀ 2. ਅਜੇਹੇ ਮੌਕੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਡੱਗਣ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਡੱਗਣ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅੜ ਗਏ ਕਿ ਰਿਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਥੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਾਲੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਹਟੇ ਕਿ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਇਸ ਵਾਰ 21 ਮਾਰਚ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਏ ਹੋਏ ਨਿਹੰਗ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਦ ਦੇ ਪੱਕੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 22 ਮਾਰਚ ਭਾਵ ਚੇਤ ਵਦੀ 2 ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ। ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ 1 ਚੇਤ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਸਥਿਤੀ ਕਦੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਦਾ ਰੌਲਾ 10-12 ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਨ 2009 ਵਿੱਚ ਮਾਰਚ 11 ਨੂੰ ਡੱਗਣ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੀ; ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਥੈ ਹੋ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ 11 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਨਿਹੰਗਾਂ ਨੇ 12 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਮਨਾਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿ 12 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਚੇਤ ਵਦੀ 2 ਸੀ। 10 ਸਾਲ ਬਾਅਦ 2019 ਈ: ਵਿੱਚ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਡੱਗਣ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਸੀ

ਅਤੇ 22 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚੇਤ ਵਦੀ 2 ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਡੱਗਣ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਚੇਤ ਵਦੀ 2 ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਠੀਕ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਕੈਲੰਡਰ ਸਬੰਧੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿਹੜੀ ਤਿਥ ਹੈ; ਵਦੀ ਅਤੇ ਸੁਦੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਡਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪੋਹ ਸੁਦੀ 9 ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ; ਚੇਤ ਵਦੀ 1 ਕਿਸ ਦਿਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਉਸ ਗੋਰਖ ਧੰਦੇ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਬਜ਼ਿਦ ਕਿਉਂ ਹਨ?

ਸ਼ੰਕਾ ਨੰ: 10 - ਸ਼ੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 2003 ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੂਰਜੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ 1999 ਦੀਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਵਾਲ ਖੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਲ ਦੀ ਬਜਾਏ 1999 ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?

ਉੱਤਰ : ਸ਼ੰਕਾਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਜੀਉ ਸਿੱਖ ਕੰਮ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕੈਲੰਡਰ ਸਬੰਧੀ ਵੀਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਸੋ ਧਰਮ ਦੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਤਾਂ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਗੱਲ 100% ਝੂਠ ਹੈ ਕਿ 2003 ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਆਧਾਰ 1999 ਦੀਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਹਨ। ਸੰਨ 2003 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2010 ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਰਿਹਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ “ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਹਰ ਸਾਲ ਇੱਕ ਲੇਖ ਛਪਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਲੇਖ ਸਬੰਧੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਝੂਠ ਨੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾਂ ਨੰ: 14 'ਤੇ ਮੁੜ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪ ਦੰਡ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਚੋਣਵੇਂ ਨੁਕਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ : (4) ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦਾ ਅਰੰਭ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ਭਾਵ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ 1924 ਚੇਤ ਤੋਂ। (5) ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੇਤ ਤੇ ਅਖੀਰਲਾ ਮਹੀਨਾ ਡੱਗਣ। (10) ਖਾਲਸੇ ਦੇ 300 ਸਾਲਾ ਸਿਰਜਣਾ ਦਿਵਸ ਭਾਵ 49 ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਮੁਤਾਬਿਕ 1999 ਈ: ਵਿੱਚ ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸ਼ੰਕਾ ਨੰ: 11 - ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਅਤੇ

ਰੁੱਤੀ ਸਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਵਿੱਚ ਅਸਾੜ ਤਪੰਦੇ ਦਾ ਤੁਅੱਲਕ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ; ਪੰਜਾਬ/ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ/ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਮੌਸਮ ਦੀ ਗਰਮੀ ਜਾਂ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ “ਸਾਂਝੀ ਸਗਲ ਜਹਾਨੈ” ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖਿੱਤੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੌਸਮਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਉੱਤਰ : ਕੀ ਬਚਗਾਨਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ/ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ? ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਾੜ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਗਰਮੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਹਾੜ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਪੈ ਰਹੀ ਠੰਡ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪੱਲੇ ਪੈਣਾ ਸੀ? ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਿ ਹੋਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਰਣਿਤ ਮੌਸਮ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਨ; ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਾਂ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਰਾਣੇ ਹੋਣ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ “ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੂਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੁ ਕੀ ਤਾਈ ॥” (ਮਲਾਰ, ਮ: 8/ ੧੨੯੩) “ਲਾਹੌਰ ਸਹਰੁ ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ ਪਹਰੁ ॥” (ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ, ਮ: ੧/੧੪੧੨) ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ, ਜਮੁਨਾ, ਗੋਦਾਵਰੀ, ਸਰਸਵਤੀ ਆਦਿਕ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਵਰਤੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਪਰ ਜੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਕੀ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਣੀ। ਜਦੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮੇਂ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾ ਕਿ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾ ਕਿ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦਾ।

ਸ਼ੰਕਾ ਨੰ: 11. - ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ 14 ਮਾਰਚ, 14 ਅਪੈਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ੧ ਚੇਤ, ੧ ਵੈਸਾਖ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਵੈਸੇ ੧ ਚੇਤ, ੧ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੀ

੧ ਚੇਤ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਉੱਤਰ : ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀਉ! ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਿਲਕੁਲ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸ਼ਟਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 20 ਉੱਪਰ ਸਵਾਲ ਨੰ: 2 ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆ ਖੁਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ “ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ (Parameters) ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਬੱਸ ਇਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਤਦਿਆਂ ਪੁਗਾਤਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਬਦਲ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੈਲੰਡਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 365.258756 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 365.2425 ਦਿਨ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰੁੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 365.242196 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ। ਪਹਿਲੇ 5 ਮਹੀਨੇ (ਚੇਤ, ਵੈਸਾਖ, ਜੇਠ, ਹਾੜ, ਸਾਵਣ) 31-31 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ 7 ਮਹੀਨੇ (ਭਾਦੋਂ, ਅੱਸੂ, ਕੱਤਕ, ਮੱਘਰ, ਪੋਹ, ਮਾਘ, ਫੱਗਣ) 30-30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਰੱਖਣੇ ਅਤਿ ਸੁਖਾਲੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲੀਪ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਮਹੀਨਾ ਫੱਗਣ ਲੀਪ ਦਾ ਮਹੀਨਾ 31 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਖੀਰਲਾ ਮਹੀਨਾ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਵੀ ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਗ੍ਰੈਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰਾ ਮਹੀਨਾ ਫਰਵਰੀ ਲੀਪ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਲੇ ਦੂਸਰਾ ਮਹੀਨਾ ਹੀ ਲੀਪ ਦਾ ਕਿਉਂ; ਪਹਿਲਾ, ਛੇਵਾਂ ਜਾਂ 12ਵਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਹੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ; ਜੇ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਜਰੂਰ ਕਰਨ।

੧ ਚੇਤ 14 ਮਾਰਚ, ੧ ਵੈਸਾਖ 14 ਅਪੈਲ ਨੂੰ ਨਿਸਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਬਲਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ 300 ਸਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੀ ਉਸੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ੧ ਵੈਸਾਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਿਸਚਿਤ ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਮੁੜ ਵੈਸਾਖੀ ਪੂਰੇ 365 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਲੀਪ ਦੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 366 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਵੇਗੀ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਹਰ ਸਾਲ ੧ ਚੇਤ-14

ਮਾਰਚ, ੧ ਵੈਸਾਖ-14 ਅਪ੍ਰੈਲ, ੧ ਜੇਠ-15 ਮਈ, ੧ ਹਾਝ-15 ਜੂਨ, ੧ ਸਾਵਣ-16 ਜੁਲਾਈ, ੧ ਭਾਦੋ-16 ਅਗਸਤ, ੧ ਅੱਸੂ-15 ਸਤੰਬਰ, ੧ ਕੱਤਕ-15 ਅਕਤੂਬਰ, ੧ ਮੱਘਰ-14 ਨਵੰਬਰ, ੧ ਪੋਹ-14 ਦਸੰਬਰ, ੧ ਮਾਘ-13 ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ੧ ਫ਼ਗਣ-12 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਉਣਗੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਲੀਪ ਦਾ ਸਾਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਸਾਲ, ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਤਰਤੀਬ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਫਿਰ ਅਤਿ ਸੁਖਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕੋਈ ਕੈਲੂਲੇਟਰ ਜਾਂ ਕੈਲੰਡਰ ਟੈਬੂਲੇਸ਼ਨ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੇ-ਤਰਤੀਬੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ 80% ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਪੱਧਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਗੇ ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਜੀਉ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਤਰਾਇਣ ਤੋਂ ਦਕਸ਼ਾਇਣ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ੬/੧ ਹਾਝ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਇਸ ਵਿੱਚ 1 ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਇੱਟ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੂਲੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਬਸੰਤੀ ਸਮਗਰਤ 20/21 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 10 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੋਧ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ 1582 ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੋਧ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ (ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਾਂਝੇ ਕੈਲੰਡਰ Common Era) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੋਧ ਹੋਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੋਧ ਲੱਗ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਾਰਨ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਰਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਜਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਐਸੇ ਕੈਲੰਡਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਤਾਲ ਮੇਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲੱਗੇ; ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲੱਗ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੈਲੰਡਰ ਸਿਧਾਂਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸਗੋਂ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੀ ਗੁਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਹ ਸੋਧ ਕੋਈ 100-200 ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣੀ ਸਗੋਂ 3300 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ 1 ਦਿਨ ਦੀ ਹੀ ਲੱਗਣੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ

ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਗੂਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ “ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਰਪਣ” ਵਿੱਚ 86 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਗੁਰ ਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਰਗੇ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਰਾਣੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ? ਹੁਣ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਹਿਮਾਇਤੀ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਦੋਂ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਸੋਧ ਫਾਰਮੂਲਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?

ਹੋਰ ਵੇਖੋ ਇਹ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 20 'ਤੇ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ “ਪੁਰਾਤਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਸਾਰੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਹਾੜੇ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।” ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਲਈ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਥਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੋਸ਼ ਪੂਰਬਕ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ; ਉਸ ਵਿੱਚ 1964 'ਚ ਸੋਧ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਲੱਗ ਗਈ ਜਦੋਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸੋਧ ਲਾਈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਮਾਂਹ ਮਾਫ਼ਕ ਪਰ ਜੇ 2003 ਵਾਲੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅਰੰਭ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਨਿਸਚਿਤ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਣ ਅਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਸੋਧ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਲੱਗੇ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਣੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਮਾਂਹ ਵਾਦੀ।

ਸੰਕਾ ਨੰ: 13 - ਜੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ‘ਆਸਾੜ’ , ‘ਪੋਖ’ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜੰਤਰੀਆਂ ਛਾਪਣ ਵਾਲੇ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ‘ਹਾਝ’ , ‘ਪੋਹ’ ਆਦਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਨਕਲ ਮਾਰੀਏ।

ਉੱਤਰ : ਪਾਠਕ ਜਨੋਂ ਸੱਚ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾਸਾ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ? ਕੀ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਾਂ ਢੁੱਚਰ? ਕੀ ਉਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੈਂ ਨਾ ਮਾਨਉਂ ਦੀ ਰੱਟ ਲਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਢਕੌਸਲਾ? ਕੀ ਇਹ ਉਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਰਹਿੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੀ ਖਾਂਦੇ ਦੀ ਦਾਹੜੀ ਹਿਲਦੀ ਹੈ”। ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਲਾਹ ਮੰਨਦੇ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲੈਣਾ ਕਿ ‘ਪੋਖਿ’ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ‘ਪੋਹਿ’ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਹੈ: “ਰੁਤਿ ਸਿਸੀਅਰ ਸੀਤਲ ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਮੰਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ ॥” (ਰਾਮਕਲੀ ਰੁਤੀ, ਮ: ੫/੯੨੯) ਇਸ ਲਈ ‘ਪੋਹ’ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਕੱਲੇ ‘ਆਸਾੜ’ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੀ ਰੌਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜੇ

ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ਆਸਾੜ ਰੱਖੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿਮਾਇਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਸੰਕਾਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਆਸਾੜ’ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ‘ਆਸਾੜ’ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ‘ਅਖਾੜ’ ਪੰਜਦ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਹਿਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਅਖਾੜ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ: “ਗ੍ਰੌਖਮ ਰੁਤਿ, ਅਤਿ ਗਾਖੜੀ; ਜੇਠ ਅਖਾੜੈ (ਜੇਠ, ਹਾੜ ਵਿੱਚ), ਘਾਮ ਜੀਉ ॥” (ਰਾਮਕਲੀ ਰੁਤੀ ਮ: ੫/੯੨੮)। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜੂਰ ਪੁੱਛ ਲੈਣਾ ਜੀ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਾਤਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ‘ਹਾੜ’ ‘ਪੋਹ’ ਲਿਖੇ ਜਾਣਾ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ‘ਮਾਂਹ ਮਾਫ਼ਿਕ’ ਹਨ? ਤਾਂ 2003 ਵਾਲੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ‘ਮਾਂਹ ਵਾਦੀ’ ਕਿਉਂ ਲਗਦੇ ਹਨ?

ਸੰਕਾ ਨੰ: 14 - ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਦੇ ਮੁੱਖ 5 ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਧਰਮ ਧੁਜਾ (ਧਰਮ ਦਾ ਝੰਡਾ), ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਬੋਲੇ, ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਰੂਪ। ਇਨ੍ਹਾਂ 5 ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਚਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿੱਲੀ ’ਤੇ ਟੰਗੇ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਂ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜੰਤਰੀ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ : ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਕਤ ਪੰਜੇ ਅੰਗ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਲਖਣਤਾ ਲਈ ਅਹਿਮ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਰੈਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਲਖਣਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 25 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਕੀ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਮੈਰਿਜ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਕਹਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਵੈਸੇ ਨਹੀਂ? ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਵੀਰੋ ਜੇ ਤੁਸੀਂ “ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨਾਹੀਂ” ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੋ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਗੋਰਖਧੰਦੇ ਵਾਲੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੂਕੂਲ ਹੈ ਉੱਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਵਾਪਾਰਕ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਤਿ ਸੁਖਾਲਾ ਤੇ ਸਰਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇੱਕ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਸ਼ਨਿਕ/ਵਾਪਾਰਕ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੋ ਦੋ ਕੈਲੰਡਰ ਕਿਉਂ? ਬਲਕਿ ਦੋ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਚੰਦਰ ਕੈਲੰਡਰ, ਬਿਕਰਮੀ ਸੂਰਜੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਤਿੰਨ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪਣੇ ਦਿਹਾੜੇ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ

ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?

ਸੰਕਾ ਨੰ: 15 - ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਜੂਰੀ ਸੋਧਾਂ ਨਾ ਲਗਾਉਣ ਕਾਰਨ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 4-7 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਗਲਤ ਮਿਥੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਡੁੱਬ੍ਹਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਿਫਰੈਕਸ਼ਨ ਦੀ ਸੋਧ (Refraction Correction) ਨਾ ਲਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਡੁੱਬ੍ਹਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਦੇ 365 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਲਤ ਹਨ; ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ 20/21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ 4 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਵ ਕਿ 17 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੀ ਬਰਾਬਰ ਜਾਨੀ ਕਿ 12-12 ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰ : ਸੰਕਾਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਜੇ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਛੱਡੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਸਰ ਵੀ ਕੱਢ ਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 7ਵੀਂ ਕਲਾਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਰਿਫਰੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਮ ਜੂਰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਇਲਮ ਹੈ ਕਿ ਰਿਫਰੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਕੀ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੋਧ ਲਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੁਨੀਆਂਭਰ ਦੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਜਾਂ 20/21 ਮਾਰਚ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 20/21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ; ਕੇਵਲ ਭੂ ਮੱਧ ਰੇਖਾ ਉੱਪਰ ਹੀ 20/21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਧਰੂਵਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਸਥਾਨਾਂ ’ਤੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰ ਕਈ ਅਸਥਾਈ ਕਾਰਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੀ ਘਣਤਾ, ਤਾਪਮਾਨ, ਹਵਾ ਦਾ ਦਬਾਉ, ਨਮੀ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਤਲ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ਆਦਕਿ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ’ਤੇ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਅਖਸ਼ਾਂਸ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਡੈਕਲੀਨੇਸ਼ਨ ’ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਖਸ਼ਾਂਸ ’ਤੇ ਸਥਿਤ ਸਥਾਨਾਂ ’ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਇਸ ਲਿੰਕ <https://www.timeanddate.com/astronomy/equinox-not-equal.html> ’ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਤਕਰੀਬਨ ਤਕਰੀਬਨ ਬਰਾਬਰ ਭਾਵ 12-12 ਘੰਟੇ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਪੰਨਾ ਨੰ: 89 ’ਤੇ ਛਪੀ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:-

ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ 20/21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ

ਈਕੌਨਿਕਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਉਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਲਗਭਗ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ

ਉੱਤਰੀ ਅਰਧ ਗੋਲਾ			ਦੱਖਣੀ ਅਰਧ ਗੋਲਾ		
ਅਖਸ਼ਾਂਸ਼	ਮਾਰਚ ਈਕੌਨਿਕਸ	ਸਤੰਬਰ ਈਕੌਨਿਕਸ	ਅਖਸ਼ਾਂਸ਼	ਮਾਰਚ ਈਕੌਨਿਕਸ	ਸਤੰਬਰ ਈਕੌਨਿਕਸ
60° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 18	ਸਤੰਬਰ 25	60° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 22	ਸਤੰਬਰ 20
55° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 17	ਸਤੰਬਰ 25	55° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 23	ਸਤੰਬਰ 20
50° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 17	ਸਤੰਬਰ 25	50° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 23	ਸਤੰਬਰ 20
45° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 17	ਸਤੰਬਰ 25	45° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 23	ਸਤੰਬਰ 19
40° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 17	ਸਤੰਬਰ 26	40° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 23	ਸਤੰਬਰ 19
35° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 16	ਸਤੰਬਰ 26	35° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 24	ਸਤੰਬਰ 19
30° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 16	ਸਤੰਬਰ 27	30° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 24	ਸਤੰਬਰ 18
25° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 15	ਸਤੰਬਰ 27	25° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 25	ਸਤੰਬਰ 17
20° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 14	ਸਤੰਬਰ 28	20° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 26	ਸਤੰਬਰ 16
15° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 12	ਸਤੰਬਰ 30	15° ਦੱਖਣ	ਮਾਰਚ 28	ਸਤੰਬਰ 14
10° ਉੱਤਰ	ਮਾਰਚ 8	ਅਕਤੂਬਰ 4	10° ਦੱਖਣ	ਅਪ੍ਰੈਲ 1	ਸਤੰਬਰ 10
5° ਉੱਤਰ	ਫਰਵਰੀ 24	ਅਕਤੂਬਰ 17	5° ਦੱਖਣ	ਅਪ੍ਰੈਲ 14	ਅਗਸਤ 29

ਇਸ ਸਾਰਣੀ 'ਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਥਾਨ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ ਕੇਵਲ ਭੂ-ਮਧ ਰੇਖਾ 'ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਥੇ ਵੀ ਰੀਫਰੈਕਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਰਾਤ ਨਾਲੋਂ ਦਿਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ 14 ਕੁ ਮਿੰਟ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਐਨ.ਸੀ. ਲੈਹਗੀ ਜੋ 1952 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਕੈਲੰਡਰ ਸੁਧਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ/ਸਕੱਤਰ ਰਹੇ ਸਨ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜਨਤਗੀ "Lahri's INDIAN EPHemeris" ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੋ; ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤ੍ਰੈਵਾਰਮ, ਪੋਰਟ ਬਲੋਰ, ਬੰਗਲੌਰ ਚੇਨਈ,

ਵਿਜੇਵਾੜਾ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਮੁਮਬੀ, ਨਾਗਪੁਰ, ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ, ਭੁਪਾਲ, ਅਜਾਵਲ, ਅਗਰਤਾਲਾ, ਇੰਡੀਲ, ਵਾਰਾਨਸੀ, ਪਟਨਾ, ਕੌਂਗੀਮਾ, ਗੋਹਾਟੀ, ਜੈਪੁਰ, ਦਿੱਲੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਸ਼ਿਮਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਭੁਬਨੇਸ਼ਵਰ, ਲਖਨਊ, ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋਲੰਬੂ, ਢਾਕਾ ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦਾ ਸਮਾਂ 4-4 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ

20/21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 17 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੱਖਰਾ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਲੈਹਗੀ ਦੀ ਜੰਤਰੀ 'ਚ 17 ਮਾਰਚ 2003 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 6.39 ਵਜੇ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ 18.39 ਵਜੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 6.34 ਵਜੇ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ 18.42 ਵਜੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਿਨ 12 ਘੰਟੇ 8 ਮਿੰਟ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ 11 ਘੰਟੇ 52 ਮਿੰਟ ਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਰਾਤ ਨਾਲੋਂ ਦਿਨ ਤਕਰੀਬਨ 16 ਮਿੰਟ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 6.02 ਵਜੇ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ 18.14 ਵਜੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਿਨ 12 ਘੰਟੇ 12 ਮਿੰਟ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ 11 ਘੰਟੇ 48 ਮਿੰਟ ਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਰਾਤ ਨਾਲੋਂ ਦਿਨ ਤਕਰੀਬਨ 24 ਮਿੰਟ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ 21 ਮਾਰਚ 2018 ਦੇ ਅਖਬਾਰ “ਦ ਗਲੋਬ ਐਂ� ਮੇਲ” ਵਿੱਚ ਟੋਰਾਂਟੋ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 7.19 ਵਜੇ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ 7.32 ਵਜੇ ਛਹਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਿਨ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 12 ਘੰਟੇ 13 ਮਿੰਟ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਲੋਂ 26 ਮਿੰਟ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਰਾਤ 26 ਮਿੰਟ ਛੋਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਰਿਫਰੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ (the upper Limb of Sun) ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨਾ ਮਿਥਣ ਕਰਕੇ ਤਕਰੀਬਨ 3.5 ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਛੁੱਥਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ 3.5 ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਤ ਨਾਲੋਂ ਦਿਨ ਤਕਰੀਬਨ 13-14 ਮਿੰਟ ਵੱਡਾ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੱਧ ਫਰਕ ਹੈ ਉਹ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਅਖਸ਼ਾਂਸ਼ (latitude) ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਡੈਕਲੀਨੇਸ਼ਨ (Sun's Declination) 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਤਰਾਸ਼ਟਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਰਨ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਿਫਰੈਕਸ਼ਨ ਸੋਧ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲੀ ਬੈਠੇ ਕਰਨਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਕਿ ਭੂ-ਮੱਧ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਤਰੀ ਧਰੂਵ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਧਰੂਵ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੋਂ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ।

ਸੰਕਾ ਨੰ: 16 - ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਨਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ

ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣੀ ਸੀ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਕਿਉਂ ਛਪਵਾਈ ਗਈ? ਪਰ ਜਦ ਤੋਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਦੁਬਿਧਾ ਜਰੂਰ ਵਧੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ: ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਧਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੁਜੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੰਤਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇਜਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਹੌਰਵੰਦ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਅਤਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਸ ਚੂਹੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਹਲਦੀ ਦੀ ਗੰਢੀ ਹੱਥ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਪੰਸਾਰੀ ਬਣ ਬੈਠਾ ਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਦੁਬਿਧਾ ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈਆਂ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਿਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਪਾਜ ਇਹ 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ।

ਐਸਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੈਲੰਡਰੀਕਲ ਟੈਬੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਕੈਮਬਿਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ੰਕਾਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕੈਲੰਡਰੀਕਲ ਟੈਬੂਲੇਸ਼ਨ/ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸੂਬੀਕੰਨੂੰ ਪਿੱਲੇ ਦੀ ਜੰਤਰੀ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਛਾਪੇ ਜਾਣਾ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਸ: ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੀ 500 ਸਾਲਾ ਜੰਤਰੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਿਉਂ?

ਸੰਕਾ ਨੰ: 17 - ਕੁਝ ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦੁਬਿਧਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਦੀ ਵੀ ਪਿਛਾਂਹ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ ਨਾ ਹੀ ਪੈਂਡੂਲਮ ਵਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ “ਰਥ ਫਿਰੈ ਛਾਇਆ ਧਨ ਤਾਕੈ ਟੀਡੂ ਲਵੈ ਮੰਸ਼ ਬਾਰੇ ॥” (ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮ: ੧/੧੧੦੯) ਦੇ ਗਲਤ ਅਰਥ ਕੱਢੇ ਹਨ।

ਉੱਤਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਪੰਨਾਂ ਨੰ: 100 ਤੋਂ 105 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਸਾਰਣੀ 'ਚ ਹਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਾ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਐਮਪਲੀਚੂਡ (Amplitude) ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ (Sun's declination) ਦੇ ਇੰਦਰਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਸੰਤੀ ਸਮਰਾਤ (੭ ਚੇਤ/20 ਮਾਰਚ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮੀ 3.07 ਵਜੇ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਐਮਪਲੀਚੂਡ ਦੋਵੇਂ ਹੀ 0 ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਸੰਤ

ਰੁੱਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਐਮਪਲੀਚੂਡ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ੨ ਹਾਜ਼/21 ਜੂਨ 2021 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 9.02 ਵਜੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕ੍ਰਮਵਾਰ (+)23.45° ਅਤੇ (+)28° ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਘਟਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਰਥ ਫਿਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੱਖਸ਼ਨਾਇਣ ਵੱਲ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੨ ਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਐਮਪਲੀਚੂਡ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਲਗਾਤਾਰ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਘਟਦੀਆਂ ਘਟਦੀਆਂ ਈ ਅੱਸੂ/23 ਸਤੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਰਾਤੀਂ 0.51 ਵਜੇ ਫਿਰ 0° ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਝੜੀ ਸਮਰਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਐਮਪਲੀਚੂਡ ਦੋਵੇਂ ਘਟਦੀਆਂ ਹੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ (-) ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 8 ਪੋਹ/21 ਦਸੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮੀ 3.32 ਵਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕ੍ਰਮਵਾਰ (-)23.45° ਅਤੇ (-)28° ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਫਿਰ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਵਧਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਰਥ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਉੱਤਰਾਇਣ ਵੱਲ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਸਿਖਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਨ ਵੱਡੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਐਮਪਲੀਚੂਡ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਵਧਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਬਸੰਤੀ ਸਮਰਾਤ (੨ ਚੇਤ) ਨੂੰ ਫਿਰ 0° ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। (+) ਚਿੰਨ੍ਹ ਉੱਤਰ ਅਤੇ (-) ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ 6 ਮਹੀਨੇ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਖਿਕਦਾ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ।

ਦੱਖਣੀ ਅਰਧ ਗੋਲੇ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰੀ ਅਰਧ ਗੋਲੇ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖਗੋਲਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਘਟਣ ਨਾਲ ਹੀ ਰੁੱਤਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਉੱਤਰੀ ਅਰਧ ਗੋਲੇ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਰਧ ਗੋਲੇ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉੱਤਰੀ ਅਰਧ ਗੋਲੇ ਵਿੱਚ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੱਖਣੀ ਅਰਧ ਗੋਲੇ ਵਿੱਚ ਪਤਝੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਹਜਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਚਾਰੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਰਮਵਾਰ ੨/੯ ਚੇਤ, ੬/੯ ਹਾਜ਼, ੮/੯ ਅੱਸੂ ਅਤੇ ੮/੯ ਪੋਹ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ (ਲੀਪ ਸਾਲਾਂ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੈਲੰਡਰ

ਵਿਗਿਆਨ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉੱਤਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 3300 ਸਾਲ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਰਕ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇਹ ਸੋਧ ਲਗਦੀ ਰਹੇਗੀ ਤਾਂ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਉੱਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ 1469 ਵਿੱਚ ੧੬ ਹਾਜ਼ ਤੇ 1699 ਵਿੱਚ ੧੩ ਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ ਫਿਰਿਆ ਸੀ; ਅੱਜ ਕਲ੍ਹੀ ੨ ਹਾਜ਼ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਨ 3000 ਸੀਈ 'ਚ ੨੫ ਜੇਠ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ ਫਿਰੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ 13000 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ 6 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ; ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਗਰਮੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਉੱਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਪਿਆ ਕਰੇਗੀ; ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾ ਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉੱਤਰਦੈ।

ਸ਼ੰਕਾ ਨੰ: 18 - ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਪਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਹੈ!

ਉੱਤਰ : ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸਮਝਾਏ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਨਿਸਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਚੰਕੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਢਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ ਹੋ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ; ਜੋ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਛਿਪਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਤੈਅ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ੰਕਾ ਨੰ: 19 - ਕੁਝ ਮੱਸਿਆ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਵੱਡਾ ਇਤਰਾਜ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਦੋ-ਦੋ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਉੱਤਰ : ਜਿਹੜੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਆਉਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਹੈ ਗਿਆ ਹੈ ਉੱਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੋ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ “LAHRIS INDIAN EPHEMERIS for 2020 A.D.” ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪੰਨਾਂ ਨੰ: 11 ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ

ਖੇਚਲ ਕਰਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 6.54 ਵਜੇ ਬ੍ਰਿਸ਼ਟਰ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਵਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੱਘਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਨੈਸ਼ਨਲ (ਸਾਕਾ) ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ 22 ਨਵੰਬਰ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਅਸਾਮ 'ਚ 17 ਨਵੰਬਰ, ਉੜੀਸਾ, ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਕੇਰਲਾ ਵਿੱਚ 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿ ਇੱਕ ਜੰਤਰੀ ਜੋ ਵਾਰਾਨਸੀ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਜੋ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਛਪਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਲੈ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 12 ਦੇ 12 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੇਖੋਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਸਾਲ 2020 ਵਿੱਚ 6 ਮਹੀਨੇ - ਮਾਘ, ਹਾੜ, ਭਾਦੋਂ ਅੱਸ, ਮੱਘਰ ਅਤੇ ਪੌਹ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ 1-1 ਦਿਨ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਨ। ਇਹ 6 ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ 1-1 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਰਾਨਸੀ ਵਾਲੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵਿੱਚ 1-1 ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ। ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਦੋ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਚੈੱਕ ਕਰਕੇ ਵੇਖੋਗੇ ਤਾਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 3 ਤੋਂ 5 ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦਾ ਜਰੂਰ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਸੰਨ 3000 ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ 'ਚ ਫਰਕ 1 ਦਿਨ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 3 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰਾਨਸੀ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਤਰੀਆਂ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 1964 ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਨਿਯਮ ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਦ੍ਰਿਕ ਗਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਕੇਵਲ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੱਖਣੀ/ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਡੇਰਾਵਾਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਦੋ ਦੋ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ 'ਜੋ ਕੈਲੰਡਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ 'ਛੱਡੀਏ?' ਦਾ ਤਰਕ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵਾਲਾ ਕੈਲੰਡਰ ਉੱਹ 1964 ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਦੋ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ ਤਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?

ਦੋ ਦੋ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੜਾ ਹੀ ਪਚਿਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਘਰ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਰਾਸ਼ੀ ਤਬਦੀਲੀ ਸਵੇਰੇ 16 ਨਵੰਬਰ 2020 ਈ: ਨੂੰ 6.54 ਵਜੇ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਸਮਾਂ ਤਕਰਬੀਨ

ਸੂਰਜ ਚੁੜਨ ਦਾ ਹੈ। ਕੈਲੰਡਰ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਰਾਂਦ ਸੂਰਜ ਚੁੜਨ ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਰਤੰਡ ਪੰਚਾਂਗ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸੂਰਜ 6.54 ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੁੜੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦ 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ 6.54 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁੜੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦ 15 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਮੋਹਾਲੀ ਦੇ ਟਾਈਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਤਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਗਰਾਂਦ 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਟਾਈਮ ਅਨੁਸਾਰ 15 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੱਸੇ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ? ਇਸੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਤਾਰੀਖਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਿਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸੁਧਿਆ ਕਾਰਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ 5 ਮਹੀਨੇ 31-31 ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ 7 ਮਹੀਨੇ 30-30 ਦਿਨ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰੰਭ ਭਾਵ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋ ਦੋ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ੀ ਤਬਦੀਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੰਗਰਾਂਦ ਹੋਣ ਦਾ ਖਹਿੜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਲ, ਸਾਦਾ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਥਿਰ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦਿਹਾੜੇ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਪਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੰਕਾ ਨੰ: 20 - ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਬਗੀਕੀਆਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਕੁਝ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸੁਝਾਅ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਤਾਂ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰਜ਼ ਹੈ?

ਉੱਤਰ : ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਇਕ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੂਜੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਕੇਵਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਰਵਾਇਤ ਵਜੋਂ ਹੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸੰਮਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ ਅਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਨੀਂਹ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਸਾਗੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਾਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ

ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (5 ਮਹੀਨੇ 31-31 ਦਿਨ ਅਤੇ 7 ਮਹੀਨੇ 30-30 ਦਿਨ) ਨਿਸਚਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸਗੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਡ 29 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ 32 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਘਟਦੀ ਵਧਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਉਸ ਦੇ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਟੱਪੋਕਲ ਸਾਲ (ਰੁੱਤੀ ਸਾਲ) ਦੇ ਬਰਾਬਰ 365.242196 ਦਿਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਬਰਾਬਰ 365.256363 ਦਿਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਰੁੱਤੀ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ 0.014167 ਦਿਨ ਭਾਵ 20 ਮਿੰਟ 24 ਸਕਿੰਟ ਵੱਧ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। 1699 'ਚ ਜਿਹੜੀ ਵੈਸਾਖੀ 29 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸੀ, ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ 13/14 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਹੈ, ਸੰਨ 3000 ਈ: ਵਿੱਚ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਸੰਨ 5000 ਈ: 'ਚ 25 ਮਈ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਰੁੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਟੁੱਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਦਿਹਾੜਾ ਨਿਸਚਿਤ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਬੱਝਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।

ਰਿਵਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਨ 1849 (ਅਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਤੱਕ) ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਿਹਾੜੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 1849 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਟੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਿਹਾੜੇ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਗਾੜ ਪਏਗਾ ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ - ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੈਲੰਡਰ ਸੰਮਤ 459 (2019-20) ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ (ਕਾਨੂੰਵਾਨ) ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਅਨੁਸਾਰ 3 ਜੇਠ/17 ਮਈ ਨੂੰ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ (ਤੀਜਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ - 1984) 4 ਜੂਨ/21 ਜੇਠ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਦਿਹਾੜਿਆਂ 'ਚ ਸੰਮਤ 459 ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ 18 ਦਿਨ ਹੈ। ਸੰਮਤ 452 (2020-21) ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ (ਕਾਨੂੰਵਾਨ) ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਸੂਰਜੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਅਨੁਸਾਰ 3 ਜੇਠ/16 ਮਈ ਨੂੰ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ (ਤੀਜਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ - 1984) 4 ਜੂਨ/22 ਜੇਠ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਸੂਰਜੀ ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਟੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਗ੍ਰੌਗੋਰੀਅਨ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਮੁਤਾਬਿਕ 4 ਜੂਨ

ਨੂੰ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਮਤ 452 'ਚ ਅੰਤਰ 18 ਦੀ ਬਜਾਏ 19 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਜੇ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ (ਕਾਨੂੰਵਾਨ) ਸੰਨ 3000 ਈ: 'ਚ 3 ਜੇਠ/30 ਮਈ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ (ਤੀਜਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ - 1984) 4 ਜੂਨ/੯ ਜੇਠ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ ਭਾਵ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਤਰ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ਕੇਵਲ 5 ਦਿਨਾਂ ਦਾ। ਸੰਨ 4000 ਈ: ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦਾ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗਾ 3 ਜੇਠ/12 ਜੂਨ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦਾ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗਾ 4 ਜੂਨ/24 ਵੈਸਾਖ। ਭਾਵ ਜਿਹੜੀ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਅੱਜ ਦੂਜੀ ਘਟਨਾਂ ਤੋਂ 18-19 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹੀ 2000 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਘਟਨਾ ਤੋਂ 8 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗੀ। ਹੈ ਨਾ ਗੋਰਖ ਧੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਕਿ ਅੱਜ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦਿਹਾੜਾ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਖਿਸਕ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ। ਪਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ 3 ਜੇਠ/17 ਮਈ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ 21 ਜੇਠ/4 ਜੂਨ ਹੈ ਅਤੇ ਹਜਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦੇਸੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪੱਧਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਰਮਵਾਰ ਇਹੀ ਤਾਰੀਖਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਵੀ 18 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਵਧੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਘਟੇਗਾ। ਜੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਮਝ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦਾ ਖਹਿੜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਪੱਕੀਆਂ (Fix) ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਹੀ ਅਪਣਾਉਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੰਗਰਾਂਦ, ਸੰਕਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਰਾਸੀ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨਮਤ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਸਿੱਖ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੋਈ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀਆਂ (ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ) ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾ ਮਿਤੀ: 8 ਮੱਘ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ 452/ 23 ਨਵੰਬਰ 2020

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੫੫੩; ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ ੩੨੨/੨੩; 2021 ਈਸਵੀ; ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੨੦੭੭/੭੮

ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ: ਰੁਤਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹ ਚੇਤੁ ਵੈਸਾਖ ਸੁਖ ਮਾਸੁ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ ੯੨੭)

ਬਸੰਤ ਦੀ ਰੁਤਿ ਆਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਚੇਤ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚੇਤ ਮਾਰਚ-ਅਪੈਲ		ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ * (ਸੰਗਰਾਂਦ)			੧ ਚੇਤ / 14 ਮਾਰਚ		ਵੈਸਾਖ ਅਪੈਲ-ਮਈ		ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ * (ਸੰਗਰਾਂਦ)			੧ ਵੈਸਾਖ / 14 ਅਪੈਲ		
ਐਤ		*	੧	੮	੮	੧੫	੧੫	੧੫	੧੫	੧੫	੧੫	੧੫	੧੫	੧੫
ਸੌਮ	੨	੬	੧੬	੨੩	• ੩੦	੧੫	੨੮	ਮਾਰਚ	੧੯	੧੩	੨੦	੨੧	੨੧	੨੧
ਮੰਗਲ	੩	੧੦	੧੭	੨੪	੩੧	੧੬	੨੮	ਮਾਰਚ	੨੦	੧੪	੨੧	੨੧	੨੧	੨੧
ਬੁਧ	੮	੧੧	੧੮	੨੪	੦	੧੮	੨੪	ਮਾਰਚ	੭	੧੯	੨੨	੨੨	੨੬	੨੬
ਵੀਰ	੫	੧੨	੧੬	੨੬	੦	੧੮	੨੬	ਮਾਰਚ	੧	੧੬	੨੩	੨੩	੩੦	੩੦
ਸ਼ੁਕਰ	੬	੧੩	੨੦	੨੭	੦	੧੯	੨੭	ਮਾਰਚ	੨	੧੦	੨੪	੨੪	੩੧	੩੧
ਸ਼ਨੀ	੭	੧੪	੨੧	੨੮	੦	੨੦	੨੮	ਮਾਰਚ	੮	੧੧	੨੫	੨੫	੮	੮

ਚੇਤੁ ਬਸੰਤੁ ਭਲਾ ਭਵਰ ਸੁਹਾਵੜੇ ॥

ਬਨ ਢੂਲੇ ਮੰਝ ਬਾਰਿ ਮੈ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਬਾਹੁੜੈ ॥

ਚੇਤ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰੰਭ

ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ
ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ* (ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਪੱਕੀ ਤਾਰੀਖ)
ਗੁਰਗੱਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗਾਇ ਸਾਹਿਬ
ਸ: ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਫਤਹ
ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ: ਭਗਤ ਸਿੰਘ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਭਾਈ ਸੁਥੇਗ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ
ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ** (ਚੇਤ ਵਦੀ ੧)
(ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲਵੀਂ ਤਾਰੀਖ, ਇਸ ਸਾਲ)
ਜਨਮ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਿੱਖ ਦਸਤਾਰ ਦਿਵਸ

੧ ਚੇਤ 14 ਮਾਰਚ

੧੦ ਚੇਤ 23 ਮਾਰਚ

੧੨ ਚੇਤ 25 ਮਾਰਚ

੧੬ ਚੇਤ 29 ਮਾਰਚ

੨੧ ਚੇਤ 9 ਅਪੈਲ

੩੧ ਚੇਤ 13 ਅਪੈਲ

ਵੈਸਾਖੁ ਭਲਾ ਸਾਖਾ ਵੇਸ ਕਰੇ ॥

ਧਨ ਦੇਖੈ ਹਰਿ ਦੁਆਰਿ ਆਵਹੁ ਦਇਆ ਕਰੇ ॥

ਵੈਸਾਖੁ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰੰਭ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ*

(ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਪੱਕੀ ਤਾਰੀਖ)

ਵੈਸਾਖੀ (ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ)

ਗੁਰਗੱਦੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੩ ਅਤੇ ੬

ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੨ ਅਤੇ ੮

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੨ ਅਤੇ ੬

ਜਨਮ ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਚਾਲੀ ਮੁਕਤੇ (ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ)

੧ ਵੈਸਾਖ 14 ਅਪੈਲ

੧ ਵੈਸਾਖ 14 ਅਪੈਲ

੧ ਵੈਸਾਖ 14 ਅਪੈਲ

੩ ਵੈਸਾਖ 16 ਅਪੈਲ

੩ ਵੈਸਾਖ 16 ਅਪੈਲ

੫ ਵੈਸਾਖ 18 ਅਪੈਲ

੮ ਵੈਸਾਖ 21 ਅਪੈਲ

੧੬ ਵੈਸਾਖ 2 ਮਈ

੨੧ ਵੈਸਾਖ 4 ਮਈ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੫੫੩; ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ ੩੨੩; 2021 ਈਸਵੀ; ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੨੦੭੮

ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ: ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤਿ ਅਤਿ ਗਾਖੜੀ ਜੇਠ ਅਖਾੜੇ ਘਾਮ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ ੯੨੮)

ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ (ਜੀਆ ਜੰਤ ਬਹੁਤ) ਅੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੇਠ ਹਾੜ ਵਿਚ ਬੜੀ ਧੁੱਪ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਜੇਠ ਮਈ-ਜੂਨ	ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ *	੧ ਜੇਠ / 15 ਮਈ			ਹਾੜ ਜੂਨ-ਜੁਲਾਈ	ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ *	੧ ਹਾੜ / 15 ਜੂਨ		
	(ਸੰਗਰਾਂਦ)	ਪੂਰਨਮਾਸੀ ○	੧੨ ਜੇਠ / 26 ਮਈ			(ਸੰਗਰਾਂਦ)	ਪੂਰਨਮਾਸੀ ○	੧੦ ਹਾੜ / 24 ਜੂਨ	
	ਮੱਸਿਆ ●		੨੭ ਜੇਠ / 10 ਜੂਨ			ਮੱਸਿਆ ●		੨੫-੨੬ ਹਾੜ / 9-10 ਜੁਲਾਈ	
ਐਤ	੩੦ 13 ਜੂਨ	੨ 16 ਮਈ	੬ 23 ਮਈ	੧੬ 30 ਮਈ	੨੩ 6 ਜੂਨ	ਐਤ	੬ 20 ਜੂਨ	੧੩ 27 ਜੂਨ	
ਸੋਮ	੩੧ 14 ਜੂਨ	੩ 17 ਮਈ	੧੦ 24 ਮਈ	੧੭ 31 ਮਈ	੨੪ 7 ਜੂਨ	ਸੋਮ	੭ 21 ਜੂਨ	੧੪ 28 ਜੂਨ	
ਮੰਗਲ	੮ 18 ਮਈ	੧੧ 25 ਮਈ	੧੮ 1 ਜੂਨ	੨੫ 8 ਜੂਨ	੮ 15 ਜੂਨ	ਮੰਗਲ	੮ 22 ਜੂਨ	੧੫ 29 ਜੂਨ	
ਬੁੱਧ	੫ 19 ਮਈ	੦ ੧੨ 26 ਮਈ	੧੬ 2 ਜੂਨ	੨੬ 9 ਜੂਨ	੨ 16 ਜੂਨ	ਬੁੱਧ	੬ 23 ਜੂਨ	੧੬ 30 ਜੂਨ	
ਵੀਰ	੮ 20 ਮਈ	੧੩ 27 ਮਈ	੨੦ 3 ਜੂਨ	• ੨੭ 10 ਜੂਨ	੩ 17 ਜੂਨ	ਵੀਰ	੦ ੧੦ 24 ਜੂਨ	੧੭ 1 ਜੁਲਾਈ	
ਸ਼ੁਕਰ	੭ 21 ਮਈ	੧੪ 28 ਮਈ	੨੧ 4 ਜੂਨ	੨੮ 11 ਜੂਨ	੮ 18 ਜੂਨ	ਸ਼ੁਕਰ	੧੧ 25 ਜੂਨ	੧੮ 2 ਜੁਲਾਈ	
ਸ਼ਨੀ	* ੧ 15 ਮਈ	੮ 22 ਮਈ	੧੫ 29 ਮਈ	੨੨ 5 ਜੂਨ	੫ 19 ਜੂਨ	ਸ਼ਨੀ	੧੨ 26 ਜੂਨ	੧੬ 3 ਜੁਲਾਈ	
								• ੨੬ 10 ਜੁਲਾਈ	
								੮ 15 ਜੁਲਾਈ	

ਮਾਹੁ ਜੇਠੁ ਭਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ॥

ਬਲ ਤਾਪਹਿ ਸਰ ਭਾਰ ਸਾ ਧਨ ਬਿਨਉ ਕਰੈ ॥

ਧਨ ਬਿਨਉ ਕਰੇਦੀ ਗੁਣ ਸਾਰੇਦੀ ਗੁਣ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਾ ॥

ਸਾਚੈ ਮਹਲਿ ਰਹੈ ਬੈਰਾਗੀ ਆਵਣ ਦੇਹਿ ਤ ਆਵਾ ॥

ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰੰਭ

੧ ਜੇਠ 15 ਮਈ

ਛੋਟਾ ਘੱਲ੍ਹਾਰਾ

੩ ਜੇਠ 17 ਮਈ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ

੬ ਜੇਠ 23 ਮਈ

ਜਨਮ ਸ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ

੧੦ ਜੇਠ 24 ਮਈ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸਰਹਿੰਦ ਛਤਹ

੧੫ ਜੇਠ 29 ਮਈ

ਵਿਸ਼ਵ ਤੰਬਾਕੂ ਵਿਰੋਧੀ ਦਿਵਸ

੧੭ ਜੇਠ 31 ਮਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ (1984)

੨੧ ਜੇਠ 4 ਜੂਨ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ

੨੩ ਜੇਠ 6 ਜੂਨ

ਗੁਰਗੱਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ

੨੮ ਜੇਠ 11 ਜੂਨ

ਆਸਾੜ੍ਹ ਭਲਾ ਸੂਰਜੁ ਗਗਨਿ ਤਪੈ ॥

ਧਰਤੀ ਦੂਖ ਸਹੈ ਸੋਖੈ ਅਗਨਿ ਭਖੈ ॥

ਅਗਨਿ ਰਸੁ ਸੋਖੈ ਮਰੀਐ ਧੋਖੈ ਭੀ ਸੋ ਕਿਰਤੁ ਨ ਹਾਰੇ ॥

ਰਥੁ ਫਿਰੈ ਛਾਇਆ ਧਨ ਤਾਕੈ ਟੀਡੁ ਲਵੈ ਮੰਝਿ ਬਾਰੇ ॥

ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰੰਭ

੧ ਹਾੜ 15 ਜੂਨ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ

੨ ਹਾੜ 16 ਜੂਨ

ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਸ਼ੁਰੂ (ਰਥੁ ਫਿਰੈ)

੨ ਹਾੜ 21 ਜੂਨ

ਜਨਮ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ** (ਜੇਠ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ)

10 ਹਾੜ 24 ਜੂਨ

(ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲਵੀਂ ਤਾਗੀਬੁ, ਇਸ ਸਾਲ)

ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਜੀ

੧੧ ਹਾੜ 25 ਜੂਨ

ਬਰਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

੧੫ ਹਾੜ 29 ਜੂਨ

ਸਿਰਜਣਾ ਦਿਵਸ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ

੧੮ ਹਾੜ 2 ਜੁਲਾਈ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ

੨੧ ਹਾੜ 5 ਜੁਲਾਈ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ

੨੫ ਹਾੜ 9 ਜੁਲਾਈ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੫੫੩; ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ ੩੨੩; 2021 ਈਸਵੀ; ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੨੦੭੮

ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ: ਰੁਤਿ ਬਰਸੁ ਸੁਹੇਲੀਆ ਸਾਵਣ ਭਾਦਵੇ ਆਨੰਦ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ ੯੨੮)

ਵਰਖਾ-ਰੁੱਤ ਬੜੀ ਸੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਵਣ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਕਾਰਨ ਬੜੀਆਂ ਮੌਜ਼ਾਂ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਵਣ ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ	ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ * (ਸੰਗਰਾਂਦ)	੧ ਸਾਵਣ / 16 ਜੁਲਾਈ	ਭਾਦੋਂ ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ	ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ * (ਸੰਗਰਾਂਦ)	੧ ਭਾਦੋਂ / 16 ਅਗਸਤ
	ਪੂਰਨਮਾਸੀ ○	੬ ਸਾਵਣ / 24 ਜੁਲਾਈ		ਪੂਰਨਮਾਸੀ ○	੭ ਭਾਦੋਂ / 22 ਅਗਸਤ
	ਮੱਸਿਆ ●	੨੪ ਸਾਵਣ / 8 ਅਗਸਤ		ਮੱਸਿਆ ●	੨੩ ਭਾਦੋਂ / 7 ਸਤੰਬਰ
ਐਤ	੩੧ 15 ਅਗ	੩ 18 ਜੁਲ	੧੦ 25 ਜੁਲ	੧੭ 1 ਅਗ	• ੨੪ 8 ਅਗ
ਸੋਮ	੪ 19 ਜੁਲ	੧੧ 26 ਜੁਲ	੧੮ 2 ਅਗ	੨੫ 9 ਅਗ	
ਮੰਗਲ	੫ 20 ਜੁਲ	੧੨ 27 ਜੁਲ	੧੯ 3 ਅਗ	੨੬ 10 ਅਗ	
ਬੁੱਧ	੬ 21 ਜੁਲ	੧੩ 28 ਜੁਲ	੨੦ 4 ਅਗ	੨੭ 11 ਅਗ	
ਵੀਰ	੭ 22 ਜੁਲ	੧੪ 29 ਜੁਲ	੨੧ 5 ਅਗ	੨੮ 12 ਅਗ	
ਸ਼ੁਕਰ	* ੧ 16 ਜੁਲ	੮ 23 ਜੁਲ	੧੫ 30 ਜੁਲ	੨੨ 6 ਅਗ	੨੯ 13 ਸਤੰ
ਸ਼ਨੀ	੨ 17 ਜੁਲ	○ ੯ 24 ਜੁਲ	੧੬ 31 ਜੁਲ	੨੩ 7 ਅਗ	੩੦ 14 ਸਤੰ

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸ ਮਨਾ ਘਣ ਵਰਸਹਿ ਰੁਤਿ ਆਏ ॥

ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਹੁ ਭਾਵੈ ਪਿਰ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਏ ॥

ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਨਹੀਂ ਆਵੈ ਮਰੀਐ ਹਾਵੈ ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਏ ॥

ਸੇਜ ਇਕੇਲੀ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਮਰਣੁ ਭਇਆ ਦੁਖੁ ਮਾਏ ॥

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਨੀਦ ਭੂਖ ਕਹੁ ਕੈਸੀ ਕਾਪੜੁ ਤਨਿ ਨ ਸੁਖਾਵਏ ॥

ਨਾਨਕ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਕੰਤੀ ਪਿਰ ਕੈ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਏ ॥੯॥

ਸਾਵਣ ਮਹੀਨਾ ਦਾ ਅਰੰਭ

੧ ਸਾਵਣ 16 ਜੁਲਾਈ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ

੧ ਸਾਵਣ 16 ਜੁਲਾਈ

ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦਿਵਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ

੬ ਸਾਵਣ 21 ਜੁਲਾਈ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ

੮ ਸਾਵਣ 23 ਜੁਲਾਈ

ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ: ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

੧੬ ਸਾਵਣ 31 ਜੁਲਾਈ

ਮੇਰਚਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ

੨੪ ਸਾਵਣ 8 ਅਗਸਤ

ਭਾਦੋਂ ਭਰਮਿ ਭੁਲੀ ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਪਛਤਾਣੀ ॥

ਜਲ ਬਲ ਨੀਰਿ ਭਰੇ ਬਰਸ ਰੁਤੇ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥

ਬਰਸੈ ਨਿਸਿ ਕਾਲੀ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਬਾਲੀ ਦਾਦਰ ਮੋਰ ਲਵੰਤੇ ॥

ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਚਵੈ ਬਬੀਹਾ ਬੋਲੇ ਭੁਇਅੰਗਮ ਫਿਰਹਿ ਡਸੰਤੇ ॥

ਮਛਰ ਡੰਗ ਸਾਇਰ ਭਰ ਸੁਭਰ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥

ਨਾਨਕ ਪੂਛਿ ਚਲਉ ਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਜਹ ਪ੍ਰਭੁ ਤਹ ਹੀ ਜਾਈਐ ॥੧੦॥

ਭਾਦੋਂ ਮਹੀਨਾ ਦਾ ਅਰੰਭ

੧ ਭਾਦੋਂ 16 ਅਗਸਤ

ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦਿਵਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

੧੫ ਭਾਦੋਂ 30 ਅਗਸਤ

ਵਿਆਹ ਪੁਰਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

੧੫ ਭਾਦੋਂ 30 ਅਗਸਤ

ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

੧੭ ਭਾਦੋਂ 1 ਸਤੰਬਰ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੫੫੩; ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ ੩੨੩; 2021 ਈਸਵੀ; ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੨੦੭੮

ਸਰਦ ਰੁੱਤ: ਭੁਤਿ ਸਰਦ ਅੰਡੰਬਰੋ ਅਸੂ ਕਤਕੇ ਹਰਿ ਪਿਆਸ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ ੯੨੮)

ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ (ਦੇ ਮਿਲਾਪ) ਦੀ ਤਾਂਘ ਉਪਜਦੀ ਹੈ।

ਅੱਸੂ <small>ਸਤੰਬਰ-ਅਕਤੂਬਰ</small>	ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ *	੧ ਅੱਸੂ / 15 ਸਤੰਬਰ	ਕੱਤਕ <small>ਅਕਤੂਬਰ-ਨਵੰਬਰ</small>	ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ *	੧ ਕੱਤਕ / 15 ਅਕਤੂਬਰ
	ਪੂਰਨਮਾਸੀ	੬ ਅੱਸੂ / 20 ਸਤੰਬਰ		ਪੂਰਨਮਾਸੀ	੬ ਕੱਤਕ / 20 ਅਕਤੂਬਰ
	ਮੱਸਿਆ	● ੨੨ ਅੱਸੂ / 6 ਅਕਤੂਬਰ		ਮੱਸਿਆ	● ੨੧ ਕੱਤਕ / 4 ਨਵੰਬਰ

ਅਸੂਨਿ ਆਉ ਪਿਰਾ ਸਾ ਧਨ ਝੂਰਿ ਮੁਈ ॥ ਤਾ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਲੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਈ ॥	ਕਤਕ ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਇਆ ॥ ਦੀਪਕੁ ਸਹਜਿ ਬਲੈ ਤਤਿ ਜਲਾਇਆ ॥
--	---

ਅੱਸੂ ਮਹੀਨਾ ਦਾ ਅਰੰਭ

ਗੁਰਗੱਦੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੮ ਅਤੇ ੫
ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੩ ਅਤੇ ੪
ਗੁਰਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ
ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ
ਜੋੜ-ਮੇਲਾ ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ (ਠੱਠਾ)
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦਾ

੧ ਅੱਸੂ 15 ਸਤੰਬਰ

੨ ਅੱਸੂ 16 ਸਤੰਬਰ
੨ ਅੱਸੂ 16 ਸਤੰਬਰ
੮ ਅੱਸੂ 18 ਸਤੰਬਰ
੮ ਅੱਸੂ 22 ਸਤੰਬਰ
੧੭ ਅੱਸੂ 1 ਅਕਤੂਬਰ
੨੧ ਅੱਸੂ 5 ਅਕਤੂਬਰ
੨੫ ਅੱਸੂ 9 ਅਕਤੂਬਰ
੨੫ ਅੱਸੂ 9 ਅਕਤੂਬਰ

ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ ਦਾ ਅਰੰਭ

ਗੁਰਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕਿਸ਼ਨ ਜੀ
ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ
ਗੁਰਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰ੍ਯਥ ਸਾਹਿਬ
ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਜਨਮ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ (ਕੱਬੂਨਗਲ)
ਸਥਾਪਨਾ ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ
ਸਾਕਾ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸ਼ਹੀਦੀ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ

ਜਨਮ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ

ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ** (ਕੱਤਕ ਵਦੀ ਚੰਦਸ/ਮੱਸਿਆ)

(ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲਵੀਂ ਤਾਰੀਖ, ਇਸ ਸਾਲ)

੧ ਕੱਤਕ 15 ਅਕਤੂਬਰ

੬ ਕੱਤਕ 20 ਅਕਤੂਬਰ
੬ ਕੱਤਕ 20 ਅਕਤੂਬਰ
੬ ਕੱਤਕ 20 ਅਕਤੂਬਰ
੭ ਕੱਤਕ 21 ਅਕਤੂਬਰ
੭ ਕੱਤਕ 21 ਅਕਤੂਬਰ
੧੮ ਕੱਤਕ 28 ਅਕਤੂਬਰ
੧੮ ਕੱਤਕ 28 ਅਕਤੂਬਰ
੧੯ ਕੱਤਕ 31 ਅਕਤੂਬਰ
੧੮ ਕੱਤਕ 1 ਨਵੰਬਰ
੨੧ ਕੱਤਕ 4 ਨਵੰਬਰ
੩੦ ਕੱਤਕ 13 ਨਵੰਬਰ

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੫੫੩; ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ ੩੨੩; 2021/22 ਈਸਵੀ; ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੨੦੭੮

ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁੱਤ: ਭੁਤਿ ਸਿਸੀਅਰ ਸੀਤਲ ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਮੱਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ || (ਅੰਗ ੯੨੯)

ਮੱਘਰ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁੱਤ ਠੰਢ ਵਰਤਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਅੰਦਰੋਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿਰਦਾ ਠੰਡਾ ਠਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੱਘਰ		ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ *	੧ ਮੱਘਰ / 14 ਨਵੰਬਰ (ਸੰਗਰਾਂਦ)	ਪੋਹ		ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ *	੧ ਪੋਹ / 14 ਦਸੰਬਰ (ਸੰਗਰਾਂਦ)
ਨਵੰਬਰ-ਦਸੰਬਰ		ਪੂਰਨਮਾਸੀ	੦	੬ ਮੱਘਰ / 19 ਨਵੰਬਰ		ਪੂਰਨਮਾਸੀ	੦ ੫-੬ ਪੋਹ / 18-19 ਦਸੰਬਰ
		ਮੱਸਿਆ	●	੨੧ ਮੱਘਰ / 4 ਦਸੰਬਰ		ਮੱਸਿਆ	● ੨੦ ਪੋਹ / 2 ਜਨਵਰੀ
ਐਤ		* ੧ 14 ਨਵੰ	੮ 21 ਨਵੰ	੧੫ 28 ਨਵੰ	੨੨ 5 ਦਸੰ	੨੯ 12 ਦਸੰ	ਐਤ
ਸੌਮ		੨ 15 ਨਵੰ	੬ 22 ਨਵੰ	੧੬ 29 ਨਵੰ	੨੩ 6 ਦਸੰ	੩੦ 13 ਦਸੰ	ਸੌਮ
ਮੰਗਲ		੩ 16 ਨਵੰ	੧੦ 23 ਨਵੰ	੧੭ 30 ਨਵੰ	੨੪ 7 ਦਸੰ	੮ ੧੪ ਦਸੰ	ਮੰਗਲ
ਬੁਧ		੮ 17 ਨਵੰ	੧੧ 24 ਨਵੰ	੧੮ 1 ਦਸੰ	੨੫ 8 ਦਸੰ	੮ 15 ਦਸੰ	ਬੁਧ
ਵੀਰ		੫ 18 ਨਵੰ	੧੨ 25 ਨਵੰ	੧੬ 2 ਦਸੰ	੨੬ 9 ਦਸੰ	੩ 16 ਦਸੰ	ਵੀਰ
ਸ਼ੁਕਰ		੦ ੬ 19 ਨਵੰ	੧੩ 26 ਨਵੰ	੨੦ 3 ਦਸੰ	੨੭ 10 ਦਸੰ	੮ 17 ਦਸੰ	ਸ਼ੁਕਰ
ਸ਼ਨੀ		੭ 20 ਨਵੰ	੧੪ 27 ਨਵੰ	੦ ੨੧ 4 ਦਸੰ	੨੮ 11 ਦਸੰ	੮ 18 ਦਸੰ	ਸ਼ਨੀ
ਮੱਘਰ ਮਾਹੁ ਭਲਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਏ ॥				ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਪੜੈ ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਰਸੁ ਸੋਖੈ ॥			
<p>ਮੱਘਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰੰਭ ਸਥਾਪਨਾ ਸ੍ਰੋ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ</p> <p>ਜਨਮ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ** (ਇਸ ਸਾਲ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੧)</p> <p>ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਬਾ</p> <p>ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ** (ਇਸ ਸਾਲ) (ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ - ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲਵੇਂ ਤਾਰੀਖ)</p> <p>ਗੁਰਗੋਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ</p> <p>ਸ਼ਹੀਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ</p> <p>ਸ਼ਹੀਦੀ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ</p> <p>ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ</p> <p>ਬਰਸੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ (ਰਮਦਾਸ)</p> <p>ਜਨਮ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ</p> <p>ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ</p> <p>ਜਨਮ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਡਤਹ ਸਿੰਘ ਜੀ</p>				<p>੧ ਮੱਘਰ 14 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੧ ਮੱਘਰ 14 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੧ ਮੱਘਰ 14 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੩ ਮੱਘਰ 16 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੬ ਮੱਘਰ 19 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੧੧ ਮੱਘਰ 24 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੧੧ ਮੱਘਰ 24 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੧੧ ਮੱਘਰ 24 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੧੮ ਮੱਘਰ 27 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੧੫ ਮੱਘਰ 28 ਨਵੰਬਰ</p> <p>੧੬ ਮੱਘਰ 2 ਦਸੰਬਰ</p> <p>੨੯ ਮੱਘਰ 12 ਦਸੰਬਰ</p>			
<p>ਆਵਤ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਮੁਖੇ ॥</p> <p>ਪੋਹ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰੰਭ</p> <p>ਸ਼ਹੀਦੀ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ,</p> <p>ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ</p> <p>ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹੀਦ</p> <p>ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਬਾ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ</p> <p>ਸ਼ਹੀਦੀ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ</p> <p>ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁੱਜਰ ਕੌਰ ਜੀ</p> <p>ਜਨਮ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</p> <p>ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ</p> <p>ਸ਼ਹੀਦੀ ਭਾਈ ਕੋਹਰ ਸਿੰਘ</p> <p>ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ</p>				<p>੧ ਪੋਹ 14 ਦਸੰਬਰ</p> <p>੮ ਪੋਹ 21 ਦਸੰਬਰ</p> <p>੬ ਪੋਹ 22 ਦਸੰਬਰ</p> <p>੧੩ ਪੋਹ 26 ਦਸੰਬਰ</p> <p>੧੩ ਪੋਹ 26 ਦਸੰਬਰ</p> <p>੨੩ ਪੋਹ 5 ਜਨਵਰੀ</p> <p>੨੪ ਪੋਹ 6 ਜਨਵਰੀ</p>			

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਸੰਮਤ ੫੫੩; ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ ੩੨੩; 2022 ਈਸਵੀ; ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੨੦੭੮

ਬਰਫਾਨੀ ਦੀ ਰੁੱਤ: ਹਿਮਕਰ ਰੁਤਿ ਮਨਿ ਭਾਵਤੀ ਮਾਘ ਵਗਣ ਗੁਣਵੰਤ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ ੯੨੯)

ਮਾਘ ਤੇ ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਬਰਫਾਨੀ ਰੁੱਤ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ,

(ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਢ ਦਾ ਪੁੰਜ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਭੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਮਾਘ ਜਨਵਰੀ-ਫਰਵਰੀ	ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ *	੧ ਮਾਘ / 13 ਜਨਵਰੀ	ਫੱਗਣ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ	ਮਹੀਨਾ ਅਰੰਭ *	੧ ਫੱਗਣ / 12 ਫਰਵਰੀ
	ਪੂਰਨਮਾਸੀ ○	੫ ਮਾਘ / 17 ਜਨਵਰੀ		ਪੂਰਨਮਾਸੀ ○	੫ ਫੱਗਣ / 16 ਫਰਵਰੀ
	ਮੱਸਿਆ ●	੨੦ ਮਾਘ / 1 ਫਰਵਰੀ		ਮੱਸਿਆ ●	੧੯ ਫੱਗਣ / 2 ਮਾਰਚ
ਐਤ	● 16 ਜਨ	੪ 23 ਜਨ	ਐਤ	੩੦ 13 ਮਾਰ	੨ 13 ਫਰ
ਸੋਮ	● 17 ਜਨ	○ ੫ 24 ਜਨ	ਸੋਮ	੩ 14 ਫਰ	੧੦ 21 ਫਰ
ਮੰਗਲ	● 18 ਜਨ	੬ 25 ਜਨ	ਮੰਗਲ	੪ 15 ਫਰ	੧੧ 22 ਫਰ
ਬੁਧ	● 19 ਜਨ	੭ 26 ਜਨ	ਬੁਧ	੦ ੫ 16 ਫਰ	੧੨ 23 ਫਰ
ਵੀਰ	* ੧ 13 ਜਨ	੮ 20 ਜਨ	ਵੀਰ	੬ 17 ਫਰ	੧੩ 24 ਫਰ
ਸ਼ੁਕ੍ਰ	੨ 14 ਜਨ	੯ 21 ਜਨ	ਸ਼ੁਕ੍ਰ	੭ 18 ਫਰ	੧੪ 25 ਫਰ
ਸ਼ਨੀ	੩ 15 ਜਨ	੧੦ 22 ਜਨ	ਸ਼ਨੀ	* ੧ 12 ਫਰ	੧੫ 19 ਫਰ

ਮਾਘ ਪੁਨੀਤ ਭਈ ਤੀਰਥੁ ਅੰਤਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥

ਸਾਜਨ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ ਗੁਣ ਗਹਿ ਅੰਕਿ ਸਮਾਨਿਆ ॥

ਤਮ ਗੁਣ ਅੰਕੇ ਸੁਣਿ ਪ੍ਰਭੁ ਬੰਕੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ ਸਰਿ ਨਾਵਾ ॥

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨ ਤਹ ਬੇਣੀ ਸੰਗਮ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਸਮਾਵਾ ॥

ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰੰਭ

੧ ਮਾਘ 13 ਜਨਵਰੀ

ਜੋੜ-ਮੇਲਾ ਮਾਘੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ

੧ ਮਾਘ 13 ਜਨਵਰੀ

ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

੧ ਮਾਘ 13 ਜਨਵਰੀ

ਚਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮੋਰਚਾ

੨ ਮਾਘ 19 ਜਨਵਰੀ

ਜਨਮ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ

੧੪ ਮਾਘ 26 ਜਨਵਰੀ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗਿ ਸਾਹਿਬ

੧੯ ਮਾਘ 31 ਜਨਵਰੀ

ਜੋੜ-ਮੇਲਾ ਕੌਠਾ ਸਾਹਿਬ (ਵੱਲਾ)

੨੫ ਮਾਘ 6 ਫਰਵਰੀ

ਵੱਡਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ (ਕੁੱਪ-ਰੋਹੀਜ਼ਾ)

੨੭ ਮਾਘ 8 ਫਰਵਰੀ

ਜਨਮ ਸਾਹਿਬਜਾਦਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

੩੦ ਮਾਘ 11 ਫਰਵਰੀ

ਫਲਗੁਨਿ ਮਨਿ ਰਹਸੀ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਭਾਇਆ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਰਹਸੁ ਭਇਆ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਮਨ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਘਰਿ ਆਓ ॥ ਮਨ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਘਰਿ ਆਓ ॥ ਹਾਰ ਤੌਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਿਰਿ ਲੋੜੀ ਸੀਗਾਰੀ ॥ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਲਈ ਗੁਰਿ ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਨਾਰੀ ॥੧੯॥

ਫੱਗਣ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰੰਭ

੧ ਫੱਗਣ 12 ਫਰਵਰੀ

ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ* (ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਪੱਕੀ ਤਾਰੀਖ)

੧ ਫੱਗਣ 12 ਫਰਵਰੀ

ਜਨਮ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ** (ਇਸ ਸਾਲ)

੫ ਫੱਗਣ 16 ਫਰਵਰੀ

(ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ - ਹਰ ਸਾਲ ਬਦਲਵੱਦੀ ਤਾਰੀਖ)

ਸਾਕਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ

੧੦ ਫੱਗਣ 21 ਫਰਵਰੀ

ਜੈਤੇ ਦਾ ਮੋਰਚਾ

੧੦ ਫੱਗਣ 21 ਫਰਵਰੀ

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਹਿਲਾ ਦਿਵਸ

੨੫ ਫੱਗਣ 8 ਮਾਰਚ

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ (ਅਕਾਸ਼ 31° 38' ਉੱਤਰੀ; ਰੋਧਾਂਸ 74° 53' ਪੂਰਬੀ) ਵਿਖੇ ਨਾਨਕਸਾਹੀ ਸੰਮਤ ਪਪੜ (2021 ਈ:) 'ਚ
ਸੁਰਜ ਚੜ੍ਹਣ / ਛਿਧਣ (ਉੱਦੇ / ਅਸਤ), ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਅਤੇ ਦੁਧਹਿਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ (IST) / ਅੰਪਲੀਊਡ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ

ਚੜ੍ਹਣ

ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਇਨੀਅਸ → 24° 09' 10"

ਮਿਤੀ	ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਇਨੀਅਸ → 24° 09' 10"				ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਇਨੀਅਸ → 24° 09' 15"							
	ਸੂਰਜ ਉੱਦੇ / ਅਸਤ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਦੁ: ਵੇਲਾ	ਔਂਪਲੀਊਡ	ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ	ਮਿਤੀ	ਸੂਰਜ ਉੱਦੇ / ਅਸਤ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਦੁ: ਵੇਲਾ	ਔਂਪਲੀਊਡ	ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ	ਛਿਗਰੀ
1	6:42	18:37	3:41	12:40	02.489°S	-02.530°	1	6:04	18:58	3:17	12:31	+09.408°
2	6:41	18:38	3:40	12:39	02.026°S	-02.135°	2	6:02	18:59	3:17	12:31	+09.767°
3	6:40	18:39	3:39	12:39	01.562°S	-01.740°	3	6:01	18:59	3:16	12:30	+10.123°
4	6:39	18:39	3:39	12:39	01.097°S	-01.344°	4	6:00	19:00	3:15	12:30	+10.477°
5	6:37	18:40	3:38	12:39	00.633°S	-00.949°	5	5:59	19:01	3:14	12:30	+10.827°
6	6:36	18:41	3:37	12:38	00.168°S	-00.553°	6	5:58	19:01	3:14	12:30	+11.175°
7	6:35	18:41	3:36	12:38	00.296°S	-00.158°	7	5:57	19:02	3:13	12:29	+11.519°
8	6:33	18:42	3:36	12:38	00.760°N	+00.236°	8	5:56	19:03	3:12	12:29	+11.860°
9	6:32	18:43	3:35	12:37	01.224°N	+00.631°	9	5:55	19:03	3:12	12:29	+12.198°
10	6:31	18:43	3:34	12:37	01.687°N	+01.025°	10	5:54	19:04	3:11	12:29	+12.533°
11	6:30	18:44	3:33	12:37	02.150°N	+01.419°	11	5:53	19:05	3:11	12:29	+12.864°
12	6:28	18:45	3:32	12:37	02.612°N	+01.812°	12	5:51	19:06	3:10	12:29	+13.191°
13	6:27	18:45	3:32	12:36	03.074°N	+02.205°	13	5:50	19:06	3:09	12:28	+13.515°
14	6:26	18:46	3:31	12:36	03.534°N	+02.597°	14	5:49	19:07	3:09	12:28	+13.835°
15	6:25	18:47	3:30	12:36	03.994°N	+02.988°	15	5:48	19:08	3:08	12:28	+14.152°
16	6:23	18:47	3:29	12:35	04.453°N	+03.378°	16	5:47	19:08	3:08	12:28	+14.464°
17	6:22	18:48	3:29	12:35	04.910°N	+03.767°	17	5:47	19:09	3:07	12:28	+14.773°
18	6:21	18:49	3:28	12:35	05.366°N	+04.154°	18	5:46	19:10	3:07	12:28	+15.077°
19	6:20	18:49	3:27	12:34	05.821°N	+04.541°	19	5:45	19:10	3:06	12:28	+15.377°
20	6:18	18:50	3:26	12:34	06.274°N	+04.926°	20	5:44	19:11	3:06	12:27	+15.674°
21	6:17	18:51	3:25	12:34	06.726°N	+05.310°	21	5:43	19:12	3:05	12:27	+15.965°
22	6:16	18:51	3:25	12:34	07.176°N	+05.692°	22	5:42	19:12	3:05	12:27	+16.253°
23	6:15	18:52	3:24	12:33	07.624°N	+06.073°	23	5:41	19:13	3:04	12:27	+16.536°
24	6:13	18:53	3:23	12:33	08.071°N	+06.451°	24	5:40	19:14	3:04	12:27	+16.814°
25	6:12	18:53	3:22	12:33	08.515°N	+06.828°	25	5:39	19:15	3:03	12:27	+17.088°
26	6:11	18:54	3:22	12:32	08.958°N	+07.204°	26	5:39	19:15	3:03	12:27	+17.357°
27	6:10	18:55	3:21	12:32	09.398°N	+07.577°	27	5:38	19:16	3:02	12:27	+17.621°
28	6:08	18:55	3:20	12:32	09.836°N	+07.948°	28	5:37	19:17	3:02	12:27	+17.880°
29	6:07	18:56	3:19	12:32	10.271°N	+08.316°	29	5:36	19:17	3:02	12:27	+18.135°
30	6:06	18:57	3:19	12:31	10.704°N	+08.683°	30	5:36	19:18	3:01	12:27	+18.384°
31	6:05	18:57	3:18	12:31	11.134°N	+09.047°	31	5:35	19:19	3:01	12:27	+18.628°

(100)

**ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ (ਅਕਾਸ਼ 31° 38' ਉੱਤਰੀ; ਰੋਧਾਂਸ 74° 53' ਪੂਰਬੀ) ਵਿਖੇ ਨਾਨਕਸਾਹੀ ਸੰਮਤ ਪਪੜ (2021 ਈ:.) 'ਚ
ਸੁਰਜ ਚੜ੍ਹਣ / ਛਿਧਣ (ਉੱਦੈ / ਅਸਤ), ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਅਤੇ ਦੁਧਹਿਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ (IST) / ਐਪਲੀਚੂਡ ਅਤੇ ਸੁਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ**

ਜੋਠ

ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਈਨੀਅਸ → 24° 09' 19"

ਮਿਤੀ	ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਈਨੀਅਸ → 24° 09' 19"				ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਈਨੀਅਸ → 24° 09' 23"								
	ਸੁਰਜ ਉਵੈ / ਅਸਤ ਮੰ: ਮੰ:	ਅੰ: ਵੇਲਾ ਮੰ: ਮੰ:	ਦੁ: ਵੇਲਾ ਮੰ: ਮੰ:	ਐਂਪਲੀਚੂਡ ਛਿਗਰੀ	ਸੁਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਛਿਗਰੀ	ਮਿਤੀ	ਸੁਰਜ ਉਵੈ / ਅਸਤ ਮੰ: ਮੰ:	ਅੰ: ਵੇਲਾ ਮੰ: ਮੰ:	ਦੁ: ਵੇਲਾ ਮੰ: ਮੰ:	ਐਂਪਲੀਚੂਡ ਛਿਗਰੀ	ਸੁਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਛਿਗਰੀ		
1	5:34	19:19	3:01	12:27	22.843°N	+18.866°	1	5:25	19:37	2:58	12:31	28.235°N	+23.306°
2	5:34	19:20	3:00	12:27	23.125°N	+19.100°	2	5:25	19:37	2:58	12:31	28.282°N	+23.344°
3	5:33	19:21	3:00	12:27	23.400°N	+19.328°	3	5:25	19:37	2:58	12:31	28.322°N	+23.376°
4	5:32	19:21	3:00	12:27	23.669°N	+19.550°	4	5:26	19:38	2:59	12:32	28.352°N	+23.402°
5	5:32	19:22	2:59	12:27	23.931°N	+19.767°	5	5:26	19:38	2:59	12:32	28.375°N	+23.420°
6	5:31	19:23	2:59	12:27	24.186°N	+19.979°	6	5:26	19:38	2:59	12:32	28.389°N	+23.431°
7	5:31	19:23	2:59	12:27	24.435°N	+20.184°	7	5:26	19:38	2:59	12:32	28.394°N	+23.436°
8	5:30	19:24	2:59	12:27	24.677°N	+20.384°	8	5:26	19:39	2:59	12:32	28.391°N	+23.433°
9	5:30	19:25	2:58	12:27	24.913°N	+20.578°	9	5:27	19:39	3:00	12:33	28.380°N	+23.424°
10	5:29	19:25	2:58	12:27	25.141°N	+20.766°	10	5:27	19:39	3:00	12:33	28.360°N	+23.408°
11	5:29	19:26	2:58	12:27	25.362°N	+20.948°	11	5:27	19:39	3:00	12:33	28.332°N	+23.385°
12	5:28	19:27	2:58	12:28	25.576°N	+21.125°	12	5:27	19:39	3:00	12:33	28.295°N	+23.355°
13	5:28	19:27	2:58	12:28	25.782°N	+21.295°	13	5:28	19:39	3:01	12:34	28.250°N	+23.318°
14	5:28	19:28	2:58	12:28	25.981°N	+21.459°	14	5:28	19:39	3:01	12:34	28.197°N	+23.274°
15	5:27	19:28	2:58	12:28	26.173°N	+21.616°	15	5:28	19:39	3:01	12:34	28.135°N	+23.224°
16	5:27	19:29	2:58	12:28	26.358°N	+21.768°	16	5:29	19:39	3:02	12:34	28.065°N	+23.167°
17	5:27	19:30	2:57	12:28	26.534°N	+21.913°	17	5:29	19:39	3:02	12:34	27.987°N	+23.103°
18	5:26	19:30	2:57	12:28	26.704°N	+22.052°	18	5:30	19:39	3:02	12:35	27.900°N	+23.032°
19	5:26	19:31	2:57	12:28	26.865°N	+22.184°	19	5:30	19:39	3:02	12:35	27.806°N	+22.955°
20	5:26	19:31	2:57	12:29	27.019°N	+22.310°	20	5:31	19:39	3:03	12:35	27.703°N	+22.871°
21	5:26	19:32	2:57	12:29	27.165°N	+22.430°	21	5:31	19:39	3:03	12:35	27.592°N	+22.780°
22	5:26	19:32	2:57	12:29	27.303°N	+22.543°	22	5:31	19:39	3:03	12:35	27.473°N	+22.683°
23	5:25	19:33	2:57	12:29	27.433°N	+22.649°	23	5:32	19:39	3:04	12:35	27.347°N	+22.579°
24	5:25	19:33	2:58	12:30	27.554°N	+22.749°	24	5:32	19:39	3:04	12:36	27.212°N	+22.469°
25	5:25	19:34	2:58	12:30	27.668°N	+22.842°	25	5:33	19:38	3:04	12:36	27.069°N	+22.352°
26	5:25	19:34	2:57	12:30	27.774°N	+22.929°	26	5:33	19:38	3:05	12:36	26.919°N	+22.229°
27	5:25	19:35	2:58	12:30	27.871°N	+23.009°	27	5:34	19:38	3:05	12:36	26.761°N	+22.099°
28	5:25	19:35	2:58	12:30	27.961°N	+23.082°	28	5:35	19:38	3:05	12:36	26.595°N	+21.963°
29	5:25	19:36	2:58	12:30	28.042°N	+23.148°	29	5:35	19:37	3:06	12:36	26.422°N	+21.821°
30	5:25	19:36	2:58	12:31	28.114°N	+23.207°	30	5:36	19:37	3:06	12:36	26.241°N	+21.672°
31	5:25	19:36	2:58	12:31	28.179°N	+23.260°	31	5:36	19:37	3:06	12:36	26.053°N	+21.517°

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ (ਆਕਾਸ਼ 31° 38' ਉੱਤਰੀ; ਰੋਧਾਂਸ਼ 74° 53' ਪੂਰਬੀ) ਵਿਖੇ ਨਾਨਕਸਾਹੀ ਸੰਮਤ ਪਪੜ (2021 ਈ:) 'ਚ
ਸੁਰਜ ਚੜ੍ਹਣ / ਛਿਧਣ (ਉੱਦੈ / ਅਸਤ), ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਅਤੇ ਦੁਧਹਿਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ (IST) / ਅੰਪਲੀਊਡ ਅਤੇ ਸੁਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ

ਸਾਵਣ

ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਈਨੋਸ → 24° 09' 27"

ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਈਨੋਸ → 24° 09' 32"

ਭਾਵੰਦੀ

ਮਿਤੀ	ਸੁਰਜ ਉਵੈ / ਅਸਤ		ਅੰ: ਵੇਲਾ		ਦੁ: ਵੇਲਾ		ਅੰਪਲੀਊਡ		ਸੁਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ	
	ਮੰ: ਮਿ:	ਘੰ: ਮਿ:	ਮੰ: ਮਿ:	ਘੰ: ਮਿ:	ਮੰ: ਮਿ:	ਘੰ: ਮਿ:	ਮੰ: ਮਿ:	ਘੰ: ਮਿ:	ਮੰ: ਮਿ:	ਘੰ: ਮਿ:
1	5:37	19:36	3:07	12:37	25.858°N	+21.357°	1	5:56	19:13	3:16
2	5:37	19:36	3:07	12:37	25.655°N	+21.190°	2	5:57	19:12	3:16
3	5:38	19:36	3:07	12:37	25.445°N	+21.017°	3	5:58	19:11	3:16
4	5:39	19:35	3:08	12:37	25.228°N	+20.838°	4	5:58	19:10	3:16
5	5:39	19:35	3:08	12:37	25.004°N	+20.654°	5	5:59	19:09	3:16
6	5:40	19:34	3:08	12:37	24.774°N	+20.464°	6	0:25	19:08	3:17
7	5:40	19:34	3:09	12:37	24.536°N	+20.268°	7	6:00	19:07	3:17
8	5:41	19:33	3:09	12:37	24.292°N	+20.066°	8	6:01	19:06	3:17
9	5:42	19:32	3:09	12:37	24.042°N	+19.859°	9	6:01	19:04	3:17
10	5:42	19:32	3:10	12:37	23.785°N	+19.646°	10	6:02	19:03	3:17
11	5:43	19:31	3:10	12:37	23.521°N	+19.428°	11	6:03	19:02	3:18
12	5:44	19:31	3:10	12:37	23.251°N	+19.205°	12	6:03	19:01	3:18
13	5:44	19:30	3:11	12:37	22.975°N	+18.976°	13	6:04	19:00	3:18
14	5:45	19:29	3:11	12:37	22.693°N	+18.742°	14	6:04	18:59	3:18
15	5:45	19:29	3:11	12:37	22.405°N	+18.503°	15	6:05	18:57	3:18
16	5:46	19:28	3:11	12:37	22.111°N	+18.259°	16	6:06	18:56	3:18
17	5:47	19:27	3:12	12:37	21.811°N	+18.009°	17	6:06	18:55	3:18
18	5:47	19:26	3:12	12:37	21.505°N	+17.755°	18	6:07	18:54	3:19
19	5:48	19:25	3:12	12:37	21.194°N	+17.496°	19	6:08	18:52	3:19
20	5:49	19:25	3:13	12:37	20.877°N	+17.233°	20	6:08	18:51	3:19
21	5:49	19:24	3:13	12:37	20.555°N	+16.964°	21	6:09	18:50	3:19
22	5:50	19:23	3:13	12:36	20.228°N	+16.691°	22	6:09	18:49	3:19
23	5:51	19:22	3:13	12:36	19.895°N	+16.414°	23	6:10	18:47	3:19
24	5:51	19:21	3:14	12:36	19.558°N	+16.132°	24	6:11	18:46	3:19
25	5:52	19:20	3:14	12:36	19.215°N	+15.846°	25	6:11	18:45	3:20
26	5:53	19:19	3:14	12:36	18.868°N	+15.555°	26	6:12	18:43	3:20
27	5:53	19:18	3:14	12:36	18.516°N	+15.261°	27	6:12	18:42	3:20
28	5:54	19:17	3:15	12:36	18.159°N	+14.962°	28	6:13	18:41	3:20
29	5:54	19:16	3:15	12:35	17.798°N	+14.660°	29	6:13	18:40	3:20
30	5:55	19:15	3:15	12:35	17.432°N	+14.353°	30	6:14	18:38	3:20
31	5:56	19:14	3:15	12:35	17.063°N	+14.043°				12:26

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ (ਅਕਾਸ਼ 31° 38' ਉੱਤਰੀ; ਰੋਧਾਂਸ਼ 74° 53' ਪੂਰਬੀ) ਵਿਖੇ ਨਾਨਕਸਾਹੀ ਸੰਮਤ ਪਪੜ (2021 ਈ:) 'ਚ
ਸੁਰਜ ਚੜ੍ਹਣ / ਛਿਧਣ (ਉੱਦੇ / ਅਸਤ), ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਅਤੇ ਦੁਧਹਿਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ (IST) / ਅੰਪਲੀਊਡ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ

ਮਿਤੀ	ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਮੀਨੀਸ਼ → 24° 09' 36"					ਕੱਤਕ							
	ਸੂਰਜ ਉੱਦੇ / ਅਸਤ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਦੁ: ਵੇਲਾ	ਔਮਪਲੀਊਡ	ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ	ਮਿਤੀ	ਸੂਰਜ ਉੱਦੇ / ਅਸਤ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਦੁ: ਵੇਲਾ	ਔਮਪਲੀਊਡ			
1	6:15	18:37	3:20	12:26	04.034°N	+03.022°	1	6:34	17:59	3:25	12:16	09.525°S	-08.514°
2	6:15	18:36	3:20	12:25	03.582°N	+02.637°	2	6:34	17:58	3:25	12:16	09.959°S	-08.883°
3	6:16	18:34	3:20	12:25	03.128°N	+02.251°	3	6:35	17:57	3:26	12:16	10.391°S	-09.249°
4	6:16	18:33	3:21	12:25	02.674°N	+01.865°	4	6:36	17:55	3:26	12:16	10.821°S	-09.614°
5	6:17	18:32	3:21	12:24	02.219°N	+01.477°	5	6:37	17:54	3:26	12:15	11.248°S	-09.976°
6	6:18	18:30	3:21	12:24	01.763°N	+01.090°	6	6:37	17:53	3:26	12:15	11.672°S	-10.336°
7	6:18	18:29	3:21	12:24	01.307°N	+00.701°	7	6:38	17:52	3:27	12:15	12.094°S	-10.693°
8	6:19	18:28	3:21	12:23	00.851°N	+00.313°	8	6:39	17:51	3:27	12:15	12.512°S	-11.047°
9	6:19	18:26	3:21	12:23	00.394°S	-00.075°	9	6:40	17:50	3:27	12:15	12.928°S	-11.399°
10	6:20	18:25	3:21	12:23	00.063°S	-00.464°	10	6:40	17:49	3:28	12:15	13.340°S	-11.748°
11	6:21	18:24	3:21	12:22	00.520°S	-00.853°	11	6:41	17:48	3:28	12:15	13.749°S	-12.094°
12	6:21	18:23	3:22	12:22	00.978°S	-01.242°	12	6:42	17:47	3:28	12:14	14.154°S	-12.437°
13	6:22	18:21	3:22	12:22	01.435°S	-01.632°	13	6:43	17:46	3:28	12:14	14.556°S	-12.777°
14	6:23	18:20	3:22	12:21	01.892°S	-02.021°	14	6:43	17:45	3:29	12:14	14.954°S	-13.113°
15	6:23	18:19	3:22	12:21	02.348°S	-02.410°	15	6:44	17:44	3:29	12:14	15.349°S	-13.446°
16	6:24	18:17	3:22	12:21	02.805°S	-02.798°	16	6:45	17:43	3:30	12:14	15.739°S	-13.776°
17	6:24	18:16	3:22	12:20	03.260°S	-03.186°	17	6:46	17:42	3:30	12:14	16.126°S	-14.102°
18	6:25	18:15	3:22	12:20	03.716°S	-03.574°	18	6:47	17:41	3:30	12:14	16.508°S	-14.424°
19	6:26	18:14	3:23	12:20	04.170°S	-03.960°	19	6:47	17:41	3:31	12:14	16.885°S	-14.742°
20	6:26	18:12	3:23	12:19	04.624°S	-04.347°	20	6:48	17:40	3:31	12:14	17.259°S	-15.057°
21	6:27	18:11	3:23	12:19	05.076°S	-04.732°	21	6:49	17:39	3:32	12:14	17.627°S	-15.367°
22	6:28	18:10	3:23	12:19	05.528°S	-05.116°	22	6:50	17:38	3:32	12:14	17.991°S	-15.673°
23	6:28	18:09	3:23	12:18	05.978°S	-05.499°	23	6:51	17:37	3:32	12:14	18.350°S	-15.975°
24	6:29	18:07	3:24	12:18	06.427°S	-05.881°	24	6:52	17:37	3:33	12:14	18.704°S	-16.272°
25	6:30	18:06	3:24	12:18	06.875°S	-06.262°	25	6:52	17:36	3:33	12:14	19.053°S	-16.565°
26	6:30	18:05	3:24	12:18	07.321°S	-06.642°	26	6:53	17:35	3:34	12:14	19.396°S	-16.853°
27	6:31	18:04	3:24	12:17	07.766°S	-07.020°	27	6:54	17:34	3:34	12:14	19.734°S	-17.137°
28	6:32	18:02	3:24	12:17	08.209°S	-07.396°	28	6:55	17:34	3:35	12:14	20.066°S	-17.415°
29	6:32	18:00	3:25	12:17	08.649°S	-07.770°	29	6:56	17:33	3:35	12:15	20.392°S	-17.688°
30	6:33	18:00	3:25	12:17	09.088°S	-08.143°	30	6:57	17:33	3:36	12:15	20.713°S	-17.957°

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ (ਅਕਤੂਬਰ 31^{ਵੇਂ} 38' ਉੱਤਰੀ; ਰੋਥਾਂ 74^{ਵੇਂ} 53' ਪੂਰਬੀ) ਵਿਖੇ ਨਾਨਕਸਾਹੀ ਸੰਮਤ ਪ੍ਰਤੀ (2021/22 ਈ:) 'ਚ
ਸੁਰਜ ਚੜ੍ਹਣ / ਛਿਧਣ (ਉੱਦੈ / ਅਸਤ), ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ (IST) / ਅੰਪਲੀਊਡ ਅਤੇ ਸੁਰਜ ਕੌਂਝੀ

ਮਿਤੀ	ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਈਨਾਸ → 24° 09' 44"					ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਈਨਾਸ → 24° 09' 48"							
	ਸੁਰਜ ਉੱਦੈ / ਅਸਤ ਘੰ: ਮਿ:	ਅੰ: ਵੇਲਾ ਫੰ: ਮਿ:	ਦੁ: ਵੇਲਾ ਫੰ: ਮਿ:	ਅੰਪਲੀਊਡ ਛਿਗਰੀ	ਸੁਰਜ ਕੌਂਝੀ ਛਿਗਰੀ	ਮਿਤੀ	ਸੁਰਜ ਉੱਦੈ / ਅਸਤ ਘੰ: ਮਿ:	ਅੰ: ਵੇਲਾ ਫੰ: ਮਿ:	ਦੁ: ਵੇਲਾ ਫੰ: ਮਿ:	ਅੰਪਲੀਊਡ ਛਿਗਰੀ	ਸੁਰਜ ਕੌਂਝੀ ਛਿਗਰੀ		
1	6:58	17:32	3:36	12:15	21.027°S	-18.220°	1	7:22	17:28	3:54	12:25	27.025°S	-23.206°
2	6:59	17:31	3:37	12:15	21.335°S	-18.478°	2	7:23	17:28	3:54	12:26	27.092°S	-23.262°
3	6:59	17:31	3:37	12:15	21.637°S	-18.730°	3	7:23	17:29	3:55	12:26	27.151°S	-23.310°
4	7:00	17:30	3:38	12:15	21.932°S	-18.977°	4	7:24	17:29	3:55	12:26	27.200°S	-23.350°
5	7:01	17:30	3:38	12:16	22.221°S	-19.218°	5	7:25	17:29	3:56	12:27	27.239°S	-23.383°
6	7:02	17:30	3:39	12:16	22.503°S	-19.453°	6	7:25	17:30	3:56	12:27	27.269°S	-23.408°
7	7:03	17:29	3:39	12:16	22.779°S	-19.683°	7	7:26	17:30	3:57	12:28	27.290°S	-23.425°
8	7:04	17:29	3:40	12:16	23.047°S	-19.907°	8	7:26	17:31	3:57	12:28	27.301°S	-23.434°
9	7:05	17:28	3:41	12:17	23.308°S	-20.124°	9	7:27	17:31	3:58	12:29	27.302°S	-23.435°
10	7:06	17:28	3:41	12:17	23.562°S	-20.336°	10	7:27	17:32	3:58	12:29	27.295°S	-23.429°
11	7:06	17:28	3:42	12:17	23.809°S	-20.541°	11	7:28	17:32	3:59	12:30	27.277°S	-23.414°
12	7:07	17:27	3:42	12:17	24.048°S	-20.740°	12	7:28	17:33	3:59	12:30	27.250°S	-23.392°
13	7:08	17:27	3:43	12:18	24.280°S	-20.932°	13	7:28	17:33	4:00	12:31	27.214°S	-23.362°
14	7:09	17:27	3:44	12:18	24.503°S	-21.118°	14	7:29	17:34	4:00	12:31	27.168°S	-23.324°
15	7:10	17:27	3:44	12:18	24.719°S	-21.298°	15	7:29	17:35	4:01	12:32	27.112°S	-23.278°
16	7:11	17:27	3:45	12:19	24.928°S	-21.471°	16	7:30	17:35	4:01	12:32	27.048°S	-23.225°
17	7:12	17:27	3:45	12:19	25.128°S	-21.637°	17	7:30	17:36	4:01	12:33	26.973°S	-23.164°
18	7:12	17:26	3:46	12:19	25.320°S	-21.796°	18	7:30	17:37	4:02	12:33	26.890°S	-23.095°
19	7:13	17:26	3:46	12:20	25.503°S	-21.948°	19	7:30	17:37	4:02	12:34	26.797°S	-23.018°
20	7:14	17:26	3:47	12:20	25.678°S	-22.093°	20	7:31	17:38	4:02	12:34	26.695°S	-22.934°
21	7:15	17:26	3:48	12:21	25.845°S	-22.231°	21	7:31	17:39	4:03	12:35	26.584°S	-22.842°
22	7:16	17:26	3:48	12:21	26.003°S	-22.362°	22	7:31	17:40	4:03	12:35	26.463°S	-22.742°
23	7:16	17:26	3:49	12:21	26.152°S	-22.485°	23	7:31	17:40	4:03	12:36	26.334°S	-22.635°
24	7:17	17:27	3:49	12:22	26.293°S	-22.602°	24	7:31	17:41	4:04	12:36	26.195°S	-22.521°
25	7:18	17:27	3:50	12:22	26.425°S	-22.710°	25	7:31	17:42	4:04	12:37	26.048°S	-22.399°
26	7:19	17:27	3:51	12:23	26.548°S	-22.812°	26	7:31	17:43	4:04	12:37	25.891°S	-22.269°
27	7:19	17:27	3:51	12:23	26.661°S	-22.906°	27	7:31	17:43	4:04	12:37	25.726°S	-22.133°
28	7:20	17:27	3:52	12:24	26.766°S	-22.992°	28	7:31	17:44	4:05	12:38	25.553°S	-21.989°
29	7:21	17:27	3:52	12:24	26.861°S	-23.071°	29	7:31	17:45	4:05	12:38	25.371°S	-21.838°
30	7:21	17:28	3:53	12:25	26.948°S	-23.142°	30	7:31	17:46	4:05	12:39	25.180°S	-21.680°

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ (ਅਕਾਸ਼ 31° 38' ਉੱਤਰੀ; ਰੇਖਾਂ 74° 53' ਪੂਰਬੀ) ਵਿਖੇ ਨਾਨਕਥਾਹੀ ਸੰਮਤ ਪਪੜ (2022 ਈ:) 'ਚ
ਸੁਰਜ ਚੜ੍ਹਣ / ਛਿਧਣ (ਉੱਦੇ / ਅਸਤ), ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਅਤੇ ਦੁਧਹਿਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ (IST) / ਅੰਪਲੀਊਡ ਅਤੇ ਸੁਰਜ ਕ੍ਰਾਂਤੀ

ਮਾਮ

ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਇਨੀਅਸ → 24° 09' 52"

ਫੌਰਾਨ

ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਇਨੀਅਸ → 24° 09' 52"

ਮਿਤੀ	ਸੁਰਜ ਉੱਦੇ / ਅਸਤ				ਸੁਰਜ ਉੱਦੇ / ਅਸਤ				ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਆਇਨੀਅਸ → 24° 09' 52"				ਫੌਰਾਨ			
	ਮੁੱਲ ਮੰਨ	ਮੁੱਲ ਮੰਨ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਮੁੱਲ ਮੰਨ	ਮੁੱਲ ਮੰਨ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਮੁੱਲ ਮੰਨ	ਮੁੱਲ ਮੰਨ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਅੰ: ਵੇਲਾ	ਮੁੱਲ ਮੰਨ	ਮੁੱਲ ਮੰਨ		
1	7:31	17:47	4:05	12:39	24.981°S	-21.515°	1	7:16	18:14	4:00	12:45	15.733°S	-13.770°			
2	7:31	17:48	4:05	12:39	24.774°S	-21.343°	2	7:15	18:15	4:00	12:45	15.337°S	-13.437°			
3	7:31	17:49	4:05	12:40	24.559°S	-21.164°	3	7:14	18:16	3:59	12:45	14.938°S	-13.099°			
4	7:31	17:49	4:05	12:40	24.335°S	-20.979°	4	7:13	18:16	3:59	12:45	14.535°S	-12.759°			
5	7:30	17:50	4:05	12:40	24.104°S	-20.787°	5	7:12	18:17	3:58	12:45	14.127°S	-12.414°			
6	7:30	17:51	4:05	12:41	23.865°S	-20.588°	6	7:11	18:18	3:58	12:45	13.716°S	-12.067°			
7	7:30	17:52	4:05	12:41	23.618°S	-20.383°	7	7:10	18:19	3:57	12:44	13.302°S	-11.716°			
8	7:30	17:53	4:05	12:41	23.364°S	-20.171°	8	7:09	18:20	3:57	12:44	12.884°S	-11.362°			
9	7:29	17:54	4:05	12:42	23.102°S	-19.953°	9	7:08	18:21	3:56	12:44	12.462°S	-11.005°			
10	7:29	17:55	4:05	12:42	22.833°S	-19.729°	10	7:07	18:21	3:56	12:44	12.038°S	-10.646°			
11	7:29	17:56	4:05	12:42	22.557°S	-19.498°	11	7:06	18:22	3:55	12:44	11.610°S	-10.283°			
12	7:28	17:57	4:05	12:42	22.274°S	-19.262°	12	7:05	18:23	3:54	12:44	11.179°S	-9.918°			
13	7:28	17:58	4:05	12:43	21.984°S	-19.020°	13	7:04	18:24	3:54	12:44	10.746°S	-9.550°			
14	7:27	17:59	4:05	12:43	21.687°S	-18.772°	14	7:03	18:25	3:53	12:44	10.310°S	-9.180°			
15	7:27	17:59	4:05	12:43	21.383°S	-18.518°	15	7:02	18:25	3:53	12:43	09.871°S	-8.808°			
16	7:26	18:00	4:05	12:43	21.073°S	-18.258°	16	7:01	18:26	3:52	12:43	09.429°S	-8.433°			
17	7:26	18:01	4:05	12:44	20.756°S	-17.993°	17	7:00	18:27	3:51	12:43	09.986°S	-8.056°			
18	7:25	18:02	4:04	12:44	20.433°S	-17.723°	18	6:58	18:28	3:51	12:43	08.540°S	-7.677°			
19	7:25	18:03	4:04	12:44	20.104°S	-17.447°	19	6:57	18:28	3:50	12:43	08.092°S	-7.297°			
20	7:24	18:04	4:04	12:44	19.769°S	-17.166°	20	6:56	18:29	3:49	12:43	07.642°S	-6.914°			
21	7:23	18:05	4:04	12:44	19.429°S	-16.881°	21	6:55	18:30	3:49	12:42	07.191°S	-6.531°			
22	7:23	18:06	4:03	12:44	19.082°S	-16.590°	22	6:54	18:31	3:48	12:42	06.737°S	-6.145°			
23	7:22	18:07	4:03	12:44	18.730°S	-16.294°	23	6:52	18:31	3:47	12:42	06.282°S	-5.758°			
24	7:21	18:08	4:03	12:44	18.373°S	-15.994°	24	6:51	18:32	3:46	12:42	05.826°S	-5.370°			
25	7:20	18:09	4:03	12:45	18.010°S	-15.689°	25	6:50	18:33	3:46	12:41	05.369°S	-4.981°			
26	7:20	18:09	4:02	12:45	17.643°S	-15.380°	26	6:49	18:33	3:45	12:41	04.910°S	-4.590°			
27	7:19	18:10	4:02	12:45	17.270°S	-15.066°	27	6:48	18:34	3:44	12:41	04.450°S	-4.199°			
28	7:18	18:11	4:01	12:45	16.893°S	-14.748°	28	6:46	18:35	3:43	12:41	03.989°S	-3.807°			
29	7:17	18:12	4:01	12:45	16.510°S	-14.426°	29	6:45	18:36	3:43	12:40	03.528°S	-3.414°			
30	7:16	18:13	4:01	12:45	16.124°S	-14.100°	30	6:44	18:36	3:42	12:40	03.065°S	-3.020°			

◆ પુસ્તકાં પ્રિલન્ દા પતા ♪

- :- મેંબર સેવાંદા :-

1. સિંય બ્રદરસ, બજાર માટી સેવાં, અમિતસર | 99150 48004

2. અબાલ પુરખ કી હેંન, અબાલ હાઉસ, રૂપ નગર, ભગડાં વાલા ગેટ, મું અમિતસર | સ્પરચ 92116 222 000

2. સ: રસપાલ સિંય, મું કરમન ભવન, ટાંડા રેડ હૃસિસારચુર | સ્પરચ 98554-40151

3. સાહિબજાદા સુશાર સિંય હુરમિદિ પિસનરી કાલન, ચેંડા કલાં, ચેપઢ-140001 સ્પરચ નં: 0188 124 7033, 94170-18531

4. વિઆની અહવાર સિંય સંપાદક પિસનરી સેધા, 533, કરોલ બાગ, સાહમણે ગુરુ

નાનક દેવ જીનીવરસિટી, ડાયા: ચેનિટી, જાંયર-144009 સ્પરચ નં: 94650-40032

5.(દ) સિંય પિસનરી કાલન (રનિ.: 1051/14, ફીલડ ગેન, લુપિઅલા-141008 સ્પરચ (106) 0164-5021815, 99144-21815

(અ) સી-135, માન સરેવર ગારડન, નવીં દિલ્હી - 110015. સ્પરચ 011-6533 0502.

(દ) કેવર સરનામ સિંય ચૈરીટેલ કેપલેન્સ, માડલ હાઉસ રેડ બસરી સેધ, જલ્લેપર-144002, સ્પરચ 0181-2430547

(સ) સુરનીત સિંય, 36, ગુરદારા સિંય પિસનરી, સેક્રટર-2, ગુરુ નાનક નગર, નિમ (જે ઓફ કે) સ્પરચ 0191-2439489, 94191-42765

6. હુરમિદિ તિઆન પિસનરી કાલન, પિસનરી બાગ જવ્દદી, લુપિઅલા, સ્પરચ 0161-2521700, 9814635655.

7. સ: આર.પી. સિંય, અંબડ કીરતની જથા, મબાન નં: 194, હેસ-7, ઐસ. એ. ઐસ. નગર (મેહાળી) સ્પરચ 93577-23874

8. કેંદ્રી સી ગુરુ સિંય પિસનરી, પલાટ નં: 1, સૈકટર 28-એ, ચેનીગઢુ. સ્પરચ 93161-07093

સિંય પિસનરી કાલન, લુપિઅલા | હુરમિદિ ગાલની કાલન, ચેંડા (રૈપડ) | અબાલ પુરખ કી હેંન (અમિતસર) | સુધનની સાહિબ સેવા સુસાઈટીનાં | કેસ મેંગાલ પ્રદાર સેવા, દિલો | કેંદ્રી સી ગુરુ સિંય પિસનરી બરોડ, પરિઅલાલા | માનિષ ગેંસ સેવા જેંબા, જેંડિઅલા | સી ગુરુ અંગદ દેવ સેવા પ્રદાર સેવા (રનિ.), ખડુર સાહિબ, ઉરન તારન | ભાષી ઘરદીઓ સેવા દાલ, નાલગઢ (ચિંગાલ પ્રદાસ) | અબાલ કેર સિંય પેન્નરાનાલ કર્સટ, નિમ | ચિંગાલ ક્રટ ગુરદારા પ્રદાર ક્રમની, કઠા | હુરમિદિ ફૈલની કલેંબ, લુપિઅલા | હુરમિદિ પ્રદાર ટર્નેસ્ટ, નિમ | ચિંગાલ પ્રદાસ | વિસા ફાઉંડેશન, લુપિઅલા | કલરીપ પ્રદાસ જેંબા બાહા દુઅબા સરીદ ભગડ સિંય નગર | ડાયી સિંય મહાંસભા, ઉદરાખંડ (ઝ.પી.) | કલરીપ પ્રદાસ ન ચેરીદેલ ટર્નેસ્ટ, સરીદ ભગડ સિંય નગર | સિંય સેવા સુસાઈટી | સબદ ગુરુ વિચાર મંચ સુસાઈટી, ડાયાનગુ સાહિબ | સિંય સેવા સુસાઈટી દિલેન્સનાલ, નિમ-ક્રાસ્મીર | પિસા વિચાર સાહિબ, બગીરે, લુપિઅલા | એટરલેન્સનાલ સિંય કન્નેડેરેસન, ચંડીગઢ | પ્રદાર તાલમેલ સેવાનન, નિમ-ક્રાસ્મીર | પિસા વિચાર મંચ, ઉરન તારન | સી સથનની સાહિબ સેવા સુસાઈટી (રનિ.), સુધનની બ્રવન, ડાયાનિ, પિસા વિચાર સાહિબ, બગીરે, લુપિઅલા | એટરલેન્સનાલ સિંય કન્નેડેરેસન, ચંડીગઢ | પ્રદાર તાલમેલ સાહિબ સેવા સુસાઈટી, પિસા વિચાર સાહિબ, બગીરે, લુપિઅલા | અમરીકન સિંય ક્રેસલ ઝ.ઐસ.એ. | સુધનની સાહિબ સેવા સુસાઈટી, સુધનની બ્રવન સરહદ રેડ, પિસા લાલા | લંગર ચલે ગુર સબદ સંસથા રનિ. ચીચા, અંગ્રીમર | સંચેત સિંય સામાન સિંમ-ક્રાસીર |

અગાંલ રેંગદાર (ટાઇટલ પેન્ન) પણ દે દેવે પાસો સ: પાલ સિંય પ્રેવાલ વેલ્સ તિઆર કીડી 3000 સી. દી જીતરી દા પણ છાપિયા ગિਆ હે. ઉસ નંદરી ચેં વેખ કે 3000 દીસવી ચ આઉણ વાલીઓ બિયારી સેંગરાંદાં અદે કષ્ટ દુંગનું રે એટિદારસ દે એટિદારસ દિયાનિઓ દી હેઠાં સારણી બણાયી ગયી હૈ. એસ સારણી વિચ્ચ વેખિયા જા સબદા હૈ કિ મેન્સ 3000 નું ચું બિયારી કૈલફન મુડાસિય આઉણ વાલીઓ સંગારાંદાં; એટિદારસ દિયાને અદે ગુરપુરથ અન્ન આ રહીએં તરીકીની રુંડાં નાલે કબીએ દિનાં દે ફરક નાલ અલગિદા હે જાણવીઓની કેલંડર વિચ્ચ ઉઠી તરીકીનું ઉઠું હી રુંડાં વિચ્ચ આઉણ-ગીએન જે અન્ન આ રહીએં હન | એસ તે ભલી ભાંડ પટા લેરા જાંદા હૈ કિ બિયારી કૈલંડર દા સંબંધ હુંઠાં નાલે ટું રિહા હૈ |

અંગેણ દા અંબિ	માય	ફેન	ફેનાં	ચેન	ચેનાં	વેસાખ	સેન	ગુર	સાદટ	ભાંદે	અંસુ	કંડા	મંઘર	પેન
બિયારી	28મનવરી	26 ડસ્ટરી	28મારચ	27માર્ચ	28 માર્ચ	28 સૂન	30મસાલી	30 અપ્રેલ	30 માર્ચની	31અન્ન	30નાન્દેન	31અન્ન	30નાન્દેન	29 દાસીર
નાનકસારી	13મનવરી	12 ડસ્ટરી	14મારચ	14માર્ચ	15 મદી	15 સૂન	16 સુલા	16 અગ્રસત	15 સાદેન	15 અન્ન	14નાન્દેન	14નાન્દેન	14નાન્દેન	14 દાસીર
પુરષ	સાગેણી વેલ્સ	સાગેણી હેટે	પ્રાણ	હેલા	હેલા	હૈસારી	સેણી-નેંડ	પરિણા પ્રાણ	બુરગેણી	નેણી-નેંડ	પ્રાણ	નેણી-નેંડ	નેણી-નેંડ	પ્રાણ
બિયારી	5 મનવરી	10 મનવરી	3 હુન્દરી	11 અપ્રેલ	27 અપ્રેલ	27 સૂન	21 સુલા	22 નાન્દેન	23 નાન્દેન	23 નાન્દેન	23 નાન્દેન	23 નાન્દેન	23 નાન્દેન	3 દાસીર
નાનકસારી	21 દાસીર	26 દાસીર	5 જન્નવરી	11 અપ્રેલ	14 અપ્રેલ	16 સૂન	1 સંદેન	20 અન્ન	21 અન્ન	21 અન્ન	21 અન્ન	21 અન્ન	21 અન્ન	3 દાસીર

નેટ: અગાંલ દે રેંગદાર પ્રદાનાં 'દે છાપી સ: પાલ સિંય પ્રેવાલ વેલ્સ તિઆર કીડી મેન્સ 3000 એ. દી જીતરી વિચ્ચ

વરણે ગાંદે સેંકેટબ સબદાં (Abbreviations) દી વિઅધિયા	VA/VSK=CHET	JE/JTH=JETH	HR/HRH=HARH	SW/SWN=SAWAN
AS/ASU=ASSU	KK/KTK=KATIK	MR/MGR=MAGHAR	PO/POH=POH	MG/MGH=MAGH
Ns=Nanakshahi	BKH=Before Khalsa	A=Amavas	P=Poornamashi,	F=Tithi 14
નાનકશાહી	સાંગ્રાંડ		■=Bikrami	

AD 3000

** NANAKSHAHI NS 1531 / 1532

BK 3056 / 3057

** KHAI SA 10301 / 1302 **

CE 3000

** SK 2921 / 2922

AH 2451 / 2452 **

JANUARY

MARCH

MAY

JUNE

BK NS		BK NS		BK NS		BK NS		BK NS		BK NS		BK NS		BK NS		BK NS		BK NS					
1	Thu	5	5	18	1	Sun	7	S	6	19	2	Mon	8	S	6	19	5	18	5	18			
2	Fri	7	S	6	19	Tue	10	U	7	20	3	Wed	11	D	8	21	S	6	19	5	18		
3	Sat	8	U	7	20	Thu	12	1	9	22	5	Fri	12	10	23	1	J	14	27	S	6	19	
4	Sun	9	D	8	21	Sat	13	11	24	1	6	Sun	14	12	25	1	J	14	27	S	6	19	
5	Mon	10	1	9	22	Sun	14	13	26	9	Mon	P	13	12	25	9	P	13	12	25	1	9	22
6	Tue	11	10	10	23	Mon	15	14	27	10	Tue	1	J	14	27	1	J	14	27	1	9	22	
7	Wed	12	11	11	24	Wed	16	15	28	11	Wed	2	T	15	28	2	A	20	2	2	14	27	
8	Thu	13	12	12	25	Thu	17	16	29	12	Thu	3	H	16	29	3	3	20	2	2	14	27	
9	Fri	14	13	13	26	Fri	18	17	30	13	Fri	4	V	17	30	4	V	17	30	4	V	17	
10	Sat	P	14	14	14	Sat	19	18	31	14	Sat	5	W	18	31	5	W	18	31	5	W	18	
11	Sun	1	V	15	15	Sun	20	19	32	15	Sun	6	X	19	32	6	X	19	32	6	X	19	
12	Mon	2	S	16	16	Mon	21	20	33	16	Mon	7	Y	21	33	7	Y	21	33	7	Y	21	
13	Tue	3	K	17	17	Tue	22	21	34	17	Tue	8	Z	22	34	8	Z	22	34	8	Z	22	
14	Wed	4	18	18	18	Wed	23	22	35	18	Wed	9	A	23	35	9	A	23	35	9	A	23	
15	Thu	5	19	19	19	Thu	24	23	36	19	Thu	10	B	24	36	10	B	24	36	10	B	24	
16	Fri	6	V	20	20	Fri	25	24	37	20	Fri	11	C	25	37	11	C	25	37	11	C	25	
17	Sat	6	A	21	21	Sat	26	25	38	21	Sat	12	D	26	38	12	D	26	38	12	D	26	
18	Sun	7	D	22	22	Sun	27	26	39	22	Sun	13	E	27	39	13	E	27	39	13	E	27	
19	Mon	8	1	23	23	Mon	28	27	40	23	Mon	14	F	28	40	14	F	28	40	14	F	28	
20	Tue	9	24	6	20	Tue	29	28	41	24	Tue	11	G	29	41	11	G	29	41	11	G	29	
21	Wed	10	25	7	21	Wed	30	29	42	25	Wed	12	H	30	42	12	H	30	42	12	H	30	
22	Thu	11	26	8	22	Thu	31	30	43	26	Thu	13	I	31	43	13	I	31	43	13	I	31	
23	Fri	12	27	9	23	Fri	32	31	44	27	Fri	14	J	32	44	14	J	32	44	14	J	32	
24	Sat	13	28	10	24	Sat	33	32	45	28	Sat	15	K	33	45	15	K	33	45	15	K	33	
25	Sun	1	V	30	30	Sun	34	33	46	30	Sun	6	X	34	46	6	X	34	46	6	X	34	
26	Mon	2	S	31	31	Mon	35	34	47	31	Mon	7	Y	35	47	7	Y	35	47	7	Y	35	
27	Tue	2	K	32	32	Tue	36	35	48	32	Tue	8	Z	36	48	8	Z	36	48	8	Z	36	
28	Wed	3	1	33	33	Wed	37	36	49	33	Wed	9	A	37	49	9	A	37	49	9	A	37	
29	Thu	4	J	34	34	Thu	38	37	50	34	Thu	10	B	38	50	10	B	38	50	10	B	38	
30	Fri	5	H	35	35	Fri	39	38	51	35	Fri	11	C	39	51	11	C	39	51	11	C	39	
31	Sat	6	G	36	36	Sat	40	39	52	36	Sat	12	D	40	52	12	D	40	52	12	D	40	

BKN		BKN		BKN		BKN		BKN		BKN		BKN		BKN		BKN		BKN		BKN			
1	Wed	3	4	19	20	5	6	21	22	8	23	9	24	10	25	11	26	12	27	13	28	14	29
2	Thu	4	5	20	21	6	7	22	23	9	24	10	25	11	26	12	27	13	28	14	29	15	30
3	Fri	5	6	21	22	7	8	23	24	9	25	10	26	11	27	12	28	13	29	14	30	15	31
4	Sat	6	7	22	23	8	9	24	25	10	26	11	27	12	28	13	29	14	30	15	31	16	17
5	Sun	7	8	23	24	9	10	25	26	11	27	12	28	13	29	14	30	15	31	16	17	18	19
6	Mon	8	9	24	25	10	11	26	27	12	28	13	29	14	30	15	31	16	17	18	19	20	21
7	Tue	9	10	25	26	11	12	27	28	13	29	14	30	15	31	16	17	18	19	20	21	22	23
8	Wed	10	11	26	27	12	13	28	29	14	30	15	31	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
9	Thu	11	12	27	28	13	14	29	30	15	31	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
10	Fri	12	13	28	29	14	15	30	1	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
11	Sat	13	14	29	30	1	2	17	18	3	19	4	20	5	21	6	22	7	23	8	24	9	25
12	Sun	P	1	16	MG*	13	14	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23
13	Mon	1	P	16	MG*	15	16	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23	24	25
14	Tue	2	0	17	2	14	15	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23	24
15	Wed	3	H	18	3	15	16	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23	24	25
16	Thu	5	6	19	20	4	5	19	20	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
17	Fri	6	7	20	21	6	7	21	22	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
18	Sat	7	V	21	22	8	A	22	23	9	D	23	8	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
19	Sun	8	A	22	23	9	10	23	24	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
20	Mon	9	D	23	24	10	11	24	25	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
21	Tue	10	I	24	25	11	12	25	26	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
22	Wed	10	11	25	26	12	13	26	27	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
23	Thu	11	12	26	27	13	14	27	28	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
24	Fri	12	13	27	28	14	15	28	29	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
25	Sat	13	14	28	29	17	18	29	30	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
26	Sun	14	A	29	14	19	20	30	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
27	Mon	15	P	MG*	16	17	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23	24	25	26
28	Tue	16	17	21	22	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
29	Wed	17	O	22	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
30	Thu	18	H	23	24	25	26	27	28	29	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	31

AD 3000

** NANAKSHAHI NS 1531 / 1532

** KHALSA 10301 / 1302 **

CE 3000

* SK 2921 / 2922

AH 2451 / 2452 **

BK 3056 / 3057

**
/ 2452

JULY 1985

SEPTEMBER BK NS

OCTOBER BKNS

NOVEMBER DECEMBER

SEPTEMBER		BK NS			
TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
1	2	3	4	5	6
Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat
11	12	13	14	P	P
17	18	19	20	21	22
3	4	5	6	7	8
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
1	2	3	4	5	6
15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	1	2
31					

OCTOBER		BK NS				
1	2	3	4	5	6	7
Wed	11	Mon	1	A	7	22
2	12	Tue	2	S	8	23
3	13	Thu	3	U	9	24
4	14	Fri	4	V	10	25
5	P	Sat	5	A	11	26
6	Mon	6	W	6	V	12
7	Tue	7	Thu	7	A	13
8	Wed	8	Fri	8	D	14
9	Thu	9	Sat	9	I	15
10	Fri	10	Sun	10	-	30
11	Sat	11	Mon	11	KT*	
12	Sun	12	Tue	12		
13	Mon	13	Wed	13		
14	Tue	14	Thu	14		
15	Wed	15	Fri	15		
16	Thu	16	Sat	16		
17	Fri	17	Sun	17		
18	Sat	18	Mon	18		
19	Sun	19	Tue	19		
20	Mon	20	Wed	20		
21	Tue	21	Thu	21		
22	Wed	22	Fri	22		
23	Thu	23	Sat	23		
24	Fri	24	Sun	24		
25	Sat	25	Mon	25		
26	Sun	26	Tue	26		
27	Mon	27	Wed	27		
28	Tue	28	Thu	28		
29	Wed	29	Fri	29		
30	Thu	30	Sat	30		
31	Fri	31	Sun	31		

NOVEMBER		DECEMBER	
TUE	WED	TUE	WED
1 Sat	2 Sun	3 Mon	4 Tue
2 Sun	3 Mon	4 Wed	P
3 Mon	4 Tue	5 Wed	1 K
4 Tue	5 Wed	6 Thu	2 T
5 Wed	6 Thu	7 Fri	3 K
6 Thu	7 Fri	8 Sat	4 K
7 Fri	9 Sun	8 Sat	5 K
8 Sat	9 Sun	10 Mon	6 K
9 Sun	11 Mon	12 Tue	7 K
10 Mon	11 Tue	12 Wed	8 A
11 Tue	13 Wed	14 Thu	9 A
12 Wed	14 Thu	15 Fri	10 D
13 Thu	16 Sat	17 Sun	11 I
14 Fri	17 Sun	18 Mon	12 MR*
15 Sat	18 Mon	19 Tue	13 MR*
16 Sun	19 Wed	20 Thu	14 A
17 Mon	21 Fri	22 Sat	15 A
18 Tue	22 Sat	23 Sun	16 A
19 Wed	23 Sun	24 Mon	17 A
20 Thu	24 Mon	25 Tue	18 A
21 Fri	25 Tue	26 Wed	19 A
22 Sat	26 Wed	27 Thu	20 A
23 Sun	27 Thu	28 Fri	21 A
24 Mon	28 Fri	29 Sat	22 A
25 Tue	29 Sat	30 Sun	23 A
26 Wed	30 Sun	31 Mon	24 A
27 Thu	31 Mon	1 Sat	25 A
28 Fri	1 Sat	2 Sun	26 A
29 Sat	2 Sun	3 Mon	27 A
30 Sun	3 Mon	4 Tue	28 A